

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Луганський
національний університет імені Тараса
Шевченка»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
VII Міжнародної науково-практичної
конференції „Україна-Китай: діалог
культур” та Міжнародної науково-
практичної конференції „Сучасні тенденції
сходознавства”
(25-26 квітня 2017, 27-28 квітня 2017,
м. Полтава-Старобільськ)**

**Старобільськ
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2017**

УДК 316.722 (477:510)(063)
ББК 71.045

Рецензенти:

Дмитренко В.І. – доктор філологічних наук, професор кафедри української та світової літератур Криворізького державного педагогічного університету.

Перова С.В. – доцент, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри теорії та практики перекладу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції «Україна-Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства» (26-27 квітня 2017, 28-29 квітня 2017, м. Полтава-Старобільськ) / за заг. ред. І.М.Чепурної ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». – Вип. 1. – Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. – 310 с.

До збірника ввійшли матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Україна – Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства».

Збірник розрахований насамперед на студентів і викладачів вищих навчальних закладів.

© Колектив авторів, 2017

© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017

ЗМІСТ

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЗВИТОК КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

1. **Волкова Н.В.** ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ (ТЕРМІНИ ТА ТЕРМІНИ-ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ).....10
2. **Гуань С.С.** ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ НАЗВ ПРОВІНЦІЙ КНР).....17
3. **Запотоцька К. О.** ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ ПРАЦІ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ.....28

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

4. **Доценко А., Корінська О.** THE INEVITABILITY OF INCIRPORATING CULTURE INTO A FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM 35
5. **Швирка Є.О.** ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....39

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ СИНОЛОГІЇ

6. **Дзюба К.Є.** ПРО РОМАН ГУ ХУА «В ДОЛИНІ ЛОТОСІВ». 46

7. **Куца Ю. С.** ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ГАНЬ БАО НА СУЧАСНУ КИТАЙСЬКУ ФАНТАСТИЧНУ ПРОЗУ 52
8. **Малахова А.К.** БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ОБРАЗІВ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КИТАЙСЬКОГО НАРОДУ 61
9. **Плотнікова А.А.** ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧИХ ТА ЧОЛОВІЧИХ ОБРАЗІВ У ПОВІСТІ СУ ТУНА «МІСЯЦЬ НА ДНІ КРИНИЦЬ» ТА ОПОВІДАННІ АНТОНІЇ БАЙЄТТ «СИРІ РОБОТИ».....71

**ПАТРІОТИЧНЕ, ГРОМАДЯНСЬКЕ І
МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В
КИТАЇ ТА УКРАЇНІ**

10. **Гришак С.М.** ПРОБЛЕМИ АКУЛЬТУРАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ 79
11. **Чепурна І.М.** ВПЛИВ ТЕОРІЇ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНОЇ ПРОГРАМИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ НА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УЧНІВ В КИТАЇ.....85
12. **Чен Хун, Чжан Чуньфан, Вен Сюмэй** РУССКИЙ И КИТАЙСКИЙ РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ 92

**ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
СХІДНИХ МОВ (ТУРЕЦЬКА, ЯПОНСЬКА,
АРАБСЬКА, ІВРИТ)**

13. **Козуб О.О.** ПИСЕМНА Й УСНА ФОРМИ ЯПОНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ.....106

14. **Кувічінська О. О.** ДІАЛЕКТИ ЯПОНСЬКОЇ
МОВИ ТА ЇХ РОЛЬ В СУЧАСНОМУ
СУСПІЛЬСТВІ 113
15. **Фатєєв І. С.** ІСТОРИЧНИЙ ВПЛИВ
КОРЕЙСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ МОВИ
НА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ
ЯПОНСЬКОЇ МОВИ 121
16. **Чвикова В.В.** ОСОБЛИВОСТІ
ПОДАННЯ ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ У
ПІДРУЧНИКАХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ, ЯКІ
ВИВЧАЮТЬ ЯПОНСЬКУ МОВУ ЯК
ІНОЗЕМНУ 130

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

17. **Бондар К. А.** ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ ЯК
ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАВЧАННЯ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ. 138
18. **Бузніка А. С.** ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ
КОНТРОЛЮ ЗАСОБАМИ СЕРВІСІВ Web 2.0
НА УРОКАХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 143
19. **Воробйова В. В.** ЗАСТОСУВАННЯ КРОС-
КУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДО
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ІНОЗЕМНИХ МОВ 150
20. **Гончаренко Л.С.** ВІДОБРАЖЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНИХ СТЕРЕОТИПІВ В
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ. 200
21. **Горбуньова С.О.** ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ

ЯПОНСЬКОЇ МОВИ.....164

22. **Макогон О. В.** ОСОБЛИВОСТІ МІЖСИСТЕМНИХ АСОЦІАЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ
КОНТЕКСТІ 175
23. **Міхєєв М. В.** МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ. 182
24. **Сарбаш М. І.** USING COMICS AT THE ENGLISH LESSON.....188
25. **Соломенний О. О.** КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 195
26. **Стрельцова В. С.** ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ
КОНТЕКСТІ 200
27. **Федічева Н. В., Shopin P.** INCORPORATING THE VALUES-CLARIFICATION APPROACH INTO FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM.....208
28. **Федічева Н. В., Melike Bahar Tetik Tike** THE DISCUSSION METHOD IN THE CLASSROOM.....217
29. **Швирка Є.О.** ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....222

30. **Шоджазада Р. А.** ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....229
31. **Щаблева А.М.** PHONE TECHNOLOGY AS AN EDUCATIONAL TOOL AT ESP CLASSES.....235

САМОБУТНІСТЬ СХІДНОЇ КУЛЬТУРИ

32. **Дмитрієва А. С.** КЛЮЧІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ПИСЕМНОСТІ, РОЛЬ У РОЗУМІННІ ЗМІСТУ ІЄРОГЛІФІЧНИХ ЗНАКІВ.....245
33. **Тертична Д. Ю.** ДІАЛЕКТИ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ.....249

ЛІТЕРАТУРА КРАЇН СХОДУ

34. **Калашнік О.В., Окунькова Л.О.** СОЗДАНИЕ ОБРАЗА НЕЛЮДИМОГО ЧЕЛОВЕКА В ПРОСТРАНСТВЕ МЕГАПОЛИСА НА ПРИМЕРЕ «ТРИЛОГИИ КРЫСЫ» Х. МУРАКАМИ.....256
35. **Малахова Ю.В.** ОБРАЗИ ПРИРОДИ В ЯПОНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ЯК УОСОБЛЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ.....261

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

36. **Березан К.В.** ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА ПРИКЛАДІ

ПОВІСТІ РЕЯ БРЕДБЕРІ «МАРСІАНСЬКІ ХРОНКИ»)	272
37. Katarzyna Bańka EXPRESS YOURSELF IN CHINESE. MISUNDERSTANDINGS OF CHINESE EXPRESSIVES IN POLISH-CHINESE TRANSLATION	279
38. Крисало О.В. ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ АВТОРА ТВОРУ В ТЕКСТІ АВТОПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ ЮРІЯ ТАРНАВСЬКОГО)	286
39. Перова С.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ У ТЕКСТІ	295
40. Сіверченко К.В. ВІДТВОРЕННЯ МОВИ ПЕРСОНАЖІВ ФАНТАСТИЧНОГО ТВОРУ У ПЕРЕКЛАДІ	302

ОСОБЛИВОСТІ ТА РОЗВИТОК КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

УДК: 811.581.11

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СТИЛЮ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ (ТЕРМІНИ ТА ТЕРМІНИ-ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ)

Волкова Н. В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка», студентка

Наук.керівник – Гуань С.С.,
викладач кафедри східних мов

Науково-технічний стиль є одним із функціональних стилів літературної мови, який має, перш за все, соціально-наукову та освітню спрямованість. Стиль науково-технічної прози використовується в різних галузях науки (гуманітарні, технічні, біологічні, хімічні) та реалізується в таких формах наукових праць, як монографія, доклад, дисертація, стаття, дипломна робота і т.п. Лексичні особливості, як засіб передачі нових концептів, теорій та гіпотез, є ключовою темою при характеристиці науково-технічного стилю. Тому мета роботи полягає в аналізі лексики, а саме термінів та термінів-інтернаціоналізмів в науково-технічному стилі сучасної китайської мови. Задачі визначаються необхідністю більш детального вивчення особливостей даного стилю.

З початком нової інформаційної епохи суспільства, під впливом Інтернету, змінюється засоби комунікації, що призводить до спрощення старих мовних явищ та створення нових. Міжнародна наукова комунікація потребує від науковців та вчених дотримання чітких правил створення робіт та їх

оформлення, що в свою чергу веде до обов'язкового знання лексики науково-технічного стилю, тому актуальність роботи зводиться до необхідності в систематизації характерних лексичних особливостей науково-технічного стилю китайської мови.

У різні часи в лінгвістиці науково-технічний стиль був об'єктом дослідження таких вчених: Є. І. Мотіної (1961), М.П. Котюрової (1975, 1988, 1998, 2010, 2012), І. Р. Гальперіна (1962), а також Р.С. Алікаєва, М.П. Брандеса, Н.М. Разінкіної та Н.К. Рябцевої. Вивчення науково-технічного стилю китайської мови цікавило В.І. Горелова, Гон Фуманя, Ци Гуана та інших. Сучасні лінгвісти, такі як Юань Хуей, Лі Сицзунь та Люй Шусян також розглядають проблеми функціональних стилів китайської мови та зосереджуються на проблемі аналізу науково-технічного стилю мовлення та його лексичних особливостей.

В науково-технічному стилі китайської мови використовується багато наукових термінів. У міру відкриття нових і переосмислення вже відомих явищ кількість термінів постійно збільшується. Слово «термін» є основною лексичною одиницею наукової сфери людської діяльності.

Більшість наукових термінів є іменниками або поєднаннями кількох іменників. Лінгвіст Ду Хоувень, який ґрунтує аналіз наукової термінології на статистичних методах, пише: «У розділі природничих наук словника «Цихай» (з китайської «море слів», 1979 р.) зібрано 1670 наукових термінів, з них понад 1500 одиниць є іменниками (імпульс, парність, енергія) або поєднаннями іменників (система частинок, гравітація)»[1, с.87].

Лінгвіст Чжоу Цюцинь, зазначає, що «в науковому стилі китайської мови помітна тенденція частого використання іменників, яку деякі вчені називають «термінологією» або «частково мовною унікальністю». Ми ж трактуємо цю тенденцію як широке використання іменників з абстрактним значенням, які володіють однозначністю» [2, с.122].

В наш час у зв'язку з постійними науково-технічними відкриттями відбувається інтенсивний процес поповнення словникового складу все новими термінологічними назвами.

Як правило, вчені використовують однозначні терміни певної наукової сфери та уникають багатозначні слова. Лінгвіст Ван Дечун пише: «Наукові терміни характерні для науково-технічного стилю, в інших функціональних стилях їх мало використовують» [3, с.76-77]. Го Юйцзинь також стверджує: «В поясненні наукового явища і наукового принципу часто використовують однозначні наукові терміни, такі як 元音 (yuányīn, голосний), 电子(diànzǐ, електрон), 三硝基甲苯 (sānxiāojījiǎběn, тринітротолуол) та ін. Однозначність і точність – базова потреба наукового стилю»[4, с.64-65]. Однозначність слова пов'язана й зі стійкістю наукової лексики.

Лексика науково-технічного стилю характеризується не тільки однозначністю, а й відсутністю експресивності. Китайський лінгвіст Ван Дечун говорить про те, що «в художній літературі часто зустрічається «Л»(ёг, суфікс, який приєднується до основи дієслова або прикметника, що вживаються в предметному значенні, і є суфіксом субстантивації), наприклад в словах «花儿» (huār, квіточка), «鸟儿»

(піаог, пташка); в біології використовують тільки «花» (huā, квітка) і «鸟» (піао, птах) »[3, с.76-77].

Вигуки, частки, жаргонізми, модальні частки й інші слова, що володіють експресивністю, не вживаються в науковому стилі китайської мови, вони негласно заборонені і небажані в серйозній науковій літературі.

Серед термінологічної лексики також можна виділити лексику запозичену, яка становить частину науково-технічної термінології. Словниковий склад сучасної китайської мови постійно оновлюється та доповнюється новими лексичними одиницями. Деякі слова стають історизмами та не використовуються в сучасному дискурсі. Натомість в лексичний фонд мови надходять нові, найбільш ужиткові слова. Цей процес відбувається шляхом прямого та непрямого запозичення, наприклад, з європейських мов або японської мови. До того ж слова можуть будуватися й на основі вже існуючих ресурсів китайської мови.

Горелов стверджує, що, «якщо говорити про лексичні особливості науково-технічного стилю, потрібно розглянути питання про іншомовні запозичення (外来词, wàiláicí)» [5, с.135]. Цікаво, що китайські вчені традиційно запозичують не конкретні, а абстрактні поняття, які часто фонетично не збігаються з ієрогліфом.

В науково-технічному стилі китайської мови існують також терміни-інтернаціоналізми. Горелов дає таке їх тлумачення: «Слова, які зараховують до інтернаціональної лексики (国际语汇, guójì yǔhuì), в більшості випадків створені з греко-латинських лексичних елементів. Вони вживаються у інших мовах і

характеризуються подібністю звучання, а також змістовою спільністю» [1, с.136].

Найчастіше терміни-інтернаціоналізми є калькою, тобто введені у китайську мову за допомогою фонетичної спільності або ідентичності, але їх кількість невелика. Наприклад: 芭蕾 – bālěi – балет, 巧克力 – qiǎokèlì – шоколад, 荷尔蒙 – hé'ěnméng – гормон.

Існують інтернаціональні терміни, які були створені способом афіксального словотвору. Наприклад, слова 个人主义 (gèrénzhǔyì – індивідуалізм), 爱国主义 (àiguózhǔyì – патріотизм), 社会主义 (shèhuìzhǔyì – соціалізм) були створені за допомогою суфікса – 主义 (zhǔyì – ізм); а слова 超市 (chāoshì – супермаркет), 超人 (chāorén – супермен) – за допомогою префікса 超 – chāo – супер-.

Тобто терміни-інтернаціоналізми є фонетичними та афіксальними словотвореннями, кількість яких зростає. Вони з'являються в науково-технічному стилі сучасної китайської мови через контакт із зовнішнім світом та стають неологізмами завдяки повної китаїзації вимови.

Таким чином, після аналізу та систематизації лексичних особливостей науково-технічного стилю сучасної китайської мови, можна зробити висновок, що, по-перше, лексика даного стилю є однозначною, чіткою, не експресивною та логічною. По-друге, абстрактні іменники, термінологічна та інтернаціональна лексика є головним матеріалом побудови науково-технічного тексту.

Література

1. Хоувень Ду. Языковые особенности научного стиля китайского языка / Ду Хоувень // Викладання мови

та дослідження, 1981. – №2 // Ду Хоувэнь. Ханьюй Кэцзи Вэньти Дэ Юйянь Тэдянь, Юйянь Цзяосюэ Юй Яньцзюй, 1981, – №2 // 杜厚文, 汉语科技文体的语言特点, 语言教学与研究, 1981年2月刊; 2. Цюцинь Чжоу. Обсуждение научного стиля и перевод научной информации / Вісник інституту Шаоян, декабрь 2005. – Сер.4. – №6 // Чжоу Цюцинь. Цзайтань Кэцзи Юйти Юй Кэцзи Фаньйи, Шаоян Сюэюань Сюэбао (Шэхуэй Кэсюэ Бань) декабрь 2005, – Сер.4. – №6 // 周秋琴, 再谈科技语体与科技翻译, 邵阳学院学报 (社会科学版), 2005年12月第4卷第6期; 3. Дечун Ван. Введение функциональных стилей / Ван Дечун // Викладання мови та дослідження, 1980. – №1 // Ван Дечун. Юйти Лунь, Юйянь Цзяосюэ, Юй Яньцзю, 1980, – №1 // 王德春, 论语体, 语言教学与研究, 1980年01期; 4. Юйцзин Го. Очерк функциональных стилей / Го Юйцзин // Вісник педагогічного інституту Гуюань, 1989. – №1 // Го Юйцзин. Юйти Цзяньшо, Гуюань Шичжюань Сюэбао, 1989, – №1 // 国玉经, 语体简说, 固原师专学报, 1989年第1期. 5. Горелов В. Стилистика современного китайского языка: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности № 2103 «Иностр.яз.» / Володимир Іванович Горелев. – М.: Просвіта, 1979. – 216 с.;

Волкова Н. В. Лексичні особливості науково-технічного стилю китайської мови (терміни та терміни-інтернаціоналізми)

У даній роботі розглянуті особливості лексики науково-технічного стилю китайської мови. Мета роботи полягає в аналізі лексичних особливостей науково-технічного стилю, а саме термінів та термінів-

інтернаціоналізмів. Завдання, поставлені в роботі, полягають в необхідності більш детального вивчення особливостей даного літературного стилю.

Ключові слова : наукові терміни, іноземні запозичення, інтернаціональна лексика, фонетична спільність.

Волкова Н. В. Лексические особенности научно-технического стиля китайского языка (термины и термины-интернационализмы)

В данной работе рассмотрены особенности лексики научно-технического стиля китайского языка. Цель работы заключается в анализе лексических особенностей научно-технического стиля, а именно терминов и терминов-интернационализмов. Задачи, поставленные в работе, заключаются в необходимости более детального изучения особенностей данного литературного стиля.

Ключевые слова: научные термины, иностранные заимствования, интернациональная лексика, фонетическая общность.

Volkova N. V. Lexical peculiarities of the scientific and technical style of the Chinese language (terms and terms- internationalisms)

This scientific paper deals with the vocabulary of the scientific and technical style of the Chinese language. The aim of this work is to analyze the lexical peculiarities of the scientific and technical style, specifically terms and terms-internationalisms. Those problems cause the need to study details of the issue of the characteristics of this literary style.

Key words: scientific terms, foreign borrowings, international vocabulary, phonetic conformity.

ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ НАЗВ ПРОВІНЦІЙ КНР)

Гуань С. С.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», викладач кафедри східних мов

Буквальний переклад китайської ономастичної лексики не перестає бути джерелом жартів для іноземців. Особливо це стало популярним після появи машинного перекладу та доступності цих ресурсів. Так, в 2013 році в мережі на порталі новин shanghaiist.com з'явилася карта Китаю із дослідним перекладом назв провінцій та міст. Новина стала настільки популярною, що про неї написали такі видання як «Чайна дейлі мейл»[5] та «Атлантик» [6].

Рис.1 Карта Китаю з дослівним перекладом ("Atlantic") [6]

Ця карта насправді комічна для англомовних читачів, адже провінція Цінхай (青海), наприклад, перекладається як «Сине море», в той час як знаходиться в тисячах кілометрів від океану. Гуйчжоу (贵州), одна з найбідніших провінцій, називається «дорога область». Автономна територія Внутрішньої Монголії (内蒙古) перекладається як «внутрішні сміливі

території», а провінція Юньнань (云南) як «південні хмари». Провінція Ганьсу (甘肃) перекладається як «солодке шанування» тощо.

Проблеми перекладу китайських топонімів наряду з іншими питаннями ономастики вже не одне десятиріччя хвилюють лінгвістів. Це пояснюється не лише тим, що географічні назви займають важливе місце у нашому повсякденному житті і складають особливу частину ономастичної лексики, а й тим, що вони є відображенням історії, культури. Таким чином інтерес до цієї теми обумовлений не лише тим фактом, що для іноземців віднайти вулицю Чжуншань Наньлу (中山南路) справа не проста, а й тим, що назва криє в собі культурні та історичні значення, які не зрозумілі без додаткової довідки.

Вивчення китайської топоніміки доволі актуальне питання, враховуючи глибину історичних, культурних та географічних взаємозв'язків. Загальні проблеми топонімів вивчалися такими ученими як Агєєва Р.А., Афанасьєва О.Е., Суперанська А.В. Мурзаєв Е.В. написав більше 100 робіт з питань топонімії країн Азії. Велика увага приділялася вивченню китайських топонімів на території Примор'я, зокрема в роботах Соловйова Ф.В. та Зуєнко І.Ю.. Однак зростаюча увага до Китаю та китайської мови та культури, вимагає нових підходів до вивчення власних назв.

Топонім (від грец. τόπος — місце і грец. όνομα — назва) — назва місцевості, регіону, населеного пункту, об'єкту рельєфу, будь-якої частини поверхні Землі, тобто географічна назва [2, 17]. Проте поняття топоніму визначається вченими не так однозначно, адже його можна розглядати з точки зору географічної, лінгвістичної та культурологічної складової. Так, ми

можемо, наприклад, вивчати топонім Цінхай (青海) як географічну назву місцевості, що походить від назви озера Цінхай, або шукати культурологічні витоки назви озера та метафори кольорів в китайській культурі, можемо розглядати і як прикметниково-іменникову структуру.

Так, Ожегов С.І., Ніконов В.А., Воробйова І.А. в диференціації терміну «топонім» беруть за основу географічну складову і визначають термін як номінацію певної місцевості. Карабулатова І.С., Джейкоб К., Брунов А.В. ґрунтують визначення на лінгвістичних особливостях і визначають топонім як особливий лексичний знак. Ніконов В.А. трактує топоніми як індикатор важливих історичних та культурних етапів розвитку народу. На нашу думку важливо розглядати топонім у його комплексній єдності географічної, історично-культурної та лінгвістичної складових [2, 20]. Існує декілька класифікацій топонімів: за об'єктом номінації, за величиною, за походженням, за характером об'єкту. Так, за об'єктом виділяють: 1) ойконіми – назви населених пунктів (Шанхай (上海)); 2) гідроніми – назви водних об'єктів (Сіху (西湖)); 3) ороніми – назви особливостей рельєфу (гори Хуаншань (黄山)); космоніми – назви космічних об'єктів (Земля (地球)) [1, 22]. Така класифікація на нашу думку є вичерпною, але односторонньою, яка розглядає більше номіноване ніж сам топонім.

За походженням виділяють: 1) патроніми – назви, що походять від імен, прізвищ (планета №31230, планета Ту Юю (屠呦呦), названа на честь Ту Юю, яка отримала Нобелівську премію по медицині у 2015 році); 2) апелятиви – назви, що походять від слів, що вказували на характеристику об'єкту (Янцзи (长江), що

з кит. «довга річка», і справді є найдовшою та найбільш повноводною рікою Євразії та третьою у світі); 3) меморіальні назви – в яких увіковічена пам'ять про історичні особистості (Чжуншань (中山)-міський округ в провінції Гуаньдун, названий на честь Сун Ятсена (孙逸仙), його псевдонімом); 4) етноніми – назви, що походять від назв народів чи племен (Внутрішня Монголія (内蒙古)); символічні назви – що, відображають історичні ідеали епохи [2, 25].

За характером суб'єкту класифікація ще більш розгалужена та деталізована: 1) агоронім – назви площ (Тяньаньмень (天安门)); 2) агроонім – назва земельної ділянки, поля; 3) гідронім – назва водних об'єктів (Хейхе (黑河)); городонім – назва лінійних об'єктів міст, вулиць, провулків (Люхелу (留和路)); 4) дрімонім – назва лісу, бору, рощі; 5) інсулонім – назва острову (Хайнань (海南)); 5) некронім – власна назва місця захоронення; 6) ойконім – власна назва поселення (Фучжоу (福州)); оронім – власна назва рельєфу земної поверхні (Хуаньшань (黄山)); спелеонім – назва підземного природнього утворення; урбанонім – власна назва міських об'єктів (Залізничний вокзал Сіфан (西方火车站)); хоронім – власна назва області, території, району (Хебей (河北)) [3, 129].

Такі предметно-об'єктні класифікації є обширними та вичерпними. Ще більш розгалужену класифікацію подає Шао Мін-у (邵明武) у своїй роботі «Узагальнення матеріалу з питання походження географічних назв Китаю». Він виділяє 46 типів географічних назв, виділяючи також підтипи [4].

Як зазначає Шао Мін-у, в китаській топоніміці домінує роль географічного фактору утворення

географічних назв. Так, дуже часто назва території чи міста дається в залежності від гори чи річок, які знаходяться поруч, що реєструє географічне розташування. Цей тип за класифікацією Суперанської А.В. називається топоніми-регістратори [2]. Шао Мін-у виділяє також декілька підтипів таких топонімів: 1) власна назва географічного об'єкту дана безпосередньо від однойменної назви річки, озера, гір (провінція Чжецзян (浙江) названа так за річкою Чжехе (浙河), яка була перейменована в 10 ст); 2) назва утворюється шляхом зіставлення початкових ієрогліфів двох інших об'єктів (провінція Фуцзянь (福建) названа за двома регіонами Фучжоу (福州) та Цзяньчжоу (建州)); 3) назва походить від положення даної місцевості до певного географічного об'єкту (провінція Юньнань (云南) знаходиться на південь від гір Юньлін (云岭); провінція Цзянсі (江西) знаходилася на заході від річки Ганьхе (甘河)); 4) в назві відображається положення географічного об'єкту (Шанхай (上海) справді знаходиться «на морі») [4].

Важливо зазначити певну синонімічність в географічних назвах Китаю. Кожен, хто хоч раз купував квитки в Китаї стикався з даною складністю – обов'язково називати не лише місто, а й провінцію, бо Фучжоу може писатися 福州 або як 富洲, в той час як один знаходиться в провінції Фуцзянь, а другий в Чжецзян. Така синонімічність взагалі характерна для китайської мови, проте з топонімами вона має ще й структурні особливості. Так, в китайських топонімах часто зустрічаються такі «суфікси», які є по суті номенклатурними термінами: 河, 江, 水, 沟, 泉, 州, 山, 湖 та ін. Ці частки вказують на клас об'єкту, проте в той же час вони не

виключаються з назви, як це відбувається в українській мові. Так, наприклад річка Хуанхе (黄河) не перекладається як річка Хуан, не зважаючи на те, що «河» і є словом річка [3, 130].

Для нашого дослідження ми обрали матеріал адміністративних одиниць першого рівня: 23 провінції, 5 автономних районів та 4 міста центрального підпорядкування. Для зручності та наочності ми наведемо карту адміністративного поділу КНР (Карта 2).

Рис. 2 Карта адміністративного поділу Китаю [3]

Усі провінції ми розділили на три групи за походженням назви: топоніми-регістратори, що мають походження від географічного положення; поетично-метафоричні назви та історичні.

До першої групи ми відносимо провінції Хубей, Хебей, Хунань, Хенань, Хайнань, Хейлунцзян, Шаньсі, Шеньсі, Чжецзян, Юннань. Провінція Хебей (河北), що з китайської означає «на північ від річки», справді знаходиться північніше ріки Хуанхе, колиски китайської цивілізації, яку китайці називають «мати» (母亲河). Так само як і Хебей, провінція Хенань (河南) бере свою назву від руки Хуанхе, яка протікає на півночі провінції.

Хубей (湖北) – з кит. перекладається як «на північ від озера» і дійсно в провінції знаходиться друге за величиною прісноводне озеро Китаю Дунтінху (洞庭湖). Так само і провінція Хунань (湖南), на території якої пролягає південний берег озера Дунтінху, називається «на південь від озера».

Наймолодша китайська провінція Хайнань (海南), яка відділилася в окрему провінцію від Гуаньдун лише в 1988 році, називається в перекладі з китайської «на півдні моря». Це найменша та дійсно найбільш південна з усіх провінцій, проте не остання адже саме вона стала «вікном» Китаю до островів Південного моря.

Провінція Хейлунцзян (黑龍江) має однойменну назву із річкою Хейлунцзян, що з китайської означає «річка чорного дракона». Річка Хейлунцзян зараз слугує кордоном між КНР та Російською Федерацією. Отже назва провінції має географічне походження, проте назва річки має метафоричну назву. Хейлунцзян має темну воду, та стрімку течію, що і слугувало імовірно створенню такого образу темного дракона.

Шаньсі (山西) – отримала таку назву через положення «на захід від гір». Гори Тайханшан (太行山) відділяють провінцію від Хубей. Провінції Шаньдун

(山东) та Шаньсі (山西) відповідно « на захід та схід від гори» Тайханшань висотою в 2 км, що знаходиться на захід від Пекіну.

Провінція Чжецзян (浙江) названа за річкою Цянтанцзян (钱塘江), яка називалася до десятого століття Чжехе (浙河). Так само і провінція Цзянсі (江西) отримала свою назву від ріки Ганьхе (甘河), що раніше протікала через схід провінції, а зараз через центр.

Провінція Шеньсі (陕西), яка насправді є омонімом Шаньсі, але третім тоном, умисне змінила літеру «а» на «е», щоб уникнути співпадання. В англійській мові цю різницю передали записавши Шенсі як «Shaanxi». В перекладі з китайської Шеньсі означає «на захід від Шань». Шань – це нині уїзд в провінції Хенань, який раніше був значно більше і включав території нинішніх Ганьсу і Нінся.

Юннань (云南) – названа так через те, що знаходиться «на південь від гір Юньлін (云岭)». Провінція Чінхай (青海) дістала свою назву від озера Чінхайху (青海湖), що є найбільшим озером Китаю та сьомим світу. Саме тому воно порівнюється до моря. Поетично-метафоричні назви отримали провінції які називалися та перейменовувалися: Цзілін, Ляонін, Гуйчжоу, Нінся, Гуаньдун та Гуаньсі. Цзілін (吉林) або як її раніше називали Гірін, знаходиться на традиційних територіях манчжурів, а включена як провінція в 1907 році. Назва з манчжурської означає «річне місто». Запис ієрогліфами є «транслітерацією» цього терміну китайською. Звучання збереглося, проте значення змінилося повністю. Значення має поетично-метафоричну трактовку як «щасливий ліс».

Провінція Ляонін (遼寧) називається так через річку Ляохе (遼河), що протікає через провінцію та впадає в залив Баохай. «宁» означає «спокій», і це доволі розповсюджене явище, коли назва містить в собі побажання чи надію, так, імовірно жителі цих територій сподівалися на «спокій річки Ляохе».

Заснована за династії Мін, провінція Гуйчжоу (貴州) не розкриває таємницю своєї назви. Учені погоджуються, що назва бере свій початок за династії Сун, але немає єдиної думки за яким принципом. Найбільш імовірно, що така назва була дана на честь гори Гуйшань (貴山), проте є припущення, що таким чином імператор хотів виразити важливість цих земель, як земля «за яку дорого заплатили».

Провінція Нінся (寧夏), а точніше Нінся-Хуейський автономний район історично був центром середньовічної імперії тангутів Сі Ся (西夏). Після того як ці землі перейшли до Китаю, їх символічно назвали «спокійна Ся».

Провінції Гуаньдун (廣東) та Гуаньсі (廣西) були виділені за доби Сун і отримали тоді такі назви як «Східна область обширного Півдня» (廣南东路) та «Західна область обширного півдня» (廣南西路). Потім назва скоротилася і оформилася у сучасну.

Провінція Сичуань (四川) також названа як певного роду аббревіатура на честь чотирьох областей в часи династії Сун: Ічжоу (益州), Чжачжоу (漳州), Лічжоу (利州) та Пінчжоу (平洲), вони і утворили «чотири струмки», що злилися у сучасну провінцію. Є також версія, що назва Сучжоу має більш предметний характер і названа так за чотирма річками, які протікають на території провінції. Провінція Фуцзянь

(福建) названа за двома регіонами Фучжоу (福州) та Цзяньчжоу (建州)).

Також доволі розповсюдженим способом створення назви є абрєвіація перших ієрогліфів назв міст провінції: Аньхой, Цзянсу та Ганьсу. Провінція Аньхой (安徽) названа на честь об'єднання земель Аньцин (安庆) та Хуйчжоу (徽州) і як абрєвіатура їх назв. Так само і назва провінції Цзянсу (江苏) сформована від назв двох найбільших міст Цзяннін (江宁) та Сучжоу (苏州). Цзяннін – це назва Нанкіну епохи Цин, після того, як воно втратило свій статус із перенесенням столиці до Пекіну, у спробі дати відсіч нападам монголів. За цим же принципом утворено назву провінції Ганьсу (甘肃), поєднавши міста Ганьчжоу (甘州, зараз Чжан-е张掖) та Сучжоу (肃州, зараз Цючуань酒泉).

Таким чином можна сказати, що до складу топонімів входять будь-які частини мови. Ключове місце займають слова, що позначають особливості рельєфу, географічні поняття, також активно використовують прикметники. Назви провінцій Китаю в більшості утворені саме від особливостей рельєфу, положення по відношенню до таких важливих об'єктів як гори та річки, також від назв найбільших населених пунктів. Особливе місце займають території, які були приєднані до КНР пізніше, їх назви мають поетичний та метафоричні значення. Нами були викладені лише деякі питання, що відображають специфіку китайських топонімів. Кожна з розглянутих проблем заслуговує всестороннього та детального дослідження. Найбільш важливим є розгляд топонімів у єдності історичного та лінгвістичного.

Література

1. Корнева В. В., Меняйлова Д. Б. Основные направления изучения топонимов // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация, 2012. – №2 – С.21-26.
2. Суперанская А.В. Что такое топонимика? – М.: Наука, 1984. — 182 с.
3. Шмарова Жанна Владимировна К вопросу о происхождении китайских географических названий // Гуманитарный вектор. Серия: Филология, востоковедение. 2013. №4 (36) С.128-132.
4. 邵明武 中国地名来历类说 [Электронный ресурс] / 邵明武 // 文档库.– 2007. – режим доступа:<http://m.wendangku.net/doc/127f57360912a21614792926.html>.
5. A literally translated map of China [Электронный ресурс] / // China Daily Mail. – 2013. – режим доступа: <https://chinadailymail.com/2013/03/10/a-literally-translated-map-of-china>.
6. Schiavenza Matt From 'Auspicious Forest' to 'Happy Establishment': A Literally Translated Map of China [Электронный ресурс] / Matt Schiavenza // The Atlantic. – 2013. режим доступа: <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/03/from-auspicious-forest-to-happy-establishment-a-li>.

Гуань С.С. Особливості топонімів китайської мови (на матеріалі провінцій КНР)

Особливу увагу автор приділяє проблемам класифікації топонімів та моделей їх утворення. Досліджується географічний, історичний, лексикологічний та культурний аспекти назв провінцій та автономних областей КНР.

Ключові слова: топонім, топонімія, географічні терміни, провінція, історичний фактор, географічний фактор, патронім, апелятив, меморіальна назва.

Гуань С.С. Особенности топонимов китайского языка (на материале провинций КНР)

Особое внимание автор уделяет проблемам классификации топонимов и моделей их образования. Исследуется географический, исторический, лексикологичний и культурный аспекты названий провинций и автономных областей КНР.

Ключевые слова: топоним, топонимика, географические термины, провинция, исторический фактор, географический фактор, патроним, апеллятив, мемориальное название.

Guan S.S. The main features of the toponyms of the Chinese language (on the material of the provinces of the PRC)

The author pays special attention to the problems of classification of toponyms and models of their formation. The geographical, historical, lexical and cultural aspects of the names of the provinces and autonomous regions of the PRC are explored.

Key words: toponym, toponymy, geographical terms, province, historical factor, geographic factor, patronym, appellative, memorial name.

УДК811.581

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТУ ПРАЦІ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Запотоцька К.О.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник –Малахова Ю.В.,
канд..філол.наук, доцент

Серед концептів, що мають відношення як до народу, так і до індивіду, особливе місце посідає концепт праця, аналіз якого дозволяє реконструювати поведінкову картину світу, краще зрозуміти мотивацію дій. Лінгвокультурний концепт «праця» є одним з базових концептів.

Об'єктом дослідження обрано концепт «праця» у сучасній китайській мові. Предметом дослідження є особливості фразеологічних вербалізації концепту «праця» в сучасній китайській мові. Метою роботи є дослідження фразеологізмів як вербалізаторів концепту праці у сучасній китайській мові. Основними методами дослідження є метод концептуального аналізу, в реалізації якого використані прийоми семантичного аналізу словникових дефініцій. Матеріалом дослідження послужили фразеологічні номінації концепту, відібрані з сучасних словників китайської мови методом суцільної вибірки. Матеріали дослідження можуть бути корисні при складанні лексикографічних довідників, у практиці викладання китайської мови.

Концепт як узагальнене поняття і елемент, смислова одиниця мовної картини світу відображає певний фрагмент реальності і має різні мовні форми вираження в різних мовах [1, с.285]. Концепт є одним із центральних понять когнітивної лінгвістики. Наука концептологія є одним із розділів лінгвістики, що з'явився на стику ряду наук: філософії, логіки, психології і лінгвістики. Концептологія дає широкі можливості для глибокого вивчення художнього тексту. Вченими було сформовано багато трактовок поняттю концепт, але загальноприйнятого визначення концепту на даному етапі розвитку концептології не має [2, с. 286].

Вивчення вербалізованих у мові концептів допомагає виявити особливості світосприйняття народу, представити концептуальну й національну картину світу. Мовна символіка – це вираження за допомогою засобів ідіоетнічної мови ідей, понять, почуттів тощо, які мають особливе (символічне) значення для культури певного етносу. Концепт як одиниця концептосфери може мати словесне вираження, але може і не мати його. Виникає, таким чином, проблема вербалізації концептів. Мовні засоби необхідні не для існування, а для повідомлення концепту. Мовні засоби своїми значеннями втілюють лише частину концепту, що підтверджується існуванням численних синонімів, різних дефініцій, означень та текстових описів того самого концепту. Значення слова – це лише спроба дати загальне уявлення про зміст певного концепту. У сучасному фразеологічному словнику, як і у всьому фразеологічному складі китайської мови, виявляється неповторна його природна риса – опосередковано, образно, а отже, і експресивно позначати властивості соціально-психологічного життя людини, а також давати цим властивостям ситуативно значиму позитивну або негативну оцінку. Фразеологічні одиниці зберігають і транслюють з покоління в покоління знання про вироблену в суспільстві систему звичаїв, традицій, законів і буденних уявлень про світ. Все це дозволяє вченим говорити про фразеологічні одиниці як засоби вербалізації тих чи інших концептів. «Праця» – універсальний концепт. Він несе в собі загальнолюдську значимість. Та він не є універсальним на всі 100%. Універсальний концепт «праця», розглянутий з етноцентричної точки зору, доводить, що, крім універсальності, він несе в собі і національні особливості, які відбиваються у мовах розглянутих

культур. Концепт «праця» є одним з ключових слів в ментальній китайській лінгвокультурі. Китайці вважають, що саме праця виховує в людині найкращі якості, які відповідають інтересам народу; вони не цураються праці, ставляться до неї чесно і віддаються всією душею. Роздуми на тему праці в китайській лінгвокультурі отримали відображення в самих різних формах. По-перше, афоризми і вислови видатних представників різних культур: мислителів, філософів, вчених, військових і політичних діячів, які сформували золотий фонд світової думки. По-друге фразеологізми чен'юй, сехоуой, гуаньюньюй, яньюй в китайській традиції, у яких відображається багатомірової соціально-історичний досвід кожного народу [3]. Прислів'я та приказки, слова з народних пісень, що міцно увійшли в повсякденну мову китайців, найбільш повно відображають їх образ думок. В них представлені різні іпостасі трудової діяльності і виражаються архетипічні подання соціуму про працю». Для розуміння етнічно-специфічних характеристик мови китайського етносу в важливим є поняття менталітету. Менталітет – інтегральна ціннісномотивована характеристика соціальної спільності; сформована система елементів духовного життя і світосприймання. Для китайців праця є не тільки матеріальною необхідністю в житті, але і душевною потребою: праця – джерело багатства, радості, задоволення і всього хорошого в житті. Праця – головна життєва потреба китайців. Китайці часто підкреслюють зв'язок між працею і процвітаням, успіхом, багатством його результатами. Як приклад можна навести наступні фразеологізми: 功到自然成 gongdaozirancheng (робота, майстерність / наставати, настати, прийти, звичайно, само собою зрозуміло / справедливий, правильний / вдатися, вийти) «терпіння і

труд все перетруть»; 勤工俭学 qingongjianxue (старанний, сумлінний / робочий, робота / бережливий / вчитися, навчання) «одночасно займатися навчанням і працею в дусі працьовитості та бережливості»; 功成名就 gongchengmingjiu (робота, майстерність / вдатися, вийти / відомий, знаменитий / наблизитися, присунутися) «зробити собі кар'єру», «отримати заслужену славу». Отже, розглянувши ряд фразеологізмів, ми приходимо до висновку, що всі китайці дуже негативно ставляться до людей, які живуть безцільно, також засуджують і тих, хто веде пасивний спосіб життя. Тому фразеологізми, які вербалізують концепт «праця» в китайській мові, характеризують його виключно з позитивного боку як важливий та ключовий процес у житті людини, що сприяє її розвитку, забезпечує її усім необхідним та сприяє набуванню необхідних навичок і вмінь. Трудова діяльність розглядається у китайській культурі як щось звичайне, повсякденне, праця розуміється не як заслуга чи обов'язок, а як звичайна умова життя.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / укл. О. Єрошенко – Донецьк: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. – 864 с. 2. Карасік В.І. Мовне коло: особистість, концепти, дискурс / В.І.Карасік. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с. 3. Шайковський О. В. Формування фразеологічного значення у фразеологізмах, які представляють універсальні концепти в українській та англійській мовних картинах світу[Електронний ресурс] / Шайковський О. В. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Philologia/73737.doc.htm – Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану

Запотоцька К.О. Фразеологізми як вербалізатори концепту праці у сучасній китайській мові

Метою роботи є дослідження фразеологізмів як вербалізаторів концепту праця у сучасній китайській мові. Об'єкт дослідження – концепт «праця» у сучасній китайській мові. Предметом дослідження є особливості фразеологічної вербалізації концепту «праця». Основними методами дослідження є метод концептуального аналізу, в реалізації якого використані прийоми семантичного аналізу словникових дефініцій. Матеріалом дослідження послужили фразеологічні номінації концепту, відібрані з сучасних словників китайської мови методом суцільної вибірки.

Ключові слова: концепт, вербалізація концептів, менталітет, фразеологізми, концепт «праця» в китайській мові.

Запотоцька К.А. Фразеологизмы как вербализаторы концепта труд в современном китайском языке

Целью работы является исследование фразеологизмов как вербализаторов концепта труд в современном китайском языке. Объект исследования – концепт «труд» в современном китайском языке. Предмет исследования – особенности фразеологической вербализации концепта «труд». Основными методами исследования являются метод концептуального анализа, в реализации которого использованы приемы семантического анализа словарных дефиниций. Материалом исследования послужили фразеологические номинации концепта, отобранные из современных словарей китайского языка методом сплошной выборки.

Ключевые слова: концепт, вербализация концептов, менталитет, фразеологизмы, концепт «труд» в китайском языке.

Zapototska K. O. Idioms as verbal system of the concept of labour in the modern Chinese language

This thesis is devoted to the to the analysis of phraseology as verbal system of the concept of labour in the modern Chinese language The object of study is the concept of "work" in the modern Chinese language. The subject of study is phraseology features of verbalization of the concept "work". Main research methods are the method of conceptual analysis, which included the methods of semantic analysis of dictionary definitions. The research is based on phraseological nomination of a concept selected from the modern dictionaries of the Chinese language by the method of continuous sampling.

Key words: concept, verbalization of concepts, mentality, phraseology, concept "work" in the Chinese language.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

УДК 371.32:811

THE CULTURAL COMPONENT IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Dotsenko A.

Luhansk Taras Shevchenko National University, student

Korinska O.

Luhansk Taras Shevchenko National University, student

Наук.керівник – Федічева Н.В., к.п.н.,
доцент, завідувач кафедри східних мов;
Калашнік О.В., викладач
кафедри східних мов

Most teachers of English as a foreign language would agree that their job is not just to teach language skills, but also to teach culture. Many language educators support the inclusion of a cultural component in the teaching of English. They give the following arguments for having a cultural component: it promotes international understanding, deepens an understanding of one's native culture, and motivates learners to do better in English. M. Byram (1999) describes the language teacher's role as "a professional mediator between a student and foreign languages and cultures" [p.58].

Research publications on the problem of teaching for cultural understanding have been written by many Ukrainian, British, American, and other educators. The reasons for their interest might be the following: Firstly, language educators and teachers realize that language and culture are intertwined. As D. Brown (2000)

said, “whenever we teach a language, we also teach a complex system of cultural customs, values, and ways of thinking, feeling, and acting” [p.64].

Secondly, educators realize that the mere learning of linguistic system is no guarantee of successful cross-cultural communication.

And, thirdly, both teachers and students have come to recognize the importance of valuing other cultures in the world beyond their own.

Our thesis deals with the incorporation of culture into the foreign language classroom. The purpose of our thesis is to study and analyze the ways of incorporating culture in foreign language teaching. The objectives are the following: to define culture teaching in the foreign language classroom; to analyze the reasons for integrating culture in the language teaching; to study and name ways of teaching English as a foreign language through culture; to demonstrate how role play can contribute to the teaching culture in the English language classroom.

Culture in language learning is not a fifth skill, like teaching speaking, listening, reading, and writing. Both Ukrainian and foreign researchers recognize now that the success with which learners adapt to a new cultural milieu will affect their language acquisition success, and vice versa. Culture has become an increasingly important component of English language teaching in recent times. There are a number of reasons for this. For scholars and learners of a foreign language, the knowledge of the conventions, customs, beliefs, and systems of meaning of another country, is an integral part of foreign language learning. Many teachers have seen it as their goal to incorporate the teaching of culture into the foreign language curriculum.

To achieve the goal of cultural instruction, cultural activities and objectives should be carefully organized and incorporated into lesson plans to enrich and inform the teaching content. The use of authentic materials, proverbs, role-play, culture capsules, ethnographic studies, literature and films for presenting culture in the classroom is widely recommended.

There are different ways of teaching a foreign language culture. One of them is a role play. Though the concept of role play is not new, scholars did not find agreement on the definition of the terms. Such words as role play, simulation, drama, and game are sometimes used interchangeably, but, in fact, they illustrate different notions. Some scholars believe that the difference between role play and simulation is in the authenticity of the roles taken by students. Simulation is a situation in which the students play a natural role, i.e. a role that they sometimes have in real life. In a role play, the students play a part they do not play in real life. The other scholars consider role play as one component or element of simulation. Thus, in a role play, participants assign roles which they act out within scenario. In a simulation, emphasis is on the interaction of one role with the other roles, rather than on acting out individual roles. One way, or the other, role play prepares learners for communication in a different social and cultural context.

References

1. Brown, D. H. (2000). Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy, Longman.
2. Galloway, V. D. (1984). Communicating in a Culture. ACTFL Master Lecture Series, Monterey, CA: Defense Language Institute
3. Grishkova, R (2011). Social and cultural hindrances to the formation of students' cross-cultural communicative competence. Philology series,

volume 89(2), 169-172. 4. Hadley, A. (1993). Teaching Language in Context. Heinle & Heinle Publishers.

Доценко А., Корінська О. Культурний компонент при навчанні іноземної мови

У статті обговорюються неподільність навчання культурі та мові, досліджуються деякі проблеми з якими стикаються викладачі англійської мови як іноземної. Запропоновано ідеї стосовно того, як включити культурні цілі у навчання мові. У статті доводиться доцільність використання таких прийомів як рольові ігри та симуляції.

Ключові слова: культурний компонент, культурні цілі, навчання мові.

Доценко А., Коринская О. Культурный компонент при обучении иностранному языку

В статье поднят вопрос о неотъемлемости изучения культуры и языка, исследуются некоторые проблемы, с которыми сталкиваются преподаватели в процессе преподавания английского языка как иностранного. Предложены идеи относительно того, как включить культурные цели в обучении языку. В статье приводиться целесообразность использования таких приемов, как ролевые игры и симуляции.

Ключевые слова: культурный компонент, ролевые игры, симуляции.

Dotsenko A., Korinska O. The cultural component in teaching foreign languages

The article discusses the inseparability of culture and language teaching, explores some problems that teachers of English as a foreign language face. Examples of cultural

techniques, such as role plays and simulations are given in the article.

Key words: a cultural component, cultural techniques, role plays, simulations.

УДК 373.5:811.581]:37.091.3

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Швирка Є. О.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», магістрантка

Наук.керівник – Федічева Н.В.,
к.п.н., доцент, завідувач кафедри східних мов

Останнім часом в нашій країні приймаються активні заходи щодо створення умов для вивчення китайської мови. Серед них впровадження різноманітних технологій, у тому числі ігрових. Успішне застосування ігрових технологій робить процес вивчення іноземної мови (в нашому випадку, китайської) більш цікавим і ефективним.

Ігрові технології є складовою частиною педагогічних технологій. Проблема їх застосування в освітньому процесі в педагогічній теорії та практиці не нова. Дослідженням проблем застосування ігрових технологій, мотивації ігрової діяльності присвячені численні роботи науковців: Ю.Л. Бабанського, Л.А. Байкова, Н.І. Болдирева, Л.С. Виготського, О.С. Газмана, Р.І. Жуковської, М.В. Кларіна, А.Н. Люблінської, П.І. Підкасістого, А.С. Прутченкова, П.А. Рудіка, Л.С. Славіної, С.А. Шмакова, Г.І. Щукіної та

зарубіжних практиків: Е. Берна, Б. Блума, Я. Корчака та ін.

Незважаючи на глибину дослідження цієї проблеми, поза увагою залишаються питання використання ігрових технологій при викладанні китайської мови у школах України.

Метою дослідження є аналіз сучасних ігрових технологій та їх використання на уроках китайської мови.

Роль гри на уроках китайської мови величезна, тому що вона дозволяє зробити навчальний процес привабливим і цікавим для кожної дитини.

Ігрова діяльність не тільки розвиває мовну і розумову активність учнів на заняттях китайської мови, а й сприяє організації цілеспрямованої мовної практики, тренуванню й активізації їх монологічного та діалогічного мовлення. Крім цього гра формує різноманітні типи висловлювань (опису, повідомлення інформації, вираження думки, згоди, незгоди).

У своїй книзі «Урок іноземної мови в середній школі» Є.І. Пассов розглядає гру на уроках іноземної мови як:

- діяльність (в нашому випадку - мовна);
- вмотивованість, відсутність примусу;
- індивідуалізована діяльність, глибоко особиста;
- навчання і виховання в колективі та через колектив;
- розвиток психічних функцій і здібностей;
- вчення із захопленням [1].

Разом з цим гра завжди створює умови для повторюваного вживання лексики та граматичних структур.

При використанні ігрових технологій на уроках, слід дотримуватись таких умов:

- відповідність гри навчально-виховним цілям уроку;

- доступність для учнів даного віку;
- помірність у використанні ігор на уроках.

У підготовці гри можна виділити наступні її етапи:

- визначення мети й мовного матеріалу;
- складання сценарію;
- розподіл ролей;
- психологічна підготовка учнів.

Застосовуючи ігрові технології, вчитель китайської мови повинен твердо знати про те, що не завжди гра буде проходити так, як вона була задумана. Тому її успіх залежатиме як від учнів, так і від учителя. Б. В. Кайгородова, І. О. Єремічка підкреслюють, що «додаткові можливості дає також рефлексія, яка проводиться після рольових ігор, що сприяє кращому розумінню теорії в додатку її до конкретних ситуацій» [2, с. 131]. О.В. Бичковська, А. Л. Гончаренко в своїй статті «Розвиток інтересу до іноземної мови у школярів» акцентують увагу на тому, що «не може бути гри заради гри. Вона повинна бути спрямована, перш за все, на розвиток пам'яті, мислення, уваги, бо саме ці компоненти іншомовних здібностей лежать в основі процесу оволодіння іноземною мовою» [3, с. 51].

В даний час в методичній літературі існує досить велика кількість класифікацій, що систематизують види ігор відповідно до тих чи інших критеріїв. Типології ігор збудовані в залежності від цілей і завдань навчальної гри, форми проведення, способу організації, ступеня складності, кількісного складу учасників. За цілями і завданнями навчання ігри, які використовуються на заняттях з іноземної мови, можна розділити на ті, що допомагають засвоїти різні аспекти мови (фонетику, лексику, граматику, синтаксис,

стилістику), вони діляться відповідно на фонетичні, лексичні, граматичні, синтаксичні, стилістичні та ті, що сприяють активізації учнів на заняття, розвивають їх мовну ініціативу. Мовні ігри націлені на формування вмінь в певних видах мовленнєвої діяльності. Кожному виду мовленнєвої діяльності відповідає певний вид навчальної гри, націленої на навчання аудіювання, навчання монологічного та діалогічного мовлення, навчання читання і навчання письму.

За формою проведення виділяють ігри предметні, рухливі з вербальним компонентом, сюжетні або ситуаційні, рольові, ігри-змагання, інтелектуальні ігри (ребуси, кросворди, чайнворди, шаради, вікторини та ін.), ігри-взаємодії (комунікативні, інтерактивні).

За способом організації ігри бувають комп'ютерні та некомп'ютерні, письмові та усні, з опорами та без опор, імітаційно-модельюючі, креативні та ін. За ступенем складності виконуваних дій всі навчальні ігри поділяються на «прості» (моноситуаційні) і «складні» (поліситуаційні), а по тривалості проведення вони поділяються на тривалі та нетривалі. За кількісним складом учасників ігри підрозділяються на індивідуальні, парні, групові, командні та колективні.

Наведемо приклади декількох ігор.

«Снігова куля»: гра на запам'ятовування і перевірку знання певних груп слів. Наприклад, «Частини тіла», «Фрукти та овочі», «Навчання в школі», «Назви країн».

Учень А: 苹果

Учень Б: 苹果、香

Учень В: 苹果、香蕉、梨

Учень Г: 苹果、香蕉、梨、葡萄... ..

Великий плюс гри в тому, що вона тримає увагу всіх учасників, так як їх відповідь залежить від відповіді інших.

«10 свинок»: гра на запам'ятовування цифр і чисел.

Оптимальне число гравців - 6-8 чоловік. Раунд триває 15-20 хвилин. Учасникам роздаються по 3 карти. Гравці по черзі викладають на стіл картки з цифрами. Числа на картках підсумовуються. Завдання учасників додати до карт на столі таку цифру, щоб сума цифр склала рівно 10 очок. Щасливий гравець забирає собі все картки зі столу, а гра триває далі. Але варто тільки отримати хоч на одиницю більше 10, як всі картки відразу ж отримує суперник. Суть використання на уроці китайської мови: учні, викладаючи картку, називають суму, на китайській мові. В результаті назви цифр вивчаються до автоматизму. Гра дуже азартна, тому учні не думають про труднощі вивчення цифр, а використовують мову виключно як інструмент. 2-3 раундів досить для запам'ятовування.

Гра в пальці: традиційна китайська гра, яка сприяє запам'ятовуванню назв цифр. Згадується в класичному романі «Цзінь Пін Мей». Двоє людей швидко викидають кілька пальців, називаючи при цьому цифру в межах десяти. Той, хто відгадає суму показаних пальців, виграє. Грають по двоє, спочатку влаштовуються відбіркові тури, потім фінал, в якому визначається переможець.

Таким чином, ігрові технології навчання на уроках китайської мови активізують прагнення учнів до спілкування, створюють умови рівності в мовному партнерстві, руйнують традиційний бар'єр між учителем і учнем. Ігрові технології сприяють формуванню і розвитку інтелектуальних здібностей учнів, закріплення мовних явищ в їх пам'яті, дають можливість використовувати наявні знання, досвід, навички спілкування в різних ситуаціях. Використання гри як

одного з прийомів навчання іноземної мови значно полегшує навчальний процес, робить його ближче і доступніше дітям. Гра дозволяє урізноманітнити урок, зробити його цікавим, живим, веселим. Використання різних ігор на уроці китайської мови сприяє оволодінню мовою в цікавій формі, розвиває кмітливість, підтримує інтерес до досліджування мови. Крім того, ігрові технології допомагають підвищити ефективність уроку, залучити дітей до активної мовленнєвої діяльності, зробити процес оволодіння китайською мовою цікавим для учнів.

Література

1.Пассов Е. И. Урок иностранного языка в средней школе / Ефим Израилевич Пассов. – М.: Просвещение, 1988. – 223 с. **2.** Кайгородова Б. В. Формирование понимания другого человека в процессе профессионального становления психологов / Б. В. Кайгородова, И. А. Еремицкая. // Вектор науки ТГУ. Серия: Педагогика, психология. – 2012. - № 2(9) – С. 128–131. **3.** Бычковская Е. В. Развитие интереса к иностранному языку у младших школьников / Е. В. Бычковская, А. Л. Гончаренко. // Иностраннный язык в школе. – 2008. – №1. – С. 51–53.

Швирка Є.О. Використання ігрових технологій на уроках китайської мови

В роботі розглянуті ігрові технології як засіб підвищення ефективності вивчення китайської мови в школі. Представлені класифікації ігор в залежності від цілей і завдань, форми проведення, способу організації, ступеня складності, кількісного складу учасників. Наведені приклади.

Ключові слова: китайську мову, ігрові технології, гра, класифікація, іноземна мова.

Швырка Е.О. Использование игровых технологий на уроках китайского языка

В работе рассмотрены игровые технологии как способ повышения эффективности изучения китайского языка в школе. Представлены классификации игр в зависимости от целей и задач, формы проведения, способа организации, степени сложности, количественного состава участников. Приведены примеры.

Ключевые слова: китайский язык, игровые технологии, игра, классификация, иностранный язык.

Shvyrka Ye.O. The usage of game technologies on Chinese language lessons

In the thesis we considered game technologies as the way to increase effectiveness of learning Chinese language in school. We provided game classifications depending on their goals and objects, forms of realization, ways of organizing, degree of complexity, number of participants. Examples are given as well.

Key words: Chinese language, game technologies, game, classification, foreign language.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ СИНОЛОГІЇ

УДК 821.581

ПРО РОМАН ГУ ХУА «В ДОЛИНІ ЛОТОСІВ»

Дзюба К. Є.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», студентка

Наук. керівник – Плотнікова А.А.,
асистент кафедри світової літератури
та російського мовознавства

За останній час Китай набув чималого розвитку та став однією з провідних країн світу. Економічний прогрес зробив Піднебесну темою для обговорення людей з усіх куточків планети. Але не всі знають, через що довелось пройти цій країні на шляху до успіху. Сьогодні Китай подолав важкі наслідки «культурної революції» – трагедії, яка не мала нічого спільного ні з культурою, ні з революційними традиціями. Цей період увійшов в історію країни як один з найважчих і завдав непоправної шкоди культурі Китаю в цілому [1, с. 551–560].

Мета даної роботи – проаналізувати роман китайського письменника Гу Хуа «В Долині Лотосів» та визначити його місце у сучасній китайській літературі. Актуальність полягає у низькому рівні дослідження цього питання, адже серед сучасних дослідників можна виділити роботу Наталі Володимирівни Турушевої. В своїй статті вона писала: «Наприкінці 70-х – початку 80-х рр. ХХ ст. тема «культурної революції» була лейтмотивом творчості багатьох китайських письменників. Література, що отримала назву «література шрамів», описувала жахи і страждання під

час «десятиріччя лих». Разом з тим видавництва вже тоді позитивно оцінювали тих письменників, які в своїх творах стали приділяти більше уваги збереженню національної специфіки. Їх протиставляли авторам, що почали наслідувати «західних модерністів». Для того щоб яскравіше відтворити нову атмосферу в країні, їм рекомендували творчо використовувати десятиліттями пропаговане гасло «ставити іноземне на службу Китаю, ставити стародавнє на службу сучасності» [2, с. 126].

Гу Хуа (справжнє ім'я – Ло Хунюй) розглядав проблеми 1970-х і 1980-х років у мелодраматичній формі. Гірська місцевість навколо його місця народження в Цзяхе, провінція Хунань, славилась своїми народними піснями, і письменник був занурений в народні традиції з самого раннього віку [3, с. 393]. Як представник нового покоління китайських письменників, він писав свої роботи у традиції реалізму, наслідуючи Лао Ше та Чжао Шулі. У 1981 році був опублікований роман «В Долині Лотосів», де автор змалював наповнене стражданнями життя жителів невеликого селища під час «культурної революції». У романі відсутні політичні міркування або заклик до будь-яких дій проти влади, проте описується колорит побуту звичайних китайських селян того періоду. Саме тому після публікації твір не тільки не піддали цензурі, а навпаки – роман отримав премію Мао Дуня, яка є найбільш престижною для китайських митців слова. Автор досконало знав життя жителів хунаньського села, тому опис життя та звичаїв селян у романі можна в певному сенсі назвати автобіографічним [4, с. 286].

Події в романі відбуваються у період між 1963 і 1979 роками. Складна політична та економічна ситуація в новій державі ніде не відчувалася так гостро, як в селах. Роман починається із опису прекрасного

краєвиду, серед якого розкинулось невеличке селище Лотоси. Мирне та ідилічне життя простих людей, що по декілька разів на місяць приходили до цього селища на ринок, поступово погіршується. «Великий стрибок» 1958 року призвів до спустошення, голоду та злидарства.

Головна героїня твору – молода дівчина Ху Юйїнь, яка володіла невеликою палаткою, де торгувала рисовим відваром із шматочками соєвого сиру. Їжа, приготовлена нею, користувалась попитом не лише через гарний смак, але й тому, що хазяйка палатки, красива та добра дівчина, вміла прихилити до себе людей не тільки зовнішністю, але й гарним ставленням до оточуючих. Її батько був бандитом, а мати – повією, сама ж Ху Юйїнь була неосвіченою, але все це не завадило їй вміло вести торгівлю та разом із чоловіком накопичити грошей на новий будинок. Дівчину називають «Сестрицею Лотос», а іноді навіть «соєвою красунею», що можна назвати алюзією на роман Лу Сіня «Батьківщина», героїня якого мала те ж саме ім'я.

У Ху Юйїнь було три чоловіки, кожен з яких певним чином вплинули на її життя. Лі Маньген був з дитинства закоханий у героїню, але вони не змогли одружитись через різне соціальне становище. Лі Гуйгуй став її першим чоловіком. Він був м'ясником, але дуже тихим та лякливим чоловіком, та навіть муху не міг скривдити. Вона його не кохала, але поважала і була йому гарною дружиною. Однак, вони все ніяк не могли народити дитину, через що селяни глузували над ними. Коли у Ху Юйїнь та Лі Гуйгуя життя почало налаштовуватись, вони побудували власний дім та планували всиновити дитину, Лі Маньген зрадив ту, яку кохав все життя, довівши її чоловіка до самогубства. Саме через Маньгена Ху Юйїнь розкуркулили та вона

повинна була кожного дня мести вулицю та терпіти страждання. Саме тоді у її житті з'явився Цінь Шутянь. Він став опорою та підтримкою у важкий період, коханням усього життя та батьком її дитини. І хоча вони не були одружені офіційно та його на 10 років відправили до каторги, вона продовжувала кохати та дочекалась його [5].

У романі також слідує визначити антагоністів, таких як Лі Госян та Ван Цюше. Перша заздрила головній героїні настільки, що спричинила багато страждань не тільки їй, але й тим, хто був поруч з Ху Юйїнь, а Ван Цюше допомагав їй у цьому. Цікавим є той факт, що незважаючи на досить негативну характеристику посадових осіб, що виконували доручення влади та були визнаними «лівими», роман все одно отримав премію та не підлягав забороні.

Незважаючи на досить похмуру атмосферу роману, насичену стражданнями, які довелось витримати жителям села Лотоси та взагалі всього Китаю, історія має щасливе закінчення. В решті решт, Ху Юйїнь повернули добре ім'я та чоловіка, і в її житті все поступово почало налагоджуватись.

Детальний опис села того періоду надає нам змогу зрозуміти місце та роль жінки у китайському суспільстві. Виходячи з опису сімейних стосунків Ху Юйїнь із першим та другим чоловікам – жінка працює нарівні із чоловіком, але чоловік може допомагати їй із хатніми справами. Але найважливішим для жінки є те, що вона повинна вийти заміж, поки молода та гарна, та народити дитину. Якщо ж сім'я певний час не може завести потомство, то обидва – і чоловік, і дружина, стають об'єктом глузувань та засудження. Народити позашлюбну дитину вважається дуже ганебним вчинком та також піддається осуду [5].

Роман насичений відсилками до багатьох відомих авторів та творів. Наприклад, не раз зустрічається посилання на творчість Пу Сунліна та його лисиць-перевертнів. Окрім того, є прямі посилання на твір китайського письменника Чжао Шулі «Одруження молодого Ерхея», а також на популярні романи «Річкове прибережжя», «Роман трьох держав» та «Подорож на захід» [5]. У романі мимохідь чи докладно згадуються значні події того періоду, такі, як кампанія «чотирьох очищень», «великий стрибок», генеральна лінія, народні комуни, смерть Мао Цзедуна та арешт його сподвижників тощо [5].

Роман представляє собою докладний опис життя звичайних людей під час того жахливого періоду історії Китаю, період гонінь, голоду та страждань. На прикладі долі однієї жінки піднімається питання всього суспільства, коли будь-кого могли обвинуватити й осудити за те, що він просто власною працею заробляв гроші. Або за якийсь незначний вчинок чи фразу прирахувати до «п'яти шкідливих елементів» та втратити все. Роман «В Долині Лотосів» роман посідає важливе місце в літературі Китаю ХХ століття як яскравий представник «літератури шрамів». Він допомагає по-новому поглянути на цю велику націю, поглибити знання з історії Китаю та зануритись у побут звичайних селян часів «культурної революції» минулого століття.

Література

1. Непомин О. Е. История Китая. XX век / О. Е. Непомнин. – М.: Институт востоковедения РАН, Крафт+, 2011. – 736 с.
2. Турушева Н. В. Современная китайская литература как отражение социальных процессов в КНР / Н. В. Трушева // Вестник Томского

государственного университета. – 2014 – №383. – С. 126–132

3. McDougall B. S., Louie K. The Literature of China in the Twentieth Century / Bonnie S. McDougall, Kam Louie. – Columbia University Press, 1999. – 504 p.

4. Духовная культура Китая: энциклопедия: в 5 т. / Гл. ред. М.Л.Титаренко; Ин-т Дальнего Востока. - М.: Вост. лит., 2006 – . Т. 3. Литература. Язык и письменность / ред. М. Л. Титаренко и др. – 2008. – 855 с.

5. Гу Хуа В долине лотосов [Электронный ресурс]: Роман / Пер. В. Семанова, ред. и авт. послесл. А. Желуховцев. – М.: Радуга, 1986. – Режим доступа: http://www.libros.am/book/read/id/116079/slug/v-doline-lotosov#_ednref43 (дата звернення: 25.03.2017) – Назва з екрана.

Дзюба К. Є. Про роман Гу Хуа «В Долині Лотосів»

В даній роботі коротко описані події з історії Китаю, що лягли в основу роману Гу Хуа «В Долині Лотосів», а саме період «культурної революції» ХХ століття. Автор торкається системи образів роману та його інтертекстуальності, а також формує образ жінки, яка знаходиться в центрі художнього світу твору. Ми досягли мети, проаналізували роман китайського письменника Гу Хуа «В Долині Лотосів» та визначили його місце у сучасній китайській літературі.

Ключові слова: Гу Хуа, «культурна революція», література шрамів, роман, китайська література.

Дзюба К. Е. О романе Гу Хуа «В Долине Лотосов»

В данной работе кратко описаны события из истории Китая, которые легли в основу романа Гу Хуа «В Долине Лотосов», а именно период «культурной

революции» XX века. Автор касается системы образов романа и его интертекстуальности, а также формирует образ женщины, которая находится в центре художественного мира произведения. Мы достигли цели, проанализировали роман китайского писателя Гу Хуа «В Долине Лотосов» и определили его место в современной китайской литературе.

Ключевые слова: Гу Хуа, «культурная революция», литература шрамов, роман, китайская литература.

Dziuba K. Ye. About the novel by Gu Hua “A Small Town Called Hibiscus”

This work briefly describes the events from the history of China, which formed the basis of the novel by Gu Hua “A Small Town Called Hibiscus”, such as the period of the “cultural revolution” of the twentieth century. The author concerns the system of images of the novel and its intertextuality, and also forms the image of a woman who is in the center of the artistic world of the work. We have achieved the goal and analyzed the novel of the Chinese writer Gu Hua “A Small Town Called Hibiscus” and determined its place in modern Chinese literature.

Key words: Gu Hua, “cultural revolution”, scar literature, novel, Chinese literature.

УДК 82-344

ВПЛИВ ТВОРЧОСТІ ГАНЬ БАО НА СУЧАСНУ
КИТАЙСЬКУ
ФАНТАСТИЧНУ ПРОЗУ
Куца Ю.С.

КЗ «Полтавська спеціалізована школа №3
Полтавської міської ради Полтавської області», вчитель
китайської мови

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Науковий керівник – Плотнікова А.А.,
асистент кафедри світової літератури
та російського мовознавства

Середньовічну прозу важко уявити без чарівного, надзвичайного. Навіть в далеких від такого жанру творах реалістичної прози, яка зображує звичайні побутові ситуації, майже завжди можна бачити риси дивного і фантастичного, адже «надзвичайне» становило органічну частину художнього методу китайських літераторів того часу. Не випадково «чарівна» проза (повість, роман) завжди займала важливе місце в літературному процесі середньовіччя.

Актуальність вивчення фантастичної складової сучасної китайської літературивизначається її роллю в розвитку китайського суспільства. Китайська література з моменту її зародження була тісно пов'язана з міфологією та народними віруваннями. Ідеологія існування потойбічного світу проникала майже в усі сфери життєдіяльності людини. На радянському просторі вивченням китайської фантастики займалися такі вчені, як О.П. Болотіна, А.Г. Шпринцин (досліджував творчість ЛуСіня). Багато критики друкувалося в літературознавчих журналах та газетах такими вченими, як В.М. Алексеев, О. Фішман («Вестник»), Л. Эйдлин (журнал «Знамя»), Н. Федоренко (журнал «Большевик») и В. Петров (журнал «Звезда»). Тоді ж став зростати потік переказів, в основному творів останніх років. Серед закордонних

дослідників варто згадати імена Венді Шварц, Роберта Форда Кемпані, Яна Лу, Джессі Цзюн-Чі Чу.

У зв'язку з тим, що лише нещодавно Китай змінив свою політику замкнутості та підняв завісу, яка перешкоджала творам талановитих китайських письменників та поетів вийти на міжнародну арену. Зважаючи на той факт, що кількість видавництв, які займаються перекладами сучасної китайської літератури досить обмежена, це ускладнює умови для західних вчених дослідження китайської сучасної літератури. Це обумовлює актуальність нашої роботи. Мета роботи визначається аналізом творчості Гань Бао та його впливу на подальший розвиток фантастики як жанру.

Момент зародження того, що зазвичай перекладається як китайська фантастична проза (xiaoshuo) залишається предметом дискусій. При визначенні китайської художньої літератури в прямому сенсі цього слова, більшість літературознавців простежують її походження до zhiguai志怪(історії про надприродне), фантастичних розповідей, створених класичною мовою веньянь, в період Шести династій (220-589 н.е.).

Роберт Форд Кемпані бачить жанр слабко відображеним в ранніх зразках в досить стислій формі, часто це просто перелік розповідей чи опису, написані в формі неримованої класичної прози з «прозорим та первинним» зосередженням на речах, які є аномальними, з точки зору буддійської або даоської моралі [1, с. 76]. Дослідник, проте, не розглядає ці історії, як «вигад, фантазію», адже літератори вважали, що їх розповіді були достовірними [2, с.34]. Цзя Жунву зазначає, що «жанр zhiguai志怪ніколи не вмирає. Він тільки мутує і розмножується в епоху глобалізації» і що не вважає «китайськомовні» оповідання чимось

дивним<...> що може допомогти висвітлити соціальні і політичні наслідки літературних текстів за межами сучасної китайської держави» [3,с.114].

Світогляд та контекст цих розповідей, глибоко вкорінений в надприродний світ, рясніє такими темами, як безсмертя, загробне життя, причинно-наслідкового зв'язку між нагородою та покаранням, магії, шаманства, алхімічних теорій і експериментів. При складанні цих казок, багато авторів взяли на себе серйозне завдання довести реальне існування надприродного. Чи вдалося їм переконати своїх читачів, чи ні, цей намір разом із загальною темою представляє релігійний аспект в розповідях zhiguai志怪. Відмінним прикладом жанру є твір Гань Бао «Записки про пошуки духів», який репрезентує цю тенденцію.

Як стверджують дослідники, життя Гань Бао було сповнене містичних ситуацій, які в майбутньому надихнули його до літературної творчості. Однією з них була історія «тимчасової смерті» одного з його родичів. Одного дня через хворобу дихання старшого брата письменника припинилося. Якийсь час тіло «померлого» не охоллоло, лише після декількох днів непритомності чоловік прийшов до тями та розповідав про те, як бачив повсякденне життя привидів на Землі та в Раю. Цю ситуацію можна легко пояснити з точки зору сучасної медицини, але для людини того часу це було майже дивом [4, с.85-90].

З огляду на фантастичний характер змісту більшості його книги, Гань Бао явно зазнавав нарікань пересічних людей з обмеженим кругозором щодо відходу від дійсності, перебільшення або фабрикації подій, які він зображує. Біографічний аспект тексту також чітко зображує його як вмотивованого незвичайними подіями в своєму найближчому

сімейному колі, де він шукав прецеденти для своїх робіт. Суть аргументу Гань Бао в тому, що, адже історичне свідчення подій не завжди зображується абсолютно достовірно (навіть розповідь від першої особи потребує відбору деяких особливостей події та відсіювання інших), відхилення від дійсності існувало протягом всієї історії літератури. Але він зменшує виключно аномальний вміст свого тексту, прагнучи звести до мінімуму різницю між ним і будь-якими іншими твором про реальні події минулого чи сьогодення. Він не ставить збірник «Записки про пошуки духів» в один ранг з історією, але хоче, щоб ця робота оцінювалася як історія [5, с.59-60]. Ранні збірники, такі як «Записки про пошуки духів» слугували в якості вмістилищ популярних персонажів та сюжетів, і забезпечили створення цілої спадщини стереотипних героїв, сюжетних засобів (наприклад магичні дзеркала, дорогоцінні камені та мечі).

На основі робіт, створених Гань Бао, виросло не одне покоління китайських фантастів. Оскільки його можна вважати засновником китайської фантастики, письменників наступних століть можна охарактеризувати як його послідовників, які плідно працювали задля розвитку сегменту фантастичної літератури Китаю. Під час династії Тан (618-907) фантасти мешкали в столиці, багатьом з них Буддистські монахи розповідали легенди аби привертати увагу аудиторії. Їхні розповіді надихнули на написання коротких розповідей про богів, духів, демонів та дивні романтичні історії, які називалися *chuan*傳奇 «історії про дивне». Цей жанр має своє коріння *zhiguai*志怪 «історіях про надприродне», піонером якого і був Гань Бао. В цей період автори досі часто вимагали аби історії відносилися до реальних

подій та людей, ніж зверталися до опису надзвичайного [5, с. 237-241].

Професійні казкарі в кварталах розваг зростаючого міста династії Сун (960-1279) розповідали історії про історичні події, сердечні справи, героїв бойових мистецтв, надзвичайних створінь тощо, підігрували інтерес публіки додаючи яскраві перебільшення та фантазію в своїх персонажів. «Трицарство», «Легенда про знищення злих духів» Ло Гуаньчжуна, «Річкове прибережжя» Ши Найаня, «Подорож на Захід» У Чэньэня, усі ці монументальні твори малювали свої історії на основі популярних легенд.

Говорячи про китайську фантастику за часів династії Цинь неможливо не згадати видатну колекцію класичних оповідань Пу Сун-Ліна, що включає близько п'яти сотень «дивних казок» в жанрі zhiguai志怪і chuanqi傳奇, які слугують для прихованої критики соціальних проблеми того часу. Головні герої цієї книги це привиди, лисиці, безсмертні та демони, але автор зосередився на повсякденному житті простих людей. Він використовував надприродне і незрозуміле для ілюстрації своїх ідей суспільства та влади, піддав жорсткій критиці корупцію і несправедливість та співчував бідним.

Повертаючись до китайської літератури 1920-х і 1930-х років, найбільш цікаві приклади використання фантастичного, з художньої точки зору, можна знайти в текстах ЛуСіня. У колекції прозових віршів «Дикі трави» (Үесао, 1926) надприродні події і сновидіння, або свідоме обрамлення частини розповіді, тісно пов'язані зі світом індивідуальної підсвідомості, часто з Фрейдистським підтекстом.

В оповіданнях Ши Чжецуна з 1930-х років мотиви з zhiguai志怪наочно виділені та психологізовані. Саме Фрейдизм надав йому словниковий запас, що дозволив йому перекладати класичні казки zhiguai志怪 в твори китайської сюрреалістичної фантастики. [6, с.183] Наприклад, фантастичний розповідь Ши в оповіданні «Чаклунство», яка розгортається в сучасному середовищі, складена мовою реалізму, який ретельно описує психологічні коливання з боку оповідача. Ця історія, яка звертається конкретно до збірника історій Пу Сунліна «Повісті про дивовижне з кабінету Ляо» у XVIII столітті, а також деяких західних історій про привидів.

Використання примар і надприродного задля зображення психологічних/психічних феноменів з'являлися і в кінці двадцятого століття і можуть бути знайдені у багатьох роботах, де дії відбуваються в реальності, наприклад, у творах жінок-письменниць, таких як Чжун Лінь і Сюй Ляоמוу. Навіть автор популярних романів, як Ван Шо іноді вкорінює обривки фантазії в свою розповідь, які не дають можливості насолодитися надзвичайністю подій, зображених в творі, аби підкреслювався ефект невловимості сприйняття реальності окремої людини.

Використання фантастичних елементів є характерною особливістю китайської літератури від традиційної казки zhiguai志怪 до сучасних творів, їх функції урізноманітнювалися. На початку сучасного періоду, в текстах Лу Сіня і Ши Чжецуна, примарні видіння і надприродні події подаються в основному в якості метафори підсвідомості, тим самим створюючи атмосферу невизначеності та вагань як в читачів, так і в героїв своїх творів. Цей ефект надалі використовувався сучасними письменниками, таких як Ге Фей, Мо Янь і

Гао Сінцзянь, в результаті чого стираються межі між реальністю і вигадкою, зовнішнім та внутрішнім, матеріальним і духовним. Але постмодерністська фантастика, така як твори Ю Хуа, здається, вивела інкорпорацію надприроднього на новий рівень.

Таким чином, можна стверджувати, що розповіді Гань Бао в жанрі zhiguai志怪встановили ступені та види надприродності та випадковості – загалом, канони правдоподібності – які використовувались в більш пізній фантастичній літературі. Що цікаво, багато китайських та закордонних видавництв відновлюють публікацію робіт Гань Бао, які не втрачають своєї популярності на протязі понад шістнадцять століть, підтримуючи інтерес широкого загалу до безсмертної фантастики Піднебесної.

Література

1. Campany R. F. Strange Writing: Anomaly Accounts in Early Medieval China/ Campany, R. F.- Albany: State University of New York Press, 1996. – 413 p.
2. Chiang S. L. Collecting the Self: Body and Identity in Strange Tale Collections of Late Imperial China/ Chiang S. L.- Leiden: Boston. - Brill, 2005. – 326 p.
3. Kao Karl S. Y. Classical Chinese Tales of the Supernatural and the Fantastic: Selections from the Third to the Tenth Century/ Kao, Karl S. Y. - Bloomington: Indiana University Press, 1985. – 287 p.
4. Currie G. P. True Lies Worldwide: Fictionality in Global Contexts/ Currie G. P.- Rydholm, L. & Cullhed, A. (eds.). - Berlin and New York: Walter de Gruyter, 2014. – 349 p.
5. Ming D. G. Chinese Theories of Fiction: A Non-western Narrative System/ Ming D. G.: SUNY Series in Chinese Philosophy and Culture. Albany: New York State University Press, 2006. – 411 p.
6. Liu Lydia H.: Translingual practice:

literature national culture and translated modernity – China, 1900–1937 / Liu Lydia H. - Stanford, CA: Stanford University Press, 1995. – 396 p. 7. Leo Oufan Lee, Voices from the Iron House: A Study of Lu Xun / Leo Oufan Lee. - Indiana: Indiana University Press, 1987. – 92 p.

Куца Ю.С. Вплив творчості Гань Бао на сучасну китайську фантастичну прозу

В даній роботі розглянута термінологія таких жанрів китайської фантастики, як zhiguai志怪 і chuanqi傳奇, проаналізована творчість Гань Бао, освітлена коротка історія розвитку китайської фантастики як феномена світової літератури. Мета роботи визначається аналізом творчості Гань Бао та його впливу на подальший розвиток фантастики як жанру.

Ключові слова: Гань Бао, zhiguai志怪, chuanqi傳奇, фантастика, надприродне.

Куца Ю.С. Влияние творчества ГаньБао на современную китайскую фантастическую прозу

В данной работе рассмотрена терминология таких жанров китайской фантастики, как zhiguai志怪 и chuanqi傳奇, проанализировано творчество ГаньБао, освещена краткая история развития китайской фантастики как феномена всемирной литературы. Цель работы определяется анализом творчества ГаньБао и его влияния на последующее развитие фантастики как жанра.

Ключевые слова: Гань Бао, zhiguai志怪, chuanqi傳奇, фантастика, сверхъестественное.

Kutsa Y.S. The influence of the work Gan Bao's on the modern Chinese prose fiction

This paper deals with the terminology of different genres of Chinese fiction, such as zhiguai志怪 and chuanqi傳奇, general information about Gan Bao's work, brief history of Chinese fiction as a phenomenon of world literature. The aim of this work is determined by the analysis of the Gan Bao's work and his influence on the subsequent development of science fiction as a genre.

Key words: Gan Bao, zhiguai志怪, chuanqi傳奇, fiction, supernatural

УДК 811.11 '82-1

БАГАТОЗНАЧНІСТЬ ОБРАЗІВ У ПОЕТИЧНІЙ ТВОРЧОСТІ КИТАЙСЬКОГО НАРОДУ

Малахова А.К.

ХНПУ імені Г.С. Сковороди, студентка

Наук.керівник – Бикова І.А.,
доцент кафедри східних мов;

Чепурна І.М., викладач
кафедри східних мов

Китайські поети здавна були переконані, що вони творять красу, передають світлі почуття і високі помисли. Мабуть саме тому китайські образи природи є такими самобутніми та багатограними. Твори китайської поезії цікаві тим, що в них передаються емоції, спогади, роздуми, та відображається внутрішній світ через образи природи.

Хоча багато дослідників вже працювали над аналізом китайської поезії, були зроблені переклади цих віршів на різні мови світу. Серед багатьох дослідників досі точаться суперечки щодо істинного трактування

символіки цієї поезії, тому що не всі китайські вірші такі прості й зрозумілі; у деяких міститься чимало натяків, цитат, зворотів, виразів, запозичених з класичних текстів, які передаються через образи природи. У сучасній лінгвістиці проблематика, яка певною мірою пов'язана з мовною картиною світу, привертає увагу все більшої кількості дослідників і розробляється на різних мовних рівнях у працях Б.О. Серебренникова, Ю.С. Степанова, Н.Д. Арутюнової, Ю.М. Караулова, О.С. Кубрякової, В.І. Постовалової, О.О. Селіванова, В.М. Телія, А.О. Уфимцевої, Т.В. Цив'ян, О.Т. Кривоносова, О. Д. Шмельова, А. Вежбицької та ін.

Символ має асоціативну природу: він потребує не тільки раціонально-логічного, а й емоційно-підсвідомого розуміння. Логічні, причинно-наслідкові зв'язки між порівнюваними об'єктами можуть бути неістотними, часто домінує вища, незбагненна, містична асоціація. Останнє особливо добре помітно в китайській поезії: найчастіше символ апелює до чуттєвого сприйняття читача, до його здатності народжувати образні асоціації і навіть фантазії. Тут криється і певна непрозорість китайського символу, неможливість його логічного тлумачення. Стародавня китайська історія, китайська література, система вірувань, включаючи буддизм, конфуціанство і даосизм, сформували свою систему цінностей китайського народу, яка відображалась і в художній літературі [4].

Світ рослин дав китайському народу певну, дуже багату систему символів: сосна, бамбук, слива – найшановніші у цих народів представники рослинного світу. Важливу роль в китайській картині світу грають і інші представники рослинного світу: верба, персикове дерево, кипарис, кедр і багато інших. Не менше

значення мають квіти (лотос, півонії, хризантеми, орхідеї) і трави. Коротко розглянемо, як використовували символ у давньому Китаї. Вже в I ст. до н.е. (доба Західна Хань) ієрогліф 象 “слон, явище природи, спосіб, імітувати (копіювати, наслідувати), подібний” використовувався у значенні “символ” (у сучасній мові це поняття позначається як 象征). Ось приклад із розділу “Літопис синівської пошани” “Історичних записок” Сима Цяня («史记·孝文本纪»): “皇帝作宝鼎三, 象天地人也” (“Жовтий імператор зробив дорогоцінний триножник, і це символізувало небо, землю й людину”). Отже, символ використовувався насамперед для того, щоб діяннями людей особлювати світобудову .

Деякі символи китайської поезії створені самими авторами. У цьому випадку предмет чи явище початково не є символом, але символічних ознак набуває в процесі зображення. Автор навмисне узагальнює об'єкт зображення, розширює та поглиблює його зміст. Наприклад, низку нетрадиційних символів зустрічаємо у творчості Цао Чжи (192–220). Цей поет був четвертим сином полководця Цао Цао і молодшим братом Цао Пі, що став у подальшому імператором Хань Вень-ді. У китайському народі здавна існує легенда про жорстокого імператора і його молодшого брата, поета Цао Чжи. Одного разу імператор наказав поетові пройти сім кроків і за цей час скласти вірша. В разі невиконання цього завдання йому загрожувала тяжка кара. Але Цао Чжи вдалося виконати наказ, і він прочитав миттєво складений “Вірш семи кроків” «七步诗» [5, 18].

«七步诗»

“Вірш семи кроків”
Біб готується; палять

煮豆燃豆其，漉豉以为汁。
萁在釜下然，豆在釜中泣：
“本是同根生
相煎何太急”

бобові стеблини,
Потім сік для
приправи зчавити
повинні.
Під котлом бідні
стебла бобові горять,
Із середини чути
бобів голосіння:
“Ми і стебла із
кореня разом зросли,
Чом же так
мордуватися мусимо
нині?!”

В цьому вірші Цао Чжи алегорично дорікає своєму старшому братові, імператорові Цао Пі, який знущався з поета. Цей вірш і написаний як своєрідне випробування-покара: за сім кроків скласти вірша, інакше – смерть. Відтоді вираз “варити боби й палити стебла” (煮豆持作羹，漉豉以为汁) ввійшов у загальний вжиток і став символом ворожнечі між братами [5, 16].

Символи широко використовувались у танській поезії, в якій описувалася більшість традиційних символів. Завдяки їм реальність сприймалася поетами через тонкі натяки та напівтони. Весна – це пора кохання і пора цвітіння сливи. Слива – символ ранньої весни. Квітка сливи розпускається навіть холодною зимою на гілці, яка здається неживою, що для китайців означає надію і сміливість, тому вона є важливим символом святкування Нового року в піднебесній. З'являючись раніше за листя, квіти пізньої зимою наповнюють повітря ароматом, прикрашають гілки сливи яскравим кольором. Сливовий колір символізує ще сміливість, красу, надію, чистоту і процвітання.

Обрізані квітучі гілки сливи ставлять у вази для прикрашання новорічного столу щоб рік був плідним та щасливим. Хоча квітки сливи бувають різного кольору: червоні, рожеві, білі і жовті, але прикрасою китайського Нового року стають саме квіти всіх відтінків червоного. Слива є одним з чотирьох «благородних рослин», які несуть в основному етичну символіку, слива мейхуа більшою мірою уособлює і символізує космогонічні принципи та загальні закономірності природи. Згадка про квіти сливи зустрічалася ще в «Книзі Змін» «І цзин» (кит. trad. 易經, спр. 易经, піньїнь: Yì Jīng), або «Чжоу І» (周易) – найбільш ранній з китайських філософських текстів. Ранній шар, традиційно датується близько 700 р. до н. е. Цей текст призначався для ворожіння і складався з 64 гексаграм. У II столітті до н.е. був прийнятий конфуціанською традицією як один з канонів конфуціанського П'ятикнижжя. Образ сливи розвивалася паралельно з живописом і був дуже улюбленим поетами-ченцями, які вкладали в образну символіку Мей Хуа філософські побудови «Книги Змін».

Так квіти сливи втілювали силу Ян (небесний початок), а стовбур і гілки – силу Інь (земне). При цьому квітконіжка – це Тай Цзі (велика Межа), до якого повертається квітка після опадання пелюсток. Розкрита квітка має п'ять пелюсток – п'ять першорухів (У Сін). Тичинки означають 7 планет (п'ять планет, Сонце і Місяць). Стовбур сливи зображується розділеним на дві самостійні частини, що відображають Ян і Інь, гілки розташовуються по 4 напрямках, що втілює 4 пори року. Розташування і форма гілок може бути 6 видів, відповідних до 6 рівнів «Книги Змін», а закінчення гілки має 8 вигинів-розвилок, відповідних 8 триграмам (Ба Гуа). Спостерігається ще дев'ять стадій розвитку квітки:

від зав'язі, бутони, квітки з закритими пелюстками (молодий Ян), напіврозкритий бутон, повне цвітіння (зрілий Ян), напівзав'яла квітка (малий Інь), що, опадаючи, перетворюється в зелений плід сливи (старий Інь).

Образ квітучої сливи – невід'ємна частина поезії та прози Китаю. Так як, припорошена снігом квітуча слива улюблений образ китайської художньої літературі далі розглянемо її більш детально.

З приходом весни і цвітінням сливи зв'язується зміни життєвої ситуації до кращого, прихід радісних днів. Квіти сливи вважалися символом мудрості, мудрої людини, яка перебуває у вічному пошуку істини. У Китаї в пору цвітіння сливових дерев було прийнято прикрашати жіночі зачіски гілочками квітучої сливи. У віршах поетеси Лі Цинчжао李清照 часів династії Сун чується туга за молодістю, що безповоротно минула та красі, що відцвіла подібно квітам дикої сливи [6].

《清平乐·年年雪里》

年代:宋 作者: 李清照

年年雪里,
常插梅花醉,
挪尽梅花无好意,
赢得满衣清泪!

今年海角天涯,
萧萧两鬓生华。
看取晚来风势,
故应难看梅花。

Кожен рік сніг іде,
а в саду мейхуа так
цвіте,
що п'янію від пахоців
тих.

Я не можу забути ті
квіти червоні,
що я в зачіску свою
вплела

Але квіти обсіпалися
більше не прикрасять
волосся мое

Я не можу поінняти
коли мої скроні
посивіли всі

Я не вмію приборкати

сліз,
Став мій одяг вологий
від них
І тепер у чужому краю
цього року на краю
землі
я залишилась зовсім
одна.
Вечоріє і вітер подув.
І за вікнами стало
темно.
І не варто шукати
мейхуа –
Не побачиш її все одно
(авторський переклад)

Разом з іншими візерунками квітів візерунок слив використовують на одязі. Ось як про це пише китайський письменник і поет епохи Мін (1376-1452): «Сколь очаровательны были их крошечные ножки, обтянутые шелком тонких носок с вышивкой в виде вишен и слив... » [1, с.135]. Сливове дерево – улюблений східний символ ранньої юності дівчата, так як квітка сливи з'являється ще до того, як дерево покривається листям. Дика слива виступає еталоном краси, тому часто зустрічається в образних порівняннях. Так, красиві дівчата, а також їх ніжні обличчя, шкіра та чудові зачіски співвідносяться зі сливовим деревом або його квітами: «Ей едва минуло трижды по шесть, она расцвела, словно пышноцветущее деревце сливы» [1, с.42]. «Свежие щечки дам – сплошное загляденье... Они – точь-в-точь как цветы сливы, чистые и нежные»; «... кожа, цвета лепестков сливы, напудрена...»[2, с.378, с.358] Зломити першу гілку (місячної) сливи, має

значення досягти небувалого успіху в якій-небудь справі; отримати перше місце на державних іспитах.

Отже, глибокий символізм є однією з найголовніших характерних рис китайської літератури. За багатовікову історію на території Китаю виникло багато символів, які є зрозумілими для китайців, але не завжди їх розуміють представники інших культур. Проблема символізму китайської поезії тісно пов'язана з проблемою походження та функціонування образності китайської поезії загалом як потужної системи світової поезики.

Таким чином, в китайських творах символи займають важливе місце. Деякі образи наскрізь пронизують китайську міфологію, легенди, повір'я, поетичну традицію. Найчастіше в символіці рослин «закодована» інформація про морально-етичні критерії, прийняті у китайському мовному соціумі. Символізм є невід'ємною рисою китайської прозової літератури і поезії, що закорінена у найдавніших народних уявленнях та віруваннях. Через зашифровані образи, натяки й умовності символізм надає поезії краси й вишуканості. У китайській поезії зустрічаються як традиційні символи, так і авторські, які все ж ґрунтуються на традиційній образності китайської культури.

Література

1. Бі Сяошен Цвет абрикоса . – СП.: «Вся Москва , 1992, 135 с. 2. Книга прозрений / [сост. Малявин В.В.]. – М.: Изд-во Наталис Год: 1997. – 448 с. 2. Федоренко Н. Т. Китайская литература. Очерки по истории китайской литературы. – М.: Гослитиздат, 1956. – 731 с. 3. Філімонова Е. Н. Символика растений в переводных произведениях. «Благородные» растения (на материале

переводов с корейского и китайского языков) РЕЖИМ ДОСТУПУ: <https://koryo-saram.ru/simvolika-rastenij-v-perevodnyh-proizvedeniyah-blagorodnye-rasteniya-na-materiale-perevodov-s-korejskogo-i-kitajskogo-yazykov/> htm – Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану. **4.**Хрестоматія китайської літератури (III–VI ст.) / [упорядн. Я.В.Шекера]. – К.:ВПЦ "Київський університет", 2010. – 194 с. **5.** 《清平乐·年年雪里》
年代:宋 作者: 李清照 [Електронний ресурс] / РЕЖИМ ДОСТУПУ:<http://m.shicimingju.com/chaxun/list/32743.html#weixin.qq.com> htm – Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану

Малахова А.К. Багатозначність образів у поетичній творчості китайського народу

Тези присвячено розгляду багатозначності образів у поетичній творчості китайського народу. Об'єктом дослідження є твори китайської поезії. Предметом дослідження є образи природи, як уособлення мовної картини світу. Мета полягає в тому, щоб проаналізувати образи природи, як уособлення мовної картини світу, створені китайськими поетами. Для досягнення мети було обрано кілька основних завдань: розглянути багатозначність образів у поетичній творчості китайського народу, схарактеризувати образи природи як уособлення мовної картини світу. Для вирішення поставлених завдань у роботі застосовано такі методи: описовий, опозитивний компонентний аналіз та метод мовностилістичного аналізу.

Ключові слова: образи природи, китайська поезія, символ, символізм, мовна картина світу.

Малахова А.К. Многозначность образов в поэтическом творчестве китайского народа

Тезисы посвящены рассмотрению многозначности образов в поэтическом творчестве китайского народа. Объектом исследования являются произведения китайской поэзии. Предметом исследования являются образы природы, как воплощение языковой картины мира. Цель исследования – проанализировать образы природы, как воплощение языковой картины мира, созданные китайскими поэтами. Для достижения цели было выбрано несколько основных задач: рассмотреть многозначность образов в поэтическом творчестве китайского народа, охарактеризовать образы природы как олицетворение языковой картине мира. Для решения поставленных задач в работе применены такие методы: описательный и метод опозитивного компонентного анализа.

Ключевые слова: образы природы, китайская поэзия, символ, символизм, языковая картина мира.

Malakhova A.K. The multiple meanings of images in poetic creativity of the Chinese people

The thesis is devoted to the analysis of the multiple meanings of images in poetic creativity of the Chinese people. The objects of the research work are the works of Chinese poetry. The subjects of the research work are images of nature as the embodiment of a language image of the world. The aim is to analyze images of nature, as the embodiment of a language image of the world created by Chinese poets. To achieve the goal several major tasks were selected: to consider the polysemy of images in poetic creativity of the Chinese people, to describe the images of nature as the embodiment of the language image of the world. To solve these tasks the following methods were

used: descriptive textual appositions component analysis and comparative method.

Key words: images of nature, Chinese poetry, symbol, symbolism, linguistic picture of the world.

УДК 82-311.4

ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОЧИХ ТА ЧОЛОВІЧИХ ОБРАЗІВ
У ПОВІСТІ СУ ТУНА «МІСЯЦЬ НА ДНІ КРИНИЦІ»
ТА ОПОВІДАННІ АНТОНІЇ БАЙЄТТ «СИРІ РОБОТИ»

Плотнікова А.А.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», асистент кафедри світової літератури та російського мовознавства

Наук. керівник – Дмитренко В. І.,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри світової літератури
та російського мовознавства

Образ жінки, а особливо сучасної жінки, бентежить уяву сучасних письменників, як чоловіків, так і жінок. У цьому ключі варто звернути увагу на два твори – повість Су Туна „Місяць на дні криниці” та оповідання Антонії Байєтт „Сирі роботи”, такі різні, і, водночас, такі цікаві для нас своєю несхожістю. Су Тун, видатний китайський письменник сучасності, звернувся до найпотаємніших струн жіночої душі і в 1990 році написав повість „Дружини та наложниці”, яка у перекладі І. Єгорова російською мовою була опублікована під назвою „Місяць на дні криниці”. А у 2000 році світ побачило оповідання Антонії Байєтт „Сирі роботи” (ми звертаємось до перекладу М. Немцова). На жаль, до творчості Су Туна сучасні літературознавці майже не звертались, а дослідженням

спадщини англійської письменниці займались Т. Г. Міщенко, В. С. Даренєнкова, але вони не торкались аспектів гендерного дискурсу та його проявів у тексті письменниці. Сьогодні у літературознавчих дослідженнях актуальними стають дослідження жіночого письма ”. Варто виділити роботи О. Корабльової, Н. Мельник, І. Старовойт, С. Філоненко, Т. Тебешевської-Качак, Ю. Крістева, Е. Сікс, Дж. Батлер. Відсутність одностайності тлумачень цього терміну дозволяє зарахувати до цієї літературної категорії і романи для жінок та про жінок. Саме тому було обрано твори заявлених авторів: оповідання жінки-письменниці, та повість для жінок, звернення до яких уважаємо актуальним.

Мета публікації: порівняння методів та засобів формування образів перехресного дискурсу у роботах письменників чоловічої та жіночої статі на прикладі творів Су Туна та Антонії Байєтт.

Т. Тебешевська-Качак у своїй роботі „Художні особливості жіночої прози 80-90-х років ХХст.” зазначає: „жінка-письменниця створює художній світ жінки паралельно з художнім світом чоловіка, але за законами жіночої психології, „жіночого письма”, яке розвивається в напрямку синтетичного бачення” [1, с. 9]. Але в центрі оповідання „Сирі роботи” ми бачимо образ чоловіка, навколо якого формується як система образів, так і художній світ твору. Цікаво, що письменниця загалом у своїх творах головним героєм обирає саме чоловіка (наприклад, роман „Володіти: історія кохання”). Саме очима Джека Смоллета авторка бачить навколишню реальність, його роздумами та вчинками розкриває найпотаємнішу тему для митця – тему мистецтва слова, яка, за твердженням В.С. Даренєнкової, „реалізується через метафору

творчості плетіння / ткацтва – створення „тканини / павутини тексту”, а також мотиву сировини (raw material)” [2, с. 15]. Але нас цікавлять особливості перехресного дискурсу оповідання. Н. Є. Левицька, В. Т. Гасанова стверджують, що „характерним для жіночої прози постмодерного періоду є зображення персонажів, зокрема чоловіків, максимально відкритими, сповідальними, емоційними та вразливими, дещо сатиричними” [3, с. 140]. І письменниця скеровує легку іронію на головного героя – його опис викликає посмішку, а влучна фраза „женщинам он нравился – как им нравятся восторженные лабрадоры” [4] створює враження, що авторка обрала саме цей прийом головним у процесі формування його образу. Здебільшого у творах жінок чоловічий образ перебуває в стосунках із жінками і доповнює їх образи, проте в оповіданні „Сирі роботи” образ Сіселі Фокс допомагає зрозуміти процес еволюції образу Джека. Ідеалізації чоловічого образу, характерного для перехресного гендерного дискурсу жіночої прози, не відбувається в оповіданні Байетт, навпаки, ідеалізованим символом митця виступає 82-річна стара діва. Тема сексуального життя героя тісно пов’язана з творчістю, а не зі шляхом самовираження, як це здебільшого зображують чоловіки: „Одно или два описания неистовых толчков и лобковых столкновений неизменно заканчивались антиклимаксом – и в жизни, и в искусстве” [4]. Герой Байетт не цікавий жінкам, принаймні після знайомства з ним ближче, та й сам він у пошуку не стільки жінки, скільки музи. У традиціях жіночої прози жіночий гендерний концепт у оповіданні відтворений у третьому типі наратора та у внутрішній мові творів Сісель, але „класична” емоційність та емпатія відсутні. У жіночому сприйнятті чоловік безперечно порівнюється з жінкою і, завдяки цій

опозиції, формується його образ, письменниця порівнює Джека та Сісель, але не в контексті опозиції „Чоловік” - „Жінка”, а в контексті творця, де почесне право бути першою належить жінці. Важлива думка виникає після прочитання твору, що звучить в останньому рядку оповідання: „смерть Сисели Фокс уничтожила его желание писать – так же, как черновой свинец и стирка разожгли его” [4] – втративши музу митець не може писати, а отже, щоб функціонувати та нормально розвиватись чоловіку потрібна жінка – концептуальна думка жіночої літератури. Використання мови чоловіка (діалоги) та жінки (оповідання Сісель) не має на меті зарахувати твір до „чоловічої” або „жіночої” літератури, проте дає змогу репрезентувати їх різнорідний погляд на речі.

У повісті Су Туна ми спостерігаємо зворотню ситуацію: на відміну від А. Байетт, письменник намагається пізнати та передати природу жінки. Хоча чоловіки-митці глобалізують проблему та розглядають її в цілому, Су Тун дефрагментує образ жінки, розчленовує його та „досліджує” ці частини окремо. У повісті представлено 4 жінки: перша, дружина Юй Жу, символізує господарку, найстаршу жінку в родині, яка регламентує життя інших її членів; друга, дружина Чжо Юнь, втілює жіночу хитрість та підступність, що ховається за милою посмішкою та недалекістю поглядів; третя, дружина Мей Шань, – втілення краси, норову та пристрасті; четверта, дружина Сунь Лянь, – символ „нової китайської жінки” – освічена, таємнича студентка. Усі вони різні, але разом прекрасно демонструють жінку у розумінні чоловіка-письменника. Су Тун зосереджується на суспільному досвіді, саме тому його жінка розкривається не через внутрішню мову чи детальні описи у жіночій манері, а через вчинки

та їх оцінку як іншими персонажами, так і читачем. Мова твору вражає відсутністю емоційності, що ще раз свідчить про гендерні розбіжності у проявах емоційності: чоловіки якщо й відчують яскраві емоції, висловлюють їх дуже рідко та неохоче. Навіть використовуючи метод психологічних трагедій (смерть Мей Шань та божевілья Сунь Лянь), письменник не розкриває чоловічі образи на фоні жіночих, скоріш навпаки, жінка розкривається поруч з чоловіком: ініціація Сун Лянь як жінки, її захоплення Фен Пу, розчарування у ньому, божевілья через жорстокість Чень Цзоцяня. Розуміння автором жінки показане у роздумах Сун Лянь: „Какое же странное существо женщина, – размышляла она. – Она может заставить сиять всеми гранями кого угодно, но только не себя” [5, с. 118]. Щодо образів прямого гендерного дискурсу – чоловіків, то вони представлені головою сімейства, його синами. Тема кохання, цікава нам з позиції гендерного дискурсу, майже не розкрита (навіть зрада Мей Шань – бажання змінити щось у рутинному житті), а стосунки між чоловіком і жінкою у суспільстві дружин і наложниць розкриті у словах Чень Цзоя: „если уж пошла в проститутки, что еще за пам’ятники целомудрию” [5, с. 107]. Така тенденція характерна для перехресного гендерного дискурсу. Цікаво, що на відміну від А. Байетт, яка піднімає глобальну проблему мистецтва, Су Тун, поєднуючи суспільні та старорежимні конфуціанські традиції 30-х рр. ХХ століття, звертається до проблеми жінки, її місця і ролі у родині та суспільстві на прикладі окремої китайської родини.

Таким чином, розглянувши твори письменників різної статі та дослідивши образи Чоловіка та Жінки як елементи перехресного дискурсу, можна зробити

висновок, що метою використання центральних образів протилежної статі є спроба пізнати їх гендерну картину світу. Використовуючи прийоми перехресного гендерного дискурсу, а саме звернення до образів протилежної статі, акцентуалізуючи увагу на тип наративу та внутрішню мову героїв, зміну емоційної домінанти, автори намагались відтворити картину світу протилежної статі, та збагнути їх психологію. Можна констатувати, що їх спроби були вдалими й роботи дійсно привертають увагу своїми гендерними особливостями, які можуть стати предметом подальшого дослідження гендерної проблематики.

Література

1. Качак Т. Б. Художні особливості жіночої прози 80-90-х років ХХ століття [Текст] : Автореферат дисертації на здобуття вченого ступеня канд. філол. наук : 10.01.01 / Т.Б.Качак ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 20 с.
2. Дарененкова В.С. Символика цвета в «Маленькой черной книге рассказов» А.С. Байетт [Текст]: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук: 10.01.03 – литература народов стран зарубежья / Дарененкова Влада Сергеевна – Екатеринбург: Типография Пермского государственного национального исследовательского университета, 2012. – 25 с.
3. Левицька Н. Є., Гасанова В. Т. Своєрідність образів чоловіків у сучасній жіночій прозі / Н.Є. Левицька, В.Т. Гасанова // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – № 211. – С. 138 – 140.
4. Байетт А. С. Сырые работы [перевод М. Немцов] / Антония Байетт – The Atlantic Monthly, April 2002 – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.rulit.me/books/syrye-raboty-read-247769-1.html>

5.Су Тун Луна на дне колодца: [повесть]; [перевел с китайского и сопроводил примечаниями И. Егоров] – Спб. : ООО «Издательский дом «Леонардо», 2011. – 160 с.

Плотникова А.А. Особенности жіночих та чоловічих образів у повісті Су Туна „Місяць на дні криниці” та оповіданні Антонії Байетт „Сирі роботи”

У роботі авторка порівнює засоби репрезентації та формування образу жінки у повісті сучасного письменника та образу чоловіка в оповіданні сучасної письменниці. Було досліджено особливості гендерного дискурсу, ознаки якого представлені у творах. Авторка робить висновок про особливості перцепції жіночого та чоловічого світів у образах перехресного гендерного дискурсу.

Ключові слова: гендер, дискурс, повість, образ, Су Тун, А. Байетт.

Плотникова А. А. Особенности женских и мужских образов в повестях Су Туна «Луна на дне колодца» и Антонии Байетт «Джин в бутылке из стекла» « соловьиный глаз»

В работе автор сравнивает средства репрезентации и формирования образа женщины в повести современного писателя и образ мужчины в рассказе современной писательницы. Были исследованы особенности гендерного дискурса, признаки которого представлены в произведениях. Автор делает вывод об особенностях перцепции женского и мужского миров в образах перекрестного дискурса.

Ключевые слова: гендер, дискурс, повесть, образ, Су Тун, А. Байетт.

Plotnikova A. A. The peculiarities of female and male images the stories of Su Tun “Wives and Concubines” and Antonia Byatt “Row Material”.

In this paper, the author compares the means of representation and the image of women and men in the works of contemporary male and female writers. The features of gender discourse features that presented in the story were investigated. The author concludes the features of perception of male and female worlds in the image of crossed gender discourse.

Key words: gender, discourse, story, image, Su Tong, A. Byatt.

ПАТРІОТИЧНЕ, ГРОМАДЯНСЬКЕ І МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В КИТАЇ ТА УКРАЇНІ

УДК 378.091.212-054.6

**ПРОБЛЕМИ АКУЛЬТУРАЦІЇ КИТАЙСЬКИХ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ**

Гришак С.М.

ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»,

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
Херсонського державного університету

У сучасних умовах розвитку суспільного життя в Україні, коли заклади вищої освіти набули значної автономності, суттєво посилюється роль міжнародної діяльності, навчання іноземних громадян стає важливим чинником зміцнення авторитету та престижу вищого навчального закладу. Важливим завданням вищих навчальних закладів України є вихід на міжнародний ринок освітніх послуг, одним зі шляхів вирішення якого може стати успішність крос-культурної адаптації студентів-іноземців.

Надання освітніх послуг стає однією з важливих експортних галузей для країн, що є лідерами на міжнародному ринку освітніх послуг. За даними Інституту Статистики ЮНЕСКО й Організації Економічного Співробітництва та Розвитку, загальний обсяг міжнародного ринку освітніх послуг нині перевищує 4,5 млн. іноземних студентів, спостерігається щорічне зростання цього ринку приблизно на 6,7%. Лідери в навчанні іноземних студентів – країни Євросоюзу (38% ринку) та Північної

Америци (23% ринку). Головними регіонами – "донорами" студентських потоків є країни Азії (близько 52%), серед яких найвищий показник мають Китай (близько 20%). Згідно з даними цього самого Інституту, головними факторами, що впливають на вибір країни навчання, є: мова навчання, якість навчальних програм, вартість навчання і проживання, імміграційна політика країни навчання (можливість працевлаштування після здобуття освіти) [1; 11]. Представлені статистичні дані свідчать, що нині Україна, незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію в країні, ще зберегла привабливість для іноземних студентів. Нагальним є завдання завдяки системі цільових заходів у сферах якості освіти і якості життя в Україні зберегти та поліпшити цю ситуацію, удосконалити управління процесом освітньої міграції, що зумовлює необхідність посилення уваги до акультурації іноземних студентів, яка є важливим фактором ефективності навчального процесу і відбувається в новій для іноземного студента педагогічній системі. Найбільший інтерес до проблем акультурації з'явився у середині 50-х років минулого сторіччя, що було пов'язано з післявоєнним бумом в обміні студентами і фахівцями, а також з міграційними процесами. Потреба у дослідженнях цих питань значно зросла останніми роками, що пов'язано з необхідністю трансформації освітніх систем і обумовлено потребою країн у знятті перешкод для вільного переміщення та спілкування у світовому просторі.

Слід зазначити, що такий феномен як адаптація до іншої культури або акультурація набуває все більшу актуальність і визначає прагнення індивіда зберегти власну культурну ідентичність і включитися в чуже культурне середовище. Цей термін запропонували етнологи Р.Редфілд, Р.Лінтон, М.Херськовіц, які

визначають його як результат безпосереднього тривалого контакту груп з різними культурами, що виражається в зміні патернів культури однієї або обох груп [2, с. 79]. Важливо відзначити, що акультурація розглядається як на груповому, так і на індивідуальному рівні. У обох випадках зміни стосуються ціннісних орієнтацій, ролевої і комунікативної поведінки, соціальних установок індивіда або групи.

Згідно моделі акультурації канадського психолога Дж.Беррі, людина, яка адаптується до іншої культури, не може з легкістю змінити свою поведінкову модель і у неї виникає серйозний конфлікт в ході пристосування до нового соціокультурного середовища. Багато дослідників процесу акультурації підкреслюють, що всі візитери в тій чи іншій мірі стикаються з труднощами при взаємодії з представниками іншої культури. Вхідження в нове культурне середовище є стресом для індивіда, який може мати різний ступінь вираженості: від слабкого до дуже сильного, так званого «культурного шоку». Тому важливим завданням вищої школи є створення умов для ефективного входження таких студентів в нове середовище, допомога в подоланні бар'єрів акультурації, що необхідно не тільки для реалізації навчальних і виховних завдань, але й завдань міжкультурної взаємодії у сучасному просторі.

Реалізація процесу акультурації китайських студентів залежить і від того, як будуть долатися труднощі в міжкультурному спілкуванні: відсутність позитивної установки на іншу людину, категоричність оцінки та суджень в педагогічному спілкуванні; неприйняття інших точок зору, поглядів, позицій; невпевненість в собі, відсутність активності. Рішення проблеми акультурації іноземних студентів полягає в

тому, щоб забезпечити «насичення» освітнього простору ВНЗ зразками комунікативної толерантності.

Процес акультурації китайських студентів в освітній процес українського вузу являє собою динамічну систему, засновану на уявленнях про індивідуальний досвід і засобах входження в нову культуру, і педагогічно організовану діяльність, що забезпечує усвідомлення і розуміння змісту соціокультурної, освітньої та міжкультурної ситуації.

Для підвищення рівня адаптованості іноземних студентів необхідно в межах соціально- педагогічної діяльності реалізовувати протягом усього періоду навчання різноманітні заходи, спрямовані на формування крос-культурної грамотності й міжкультурної компетентності іноземних студентів: проведення комунікативних та адаптаційних тренінгів, ознайомлення з культурою країни перебування, організація неформального спілкування між іноземними й українськими студентами тощо.

Досягнення результату обумовлено необхідністю використовувати міжкультурне спілкування та взаємодію які дозволяють розширити можливості пізнання і розуміння особистістю особливостей іншої культури з метою вдосконалення уявлень про сучасну картину світу, сприяти позитивному ставленню до представників іншої культури, що сприятиме успішності процесу акультурації до інших умов і подолання труднощів в нових життєвих ситуаціях.

Управління процесами акультурації студентів-іноземців у ВНЗ являє собою складну багаторівневу систему, що складається з декількох етапів:

- операційно-комунікативний - володіння лінгвістичним апаратом для засвоєння професійно-значущої інформації;

-здатність оцінювати умови оточення і контролювати свою поведінку в крос-культурному середовищі;

- мотиваційний - прагнення до самостійності, бажання оволодіти комплексом компетенцій, пов'язаних з майбутньою професією;

- когнітивний - розуміння цілей і завдань навчання і їх взаємозв'язки з професійною діяльністю;

- навчально-професійний - формування професійної компетентності.

Таким чином, отримуємо базовий набір факторів, що впливають на акультурацію іноземних студентів в освітнє поле університету. Система управління акультурацією студентів іноземців полягає в структуруванні та диференціації крос - культурних чинників в повсякденному житті і в навчально-професійної діяльності.

Література

1. Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг Актуальні статистично-аналітичні показники надання освітніх послуг іноземцям [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: <http://interred.com.ua/>.
2. Стефаненко Т.Г. Етнопсихологія/ Т.Г. Стефаненко– М., 1999. – 320с.

Гришак С.М. Проблеми акультурації китайських студентів у процесі вузівської підготовки

У статті визначено суть поняття акультурації. Розкрито специфіку здійснення процесу акультурації іноземних студентів в українських ВНЗ. Представлено розроблене теоретично-методичне забезпечення

аккультурації іноземних студентів у навчально-виховному процесі українського університету.

Ключові слова: аккультурація, іноземні студенти, вищий навчальний заклад.

Гришак С.Н. Проблемы аккультурации китайских студентов в процессе вузовской подготовке

Раскрыта специфика осуществления процесса аккультурации иностранных студентов в украинских вузах. Разработано теоретически-методическое обеспечение аккультурации иностранных студентов в учебно-воспитательном процессе украинского университета.

Ключевые слова: аккультурация, иностранные студенты, высшее учебное заведение.

Grishak S. N. The problems of Chinese students' acculturation in a higher educational establishment

In the article the essence of the notion 'acculturation' has been determined, the specificity of the implementation of the process of Chinese students' acculturation at Ukrainian higher educational institutions has been revealed. The theoretical and methodological support of foreign students' acculturation in the educational process at a university has been developed.

Key words: acculturation, foreign students, Ukrainian higher educational institution.

ВПЛИВ ТЕОРІЇ ІДЕЙНО-ПОЛІТИЧНОЇ ПРОГРАМИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ НА ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ УЧНІВ В КИТАЇ

Чепурна І.М.

ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», викладач кафедри
східних мов

У Китаї, навчальний заклад є інноваційним державним будівництвом важливої робочої сили, а також колицюю виховання майбутніх кращих працівників. Виховання громадянськості не тільки сприяє творенню основного закону демократії у правовій державі, але й також сприяє зміцненню народної згуртованості та конкурентоспроможності на міжнародній арені. До того ж, курс ідейно-політичної програми в середній школі виховує в учнях головну ідею громадянськості, розвиває її головну роль.

➤ У новому циклі реформи навчальних програм «Стандартизація навчальної ідейно-політичної програми середньої школи вищого ступеня», метою уроків є “виховання громадянськості”[1, с. 10]. Для того щоб досягти успіху у важливому завданні, такому як - виховання громадянськості в учнях, потрібно повністю опанувати область ідейно-політичної програми в середній школі. Для учнів, виховання громадянськості має спиратися на викладання ідейно-політичного курсу в середній школі старшої ступені, у відповідності з метою виховання кваліфікованих, кращих громадян, спираючись на ідейно-політичну програму в середній школі, а також теорію виховання громадян в соціалістичному суспільстві Китаю. Відповідно розвивається формування образу думок учнів, особливих методів навчання, процесу модернізації

викладання умов, а також введення для учнів головних образів соціалізму, державної свідомості, управління на основі законів, свідомості моральних принципів та екології, підготовки та навчання, в кінці цього формується соціалістична держава, а також почуття визнання, відповідальності, а також головне – почуття громадського обов'язку.

Виховання усвідомлення державності є одним із пріоритетних завдань.

Усвідомлення державності означає “палку любов громадян до своєї країни, визнання національної незалежності, творення і шанування держави”[1, с. 14].. У житті головним показником усвідомлення держави є: свідомість захисту національних інтересів і престижу країни, свідомість зобов'язання захисту національної безпеки, достовірність розпорядження кожним громадянином та колективом державними відносинами. Усвідомлення державності є основною, пронизаною курсом ідейно-політичної програми форми в кожній сфері. Наприклад, підручник «Економічне життя», у четвертому розділі виховує в народі Китаю систему соціалістичної ринкової економіки, формує визнання миру і захисту державного економічного інтересу у відносинах міжнародної економіки, а також збільшення любові до соціалістичного суспільства Китаю. Підручник «Культурне життя», у третьому розділі - надихає учнів палко любити свою країну.

Виховання усвідомлення управління на основі законів є важливою метою КНР.

Усвідомлення управління на основі законів означає, що громадяни повинні бути готові до сучасного суспільства ринкової економіки, демократичної політики. “Здійснення управління на основі законів відбувається в командній любові громадян до своєї

країни, застосуванням норм (законів) керувати одноосібно і урядово основними відносинами в державі, в наслідок чого, використовувати усвідомлення держави в громадянськості і предметності, зберігати непохитність переконання. Це найвище відображення сучасної правової системи до громадянськості”[2, с. 89]. Управління на основі законів у відмінності від людських відносин має свої вимоги, у суспільному житті ці вимоги використовуються у відповідних законодавствах і вирішують питання різного типу, використовуються законодавчі нормативні акти для зразкового громадського порядку, з причини цього, усвідомлення управління на основі законів, по відношенню до дійсних вимог, означає що “мають бути закони, щоб громадяни їх дотримувалися, стежили за дотриманням законів. Дотримання правопорядку має бути обов’язково, порушення законів повинні відслідковуватися і бути покарані”[2, с. 90]. Здійснення управління на основі законів переважно концентрується в розділах «Економічного життя» і «Політичного життя». «Економічне життя» розкриває такі теми: “права трудящих”, “оплата податків за законом”, “ринкова налаштованість”, “світові торгові правила” та інше. Все це виховує в учнях усвідомлення управління на основі законів. «Політичне життя» розкриває державне правосуддя, партійне управління країною на основі законів, народне управління згідно із законами, що, в свою чергу, виховує в учнях усвідомлення державності.

Предметне усвідомлення також є важливим.

У сучасному суспільстві предметне усвідомлення громадянами “в різних сферах виражається по різному: у сфері економіки виражається рівноправністю громадян брати участь в ринковій конкуренції. У сфері

політики виражається в повному дотриманню демократичних прав громадян, в управлінні громадських прав держави та усвідомленням політичною незалежністю» [2, с. 90]. Виховання предметного усвідомлення висвітлюється у «Політичному житті».

Основні вимоги моральної свідомості потрібно також вивчати у школі.

Моральна свідомість це коли «громадяни заради захисту суспільного порядку регулюють відносини між людьми, дотримуються певних норм моралі, що і є найменшою вимогою до громадянської моральності» [3, с. 31]. Усвідомлення громадянами загальних принципів моралі дуже важливо, щодо кожного окремого громадянина, то це загальна природа, яка повинна усвідомлюватися кожним громадянином, вони відображають культурно-моральний рівень кожної людини. Усвідомлення моралі в реальному житті означає: захищати стійкість суспільного життя, дотримуватися громадського порядку; взаємно допомагати і взаємно поважати; бути чесним до людей, залишатися вірним своєму слову; культурно, шанобливо спілкуватися з людьми. Усвідомлення моралі культивується в розділах підручників «Економічне життя», «Культурне життя», «Життя і філософія», «Політичне життя» і т.д.

Новий зміст виховання екологічного усвідомлення є не менш важливим у вихованні громадянськості.

Екологічне усвідомлення головним чином включає в себе екологічні знання і культуру, просторову свідомість. Виховання та підвищення екологічного усвідомлення, захисту навколишнього середовища, творення екокультури, здійснюється людиною, суспільством, натурально і гармонійно розвивається в

кожному відповідальному громадянину. Виховання екологічної свідомості культивується в розділах «Економічного життя», «Культурного життя», «Життя і філософії». У «Економічному житті» "описуються достовірні погляди на споживацтво", "нові вимоги економічного будівництва", "здійснення розвитку точних природничих наук" і т.д. [3, с. 31]. Все вимагає енергозбереження, охорони навколишнього середовища, творення екокультури, підвищення екологічного усвідомлення.

Загалом, курс ідейно-політичної програми в середній школі вимагає сумлінного виховання в учнях головних сегментів громадянськості, таких як державного, предметного, політичного, екологічного усвідомлення, а також усвідомлення загальних моральних принципів.

Основний шлях впливу курсу ідейно-політичної програми в середній школі на громадянськість учнів:

1) В повній мірі використовувати навчання під час уроків, виховуючи громадянськість в учнях. Вчителі, які викладають курс ідейно-політичної програми в середній школі повинні сумлінно вивчити новий розклад, а також всебічно опанувати всі правила і вимоги, що стосуються громадянськості.

2) Направляти учнів виховувати громадянськість в суспільній практичній діяльності. Участь у суспільній практиці може підвищити досвід громадянськості у студентів. Це робить викладання змісту курсу ідейно-політичної програми в середній школі громадянським і легко розуміючим для сприйняття, до того ж поступово перетворює учнів інтровертів до хороших, гідних громадян, а екстравертів до громадян, які вчиняють хороші вчинки, створюючи єдині знання і дії.

3) Активно стимулювати в учнях виховання громадянськості в самостійному навчанні та повсякденному житті.

Що стосується самовиховання, то створюється «спрага до навчання» в основних процесах мотивації самоосвіти. У вихованні громадянськості також необхідно розвивати в учнях проявляти активність, ініціативу. Тільки якщо учень зможе правильно пізнати себе, оцінити себе, бути в змозі самоусвідомлювати вимоги громадянськості, домогтися самостійного навчання, за своєю ініціативою розвивати громадянськість, тільки тоді педагог зможе передбачити, що мета буде досягнута.

Література

1.

秦树理，等．公民意识读本[M]．郑州：郑州大学出版社，2008：23．
Цинь Шу Лі та ін. Хрестоматія усвідомлення громадянськості [М]. Чженчжоу: Видання Чженжоуского університету, 2008: 23.

2.

龚建萍．高校德育中的大学生公民意识培养[J]．思想政治教育研究，2009(4)：89—91．
Гонг Цзянь Пін. Виховання громадянськості під час виховання моральності у студентів у вищих навчальних закладах [J] . Дослідження ідейно-політичного виховання, 2009 (4): 89-91.

3.

侍小峰．公民意识的内涵和教育路径探析[J]．齐齐哈尔大学学报(哲学社会科学版)，2009(3)：31-33．
Дай Сяо Фен. Зміст громадянськості і шлях досліджень [J] .

Сеульський університет (Видання філософії і соціальних наук), 2009 (3): 31-33.

Чепурна І.М. Вплив теорії ідейно-політичної програми в середній школі на виховання громадянськості учнів в Китаї

Мета тез – довести, що ідейно-політична програма в середній школі вливає на громадянськість учнів в Китаї. Методи дослідження –аналіз шкільної програми середній школі на основі конкретних курсів. Результати дослідження показали, що ідейно-політична програма в середній школі дійсно позитивно впливає на формування громадянськості учнів.

Ключові слова: державність, громадянин, моральна свідомість, політичне життя

Чепурная И.Н. Влияние теории идейно-политической программы в средней школе на воспитание гражданственности учащихся в Китае

Цель тезисов - доказать, что идейно-политическая программа в средней школе влияет на гражданственность учеников в Китае. Методы исследования - анализ школьной программы в средней школе на основе конкретных курсов. Результаты исследования показали, что идейно-политическая программа в средней школе действительно положительно влияет на формирование гражданственности учащихся.

Ключевые слова: государственность, гражданин, моральное сознание, политическая жизнь

Chepurna I.M. Influence of the theory of the ideological and political program in the secondary school on the upbringing of the citizenship of students in China

The purpose of the theses is to prove that the ideological and political program in the secondary school affects the citizenship of students in China. Methods of research - analysis of the school curriculum in secondary school on the basis of specific courses. The results of the research showed that the ideological and political program in the secondary school really positively influences the formation of citizenship of students.

Key words: statehood, citizen, moral consciousness, political life

УДК 811.161.1:811.581

РУССКИЙ И КИТАЙСКИЙ РЕЧЕВОЙ ЭТИКЕТ
КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ
КУЛЬТУРЫ

Чэн Хун

Хэбэйский педагогический университет (КНР),
доцент кафедры русского языка

Чжан Чуньфан

Хэбэйский педагогический университет (КНР),
старший преподаватель кафедры русского языка

Вэн Сюэмэй

Хэбэйский педагогический университет (КНР),
старший преподаватель кафедры русского языка

Возникновение этикета как такового и речевого этикета в частности прочно связывается с развитием государства как основной регулирующей и управляющей системы общества. В Китае с древних времен существует традиция церемоний, и этикет имеет долгую историю, ведущую свое начало от священных ритуалов глубокой древности.

Речевой этикет представляет собой широкую область стереотипов общения. Этикет выполняет регулятивную, опознавательную, идентификационную, коммуникативную, этическую и эстетическую функции в человеческом сообществе, поэтому он привлекает внимание одновременно многих наук – лингвистики, психологии, социологии и этнографии. Однако наиболее полно этикет исследован в лингвистике, в рамках которой под этикетом, как правило, понимается привязанная к шаблонным ситуациям функционально-семантическая микросистема языковых единиц, социально заданных и национально-специфических, регулирующих правила речевого поведения. Единицы речевого этикета любого языка являются объектом интенсивного и детального изучения в различных аспектах: структурно-семантическом, функциональном, стилистическом, лингвострановедческом (лингвокультурологическом), контрастивном и т.д. В работах Н.И. Формановской, В.В. Колесова, Е.А. Земской, В.Е. Гольдина, Е.Б. Голубковой, Л.А. Новикова, В.И. Карасика, Е.Ф. Суховой, О.А. Луцевой, А.Я. Скшидло, Т.В. Фурменковой, Т.В. Яицкой. В последние годы этикетные стереотипы настойчиво исследуются с точки зрения теории речевых актов (Г.Г. Почепцов, Е.В. Шейко, С.В. Былкова и др.). Понятие этикета неотделимо от категории вежливости. Этикет связан с так называемой формальной вежливостью, пафос которой состоит в стремлении удерживать дистанцию между участниками коммуникации.

Целью данной работы является анализ русского и китайского речевого этикета как составляющей национальной культуры. Объект исследования – речевой этикет. Предметом исследования являются

особенности речевого этикета в русском и китайском языках. При написании статьи были использованы следующие методы и приемы исследования, как: описательный метод, включающий приемы наблюдения, интерпретации, сопоставления, обобщения, типологизации.

Л.А. Введенская в своей книге "Русский язык и культура речи" под речевым этикетом понимает: "... разработанные правила речевого поведения, систему речевых формул общения"[3, с.54]. Н.И. Формановская дает такое определение: "Под речевым этикетом понимаются регулирующие правила речевого поведения, система национально специфичных стереотипных, устойчивых формул общения, принятых и предписанных обществом для установления контакта собеседников, поддержания и прерывания контакта в избранной тональности". Степень владения речевым этикетом определяет степень профессиональной пригодности человека. Это, прежде всего, относится к государственным служащим, политикам, педагогам, юристам, журналистам и пр. Владение речевым этикетом способствует приобретению авторитета, порождает доверие и уважение [7, с. 47].

Речевой этикет – важный элемент всякой национальной культуры, который имеет свою национальную специфику. В языке, речевом поведении, устойчивых формулах (стереотипах) общения отложился богатый народный опыт, неповторимость обычаев, образа жизни, условий быта каждого народа. И. Эренбург оставил такое интересное свидетельство: «Европейцы, здороваясь, протягивают руку, а китаец, японец или индеец вынужден пожать конечность чужого человека. Если бы приезжий совал парижанам или москвичам босую ногу, вряд ли это вызвало бы

восторг. В Европе цвет траура черный, в Китае - белый. Когда китаец видит впервые, как европеец или американец идет под руку с женщиной, порой даже ее целует, это кажется ему чрезвычайно бесстыдным. В Японии нельзя войти в дом, не сняв обуви; в ресторанах на полу сидят мужчины в европейских костюмах и в носках. В пекинской гостинице мебель может быть европейской, но вход в комнату традиционно китайским - ширма не позволяла войти прямо; это связано с представлением, что черт идет напрямик; а по нашим представлениям черт хитер, и ему ничего не стоит обойти любую перегородку. Если к европейцу приходит гость и восхищается картиной на стене, вазой или другой безделушкой, то хозяин доволен. Если европеец начинает восторгаться вещицей в доме китайца, хозяин ему дарит этот предмет - того требует вежливость. Мир многообразен, и не стоит ломать голову над тем или иным обычаем: если есть чужие монастыри, то, следовательно, есть и чужие уставы» [10]

«Словарь по этике» определяет это понятие так: «Этикет (французское *etiquette* – ярлык, этикетка) – совокупность правил поведения, касающихся внешнего проявления отношения к людям (обхождение с окружающими, формы обращения и приветствий, поведение в общественных местах, манере и одежде)». Само слово "этикет" пришло к нам из Франции, из королевского двора Людовика XIV, где этикетками называли маленькие бумажные планшеты, выдававшиеся тем, кто хотел предстать перед королём. На них было написано то, как должен человек обращаться к королю, какие движения должен делать, какие слова говорить. Можно сказать, что с того времени проявляется та тенденция к систематизации норм и правил поведения. Этикетки при дворе

французского короля были одним из первых документов, закрепивших в речевом этикете систему норм и правил межличностного общения. Э.В. Арова в книге «Будьте добры» рассказывает, что древнейшие сведения об этикете содержатся уже в «Поучениях Кагемни фараону Снофри», которым около пяти тысяч лет [7, с. 44]. Как видим, во всех вышеуказанных примерах уже шла речь об общих правилах поведения и правила речевого поведения, которые люди пытались закрепить еще издавна.

Явление этикета поведения и речевого этикета довольно широко отмечается не только в лингвистической литературе, но и в бытовом употреблении – как в России, так и в Китае. История формирования этикета очень давняя и она пережила испытание временем. Сегодняшнее этикетное поведение и речевой этикет образовались и развились на основе древних церемоний.

В 1708 г. в России вышло первое издание книги "Приклады, како пишутся комплементы разные на немецком языке, то есть писания от потентатов к потентатам поздравительные и сожалетельные, и иные, також де между сродников и приятелей". Как видно из заглавия, книга эта представляла собой переведенный с немецкого языка сборник самых разнообразных по содержанию писем, которые предлагались в качестве образцов для подражания.

"Приклады" отражали возникновение новых "европейских" языковых традиций в обращении и переписке и сами в значительной степени способствовали распространению этих традиций. До петровского времени в России было принято обращение "на ты"; вежливость в переписке выражалась тем, что автор письма себя называл уменьшительно-

пренебрежительными именами и вообще всячески унижал, а того, кому писал – возвеличивал, называя обязательно по имени и отчеству и перечисляя все титулы и звания.

С начала XVIII в. в России распространяется обращение "на вы". В письмах постепенно прививаются обращения типа "Милостивый государь", "Господин мой", "Любезнейший родственник", "Дражайший приятель" и т.п. и подписи типа "Ваш покорный слуга", "Остаюсь ко услужению готовый" и т.п. В этом отношении интересно сопоставить ранние и более поздние письма сына Петра I. Так в ранних письмах он пишет: "Государю моему батюшке, царю Петру Алексеевичу сынишка твой Алёшка, благословления прося и челом бьет". А более поздние письма (с 10-х годов XVIII в) начинает словами "Милостивый государь батюшка!" и подписывает "Всепокорнейший сын и слуга твой Алексей".

В Китае основателем учения о 礼«ли» (ритуале или этикете) считается известный китайский учитель, философ Конфуций (551-479 годы до н.э.). Однако сам мудрец не создавал новых ритуалов, он видел свою задачу лишь в том, чтобы изучать и любить древность. Бережное отношение к традиции, аккуратность, соблюдение положенных правил и ритуалов и стало основой его этического учения. Он написал специальную книгу, посвященную церемониям в эпоху 1066 – 256 г. до нашей эры. Эта книга называется "Лицзи" 礼记 "Записки о совершенном порядке вещей, правления и обрядов" – одна из книг конфуцианского "Пятикнижия" (五经), тексты которой регламентируют общественные отношения, религиозные обряды, сведения о системе правления древних царей, о древнем календаре и т. д.). Одной из самых важных считалась

церемония при встрече. Судя по литературным источникам, с изменением общественного уклада церемонии также подвергались изменениям. Проследим, например, как менялась церемония при встрече. В древнем Китае встреча незнакомых людей происходила следующим образом: гость должен был обязательно принести хозяину подарок, причём последний зависел от ранга хозяина “士大夫” шидафу. Так, например, ученому следовало приносить фазана. На стук гостя к воротам выходил слуга и, узнав о цели визита, говорил: "Мой хозяин не смеет Вас принять. Поезжайте домой. Мой хозяин сам навестит Вас". Произнося эту фразу, слуга должен был кланяться и держать руки перед грудью. Посетитель, тоже держа руки перед собой и наклонив голову вперед, должен был отвечать: "Я не смею затруднять Вашего хозяина. Разрешите мне зайти поклониться ему". Слуга должен был отвечать следующим образом: "Это слишком высокая честь для моего хозяина. Возвращайтесь домой. Мой хозяин немедленно придёт к Вам". Первый отказ принять гостя носил название "церемониальной речи", второй – "настойчивой речи".

После "настойчивой речи" гость должен был вновь повторить свои намерения. Слуга, выслушав гостя в третий раз, шёл к хозяину и. Вернувшись, говорил: "Если Вы не принимаете наш настойчивый отказ, мой хозяин сейчас выйдет встретиться с Вами. Но подарок хозяин не смеет принять". Тогда гость должен был три раза отказаться от встречи с хозяином, если его подарок не будет принят. Только после этого хозяин выходил за ворота и встречал гостя. Оба должны были поклониться друг другу, после чего хозяин жестом приглашал гостя пройти. Посетитель опять три раза отказывался от приглашения. Наконец хозяин,

повернувшись к гостю лицом, шёл во двор, жестом приглашая посетителя войти в дом. В древнем Китае перед домом обычно имелись две лестницы. Хозяин поднимался по восточной, гость – по западной. Когда хозяин поднимался на одну ступеньку, гость имел право тоже сделать один шаг. Наконец они оказывались в гостиной. В зале уже были постелены две циновки. Хозяин садился на восточной стороне. Гость – на западной. Сидя на пятках и положив руки перед собой на пол вниз ладонями. Они начинали разговор. Гость говорил: "Давно слышал Ваше имя. Оно гремит подобно грому по всей Поднебесной. Сегодня я наконец могу Вас видеть и осуществить мою жизненную мечту. Хочу получить от Вас мудрый совет". Хозяин, сидя в такой же позе и кланяясь, отвечал: "Знания мои ничтожны. Прошу Вас, укажите мне истину..." [4, с. 338-339]. Только после этого начинался разговор о цели визита.

В средневековом Китае эта церемония несколько упростилась. Приветствие на коленях уже воспринималась как особая честь. В качестве примера позаимствуем церемонию при встрече из китайского классического романа XIV века, основанного на народных сказаниях о подвигах и приключениях 108 «благородных разбойников» – повстанцев из лагеря Сун Цзяна на горе Ляншаньбо (провинция Шаньдун) в правление восьмого императора династии Сун – Хуэйцзуна (1124-1127). Роман "Речные заводи" (кит. трад. 水滸傳, упр. 水浒传) известного китайского писателя Ши Найяня (кит. 施耐庵, 1296 – 1372), отражает реальную ситуацию в средневековом Китае. В качестве примера цитируется эпизод встречи Сун Цзяна с Чэй Цзинем:

"Не прошло и трех страж, как они прибыли туда. Тогда слуга сказал им:

- Прошу вас обождать в беседке, пока я доложу своему господину, чтобы он мог должным образом вас приветствовать.

- Хорошо – согласился Сун Цзян.

Оставшись в беседке, братья прислонили свои мечи к стене, сняли с себя кинжалы, опустили на землю узлы и уселись. Не успел слуга уйти, как вдруг распахнулись головные ворота, из них поспешно вышел сановник Чэй Цзинь, сопровождаемый несколькими слугами, и направился к беседке, чтобы приветствовать Сун Цзяна. Приблизившись, Чэй Цзинь поклонился до земли и сказал:

Я так много думал о вас! Каким ветром занесло вас сюда сегодня? Наконец-то сбылась мечта всей моей жизни. Счастье мое невыразимо!

Кланяясь до земли Сун Цзян сказал:

- Я всего лишь невежественный мелкий чиновник... Я давно слышал ваше почтенное имя, а слава о вас гремит повсюду. И хотя порой я и имел счастье получать ваши драгоценные письма, но всегда сетуя на то, что служба лишает меня возможности встретиться с вами..." [12]

В дальнейшем с утверждением маньчжурской династии в Китае церемонии опять претерпевают некоторые изменения. Повсюду считалось принятым приветствие уважаемых людей на коленях. При обращении к высокопоставленным лицам необходимо было называть титул, себя же принято было называть рабом. Далее в качестве примера для анализа речевого этикета рассмотрим эпизод из романа "Сон в красном тереме" (кит. trad. 紅樓夢, упр. 红楼梦, отражающий дух интеллигентной маньчжурской семьи:

"В полдень следующего привратник доложил Цзя Чжэню:

- Доктор Чжень тотчас проводил врача в гостиную, они выпили чаю, и лишь после того начался разговор.

- Вчера мне посчастливилось узнать от господина Фын Цзя-ина о ваших достоинствах и учености, - начал Цзя Чжень, - и ваши глубокие познания в медицине преисполнили меня великим почтением к вам.

- Что вы? Что вы? – запротестовал доктор Чжан. – Я груб и невежествен, знания мои ничтожны, но так как господин Фын Цзы-ин рекомендовал меня вашей светлости, и вы удостоили меня своим приглашением, я не осмелился нарушить ваше повеление. Никакими настоящими познаниями я не обладаю, и это заставляет меня особенно краснеть от стыда.

- Не скромничайте, - ответил Цзя Чжень, – уж если мы пригласили вас осмотреть жену нашего сына, значит, мы вполне надеемся, что с вашим высокопросвещенным умом вы сумеете рассеять наши сомнения и предположения[11].

С 1911 года т.е. со времени установления в Китае республики, дух церемонии не изменился. Упростились лишь жесты: вместо низких поклонов и покачивания руками, сложенными перед грудью, при приветствии стали снимать шапку. Это произошло под влиянием японских и европейских ритуалов.

В новом Китае церемонии значительно упростились, но сохранилось большое значение во все эпохи. Церемонии были обязательным элементом этикета.

После Синьхайской революции (1911-12 годы), когда пала монархия в лице иноземной (маньчжурской) династии Цин, в обществе усилилось движение «за новую культуру». Тем не менее, консервативные тенденции в обществе все-таки сохранили сильные позиции, что было обусловлено не только тем, что в

стране преобладало сельское население, особенно приверженное традиции, но и тем, что большая часть образованных людей была воспитана в духе конфуцианской морали и традиционных ценностей.

Наиболее сильное изменение традиционной этики, как и всей системы взаимоотношений в обществе, произошло в результате Культурной революции (май 1966 – октябрь 1976).

Ныне этикет современных китайцев очень сильно отличается от той сложной системы, которая существовала в традиционном обществе. Конфуцианская мораль и жесткая вертикальная структура отношений между людьми отошли в прошлое. Вместе с ними перестал соблюдаться и конфуцианский ритуал. Общение, нормы поведения, одежда стали более непосредственными и перестали зависеть от общественной иерархии. Женщины получили полное равноправие с мужчинами. Вместе с тем сохранилось уважение к старшим, знание и любовь к национальной культуре, истории, литературе.

Таким образом, повседневная жизнь древних народов определялась сложной системой запретов, табу и необходимых действий, имевших магическое значение. Постепенно с усложнением общественной структуры и образованием государства многочисленные магические ритуалы были унифицированы и постепенно преобразованы в определенную систему.

Этикетное поведение и речевой этикет в русском, так и в китайском языке с течением времени претерпели существенные изменения. В течение долгой истории в Китае и в России менялись интерьеры жилищ, стили одежды, прически, однако сохранялась незыблемость конфуцианской морали и принципов взаимоотношений

в обществе, освященных традицией и поддерживаемых официальной властью.

Литература

1. Акишина А. А., Формановская Н. И. «Русский речевой этикет» М.,1983. – 671 с. 2. Балакай А.Г. Словарь русского речевого этикета. Формы доброжелательного обхождения: 6000 слов и выражений. – М.: АСТ-ПРЕСС, 2001. – 671 с.
3. Введенская Л.А., Павлова Л.Г., Кашаева Е.Ю. Русский язык и культура речи. – Ростов на Дону: Феникс, 2003. – 544 с. 4. Пан Ин. О некоторых формах речевой и жестовой коммуникации в Китае // Национально-культурная специфика речевого поведения. - М.:Наука,1977. -С.338-345. 5. Русский язык и культура речи / Под ред. В.И. Максимова, А.В. Голубевой. – М.: Юрайт, 2011. – 358 с. 6. Северская О.И. По-русски, правильно! – М.: Просвещение, 2011. – 176 с. 7. Формановская Н.И. Речевой этикет и культура общения. – М.: Высш. шк., 1989. – 159 с.
8. Формановская Н.И. Речевой этикет и обращение // Рус. словесность. – 2001. – № 6. – С. 65–71.
9. Формановская Н.И. Русский речевой этикет: лингвистический и методический аспекты, 1982. – 126 с.
10. http://modernlib.ru/books/erenburg_i/lyudi_godi_zhizn_kniga_i/read.
11. "[<http://www.epochtimes.com.ua/ru/china/chinese-literature-classics/roman-son-v-krasnom-tereme-tom-pervj-glav-1-17-83417.html>]
12. [<http://www.epochtimes.com.ua/ru/china/chinese-literature-classics/roman-rechn-e-zavody-tom-vtoroj-glav-36-47-83560.html>]

Чен Хун, Чжан Чуньфан, Вен Сюмей Російський та китайський мовленнєвий етикет як складова національної культури

Стаття присвячена аналізу національно-культурних особливостей мовленнєвого етикету в російській та китайській мовах. Також розглянуто використання звернень при спілкуванні в цих мовах. Об'єкт дослідження – речевої етикет. Предметом дослідження є особливості мовленнєвого етикету у російській та китайській мовах. При написанні статті були застосовані такі методи і прийоми дослідження, як: описовий метод, який включає прийоми спостереження, інтерпретації, зіставлення, узагальнення, типологізації. Метою даної роботи є аналіз російського та китайського мовного етикету як складової національної культури.

Ключові слова: культура поведінки, мовленнєвий етикет, соціальні відносини, національна культура.

Чэн Хун, Чжан Чуньфан, Вэн Сюэйи Русский и китайский речевої етикет ак составляющая национальной культуры

Статья посвящена анализу национально-культурных особенностей речевого этикета в русском и китайском языках. Рассмотрено использование обращений при общении в этих языках.

Целью данной работы является анализ русского и китайского речевого этикета как составляющей национальной культуры. Объект исследования – речевої етикет. Предметом исследования являются особенности речевого этикета в русском и китайском языках. При написании статьи были использованы следующие методы и приемы исследования, как: описательный метод, включающий приемы наблюдения,

интерпретации, сопоставления, обобщения, типологизации.

Ключевые слова: культура поведения, речевой этикет, социальные отношения, национальная культура.

**Cheng Hong, Zhang Chunfang, Wen Xiumei
Russian and Chinese language etiquette a a part of
national culture**

The article is devoted to the analysis of national and cultural peculiarities of language etiquette in Russian and Chinese languages. The use of pronouns and kinship terms of communication by mean of both languages are analyzed. The object of research is language etiquette. The subject of the research is the peculiarities of language etiquette in Russian and Chinese languages. In this article used the following methods and techniques of research: descriptive method, which includes methods of observation, interpretation, association, generalization, and typology.

Key words: the culture of behavior, language etiquette, social relations and national culture.

ЛІНГВІСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СХІДНИХ МОВ (ТУРЕЦЬКА, ЯПОНСЬКА, АРАБСЬКА, ІВРИТ)

УДК 811.521

ПИСЕМНА Й УСНА ФОРМИ ЯПОНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Козуб О.О.

ДЗ «Луганський національний університет ім.
Тараса Шевченка», студентка

Наук. керівник: Горбуньова С.О.,
викладач кафедри східних мов;
Малахова Ю.В.,
канд. філол. наук, доцент

В сучасній Японії існує чотири варіанти літературної мови: книжно-писемний, книжно-усний, розмовно-усний та (з деякими обмовками) розмовно-писемний; останній варіант може зустрітися, наприклад, в дружньому неформальному листуванні, його імітація поширена в молодіжних та жіночих журналах [1, с. 39]. Розмовна мова пов'язана з діалектами, які не сприймаються як «зіпсована» мова, а є як цілком законним засобом неофіційного спілкування зі «своїми»[1, с. 17].

Ієрогліфи у японській мові відіграють важливу роль. В писемній мові омоніми з легкістю можуть бути зрозумілі при знанні ієрогліфіки, але вони важко сприймаються як на слух, так і в записі каною чи латиницею. Омонімія канго є серйозною проблемою, особливо в мові телебачення та радіо, тому нерідко усна передача інформації доповнюється письмовою.

Якщо ж більше заглибитися у різницю між протиставленням «писемний стиль – усний стиль», то їх не варто плутати з протиставленням «розмовний стиль – книжний стиль». Хоча зазвичай тексти книжного характеру тяжіють до письмового висловлення, а тексти розмовного характеру – до усного, такий зв'язок зовсім не обов'язковий. Порівняно з одного боку, лист другу (розмовний за характером, але письмовий текст), з іншого боку, наукова доповідь (книжний за характером, але усний) [1, с. 29-30].

Японська ввічливість має безліч особливостей як у писемному так і в усному вживанні. Основні форми ввічливості є обов'язковими як для японського мовлення так і для писемності. В японській мові існують норми та одиниці мовленнєвої та писемної японської мови, які можуть бути використані тільки чоловіками або тільки жінками. Більш численними варіантами різностатевого використання є займенники, а також частки. Ці відмінності стосуються в основному розмовної мови, тобто усної. У писемному мовленні відмінностей майже немає, крім побудови речення. Тому при вивченні японської мови необхідно звертати увагу на гендерні відмінності. [1, с. 49-51]

Стосовно запозичених слів в усній та писемній мові, то гайрайго – це запозичення, які прийшли в японську мову за останні чотири століття, переважно із західноєвропейських мов, записуються вони азбукою катаканною. А канго – це запозичення, які прийшли з китайської мови, які записуються ієрогліфами [1, с. 56]. Зараз японська мова більш лояльно ставиться гайрайго, можна з впевненістю сказати гайрайго поступово витісняють слова, які прийшли з китайської мови. Катаканною можуть записуватися і споконвічно японські слова для того щоб привернути увагу людей, наприклад,

на дорожньому знаку можуть написати アブナイ [abunai], що означає небезпечно [1, с. 61].

А якщо говорити про японську молодь, то в багатьох випадках вона прагне надати своєму мовленню менш категоричний характер та встановити деяку дистанцію між суб'єктом та адресатом. В різних текстах утворених молоддю та для молоді, нерідко трапляються так звані «катанаго». Молодь використовує катакану в тих випадках, коли хоче уникнути асоціацій, викликаними ієрогліфами та хіраганою. Також в японській мові молодіжі спостерігається «нова єдність усної та писемної мови» - тенденція максимально приближувати писемне мовлення до усного. Нерідко японська молодь в спілкуванні зі старшими за віком чи статусом стала вживати так названий стиль *тамето*, тобто фамільярний стиль «на ти». Серед молоді існує уявлення про те, що з близьким «своїм» співрозмовником можна спілкуватися на *тамето*, навіть якщо людина старша за віком чи за статусом. Вживання *тамето* дозволяє підкреслити дружні відносини і скоротити дистанцію між собою та співрозмовником.[4, с. 94-103]

Далі проведемо аналіз на прикладі японської драми «Шокова терапія». Першим, що зразу ж помітно в розмовному мовленні, так це те, що люди рівні за статусом або ж у разі звернення особи вищою за статусом до нижчого використовували まって [matte] «зачекай» замість нейтрально ввічливого стилю まって ください [matte kudasai], тобто «почекайте будь-ласка» при дослівному перекладі. Так само коли вчитель звертався до учня він використав грубу форму займенника おまえ [omae] «ты», а також просту форму зв'язки です [desu] – だ [da]. Ось так виглядає це

речення: セッション ハンマ セッション が おまえだ。 [sesshon hanma sesshon ga omae da], що ми можемо літературно перекласти як: «Цей сеанс шокової терапії для тебе». Ще ми бачимо, що セッション ハンマ [sesshon hanma] це гайрайго від американського hammer session, в дорамі пояснюється, що це мексиканський бандитський сленг – означає «навчання» новачка правилам і звичаям. Так само коли начальник звертався до підлеглого він звернувся до нього просто на прізвище, не використавши при цьому ввічливу формуさん[san]: たちばな [Tachibana] - японське прізвище. Взагалі через те, що сюжет дорами пов'язаний зі шкільним життям, в ній використано дуже багато японського молодіжного сленгу. І ось приклад написання повідомлення молоддю, де поєднана усна й писемна мова: とりかえず がっこう は つづけ いたら? [torikaezu, gakko: to itara?] (літ. переклад: «Ти ж не кинеш школу?»). Також в цьому фільмі немало таких ситуацій, коли учні просто не вживають в розмовному мовленні різні граматичні частки, або ж беруть щось з діалектів. Наприклад, учениця говорить своєму однокласнику, який каже скільки років його дівчині: にじゅうはち [niju:hachi], тобто двадцять чотири? Вона наче б то перепитує, але не використовую більше ніякі частки, які б вказували на ввічливу розмовну мову. Також вчителі звертаються до учнів без нейтрально-ввічливого стилю. Наприклад, коли питають про виконане домашнє завдання: しゅくだいはもう おわった のか。 [shukudai wa mo: owatta no ka] (переклад: «Ти вже виконала домашнє завдання») чи このことは おかあさん を してる の [kono koto wa oka:san o shiteru no?] (переклад: «А твоя мама знає про це?»). Звертаючись до батьків чи

опікунів, вчителі вживають нейтрально-ввічливий стиль, наприклад: ありがとうございます[*arigato: gozaimasu*] (переклад «дуже дякую») і у відповідь також отримують такий же стиль мовлення або як у цьому випадку коли співрозмовник ставить себе нижче свого співрозмовника : どぞ よろしく おねがいたします [*dozo yoroshiku onegai tashimasu*] (перекл.: «Ось будь-ласка», використовується, коли ми вручаємо співрозмовнику щось). Вчитель може звертатися до учня не використовуючи нейтрально-ввічливий суф. – さん[*san*], але якщо ситуація того потребує, то його використовують. Ось невеликий приклад цього, вчитель разом з ученицею спілкується з бабусею іншого учня: ないし もう しんぱい で [*naishi mo: shinpai de*] (перекл.: «я весь час хвилююсь. На що учениця відповідає: わかります。おりゃ しんぱい もう なります よ ねく・[*wakarimasu. Orya shinpai mo: narimasu yo neku...*] (літ.перекл.: «Розумію, я теж би хвилювалась якщо... »). Тож розуміючи, що учениця говорить не те, чого вимагає ситуація, вчитель її зупиняє при бабусі словами: たちばなさん [*Tachibana-san*] (яп. прізвище), використовуючи нейтрально-ввічливий стиль. Однак розмовляючи наодинці вчитель може собі дозволити говорити в менш ввічливому стилі, що він і зробив, говорячи: くち の じゃく [*kuchi no juku*] (літ.перекл.: «Помовч»). Також наведемо декілька прикладів, які використовували учні школи: じゃまた [*Ja mata*] «ще побачимось» – неформальний стиль, よ ! [*yo*] (Привіт) – хоча це й виключно чоловічий неформальний варіант, але дівчата теж можуть його використовувати також при спілкуванні з

однолітками, ごめん [gomen] «пробач, мені шкода» – неформальний стиль.[5]

Наведені приклади в усному та писемному мовленні ілюструють, що в даний момент в Японії переважно використовують гайрайго, серед молоді з метою привернути увагу, а серед компаній – с метою приваблення споживачів. Японці кожен день зустрічаються з вибором ввічливості, як в усній, так і в писемній мові. Крім того, розмовна мова чоловіка дуже відрізняється від жіночої, але цього не так помітно в писемній мові, оскільки відмінності зводяться до мінімуму. Також, на розмовну і писемну мову без сумнівів впливає те, звідки людина родом. У писемній мові деякі популярні слова, що зазвичай записуються гайрайго, записують канго через те, що ієрогліфами деякі слова краще сприймаються. Так само під час ефіру, коли зіштовхуються з проблемами розуміння тексту на слух для кращого сприйняття використовують субтитри.

Література

1. Алпатов В.М. Япония: язык и общество [Електронний ресурс] / В.М. Алпатов 2003.-Режим доступу:http://nimko.narod.ru/Lib2/Alpatov_Yaponiya_yazyk_i_obschestvo.pdf
http://nimko.narod.ru/Lib2/Alpatov_Yaponiya_yazyk_i_obschestvo.pdf - Дата звернення: 11.04.2017. Назва с екрану
2. Якобсон Р.О. Избранные работы [Електронний ресурс] / Р.О. Якобсон 1985.-Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/279689/> - Дата звернення: 11.04.2017.Назва з екрану
3. Ide S. Japanese Sociolinguistics' Politeness and Women's Language [Електронний ресурс]/ Ide 1982.-Режим доступу:

http://www.academia.edu/26835615/Japanese_sociolinguistics_politeness_and_womens_language - Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану **4.** Благовещенская О. В. О стиле общения японской молодёжи тамэго [Електронний ресурс] / О.В. Благовещенская 2007.- Режим доступу: <http://istina.msu.ru/media/dissertations/dissertation/c08/c3a/832728/blagoveschenskaya.pdf#page=1&zoom=auto,-107,842> - Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану **5.** Японська дорама «Шокова терапія/ Hammer session/ハンマーセッション» [Електронний ресурс]/ Японська дорама 2010.- Режим доступу: http://doramakun.ru/Dorama_and_Live_Action/Watch_Online/Hammer-Session-SHkolnaya-terapiya.html - Дата звернення: 11.04.2017. Назва з екрану

Козуб О.О. Писемна й усна форми японської літературної мови

Тези присвячено розгляду писемної та усної форми японської літературної мови на матеріалі японської дорами «Шокова терапія».

Ключові слова: усна мова, писемна мова, гайрайго, канго, японська ввічливість, чоловіча та жіноче японське мовлення, кана.

Козуб Е. А. Письменная и устная формы японского литературного языка

Тезисы посвящены рассмотрению письменной и устной формы японского литературного языка на материале японской драмы «Шоковая терапия».

Ключевые слова: устный язык, письменный язык, гайрайго, канго, японская вежливость, мужская и женская речь, кана.

Kozub O.O. Written and oral forms of Japanese literary language

This thesis is devoted to the analysis of written and oral forms of Japanese literary language on the material of Japanese drama "Shock therapy".

Key words: spoken language, written language, gairaigo, kango, japanese politeness, male and female speech, kana.

811.521

**ДІАЛЕКТИ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ РОЛЬ У
СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Кувічінська О. О.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», студентка

Наук. керівник - Горбуньова С.О.,
викладач кафедри східних мов

Якщо Ви вважаєте, що в Японії існує тільки одна, стандартна мова, то Ви помиляєтесь. Так, літературну мову там знають всі, її вивчають в школах та університетах. «Однак на практиці така собі стандартна, "ідеальна" мова існує, мабуть, тільки в підручниках з японської мови і теоретичних працях з японському мовознавства. У процесі спілкування жителі Японії вживають не ту ідеальну мову, яка служить еталоном, але так звану куо: tsugo "спільну мову", характерну великою кількістю розмовних форм, як загальних для всієї Японії, так і властивих лише даному регіону» [1]. Метою нашої роботи є дослідження сучасної японської мови як системи і виявлення специфічних явищ, характерних для різних діалектів. І так як на сьогоднішній день діалекти є однією з

найменш вивчених сфер мовної діяльності як у вітчизняному японознавстві, так і в японському мовознавстві, це становить актуальність нашого дослідження.

Історія виникнення діалектів починається з часів феодальної Японії, у якій розрив між розмовною і літературною мовою був дуже великим. Населення Японії говорило на численних сільських та міських діалектах, причому в умовах феодальної роздробленості і географічної відособленості різних районів країни діалектні відмінності були значними. Носії досить віддалених діалектів не могли розуміти один одного, в той же час вони, як правило, не мали будь-якої спільної мовної системи. Завданням освіти в той час вважалося викорінення діалектів, однак основна маса населення, освоюючи в тій чи іншій мірі літературну мову, продовжувала їх використовувати.

«З 1945 р. єдиною офіційною мовою Японії стала сучасна японська літературна мова, сформована на основі токійського діалекту. У сучасній Японії літературна мова - єдиний або панівний засіб спілкування. Однак широке поширення літературної мови не привело до зникнення діалектів. Хоча вони довго вважалися «псуванням» мови і мали низьку престижність, вони продовжують зберігатися. Стійкість діалектів в Японії в більшій мірі пояснюється великою роллю протиставлення «свій - чужий» для японського суспільства. Діалект в сучасній Японії є в якійсь мірі засібом об'єднання певної групи - територіальної, а іноді й соціальної; чим більшою мірою співрозмовник розглядається як «свій», тим більша ймовірність звернення до нього на діалекті. Тенденція використовувати діалекти для спілкування зі «своїми»

веде до стійкості діалектів навіть в ситуації загального поширення літературної мови» [2, с. 21].

Як показують дослідження, засобом комунікації в сім'ї в Японії, як і раніше, служить територіальний діалект. Японські діти, опановуючи мовою в сім'ї, до школи користуються, як правило, лише діалектом. Але до незнайомої людини, і тим більше до іноземця, будуть звертатися на літературній мові. Також не вдаються до діалектів і при спілкуванні з людьми, які займають більш престижне соціальне становище.

«За традиційною класифікацією діалектів, заснованою на принципах, розроблених Тодзьо Місан, діалекти японської мови прийнято ділити на дві групи, а ті, в свою чергу, включають в себе багато інших діалектів: діалекти основної частини Японії, так названі "hondo ho: gen", і діалекти островів Рюкю. Діалекти основної частини можуть бути розділені на наступні гілки, або підгрупи: діалекти східної частини о-ва Хонсю, діалекти західної частини о-ва Хонсю і діалекти о-ва Кюсю.» [3, с. 7]

«Східні і західні діалекти кардинально різняться за багатьма ознаками - фонетичними, граматичними, лексичними. Перш за все, східні і західні діалекти характеризуються різними типами наголосу. В обох гілках наголос відіграє смислорозрізнявальну роль, але підвищення і зниження тону в одних й те самих словах в цих діалектах виявляється як би протилежним. Іншими словами, в Токіо, центрі "токійського", або східного, типу наголосу, і в Кіото, центрі "кіотоского", західного, типу наголосу, одні і ті самі склади в одних й те самих словах вимовляються різним тоном. Високий (середній) і низький тон в цих діалектах як би міняються місцями. Так, в Токіо в слові 台ame "тягучка" перший склад вимовляється низьким тоном, другий - високим, в Кіото

обидва склади вимовляються високим тоном; в слові 雨ame "дощ" в Токіо перший склад вимовляється високим тоном, другий - низьким, в Кіото - навпаки; в слові 着るkiru "носити (одяг)" в Токіо перший склад вимовляється низьким тоном, другий - високим, в Кіото в тому ж слові високим тоном вимовляються обидва склади, тощо. Ця різниця, безсумнівно, різко протиставляючи східну і західну гілки діалектів, не є єдиною ознакою, що диференціює їх» [3, с. 7].

«Відмінності граматичного характеру між східними і західними діалектами можуть бути зведені до наступних: утворення негативних форм дієслів теперішнього часу за допомогою ない nai в східних діалектах і んn або ん ni - в західних, утворення негативних форм дієслів в минулому часі в східних діалектах за допомогою なかった nakatta, в західних - за допомогою なんだ nanda, ざった zatta, тощо; вживання в східних діалектах зв'язки だ da, в західних - や ya, じゃ dja. Найважливішою ознакою західних діалектів, на відміну від східних, є широке поширення асиміляції 音便 "ombin" при утворенні форм дієприслівника передування і минулого часу дієслів, що закінчуються дифтонгом あう au в заключній основі (買う kau "купувати" - 買って ko:te "купивши", 買った ko:ta "купив"), а також у предикативних прикметників при приєднанні дієслова なる naru "ставати" до прислівникової форми прикметників за типом 高くなる takaku naru – 高くなる tako: naru, 高くなる taka: naru "стати високим (дорогим)". Крім того, для східних діалектів характерно вживання дієслова いる iru в якості службового при утворенні форм тривалого виду по типу している shite iru (してる shiteru - розм.) "робить" і おる

оги в західних – しよる shiyoru, しっとる shittoru. Лексика східних і західних діалектів також характеризується значними відмінностями. Часом ці відмінності не дуже відчутні, як, наприклад, в словах 茄子nasu (східні діалекти) і 茄子 nasubi (західні діалекти) - "баклажан", 明々後日yanoasatte (східні діалекти) і 明々後日shiasatte (західні діалекти) - "післязавтра". Однак навіть звичні для будь-якого жителя Японії слова в східній і західній частинах Японії набувають абсолютно різних значень. Так, в "kyotsugo" і східних діалектах "платну автостоянку" називають 有料 駐車場yu:ryo: chu:shajo:, а в Кіото і Осаці – モータープールmo:ta: pu:ru, на сході Японії в значенні "риб'яче лущиння" вживається слово 鱗 uroko, в західній частині Хонсю - 鱗koke (kokera). У Токіо слово 奇麗 kirei означає, як правило, "чистий", в Кіото - "гарний". Різними виявляються навіть найменування одних і тих же страв, що користуються популярністю по всій Японії. Так, наприклад, в Токіо практично неможливо зустріти вивіску з написом 饅頭屋"udon'ya", так як тут головним блюдом з розряду 麵類menrui є 蕎麦soba. Відповідно до цього всі інші страви подібного типу об'єднуються під вивіскою 蕎麦屋 "sobaya". У Кансай же, навпаки, всюди можна побачити вивіску з написом 饅頭屋 "udon'ya ". Відоме у всіх районах Японії блюдо, зване в " kyotsugo" 御田oden, в Кансай називають かんとうやきkanto:yaki. У Кансай існує блюдо てんがく tengaku, що готується зі смаженого соєвого сиру тофу з пагонами конняку, в яке додається густа маса з соєвих бобів місо. Це ж блюдо знайоме і жителям східної частини Хонсю, але під назвою 味噌おでん misooden. Навіть самі звичайні

варені яйця в Канто, як і в стандартній мові, називаютьゆで卵 yudetamago, а в Кансай -煮抜き卵 pinukitamago» [3, с. 10].

Отже, діалектна роздрібненість Японії залишається значною, позиції діалектів стійкі, хоча самі діалекти видозмінюються. При цьому ставлення до діалектів стало багато в чому не таким, як раніше. У минулому престижність діалектів була дуже низькою і їх вживали насамперед через недостатнє знання літературної мови. Зараз же діалекти являють собою важливу складову частину японської мовної ситуації і далекі від зникнення. Змінилося і офіційне ставлення до діалектів. Зараз все частіше пишуть про те, що діалекти, як і інші особливості народної культури Японії, - національне надбання, яке необхідно зберігати. Перед школою і засобами масової інформації більше не мають на меті викорінення діалектів, нове завдання - навчання правильному користуванню діалектами. І якщо іноземцю небажано вживати діалекти в спілкуванні з корінними японцями, то, на мою думку, їх необхідно вивчати на певному рівні володіння мовою або, хоча б, ознайомитися детально з відмінностями між ними і літературною мовою. Я вважаю, що вивчення діалектних особливостей - це необхідний етап в пізнанні мови, а також у перекладацькій діяльності, так як використовуючи подібні знання можна легко перекласти вирази, існуючі в різних діалектах. Крім того, знаючи про особливості можна зрозуміти мову оточуючих, живучи в самій Японії.

Я думаю, що складання словників або збірок виразів також мало розвинена область, особливо для нашої країни. Проводячи вивчення і розробляючи подібні матеріали можна використовувати їх як для

студентів університетів, так і для бажаючих дізнатися більше про японську культуру.

Література

1. http://www.japlang.ru/from_int/dialectes2.html
2. Алпатов В. М. Япония: язык и общество / В. М. Алпатов, М.: Муравей, 2003. – 208 с.
3. Быкова С. А. Диалекты восточной и западной ветвей и их роль в японском обществе. / С.А. Быкова, М.: Муравей, 2002. – С. 7-15
4. <http://www.nippon.com/ru/features/jg00042/>
5. <http://www.nippon-gatari.info/7-osnovnyh-yaponskih-dialektov>

Кувічінська А. А. Діалекти японської мови та їх роль в сучасному суспільстві

Мета дослідження полягає в описі сучасної японської мови як системи і виявленні специфічних явищ, характерних для різних рівнів цієї системи. Об'єктом дослідження є японські діалекти як система однієї з підмов сучасної японської мови. Предмет дослідження становлять лексичні, граматичні, комунікативні та графічні особливості японських діалектів. Методи дослідження визначаються специфікою предмета дослідження і поставлених завдань. Матеріал розглядається у власне описовому, а також порівняльному плані. Діалекти неоднорідні з точки зору соціального статусу. Також, діалекти з часом еволюціонують. Специфіка вживання діалектних виразів полягає в тому, що японці вільно комбінують лексичні одиниці і граматичні елементи відразу з декількох діалектів або поєднують діалектальні слова з лексикою стандартної мови. Також діалекти дозволяють

підкреслити дружні відносини і скоротити дистанцію між собою і співрозмовником.

Ключові слова: японська мова; дослідження; наукова робота; діалекти; культура; східна мова.

Кувичинская А. А. Диалекты японского языка и их роль в современном обществе

Цель исследования заключается в описании современного японского языка как системы и выявлении специфических явлений, характерных для различных уровней этой системы. Объектом исследования являются японские диалекты как система одного их подязыков современного японского языка. Предмет исследования составляют лексические, грамматические, коммуникативные и графические особенности японских диалектов. Методы исследования определяются спецификой предмета исследования и поставленных задач. Материал рассматривается в собственно описательном, а также сопоставительном плане. Диалекты неоднородны с точки зрения социальной принадлежности. Также, диалекты со временем эволюционируют. Специфика употребления диалектальных выражений заключается в том, что японцы свободно комбинируют лексические единицы и грамматические элементы сразу из нескольких диалектов или сочетают диалектальные слова с лексикой стандартного языка. Также диалекты позволяют подчеркнуть дружеские отношения и сократить дистанцию между собой и собеседником.

Ключевые слова: японский язык; исследование; научная работа; диалекты; культура; восточный язык.

Kuvichinska A. A. Dialects of the Japanese language and their role in modern society

The aim of the study is to describe the modern Japanese language as a system and to identify specific phenomena that characterise different levels of this system. The objects of the study are Japanese dialects as a system of the sublanguages of modern Japanese. The subject of the study is the lexical, grammatical, communicative and graphic features of Japanese dialects. The methods of research are determined by the specifics of the subject of research and assigned tasks. The material is described in the actual descriptive as well as the comparative plan. Dialects are heterogeneous in terms of social belonging. Also, dialects evolve with time. Specificity of the use of dialectal expressions is that the Japanese freely combine lexical units and grammatical elements from several dialects at once or combine dialectal words with the vocabulary of the standard language. Also dialects allow to emphasize friendly relations and reduce the distance between the speaker and the interlocutor.

Key words: Japanese; study; scientific work; Dialects; Culture; Eastern language.

УДК 811.521

ІСТОРИЧНИЙ ВПЛИВ КОРЕЙСЬКОЇ ТА
КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА СТАНОВЛЕННЯ
СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Фатєєв І.С.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студент

Наук.керівник – Горбуньова С.О.,
викладач кафедри східних мов

Тема взаємозв'язку японської мови з іншими є
актуальною через те що шлях виникнення та

формування японської мови завжди викликає багато дискусій серед лінгвістів та науковців в цій сфері. Ця стаття допоможе прояснити як саме китайська та корейська мови вплинули на сучасну японську мову і які цьому є докази. Ми окремо розглянемо відомі факти та приклади і спробуємо виокремити найважливіші та суттєві для лінгвістики моменти.

Як і систематичне положення, історія японської мови — вкрай суперечне питання. Важко вказати точну дату зародження японської нації, оскільки до запровадження китайських ієрогліфів у японців не було писемності, і майже не збереглося жодних свідчень історичного розвитку. Сліди японської народності простежуються з III століття н. е., коли більшість племен Японії підкорилися клану Ямато, хоча деякі китайські джерела містять більш ранні згадки японців.

Отже перше що хотілося би зазначити так це різну приналежність японської, корейської та китайської мови за генеалогічною класифікацією. Китайська мова належить до сино-тибетської мовної сім'ї, яка в свою чергу є одною з найбільших мовних сімей світу і налічує приблизно 300 мов.

Корейська мова вважається ізольованою мовою. Гіпотетично відноситься до алтайських мов, хоча її класифікація є досі невизначеною [1, с. 54]. Прибічники цієї гіпотези спираються на фонетичну відповідність, структурну схожість та етимологічні дані або відносять корейську мову (іноді разом з японською) до тунгусо-маньчжурської гілки, або визначають її як особливу гілку, що виділилась раніше інших — 3-го тис. до н. е.

Японська мова належить до японо-рюкюської групи мов (мовна сім'я на Японському архіпелазі і на островах Рюкю). Існує гіпотеза про приналежність японських мов до алтайської сім'ї, так само як і в

випадку з корейською мовою [1, с. 29]. В підтримку цієї теорії лінгвісти вказують на той факт, що, подібно турецькій та корейській мові, японська мова є аглютинативною (аглютинація – це спосіб творення слів і граматичних форм шляхом послідовного приєднання к незмінному кореню або афіксів, кожний з котрих має своє власне значення). Наприклад, в японській мові 食べさせられる (tabe-sase-rare-ru) перекладається як «можливо змусити їсти»: tabe означає «їсти», sase – «змушувати», rare – "можливо", а ru є вказує на теперішній час. Отже виходячи з цього можна сказати що гіпотетично корейська та японська мова все ж таки можуть мати спільного пращура, але так як прямих доказів немає спиратись на це ми далі не будемо. Слід також сказати, що на самому північному острові Японії - Хоккайдо, проживає народ Аїну, чия мова різко відрізняється від японського і який поки жодними мовознавцями не віднесено до якої-небудь групи мов.

Стародавні японці не створювали письмових документів, які донесли б до нас інформацію про розвиток і особливості японської мови [2]. Приблизно в VI ст. н. е. (але можливо і раніше) відбувається активне впровадження китайської культури в результаті дипломатичних відносин японських правителів Ямато, Китаю та давньокорейської держави Пекче, що був важливим центром експорту континентальної (китайської) культури в Японію. Разом з приходом державного устрою, ремесел, культури і мистецтва, буддизму, в Японії з'являється писемність. З появою писемності, японський народ починає фіксувати свою мову в поезії і прозі. «Кодзікі» та «Ніхон Щокі» — перші великі японські літературні твори. Мова цього періоду, звана старо-японською, мала ряд особливостей, які були втрачено. У старо-японській мові, наприклад,

було вісім голосних звуків замість п'яти, використовуваних японцями нині. Також існував ряд граматичних і морфологічних (пов'язаних із структурою слова) особливостей, яких в сучасній мові вже немає.

У цей період в японській мові з'явилися численні китайські слова, і до нині багатий відсоток словникового запасу становлять канго [2]. Канго – це пласт лексики в японській мові який був запозиченим з китайської мови або утворений в Японії з запозичених елементів. Близько 60 відсотків словникового складу сучасної японської мови це канго, що було підраховано «Державним інститутом вивчення японської мови» в дослідницькій праці для циклу телепередач каналу NHK. Ієрогліфи в японській мові мають два читання – он-йомі та кун-йомі. Он-йомі зазвичай використовується в словах з декількох ієрогліфів та імітує китайське читання. Кун-йомі виникло коли японці присвоювали ієрогліфи вже існуючим в японській мові словам. На перший погляд сучасні он-йомі не схожі на читання ієрогліфів в путунхуа, офіційній мові Китаю, Сингапуру та Тайваню. Для цього є дві причини:

1) Більшість канго було запозичено до IX століття, з ранньої середньо-китайської до старо-японської мови. Обидві мови з тих часів сильно змінились, розвиваючись окремо одна від одної. Відповідно змінилось і читання ієрогліфів.

2) В середньо-китайській мові система складів була набагато складнішою, ніж у японській мові; в ній було більше голосних та приголосних [2]. Багато сполучень запозичувались з спотвореннями та викривленнями (таким чином закінчення /ŋ/ перетворились в /u/ або /i/).

Для прикладу наведемо деякі з запозичень: 人 (людина) середньо-китайською читають як /ɲin/ японською як /nin/ або /jin/ ; 北 (північ) ср. кит. - /rok/ японською - /hoku/ ; 三 (три) ср. кит. - /sam/ японською - /san/.

Окрім словникового складу китайська мова також вплинула на фонологію японської мови тим що привнесла довгі голосні, закриті склади, а також йо-он, злиття двох складів в один, останній з котрих має бути голосною. Наприклад мора < (ku) разом з морою ㄹ (yu) утворюють мору ㄹ (kyu).

Проте вплив китайської мови цим обмежується, окрім лексики спільного в цих двох мов майже немає, фонетична та синтаксична структура кардинально різниться що знову ж таки вказує на різне походження китайської та японської мови.

Корейська мова на відміну від китайської має з японською мовою структурні подібності, хоча й не схожа за лексичним складом [3, с. 66-70]. Наприклад порівняймо корейську та японську мову за типологічним методом:

1) Японська та корейська мова стовідсотково є аглютинативними за типом, через це побудова речення теж подібна.

2) Як в японській так і в корейській мові заборонена префіксація, лінійна модель словоформи.

3) Порівняння дієслів – в обох мовах дієслова на змінюються за особою та числом [4]. Порівняємо форми дієслів:

йти - яп.: 行< (iku); кор.: 가다 (kada)

робити - яп.: する (suru); кор.: 하다 (hada)

жити - яп.: 住む (sumu); кор.: 살다 (sal'da)

Одразу ж можна побачити стандартні закінчення в обох мовах: u/ru в японській, ta/da в корейській. В

японській та корейській мові конкретні форми дієслів утворюються від основ, в японській мові таких основ 5, в корейській 2 [5, с. 25]. Основи дієслів також утворюються за подібним алгоритмом – зміною закінчення словоформи дієслова.

В японській та корейській мові два граматичних базових часу: минулий та теперішній-майбутній. Порівняймо як утворюється минулий час в японській та корейській мові:

1) японська

словникова форма (йти – 行く *iku*; робити – する *suru*; жити – 住む *sumu*) минулий час (йти – 行った *itta*; робити – した; жити – 住んだ *sunda*).

2) корейська

словникова форма (йти – 가다 *kada*; робити – 하다 *hada*; жити – 살다 *sal'da*) минулий час (йти – 갔다 *katta*; робити – 하였다 або 했다 *hayotta/hetta*; жити – 살았다 *saratta*).

Отже ми можемо сказати що спосіб утворення минулого часу також є подібним. Все це лише мала кількість спільного в структурі японської та корейської мови, до цього також можна додати: майже однакову форму тривалого часу, наявність форм ввічливості в обох мовах і багато інших фактів з якими можна ознайомитись в працях Старостина, Мураями, Хатторі [6]. Після цього не може бути сумнівів про великий вплив японської та корейської мови одна на одну в давнину, але впевнено стверджувати що вони мають спільного прашура ми також не можемо. Питання приналежності японської та корейської мови до алтайської мовної сім'ї залишається відкритим і по нині. Японська мова пройшла довгий шлях початок якого в нас не має можливості вивчити. Ця стаття надає

можливість загалом зрозуміти те як мови двох найближчих сусідніх країн вплинули на сучасну японську мову. Ми вважаємо що тема є мало розібраною та вивченою і потребує уваги з боку лінгвістів як об'єкт для дослідження. Вона є ідеальною темою для дисертацій та наукових робіт, бо всі попередні дослідження знаходяться під великим сумнівом і не дають точної відповіді. Сподіваємося що ця стаття стане для вас початковою базою для подальшого вивчення та дослідження питання взаємозв'язку корейської, китайської та японської мови, не зважаючи на те яку з цих трьох мов ви вирішити вивчати та аналізувати.

Література

1. Алпатов В. М. Японский язык // Языки мира. Монгольские языки. Тунгусо-маньчжурские языки. Японский язык. Корейский язык. М.: Индрик, 1997. С.325
- 2.<http://www.primavista.ru/rus/dictionary/lang/japanese>
3. Акулов А. Скважина: Статьи по литературной критике, культурологии, философии / А. Акулов. – СПб: Библиотека журнала "Невский альманах", 2009. – 375 с.
- 4.<http://polusharie.com/index.php/topic,30545.msg378856.html#msg378856>
5. Aston W. G. A comparative study of Japanese and Korean languages // Journal of the Royal Asiatic Society, 11 (1879), p. 317—364
6. <http://lingvoforum.net/index.php?topic=11659.0>

Фатєєв І.С. Історичний вплив корейської та китайської мови на становлення сучасної японської мови

Ми ставили собі за мету підняти та розв'язати вкрай суперечне питання взаємовідносин між

корейською, китайською та японською мовами. Зазначили різну приналежність японської, корейської та китайської мови за генеалогічною класифікацією, існуючі гіпотези спільних коренів цих мов. Розповіли про пласт лексики в японській мові який був запозиченим з китайської мови та навели до цього приклади. Підкреслили вплив китайської мови на японську фонологію і також навели приклади з відомих праць щодо походження японської мови. Розповіли про структурні подібності між корейською та японською мовами на базі формоутворення дієслів. Як результат знайшли спільне та відмінне між японською та корейською і китайською мовами спираючись лише на доведені факти. Наголосили на подальші перспективи вивчення цієї теми на базі вже відомих, доведених нами тверджень.

Ключові слова: японська мова, суперечне питання, лексична схожість, фонетична подібність, канго, два читання, структурні подібності, порівняння дієслів, алгоритм, великий вплив.

Фатеев И.С. Историческое влияние корейского и китайского языка на становление современного японского языка

Мы ставили своей целью поднять и решить крайне спорный вопрос взаимоотношений между корейским, китайским и японским языком. Отметим различную принадлежность японского, корейского и китайского языка по генеалогической классификации, существующие гипотезы общих корней этих языков. Рассказали о пласте лексики в японском языке который был заимствованным из китайского языка и привели примеры. Подчеркнули влияние китайского языка на японскую фонологию и также привели примеры из

известных работ о происхождении японского языка. Рассказали о структурных сходства между корейским и японским языком на базе формообразования глаголов. В результате нашли общее и отличительное между японским, корейским и китайским языком опираясь только на уже доказанные факты. Отметим дальнейшие перспективы изучения этой темы на базе уже известных и доказанных нами утверждений.

Ключевые слова: японский язык, спорный вопрос, лексическое сходство, фонетическое сходство, канго, два чтения, структурные сходства, сравнения глаголов, алгоритм, большое влияние.

Fatieiev I.S. The historical influence of Korean and Chinese on the development of modern Japanese language

We set out to raise and resolve the extremely contentious issue of the relationship between Korean, Chinese and Japanese. We noted the different belonging of the Japanese, Korean and Chinese language according to the genealogical classification, the existing hypotheses of the common roots of these languages. Said about a layer of vocabulary in Japanese that was borrowed from the Chinese language and gave the examples. Emphasized the influence of the Chinese language on Japanese phonology and also gave examples from well-known researches on the origin of the Japanese language. Talked about the structural similarities between Korean and Japanese language on the basis of verb form-building. As a result, we found a common and distinctive between Japanese, Korean and Chinese language basing only on the facts that are already proved. We noted further prospects for studying this topic using already well-known and proven by us assertions.

Key words: Japanese language, controversial question, lexical similarity, phonetic similarity, kango, two readings, structural similarities, verb comparisons, algorithm, great influence.

УДК 811.521

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАННЯ ЖІНОЧОГО
МОВЛЕННЯ У ПІДРУЧНИКАХ ДЛЯ СТУДЕНТІВ,
ЯКІ ВИВЧАЮТЬ ЯПОНСЬКУ МОВУ ЯК ІНОЗЕМНУ

Чвикова В.В.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук. керівник – Горбуньова С.О.,
викладач кафедри східних мов

Жіноче мовлення - це концепт, який зустрічається у багатьох галузях, починаючи з повсякденного життя та засобів масової інформації до вивчення мови. Крім того, все більша кількість іноземців, не тільки починає цікавитися Японією і її культурою, але й вивчати японську мову. Таким чином, краще розуміння того, що являє собою японське «жіноче мовлення» повинно мати важливе значення для всіх студентів які вивчають японську мову.

Жіноче мовлення як правило, відображається у мові в якості ввічливих, м'яких і непрямих способів мовлення, і вважається доцільним, а також нормативним для японських жінок. Наприклад, вибір модально-експресивних часток на кінці речення і вибір слів слугують для того, щоб відрізнити мову жінок від мови чоловіків. Лінгвістична диференціація чоловічого та жіночого мовлення, як правило, робить мову японських жінок більш ввічливою і менш

наполегливою. Японські жінки також використовують гоноратив, тобто шанобливі звертання частіше, ніж чоловіки.

Лінгвістичні форми, які використовують жінки тісно пов'язані з соціальною ідеологією. Соціальні контексти, такі як засоби масової інформації заохочують японських жінок використовувати жіноче мовлення, мотивуючи це тим, що таким чином вони будуть здаватися привабливими, гарними і жіночними.

У підручниках для студентів які вивчають японську мову як іноземну, жіноче мовлення зазвичай представлене як мовлення усіх жінок в Японії. Це відображається у обов'язковому використанні шанобливих звертань, модально-експресивних часток в кінці речення, гендерно-диференційованих займенників першої особи, таких як 俺(оре), 僕(боку), 私(ваташі), 私(ватакуші) для чоловіків і あたし(аташі), 私(ваташі), 私(ватакуші) для жінок, другої особи お前(омае), 君(кімі), あなた(аната), які мають використовувати чоловіки і君(кімі), あなた(аната), які мають використовувати жінки.

女:今度の休みに京都へ行く予定なの。私も週刊誌買うわ。あの本屋、大きくないけど、雑誌コーナーは、充実していていいよね。

Жінка: Наступних вихідних я планую поїхати в Кіото. Я також хочу купити щотижневий журнал. Цей книжковий магазин хоч і невеликий, але куточок із журналами там дуже добре укомплектований.

男:はい、本当に。僕のほしい雑誌は普通の本屋にはないけれど、あそこにはあるんですよ。

Чоловік: Так, дійсно. Журнал який я хочу купити не продається у звичайних книжкових магазинах, але в цьому магазині він є.

Однією із гендерних особливостей мовлення, яка зазвичай згадується в текстах підручників є модально-експресивні частки в кінці речення.

Частки які використовують чоловіки: だ(да), だよ(дайо), だね(дане), よ(йо), ぜ(зе), だぜ(дазе) ぞ(зо), か(ка), かい(кай). Частки які використовують жінки: わ(ва), わよ(вайо), だわ(дава), わよ(вайо), わね(ване), わよね(вайоне), かしら(кашіра), の(но), なの(нано), のよ(нойо).

母: そうそうお弁当を持って、みんなでよく行ったわねえ。きれいだったわよ。かわには魚がいっぱい泳いでいたし、夜はホテルもいたのよ。

Мати: Так-так, ми брали бенто і всі разом часто ходили туди. Там було дуже гарно. У річці плавало багато риби, а ввечері можна було побачити світлячків.

女:

私、ちょっと電話しますから、みなさん先に行ってください。

Жінка: Я розмовляю по телефону, тому будь ласка ідіть перші.

男: 了解。じゃ、みんな、行くぞ。

Чоловік: Зрозуміло. Ходімо.

Проте стать мовця не завжди є визначальним критерієм для використання чоловічого або жіночого мовлення. Інші фактори, такі як психологічні ситуаційні змінні, також сприяють прийняттю рішення. Наприклад, жінки можуть використовувати шанобливі звертання, щоб показати соціальну дистанцію, а не просто продемонструвати своє гарне виховання. Крім того, в останні десятиліття, коли соціальне становище японських жінок змінилося, змінилися і стилі мовлення. Дослідження Міядзакі [1, с.261], виявилось, що велика

кількість учениць старшої школи використовують чоловічі займенники俺(оре) та 僕(боку). У 1993 році Такасакі [2, с.169] досліджувала мовлення жінок і встановила, що стиль мовлення домогосподарок більше відповідає нормам жіночого мовлення, ніж мовлення студенток. У 1995 році Окамото [3, с.302] також аналізувала жіноче мовлення. Результати її дослідження показують, що молоді японські жінки все частіше відмовляються від використання жіночого мовлення; вони, як правило, використовують чоловічі і нейтральні форми. І, нарешті, дослідження Мацумото [1, с.245] показали, що існує відмінність у використанні гендерних особливостей мовлення серед жінок 30-х і 40-х років, які належать до середнього класу жінок, які зазвичай вважаються типовими прототипами.

У підручниках для студентів та учнів, які вивчають японську мову як іноземну, вчать гендерно-диференційованому використанню конкретних лінгвістичних особливостей. В більшості випадків у підручниках використовується гендерно-нейтральний займенник 私 (ваташі), бо на перших етапах вивчення японської мови студенти знайомляться із ввічливим варіантом мовлення, який використовується під час спілкування із людьми вищими за соціальним статусом.

ンヨン: 僕は一個しかもらいませんでした。

Джон: Я отримав лише одну шоколадку.

夫: 今日は家族みんなで海外旅行しようよ。

Чоловік: Давайте поїдемо у подорож закордон сьогодні.

妻: 海外旅行なんかできないわ。

Жінка: Ми не можемо поїхати сьогодні.

У підручниках діалоги між жінками і чоловіками завжди характеризуються гендерно-відповідними займенниками, кінцевими частинками і використанням

ввічливої мови. Типова для жіночого мовлення вимова, здебільшого те, що за нормами жіночого мовлення, жінки мають розмовляти високим голосом, також відображена в аудіо матеріалах до підручників. Високий голос вважається проекцією жіночності в японській культурі [1, с. 228].

Насправді, у стилях мовлення в японській мові відбулися значні зміни. Наприклад, зараз чоловіки використовують у своєму мовленні частку *かしら* (кашіра) (частку яка раніше вважалась підходящою тільки для жіночого мовлення), жінки використовують *だぜ* (дазе) (частку яку традиційно використовували лише чоловіки) і так далі. Найбільш яскравим прикладом є мовлення молодих людей. До того як вони закінчать школу або університет та вийдуть «у реальний світ», стилі їх мовлення можуть бути практично ідентичними. Ці особливості також є актуальними, якщо аналізувати мовлення жінок та чоловіків на робочому місці. Особливо це помітно на прикладі жінок, які працюють в певній галузі, наприклад, якщо вони працюють в комп'ютерному офісі і роблять ті ж самі види роботи, як і чоловіки, тоді їх стилі мовлення співпадають. Проте, ці особливості зовсім не відображені у підручниках. Навпаки, припущення, що жінки говорять більше формально і ввічливо, таким чином, можуть посилити «нормативне» очікування, але це не може бути корисним для тих, хто вивчає японську мову, поки подання цих питань не буде супроводжуватися більшою кількістю нюансів і контекстом.

Підручники, як правило, зображують стереотипні образи японських чоловіків і жінок. Ролі героїв у діалогах в підручниках в основному відповідають традиційним гендерним нормам. У багатьох випадках

чоловіки мають високий соціальний статус, наприклад, вони часто є викладачами і керівниками, а жінки мають нижчий соціальний статус, наприклад, вони є домогосподарками і секретарками. Там немає жіночих персонажів які є керівниками (課長 качью, 部長 бучью і т.д.). Немає діалогів, в яких жінка віддає накази або розпорядження. Ці підручники, таким чином, підкреслюють традиційну гендерну стратифікацію, не визнаючи різноманітності і зміни гендерних ролей та відносин в сучасній Японії. У підручниках також підкреслюються гендерні відмінності в мовленнєвих паттернах, використовуючи ряд лінгвістичних особливостей, таких як кінцеві частки, шанобливі звертання і самопосилання. Це може допомогти студентам зрозуміти мовні патерни, які часто використовуються у фільмах, романах і т.д. Проте, вони також мають тенденцію відтворювати стереотипні або традиційні гендерні норми літературної японської мови, і використання таких характеристик може діяти девальвують варіативність та сучасні особливості стилів мовлення.

Література

1. Shigeko Okamoto, Janet S. Shibamoto (2004). *Japanese Language, Gender, and Ideology: Cultural Models and Real People*. Oxford University Press.
2. Takasaki, Midori (1993). Josee no kotoba to kaisoo (Women's language and social class). *Nihongogaku* 12(6): 169–180.
3. Okamoto, Shigeko (1995). "Tasteless" Japanese: less "feminine" speech among young Japanese women. In K. Hall and M. Bucholtz (eds.), *Gender articulated: Language and the socially constructed self*, 297–325. New York: Routledge.
4. Ide, Sachiko (1979). *Onna no kotoba otoko no kotoba (Women's language, men's language)*. Tokyo: Nihon

Keizai Tsushinsha. - (ed.) (1997). 5. Meryl Siegal and Shigeko Okamoto (2003). Toward Reconceptualizing the Teaching and Learning of Gendered Speech Styles in Japanese as a Foreign Language. 6. Yoshino, Kosaku (1992). *Cultural nationalism in contemporary Japan: A sociological enquiry*. London: Routledge.

Чвыкова В. В. Особливості подання жіночого мовлення у підручниках для студентів, які вивчають японську мову як іноземну

Стаття присвячена дослідженню жіночого варіанту мовлення і його поданню у підручниках для студентів які вивчають японську мову як іноземну. Гендерні особливості японської мови є відображенням відносин у суспільстві і сприяють кращому розумінню культури країни, мова якої вивчається.

Ключові слова: жіноче мовлення, чоловіче мовлення, модально-експресивні частки, шанобливі звертання, гендерно-диференційовані займенники.

Чвыкова В. В. Особенности подачи женской речи в учебниках для студентов, изучающих японский язык как иностранный

Статья посвящена исследованию женского варианта речи и его подачи в учебниках для студентов изучающий японский язык как иностранный. Гендерные особенности японского языка являются отражением отношений в обществе и способствуют лучшему пониманию культуры страны изучаемого языка.

Ключевые слова: женская речь, мужская речь, модально-экспресивные частицы, почтительные обращения, гендерно-дифференцированные местоимения.

Chvykova V. V. Features of presentation of female speech in textbooks for students who study Japanese as a foreign language

The article is dedicated the study of the female version of speech and its presentation in textbooks for students who study Japanese as a foreign language. The gender peculiarities of the Japanese language are a reflection of relations in society and contribute to a better understanding of the culture of the country of the studied language.

Key words: female speech, male speech, sentence final emphatic particles, honorifics, gender-differentiated pronouns.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ТА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

УДК 159.922.72:371.32:811

ТВОРЧЕ МИСЛЕННЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Бондар К. А.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», магістрантка

Наук.керівник – Сергєєва В.Є.,
к.п.н., доцент

Серед основних проблем, що ставить перед собою сьогодні система освіти, є проблема активізації творчого мислення школярів. І це виправдано, адже в сучасному суспільстві успішними є ті люди, які здатні приймати нестандартні рішення та вміють творчо мислити. Здатність творчо мислити формується протягом усього життя людини. Але найбільш ефективно цей розвиток проходить саме в дитячому віці, оскільки в цей період активно розвиваються уява, фантазія, творче мислення, помітно проявляється допитливість, формується вміння спостерігати, порівнювати, критично оцінювати діяльність.

Іноземна мова розвиває творчі здібності, які, у свою чергу, збагачують практичний досвід учня, формують його інтелектуальний потенціал та сприяють розумовій активності не тільки на уроках, а й у повсякденних ситуаціях. Головна проблема у викладанні полягає у виборі засобів, методів та форм роботи на уроках англійської мови, які надають можливість для розвитку творчості школярів і спонукають до позитивного самовизначення в процесі

формування особистісних якостей та об'єктивної самооцінки. Сучасна освіта повинна бути спрямована на поєднання інтелектуальних та творчих здібностей, умінь й навичок з найбільш посиленим використанням ресурсів інноваційного середовища. На даному етапі розвитку діти потребують зовсім іншого набору знань, ніж їхні попередники, і саме тому необхідно детально вивчити проблему формування творчої особистості молодшого школяра у процесі вивчення англійської мови [3, с. 9].

Проблему розвитку творчого мислення досліджували видатні вітчизняні та зарубіжні психологи та педагоги, зокрема П. П. Блонський, Л. С. Виготський, Л. В. Занков, В. В. Давидов, Г. С. Костюк, Г. О. Люблінська, Н. О. Менчинська, М. М. Шардаков та ін. На сучасному етапі розвитку української педагогіки проблема розвитку творчих здібностей залишається актуальною й певною мірою дослідженою.

Мета статті – обґрунтування важливості активізації творчого мислення молодших школярів у процесі навчання англійської мови.

Проводячи навчання дітей у початковій школі, важливо приділяти належну увагу тому, щоб навчити школярів бачити світ в його розмаїтті та красі, прагнути до пізнання й самовираження; пробудити бажання творити й створювати. Творчий характер мислення проявляється в таких його якостях як гнучкість, оригінальність, швидкість, глибина, рухливість.

Гнучкість розуму складається зі здібності до відокремлення суттєвих ознак з безлічі випадкових і здатності швидко переключатися з однієї ідеї на іншу. Люди з гнучким розумом зазвичай одразу пропонують значну кількість варіантів рішень, комбінуючи та переставляючи окремі елементи проблемної ситуації.

Тому педагоги мають обов'язково враховувати ці особливості, здійснюючи діяльність з розвитку творчого мислення [1, с. 28–32].

Розвивати творчість – означає виховувати в дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Таку зацікавленість може збудити постановка й вирішення найрізноманітніших завдань, які є важливою ланкою пізнавального, пошукового й творчого процесу. Тому майстерність учителя полягає в такому доборі різних завдань, щоб учні побачили щось по-новому, не так, як усі, й не так, як бачили це раніше. Звичайно, цьому сприятимуть повчальні завдання, під час розв'язання яких у школярів пробуджується інтерес не тільки до знань, а й до процесу їх пошуку. Різного роду завдання по-різному впливають на розвиток мислення учнів. Творче мислення передбачає здійснення нешаблонних дій, уміння ставити нові цілі [2, с. 49].

На уроках англійської мови необхідно не просто формувати іншомовні уміння, а й розвивати вміння мислити й творити. Виконання творчих завдань сприяє розвитку креативного мислення, іншомовних умінь, допомагає закріпити раніше вивчений матеріал, розширює словниковий запас учнів. Внутрішня або мовна наочність активізує сприйняття звучання іноземної мови з притаманною їй граматичною та інтонаційною оформленістю, коли учень відчуває співрозмовника. Наочність стимулює створення смислових образів, притаманних носіям мови [4, с. 23].

Для розвитку творчої особистості використовуються нетрадиційні форми викладу навчально-виховного матеріалу, а саме нетрадиційні форми уроку.

Нетрадиційні форми уроку англійської мови реалізуються, як правило, після вивчення будь-якої теми

чи кілька тем, виконуючи функції навчального контролю. Такі уроки проходять в незвичайних, нетрадиційних умовах. Подібна зміна звичної обстановки доцільна, оскільки вона створює атмосферу свята при підведенні підсумків зробленого, знімає психічний бар'єр, що виникає в традиційних умовах через боязнь зробити помилку. Нетрадиційні форми уроку іноземної мови здійснюються за обов'язкової участі всіх учнів класу, а також реалізуються з неодмінним використанням засобів слухової та зорової наочності.

На таких уроках вдається досягти самих різних цілей методичного, педагогічного й психологічного характеру, а саме:

- здійснюється контроль знань, навичок і вмінь учнів з певної теми;
- забезпечується ділова, робоча атмосфера, серйозне ставлення учнів до уроку;
- передбачається мінімальна участь вчителя на уроці.

Методично високоефективними формами навчання, розвитку та виховання учнів у початковій школі є нетрадиційні: урок-вистава, урок-свято, відеоурок, урок-екскурсія, урок-інтерв'ю, урок-спектакль, урок-мюзикл, урок-проект та інші форми занять.

Можна сказати, що нетрадиційний урок – органічне поєднання навчання, розвитку та виховання. Нетрадиційні уроки подобаються дітям, тому що вони – творчі й незвичайні, а найголовніше – ефективні. Однак не слід занадто часто проводити нетрадиційні уроки, так як вони стануть традиційними й рівень ефективності знизиться [5].

Отже, проблема розвитку творчого мислення у молодших школярів на сьогодні є безумовно актуальною, оскільки високий показник рівня сформованості продуктивного мислення забезпечує успіх у будь-якій діяльності, й, насамперед, у навчальній. Творчий інтелект є міцним підґрунтям для майбутнього зросту особистості у всіх відношеннях.

Література

1. Гарнець О.М. Гнучкість мислення та його розвиток у школярів / О. М. Гарнець. – М., 1989. – 84 с.
2. Кирнос Д.И. Индивидуальность и творческое мышление / Д. И. Кирнос. – М., 1992. – 68 с.
3. Кулюткин Ю. Н. Развитие творческого мышления школьников / Ю. Н. Кулюткин, Г. С. Сухобская. – Л., 1987. – 38 с.
4. Миронова В. Г. Открытые уроки и праздники на английском языке / В. Г. Миронова. – Ростов н/Д. : Феникс, 2006. – 127 с.
5. Ніколаєва С.Ю. Сучасні підходи до викладання іноземних мов / С. Ю. Ніко-лаєва // Іноземні мови. – 2001. – №3. – С. 49–55.

Бондар К. А. Творче мислення як важлива складова навчання іноземної мови

У статті акцентовано увагу на важливості активізації творчого мислення молодших школярів у процесі навчання іноземної мови; розглядаються педагогічні умови формування творчого мислення молодших школярів у процесі навчання англійської мови.

Ключові слова: творчі здібності, молодші школярі, творчі завдання, розвиток мислення.

Бондарь Е. А. Творческое мышление как важная составляющая обучения иностранному языку

В статье акцентируется внимание на важности активизации творческого мышления младших школьников в процессе обучения иностранному языку; рассматриваются педагогические условия формирования творческого мышления младших школьников в процессе обучения английскому языку.

Ключевые слова: творческие способности, младшие школьники, творческие задания, развитие мышления.

Bondar K.A. Creative thinking as an important component of a foreign language studies

The article highlights the importance of activating the junior schoolchildren's creative thinking in the process of teaching a foreign language; pedagogical conditions of formation of junior students' creative thinking in the process of English language studies are considered.

Key words: creativity, junior schoolchildren, creative tasks, thinking development.

УДК 371.32+371.26:004.738.5

**ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ КОНТРОЛЮ
ЗАСОБАМИ СЕРВІСІВ Web 2.0 НА УРОКАХ З
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Бузніка А.С.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка, асистент кафедри фізико-технічних
систем та інформатики

Активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) зумовлює виникнення нових можливостей для вдосконалення форм взаємодії учасників педагогічного процесу. Особливого значення наразі набувають Веб-технології, які, попри те, що надають у вільному доступі велику кількість різних програмних засобів для професійної діяльності, стимулюють виникнення нових ідей для взаємодії і саморозвитку вчителів і учнів [1, с 33-37].

Метою дослідження є проаналізувати та охарактеризувати сервіси Web 2.0 як засіб організації етапу перевірки та контролю знань учнів, що вивчають іноземну мову.

Термін Web 2.0 вперше з'явився в 2005 році в статтях Тіма О'Рейлі (Tim O'Reilly) «What Is Web 2.0», опублікованих російською мовою в комп'ютерному тижневику «Комп'ютера» 18-19 жовтня 2005 року. Веб 2.0 - термін, що позначає друге покоління мережевих сервісів. Ці сервіси дозволяють користувачам подорожувати по мережі, спільно працювати та розмішувати в мережі текстову і медіа інформацію.

Застосування соціальних сервісів в навчальному процесі дозволяє педагогам істотно підвищити якість навчання, спроектувати заняття на іншому рівні: зробити його більш цікавим, інтерактивним, особистісно орієнтованим та результативним. Контроль та оцінка знань залишаються важливою та необхідною складовою частиною навчального процесу. Вони можуть переслідувати різні цілі, проте у всіх випадках контроль не є самоціллю і носить навчальний характер: дозволяє удосконалювати процес навчання, замінювати малоефективні прийоми і способи навчання на більш ефективні, створювати більш сприятливі умови для поліпшення практичного володіння іноземною мовою.

В останні роки все більш широке застосування в навчанні знаходять нетрадиційні форми і методи перевірки знань за допомогою відкритих і закритих тестових завдань, інтерактивних ігор та інші.

Інтерактивні форми контролю - це форми контролю, які передбачають активну творчу взаємодію за наступними комунікативними лініями: педагог-учень, учень-матеріал, учень-учень. Причому кожна з цих ліній взаємодії може варіюватися, видозмінюватися і вдосконалюватися в процесі проведення контролю.

Обираючи певний інтерактивний метод викладач формує у учнів відповідні навички. Гра – найбільш доступний для учнів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень [2, с. 7-10].

Пропонуємо огляд найбільш, на наш погляд, простих та ефективних сервісів для створення інтерактивних завдань.

Сервіси для створення дидактичних ігор:

- Hot Potatoes – програма-оболонка, що надає викладачам можливість самостійно створювати інтерактивні завдання та тести для контролю і самоконтролю учнів без знання мов програмування. Пропонується можливість створення 10-ти типів вправ і тестів з використанням текстової, графічної, аудіо - і відеоінформації. Створені за допомогою Hot Potatoes різного роду завдання настільки різноманітні і захоплюючі, що можуть служити не тільки для оцінки знань учнів, а й як їх самостійної творчої роботи. Серед багатьох інтерактивних тестових програм, цю програму відрізняє те, що інтерактивні завдання можливо зберігати в архіві і використовувати їх в

інтерактивному режимі без підключення до Інтернету.

- **LEARNINGAPPS.ORG** – це сервіс для підтримки навчання та процесу викладання за допомогою інтерактивних модулів. Існуючі модулі можуть бути безпосередньо включені в зміст навчання, а також їх можна змінювати або створювати в оперативному режимі. LearningApps містить більше 30 шаблонів для створення інтерактивних вправ. Тематика шаблонів різнобарвна: від кросвордів до створення карт.
- **STUDystack** – це сервіс по створенню різного типу дидактичних матеріалів. У сервісі можна створювати електронні картки з різними завданнями для самоконтролю і використовувати бібліотеку з готовими картами. Плюсом даного сервісу є те, що створивши одну форму з питаннями-відповідями, можна вибрати різні види завдань, наприклад, кросворд або тест.
- **WORD LEARNER** – це сервіс створення робочих листів, головоломок, вправ, карток та ігор. Сервіс орієнтований на вивчення іноземних слів на різних мовах.
- **ProProfs Brain Games** – Безкоштовний сервіс для створення різних ігор, головоломок, кросвордів, вікторин, флеш-карток, опитувань і т.д.
- Сервіс **Kubbu.com** призначений для створення різноманітних інтерактивних завдань, які можна використовувати для активізації і закріплення лексичного і граматичного матеріалу. Дозволяє оптимізувати процес навчання, включаючи завдання на відповідність, зіставлення, складання кросвордів, створення тестів.

Ефективним засобом організації контролю у навчанні іноземної мови є тестування. Тестовий контроль може забезпечити успішну реалізацію мети і всіх функцій контролю, а також задовольнити вимоги, що висуваються до якості контролю [3, с. 269-279]. Проведення контролю засвоєння навчального матеріалу з використанням різних програм тестування є однією з галузей інформатизації освіти й одержало широке поширення. Комп'ютерне тестування використовується при проведенні поточного, рубіжного й підсумкового контролю знань.

Сервіси для створення опитувань та тестів:

- Банк тестов.ру – Простий у використанні безкоштовний сервіс. Дозволяє створювати питання з одиничним і множинним вибором, встановлювати складність питання, зберігати результати або проходити тестування анонімно. Створені тести, щоб стати загальнодоступними, проходять премодерацію.
- Online Test Pad – Безкоштовний сервіс для створення онлайн тестів. 14 видів питань, можливість вставити картинку в питання, загальний доступ або доступ по кодовому слову, наочна статистика, можливість обмеження за часом.
- Let's test – це онлайн сервіс для проведення тестувань, використання якого є через Інтернет. Він дозволяє побудувати ізольовану середу для перевірки знань за допомогою тестів, витративши при цьому мінімум зусиль. Для управління системою тестування не потрібно залучати ні системних адміністраторів, ні програмістів. Займатися

обслуговуванням може рядовий співробітник з навичками користувача ПК.

Запропоновані сервіси дозволяють розробляти власні контрольні опитування, вікторини, кросворди та інші завдання в ігровій формі, що сприяють підвищенню мотивації учнів до предмету, розвитку навичок спільної роботи і колективного пізнання, полегшує роботу педагога. Ці сервіси дають можливість взаємодіяти з іншими веб-користувачами. Контент можна інтегрувати в інші соціальні мережі і сервіси.

Отже, використання технології Веб 2.0 створює нові можливості для роботи в класі та за його межами. Вони дозволяють зробити навчальний процес більш ефективним і вивести його на новий інтерактивний етап, але Веб-технології мають бути лише доповненням до начального процесу, а не його заміною.

Література

1. Сороко Н.В. Використання Веб-технологій у професійній діяльності вчителів філологічної спеціальності // Комп'ютер у школі та сім'ї – 2014. № 1. – С. 33-37. 2. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. - № 5-6. 3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.:1999 – С. 269-279

Бузніка А.С. Інтерактивні форми контролю засобами сервісів Web 2.0 на уроках з іноземної мови

В тезах робиться аналіз можливостей використання інтерактивних послуг Інтернет для перевірки знань на уроках з іноземної мови. Метою дослідження було проаналізувати та охарактеризувати сервіси Web 2.0 як засіб організації етапу перевірки та

контролю знань учнів, що вивчають іноземну мову. Автором було здійснено огляд сучасних онлайн сервісів для створення дидактичних ігор та вікторин, онлайн кросвордів, опитувань та тестів, а також мультисервісів для створення інтерактивних вправ.

Ключові слова: ІКТ, Веб-технології, форми контролю, дидактичні ігри, тести

Бузника А.С. Интерактивные формы контроля средствами сервисов Web 2.0 на уроках иностранного языка

В тезисах делается анализ возможностей использования интерактивных услуг Интернет для проверки знаний на уроках иностранного языка. Целью исследования было проанализировать и охарактеризовать сервисы Web 2.0 как средство организации этапа проверки и контроля знаний учащихся, изучающих иностранный язык. Автором был осуществлен обзор современных онлайн сервисов для создания дидактических игр и викторин, онлайн кроссвордов, опросов и тестов, а также мультисервисов для создания интерактивных упражнений.

Ключевые слова: ИКТ, Веб-технологии, формы контроля, дидактические игры, тесты

Buznika A.S. Interactive forms of control by means of Web 2.0 services on foreign language lessons

This work has an analysis of the possibilities of using interactive Internet services to check knowledge on foreign language lessons. The aim of this work was to analyze and characterize Web 2.0 services as a means of organizing stage of verification and control of knowledge of students studying a foreign language The author did the review of modern online services for creating didactic games and

quizzes, online crossword puzzles, surveys and tests, and multiservices for creating interactive exercises.

Keywords: ICT, Web technologies, forms of control, didactic games, tests

УДК 008:378.147:811.111

ЗАСТОСУВАННЯ КРОС-КУЛЬТУРНОГО
ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Воробйова В.В.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Биндас О.М.,
к.п.н., старший викладач
кафедри романо-германської філології

В європейських педагогічних закладах програми професійної підготовки вчителів ІМ (іноземних мов) середньої школи передбачають спеціалізацію з одного чи двох предметів. Майбутні вчителі ІМ мають право вибрати обидва предмети за своїм бажанням. Навчальний предмет „Англійська мова” часто поєднується лише з предметом „Культурологія”. Вважаємо, що таке поєднання вимагає пояснення.

Класик теорії міжкультурної комунікації Е. Холл (E. Hall) стверджує, що культура сама по собі є комунікацією, а комунікація – культурою. За допомогою комунікації культура забезпечує: 1) самоідентифікацію індивідуума; 2) взаємодію індивідуума із суспільством; 3) узгодження діяльності окремих особистостей між собою; 4) інтеграцію соціальних груп і єдність суспільства в цілому; 5) внутрішню диференціацію

суспільства й окремих груп; б) обмін досягненнями між індивідами, групами індивідів і націями [3, с. 169].

Наслідуючи ідеї Е. Холла, Г. Вівер (G. Weaver) зазначає, що в подібних зіткненнях та частина культурного сприйняття, яка раніше була несвідомою, виходить на рівень свідомого, і людина починає з великим розумінням ставитися як до своєї, так і до чужої культури [6, с. 159-160].

Мова зумовлює поведінкові зразки сприйняття, вважає М. Беннетт (M. Bennett) [2, с. 25]. Це визначення лігвістичної та культурної відносності є центральним для кроскультурної взаємодії. Культура саме засобом мови керує студентами у процесі створення відмінностей, вона фактично безпосередньо діє на їхнє сприйняття. Здобуті нові культурні моделі сприяють зародженню досвіду сприйняття реальності іншої культури, створенню стимулів для нових категоризацій культурних зразків у процесі взаємодії.

Мова завжди виступає знаряддям культури. На думку М. Гохмана (M. Hohmann) та інших, вона формує його носія, „нав'язує” йому закладені в мові, крім реальних умов життя, суспільне самознання народу, його менталітет, національний характер, мораль, спосіб життя, систему цінностей, бачення світу. Мова – не тільки „сховище народного духу”, культури, „об'єднана духовна енергія народу”, а й система значень – як власне мовних, так і предметних, що існують у вигляді ідеальних образів. Тому у мові завжди втілюється національна своєрідність народу, його бачення світу, а вивчення мов світу – це осягнення „історії думок” і почуттів людства.

Очевидною перешкодою на шляху до взаєморозуміння учасників взаємодії є мовний бар'єр. У процесі контакту культур національно-специфічні

особливості, що не усвідомлюються під час внутрішньокультурного спілкування, стають очевидними. О. Мартинюк відмічає, що важливим аспектом у міжкультурному спілкуванні є „вміння контролювати власні емоції і поведінку; враховувати той факт, що на реакцію співрозмовника впливають його власні емоції і почуття, пережитий досвід, настрої, особисті проблеми та інші психологічні чинники”. Саме культура визначає для учасників взаємодії вибір тем і комунікативних стратегій, контекст, спосіб передачі повідомлень, умови їхньої передачі, спосіб кодування та декодування інформації.

Спираючись на думку В. Біблера, „спілкування індивідів як особистостей є спілкуванням їх як реальних (і потенційних) культур [1, с. 92]. Спілкування культур виступає спілкуванням індивідів як особистостей”. Отже, кроскультурний підхід до вивчення і викладання ІМ в Австрії відіграє провідну роль.

Поняття „кроскультурний” є буквальним аналогом англійського виразу „cross-cultural”. Оксфордський словник подає переклад слова „cross” як „перехресний, взаємний, гібрид, гібридизація, синтез, симбіоз” [5, с. 356]. Оксфордський словник дає тлумачення терміна „кроскультурність” (crosscultural intercourse) як „перетин культур, узаємопроникнення, взаємозв'язок, зіставлення культур, синтез культур, міжкультурні відмінності”.

Відсутність тлумачення терміна „кроскультурний” у лінгвістичних словниках свідчить про несталу позицію спеціального поняття „кроскультурний” і незавершеність процесу його визначення.

Відповідь на питання щодо можливості ототожнення „кроскультурного” та „міжкультурного” подано в роботі „Психологія і культура” Д. Мацумото.

Дослідник чітко розмежовує ці поняття й акцентує на тому, що в багатьох контекстах визначення „кроскультурний” використовується як синонім до терміна „міжкультурний”: „У контексті комунікації різниці між цими термінами немає; проте існує важлива відмінність між кроскультурним і міжкультурним дослідженням. <...> Більшість досліджень у сфері міжкультурної комунікації є кроскультурними, а не міжкультурними. Щоб дослідження вважалося міжкультурним, воно має порівнювати міжкультурні дані із внутрішньокультурними (intercultural); тільки такі відмінності можуть відповідати міжкультурним дослідженням” [4, с. 299].

Це дає підстави для ототожнення понять „кроскультурний” та „міжкультурний” на рівні комунікації, яка має на меті досягнення спільного смислу, відповідності мовних кодів, узгодження позицій, встановлення розуміння між її учасниками. Але розуміючи комунікацію як тип взаємодії, сукупність вербальних і невербальних операцій, результатом яких є обмін інформацією на рівні міжособистісної взаємодії представників різних культур, наголосимо, що комунікація та всі її процеси тісно пов’язані зі знаковими системами та мовною діяльністю. Відповідно, взємодія між культурами охоплює більш широкий за змістом процес перетину та проникнення культур. Таким чином, визначимо, що на рівні взаємодії поняття „кроскультурний” та „міжкультурний” співвідносяться як загальне до часткового. Коли ж ідеться про конкретні наукові розвідки в галузі кроскультурних досліджень, можна констатувати, що поняття „кроскультурний” має свою самостійну семантику, відмінну від загальноприйнятого поняття – „міжкультурний”. Уважаємо, що в основі тлумачення

цього терміна лежать такі базові уявлення, як „загальні чи схожі основи”, „множини, що перетинаються”, „проникнення”, „спільна точка”, „точка перетину”, „ідентичні причинні основи”, „універсальні риси”.

Таке визначення відмінності поняття „кроскультурний” походить зі сталого визначення „кроскультурного підходу”, який трактується як: 1) сукупність теоретичних положень, що дозволяють інтерпретувати емпіричні факти й визначальну спрямованість, а також спосіб вивчення об’єкта аналізу; 2) методика, техніка конкретно-емпіричного дослідження, сукупність прийомів, процедур безпосереднього вивчення вибраного аспекту життєдіяльності людини в умовах різних культур.

Звідси випливає, що розгляд контекстуального смислу досліджуваного поняття в цьому випадку неможливий без установалення його ідейних зв’язків із розвитком концепцій і наукових шкіл кроскультурних досліджень.

Д. Мацумото (D. Matsumoto) акцентує, що „кроскультурний підхід – це не панацея від усіх бід, не якась утопія людських знань. Вивчення культури в студентській аудиторії автоматично не усуває культурні конфлікти у світі, але дає кращий базис, щоб зрозуміти культурні відмінності, поважати й оцінити їх, перейнятися ними, коли вони виявляються. Полюбити ці відмінності чи прийняти їх – це вже абсолютно інше питання” [4, с. 24].

Це підтверджує нашу думку про можливість і необхідність використання кроскультурного підходу при вивченні ІМ, важливість його „внесення до інформаційної й освітньої бази” та розроблення нових кроскультурних стратегій взаємодії, спрямованих на досягнення знань, вмінь та навичок володіння ІМ,

здатності спілкуватися, співпрацювати з іншими, правильно інтерпретувати і вибудовувати смисли в ході взаємодії і спілкування, досягати консенсусу, долати мовні бар'єри.

Вважаємо, що такий досвід підготовки студентів, майбутніх учителів ІМ є дуже корисним і для наших вітчизняних вишу.

Література

1. Bennett M. Basic concepts of intercultural communication. Selected Readings / M. Bennet. – Boston, London : Intercultural Press, 1998. – 273p.
2. Bennett M. Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity / M. Bennet / R. Paige (Ed.), Education for the intercultural experience (2nd ed.). – Yarmouth, ME: Intercultural Press, 1993. – P.21 – 71.
3. Hall E. The Silent Language / E. Hall. – New York : Doubleday & Company, Inc., Garden City, 1959. – 240 с.
4. Matsumoto D. The Handbook of Culture and Psychology / D.Matsumoto. – New York: Oxford University Press, 2001. – 458 p.
5. The Pocket Oxford Russian Dictionary. – М.: Изд-во «Весь Мир», 2001. – 623с.

Воробйова В. В. Застосування крос-культурного підходу до підготовки майбутніх учителів іноземних мов

Автором досліджено проблему крос-культурного підходу та міжкультурної комунікації при вивченні іноземної мови. Наголошено на відмінності понять «кроскультурний» і «міжкультурний». Доведено можливість і необхідність використання кроскультурного підходу при вивченні ІМ, важливість його „внесення до інформаційної й освітньої бази”.

Ключові слова: культура, комунікація, мова, кросс-культурний підхід, міжкультурна комунікація, вчитель іноземної мови, сприйняття, взаємодія.

Воробйова В.В. Применение кросс-культурного подхода к подготовке будущих учителей иностранных языков

Автором исследована проблема кросс-культурного подхода и межкультурной коммуникации при изучении иностранного языка. Отмечено различия понятий «кросскультурный» и «межкультурный». Доказана возможность и необходимость использования кросскультурного подхода при изучении ИЯ, важность его „внесения в информационную и образовательную базы“.

Ключевые слова: культура, коммуникация, язык, кросс-культурный подход, межкультурная коммуникация, учитель иностранного языка, восприятие, взаимодействие.

Vorobiova V. V. The use of the cross-cultural approach to future foreign languages teachers training

The author studied the problem of the cross-cultural approach and intercultural communication when learning a foreign language. The differences between the concepts of "crosscultural" and "intercultural" are emphasized. The possibility and necessity of using the cross-cultural approach in ELL, the importance of its "entry into informational and educational base" are proved.

Key words: culture, communication, language, cross-cultural approach, intercultural communication, foreign language teacher, perception, interaction.

ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
СТЕРЕОТИПІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Гончаренко Л. С.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Шехавцова С.О., к.п.н.,
доцент, завідувач кафедри романо-германської
філології

Особливість людської природи полягає в тому, що людина сприймає реальний світ не таким, яким він є, а підлаштовує його під свої стереотипи замість того, щоб перебудовувати їх у відповідності з життєвими реаліями.

Питання про стереотип є досить складним, тому що сам феномен «стереотип» може розглядатися різними науками та під різним кутом зору. Ряд вчених, що працюють в самих різних областях знання, цьому явищу приділяли і приділяють пильну увагу: соціологи, психологи, етнографи, лінгвісти, етнолінгвісти, етнопсихологи та інші. Різні аспекти цього питання досліджували видатні науковці і лінгвісти У. Ліппман, В. Маслова П. Осипова, С. Тер-Мінасова, Ю. Святюк та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні понять національних стереотипів в англійській мові.

Етимологія слова походить до видавничої справи. Саме так називалися спеціальні кліше, які застосовувалися в друкованих машинках. Сьогодні, безумовно, всі знають це слово у контексті іншої, ближчою людині області – психології.

Стереотип (від греч. «stereotype»: stereos – твердий, міцний і typos – форма, зразок, відбиток) – тверда, часто спрощена, стандартна думка про соціальні групи чи про окремих індивідів як представниках цих груп [4, с. 89].

Залежно від наукової школи, сучасні стереотипи можуть трактуватися по-різному. Однак загальна їхня ідея однакова – це усталена думка щодо людей, національностей, вчинків чи дій. Стереотип – це усталене ставлення до подій, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами. Стереотипи – це неправомочні узагальнення, які ми робимо щодо тих, кого ми мало знаємо. Людський мозок влаштований таким чином, що він постійно класифікує все, що йому трапляється в реальному житті. Якщо не вистачає інформації про будь-який предмет, ми відносимо його до певної категорії і приписуємо йому певні якості.

За дослідженням У. Ліпмана всі стереотипи володіють чотирма ознаками:

- вони схематичні, не відображають реальність в повному обсязі;
- вони помилкові, не дають дійсного уявлення про людину або об'єкти;
- вони живучі, для руйнування стереотипу потрібен час;
- вони рідко відтворюються однією людиною, це зазвичай плід роботи товариства в цілому [3, с. 82].

Розглядаючи окремо деякі види стереотипів ми виділили такі особливості характерні мовним стереотипам:

- 1) ознаки й атрибути, що містяться в мовних стереотипах, використовуються розмовляючими для оцінки віднесеності предметів до того чи іншого класу на основі сімейної подібності;

2) різні типи термінів мають фундаментально різні мовні стереотипи. Кольоровизначення засновано на перцепції: терміни базових кольорів базуються на конкретних зорових образах з різними аспектами сприйняття, більш складні ж терміни – на більш абстрактному представленні, більш близькому до картин, чим до слів. Терміни, що характеризують соціальні ролі, зв'язані з усвідомленими думками.

3) для кожного типу терміна можна пророчити заздалегідь, який тип ознак буде включений у семантичну компетенцію. Ознаки сприйняття для кольору, типове поводження – для позначень живого світу, функціональне призначення – для артефактів, соціальні функції, місце на соціальній шкалі, типові риси чи типове поводження для термінів соціальної сфери [4, с. 137].

Безсумнівно, людина використовує власний досвід, узагальнює його, перетворює на стереотип. Однак є і більш широке поняття соціальних стереотипів. Вони також створюються на основі досвіду, тільки досвід цей триває кілька століть. Саме досвід і час є основними джерелами виникнення стереотипів. Соціальний стереотип не створюється за один день, але і зруйнувати його за один день неможливо [2, с. 48].

Природно, що невмотивований страх перед людьми іншої раси, неаргументоване бажання виглядати як зірки подіумів – це неоднозначне явище, яке може страшити нас. У слова закріпилася негативна конотація. Однак стереотип – це спосіб класифікувати сучасний світ. Людство звикло відрізняти своїх від чужих, ці категорії працюють не тільки на шкоду. Воно намагається узагальнити оточення, щоб не витратити розумові ресурси для постійного оцінювання. Тому

знання стереотипів поведінки носіїв мови наймовірно важливо [1, с. 129].

Стереотипи мають узагальнюючу функцію, що складається в упорядкуванні інформації:

1. Когнітивну функцію – генералізація (іноді надмірна) при упорядкуванні інформації – коли відзначають що-небудь. Наприклад, при засвоєнні чужої культури на заняттях іноземною мовою приходиться одні стереотипи (регулюючі інтерпретацію мови) замінити іншими;

2. Афективну функцію – визначена міра етноцентризму в міжетнічному спілкуванні, виявлена як постійне виділення «свого» у протизагу «чужому»;

3. Соціальну функцію – розмежування на «внутрігрупове» «позагрупове» приводить до соціальної категоризації, до утворення соціальних структур, на які активно орієнтуються в повсякденному житті. Важливу роль грає орієнтація по національній обізнаності, найбільшою мірою виражаючись (для стороннього спостерігача, принаймні) як забобони у міжетнічному спілкуванні [2, с. 142].

Англіїці – народ вкрай стриманий і, найчастіше, скупий на емоції. Стриманість, контроль над своїми почуттями, часто приймається за просту холодність, – такі життєві принципи цього маленького, але дуже гордого народу. У тих випадках, коли представник сентиментальної латинської раси або душевної слов'янської буде ридати сльозами захоплення або розчулення, англієць скаже lovely (мило), і це буде рівноцінно силі проявлених почуттів. «The English have no soul; they have the understatement instead» (У англіїців немає душі, замість неї у них стриманість) [5].

Пристрасть до дотримання порядку переслідує англіїців всюди. Найсильніше емоційне обурення у

англійців викликає зневажливе ставлення до черг, є у них предметом особливого поклоніння. Самі вони, згідно одному влучному вислову, утворюють чергу навіть з однієї людини. У місцях, де черги свідомо передбачувані, розставляються спеціальні бар'єри, щоб ніхто не хвилювався і всі були впевнені, що навіть якщо комусь таки вдасться просочитися звідкись збоку, його проігнорують і обіллють презирством всі навколо, включаючи того, до кого цей хтось проривався, після чого йому все одно доведеться встати в чергу. Практично всю життя англійці стоять у черзі: «At week-ends an Englishman queues up at the bus-stop, travels out to Richmond, queues up for a boat, then queues up for tea, then queues up for ice cream, then joins a few more odd queues just for the sake of the fun of it, then queues up at the bus-stop and has the time of his life» (У вихідні англієць стоїть у черзі на автобусній зупинці, приїхавши в Річмонд він займає чергу за човном, потім чекає чергу за чаєм, за морозивом, потім приєднується до ще декількох черг просто заради забави, знову чекає чергу на зупинці і так все життя) Залишається лише здогадуватися, що всі ці нескінченні черги – зайвий привід для англійців знову заговорити про погоду. Всі жарти та насмішки, яким вони за це піддаються, цілком справедливі. Будь яка англійська розмова дійсно крутиться навколо цієї теми, навіть напівофіційні листи з організацій містять згадки про гарну чи погану погоду.

«This is the most important topic in the land.. Do not be misled by memories of your youth when, on the Continent, wanting to describe someone as exceptionally dull, you remarked: «He is the type who would discuss the weather with you». In England this is an ever-interesting, even thrilling topic, and you must be good at discussing the weather» (Це найважливіша тема в землі Та не введуть

вас в оману спогади молодості, коли на Континенті, намагаючись описати найнуднішу людину, ви помічали: вона одна з тих, хто буде обговорювати з тобою погоду». В Англії це завжди актуальна тема для бесіди, і ти повинен бути хороший в її обговоренні) [5].

Узагальнюючи описані особливості англійського характеру, ми можемо зробити висновок про те, що найпоширенішими етнічними стереотипами даної культури є: відчуття національної переваги; консерватизм і прихильність традиції; ввічливість і порядність; стриманість в емоціях; лицемірство; законослухняність та дотримання правил; снобізм, гострі жарти і ін.

Отже, стереотип – узагальнена, спрощена і ригідна система широко розповсюджених представлень про групи людей, які пізнають, у яких кожна людина розглядається як носій тих самих наборів ведучих характеристик, приписуваних будь-якому члену даної групи безвідносно його реальних якостей; система, що має високу стійкість, найчастіше емоційно зафарбована. Як правило, групи членства є реально існуючими і задаються формальними характеристиками, такими, як національність, релігійна конфесія, стать, професійна приналежність і т.п.

Література

1. Гасанов И. Национальные стереотипы и «образ врага» / И. Гасанов // Психология национальной нетерпимости. Хрестоматия. – Минск : Харвест, 1998. – С. 128–136.
2. Гнатенко П. И. Этнические установки и этнические стереотипы / П. Гнатенко, В. Павленко. – Днепропетровск : ДГУ, 1995. – 200 с.
3. Липпман У. Общественное мнение. – М. : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.

4. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб.пособ. / В. А. Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с. 5. Оруэлл Дж. Англичане [Електронний ресурс] / Дж. Оруэлл. – Режим доступу: http://www.orwell.ru/library/essays/English_People/russian/r_eppl

Гончаренко Л. С. Відображення національних стереотипів в англійській мові

Стаття розкриває особливості відображення національних стереотипів в англійській мові. Автор досліджує поняття стереотипу на міждисциплінарному рівні й доводить особливе значення у мовній картині світу носіїв англійської мови. Було визначено найбільш розповсюджені стереотипи, що представлені в англійській мові.

Ключові слова: національні стереотипи, етнічні стереотипи, англійський характер.

Гончаренко Л. С. Отражение национальных стереотипов в английском языке

Статья раскрывает особенности отражения национальных стереотипов в английском языке. Автор исследует понятие стереотипа на междисциплинарном уровне и доказывает особое значение в языковой картине мира носителей английского языка. Были определены наиболее распространенные стереотипы, представленные в английском языке.

Ключевые слова: национальные стереотипы, этнические стереотипы, английский характер.

Goncharenko L. S. Reflection of National Stereotypes in the English language

The article deals with the peculiarities of reflection of national stereotypes in the English language. The author explores the concept of stereotype on an interdisciplinary level and proves a special significance in the language world picture of native speakers of English. The most common stereotypes presented in the English language have been identified.

Key-words: national stereotypes, ethnic stereotypes, English character.

УДК 378.147+811.521

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ ПРИ
ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Горбуньова С. О.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», викладач кафедри східних мов

Японія зараз займає достатньо високі позиції у світовому просторі, про що значать показники її економічного, соціального та політичного розвитку. Це зумовлює виникнення та підтримання зацікавленості цією країною. Відносини між Україною та Японією розвиваються в сприятливих умовах, що підтверджує наявність незгасаючого інтересу до вивчення японської мови в Україні. Розвиток нашого суспільства, а також політичних, економічних та соціальних відносин між нашими країнами передбачає постановку й рішення нових завдань і проблем, які відповідають сучасним вимогам. Тому постає завдання підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних відповідати цим вимогам. Це вимагає від освітньої галузі

формування гармонійно розвиненої, професійно підготовленої особистості. Особливого значення в цьому разі набуває організація самостійної роботи студентів метою якої є формування творчої особистості, яка здатна до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності не лише під час навчання в університеті, а й протягом усього життя.

Мета статті – визначити сутність самостійної роботи студентів, що вивчають японську мову, та означити ресурси, платформи та соціальні мережі, що будуть корисними для її організації.

Сутність поняття самостійної роботи досліджували такі науковці, як В. К. Буряк, Б. Г. Єсіпова, А. М. Івасишин, В. В. Луценко, Н. О. Шишкіна та інші. Спираючись на це, визначимо власне сутність поняття „самостійна робота студента”: 1) різноманітні види індивідуальної та групової пізнавальної діяльності студентів, які вони здійснюють під час аудиторних занять і в поза аудиторний час (Р. Нізамов, Н. Сагіна та ін.); 2) система організації роботи, при якій управління навчальною діяльністю студентів відбувається за відсутності викладача і без його безпосередньої участі (В. Граф, І. Ільєсов, В. Ляудіс, Н. Сагіна, О. Чиж); 3) робота студентів, яку проводять за спеціальним індивідуальним навчальним планом, складеним на основі врахування індивідуальних особливостей і пізнавальних можливостей студентів (С. Архангельський, Л. Деркач, І. Шайдур, Н. Сагіна) [1, с. 45].

Нерідко самостійну роботу розглядають як окремий вид навчальних занять поряд із лекцією, семінаром, практичним заняттям та ін. Від організації самостійної роботи багато в чому залежать результати навчання студентів та їх майбутня практична діяльність.

Самостійна робота має великий потенціал. Вона розширює, поглиблює та систематизує здобуті студентом знання, формує інтерес до пізнавальної діяльності, розвиває пізнавальні здібності та виховує відповідальність. Формування висококваліфікованого спеціаліста в сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи. Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати власну позицію стосовно них, бути спроможними застосувати вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії.

В організації самостійної роботи студентів треба враховувати зміст навчальної дисципліни, рівень їхньої підготовки, необхідність упорядкування навантаження студентів при самостійній роботі, використання сучасних технологій навчання. Усе більш актуальним стає питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у самостійній роботі при оволодінні студентами японською мовою.

Під інформаційними технологіями навчання розуміємо системний комплекс психолого-педагогічних процедур, що включає спеціальний відбір і компонування дидактичних форм, методів, засобів, прийомів, умов здійснення та оцінювання процесу навчання, заснованих на використанні комп'ютерної техніки.

Зазначимо основні положення стосовно загальних психолого-педагогічних передумов використання інформаційних технологій в організації самостійної роботи студентів:

- введення ІКТ значно розширює можливості подання навчальної інформації, дає змогу зробити її

більш насиченою, наочною й доступною за рахунок застосування кольору, графіки, анімації, звуку, відео, ігрових форм діяльності тощо;

- ІКТ є одним з ефективних засобів підвищення мотивації навчальної діяльності, створює сприятливі умови для інтенсифікації, диференціації та індивідуалізації навчання, сприяє зростанню активності та розвитку творчих здібностей студентів при вивченні іноземних мов;

- використання ІКТ створює умови для якомога повнішого застосування психофізіологічних особливостей сприйняття, дає змогу активніше залучати студентів до інтенсивної творчої діяльності, до оволодіння методами наукового пізнання, учить їх самостійно здобувати знання і, таким чином, стимулює їхню розумову та пізнавальну діяльність;

- використання ІКТ як засобу тренування, самопідготовки й самоосвіти дає змогу ефективно реалізовувати особистісно-орієнтоване навчання, значно підвищувати ефективність самостійної роботи студентів;

- вибір індивідуального темпу навчання та методики подання навчального матеріалу, адаптація системи до вихідного рівня знань студента, організація оперативного контролю та самоконтролю знань;

- відсутність категоричної негативної оцінки власної діяльності сприяють формуванню позитивного ставлення студентів до навчання, дають змогу стимулювати позитивні емоції [2, С. 44–45].

Також зазначимо, що самостійну роботу студентів, які вивчають японську мову необхідно організовувати відповідно до особливостей самої мови. Однією з головних особливостей японської мови, що відрізняє її від європейських, є її система письма. Ця система

поєднує в собі ієрогліфічне (письмо за допомогою 漢字 *кандзі*) та абеткове письмо (письмо за допомогою двох азбук, ひらがな *хірагана* та カタカナ *катакана*). На відміну від китайської мови, де використовують винятково ієрогліфи, японці користуються системою письма, яку вони називають 漢字かな混じり文 *кандзі кана мадзірібун*. Це ієрогліфічний текст, розмішаний канною. Такий спосіб письма використовують усюди: у японській літературі і засобах масової інформації, під час офіційного чи неформального листування тощо. Майже всі слова з певним лексичним змістом пишуть ієрогліфами, а допоміжні – канною. Іменники, займенники й числівники записують ієрогліфами. Стосовно відмінюваних частин мови (тобто прикметників і дієслів), то їх лексичний зміст передають за допомогою кандзі, а змінювану частину або закінчення хіраганою. Однією із причин збереження ієрогліфів у японській системі письма за наявності фонетичної абетки є величезна кількість омонімів у японській мові, що ускладнювало б розуміння та сприйняття письмового тексту за умови повністю фонетичного його запису. Написані різними ієрогліфами омоніми семантизуються зоровим сприйняттям [3, с. 2].

Словниковий запас японської мови, окрім автентичних японських слів, містить багато запозичень із письмової китайської, а також слів із європейських мов. Також у японській мові існують граматично й лексично багаті категорії ввічливості, систематизовані в так званій „шанобливій мові”. Ще однією особливістю японської мови можна назвати наявність „граматичної синонімії”. Певний український зворот може мати декілька японських відповідників. Звісно, не можна сказати, що ця синонімія є абсолютною: використання

тієї чи іншої одиниці визначають певні чинники, як-от особливості стилю, формальність чи неформальність ситуації, соціальне становище співрозмовника чи третьої особи, про яку йде мова [4, с. 110].

Отже, виходячи з особливостей японської мови, визначимо деякі важливі аспекти, які треба враховувати під час організації самостійної роботи студентів:

- необхідність запам'ятовувати ієрогліфічні знаки, їх „онне” та „кунне” читання й значення;
- необхідність запам'ятовувати великі обсяги лексичного матеріалу різноманітної тематики;
- необхідність запам'ятовувати велику кількість граматичних конструкцій, особливості їх утворення та вживання.

Спираючись на зазначені особливості у вивченні японської мови, можна порекомендувати вдаватися до використання таких інформаційних технологій у процесі організації навчального процесу.

Використання Інтернет-ресурсів. Значне місце в самостійній роботі студентів-філологів займає використання Інтернет-технологій для ефективного пошуку інформації. Доступність великої кількості електронних статей, книг, довідкової літератури, електронних навчально-методичних розробок, які викладено на сайтах університетів, безумовно розширюють творчий потенціал студентів за умов, якщо вони вміють творчо працювати зі добутою інформацією. Окрім знання методів пошуку студенти мають опанувати методи аналізу, синтезу, узагальнення інформації [5, с. 16]. Під час навчання японської мови доречним буде використання таких ресурсів:

Веб-сайти посольства, фондів та центрів вивчення японської мови. Це інформаційні ресурси, на яких розміщують інформацію щодо заходів та програм,

пов'язаних із Японією, навчанням японської мови та культури, що проводять в Україні та світі. Студенти можуть відстежувати цю інформацію та самостійно залучатися до проектів, які їх цікавлять. Такими сайтами є: www.ua.emb-japan.go.jp (сайт Посольства Японії в Україні), www.jpjf.go.jp (Японська Фундація), www.ua.jc.kpi.ua (Українсько-японський центр КПІ ім. Ігоря Сікорського) та інші.

Електронні журнали та газети. Наявність великої кількості статей різноманітної тематики, що можна знайти в електронних журналах, дозволяє студентам ознайомитись із японською культурою та особливостями життя в Японії. Оскільки на сторінках електронних журналів є можливість переключатися між різними мовами, при наявності складнощів із розумінням тексту в статті японською мовою, студенти можуть звернутися до перекладу на іншу мову. Різноманітна тематика статей дозволяє помітно розширити словниковий запас студентів. У цій категорії можна назвати ресурси: web-jpn.org/nipponia (Щоквартальний електронний журнал „Ніппонія”, де публікують статті різноманітної тематики), www3.nhk.or.jp/news/easy/index.html (ресурс „Ньюз Веб Изі”, дозволяє читати новини японською мовою). Під час роботи із зазначеними ресурсами студентам можна рекомендувати самостійно складати словники незнайомих слів, створювати таблиці та схеми з незнайомими граматичними конструкціями, робити презентації та ревію із засвоєного матеріалу тощо.

Онлайн словники. Електронні словники – це комп'ютерна база даних, що містить особливим чином закодовані словникові статті, що дають змогу забезпечити швидкий пошук потрібних слів. Електронні словники забезпечені зручною системою пошуку,

покликані полегшити працю як професійних перекладачів, так і студентів, що вивчають іноземну мову. Для студентів, що вивчають японську мову доступними та корисними є: e-lib.ua/dic (Великий словник японської мови), yaghi.ru (електронний словник ЯРКСИ), warodai.ru/lookup/index.php (Японсько-російський словник „Вародай”).

Використання соціальних мереж та електронних навчальних платформ. Соціальні мережі є невід’ємним атрибутом людського життя. Їх можна використовувати, як ефективний засіб навчання. Викладачі можуть запропонувати широкий спектр матеріалів для студентів у поза аудиторний час. Однак вони не завжди ефективно використовують їхній навчальний потенціал – винятково для розміщення завдань, інструкцій та оголошень. Крім того, самі студенти можуть постійно відволікатися на сторонню інформацію. Це можуть бути рекомендовані відео на *YouTube*, спілкування з користувачами та перегляд стрічки новин у *Facebook* та/або *ВКонтакте* тощо [6]. Для вирішення цієї проблеми викладач має постати в ролі мотиватора, спонукаючи студентів до дисципліни та раціонального використання часу, адже тільки тоді, коли людина приділяє достатньо уваги новій інформації, вона в змозі конструктивно та систематично асоціювати її зі знаннями, які вже має у власній пам’яті. Також можливо використання систем дистанційного навчання. Це система управління навчальною діяльністю, яку використовують для розробки, управління та поширення навчальних онлайн-матеріалів із забезпеченням спільного доступу. Наприклад, системи *Moodle*, *aTutor*, *ILIAS*.

Використання електронних додатків. З поширенням смартфонів і спрощенням доступу до мережі Інтернет з’являється велика кількість додатків,

які допомагають у вивченні різних мов. Для студентів, що вивчають японську мову корисними можуть виявитися такі:

- *Obenkyo* – це програма для вивчення абеток (хірагани і катакани) і кандзі. Додаток також надає списки кандзі, які можуть відображатися відповідно до рівнів іспиту з визначення рівня володіння японської мови.

- *Kanji Recognizer* – додаток дозволяє швидко визначити незнайомі кандзі. Кандзі можна написати власноруч або стилусом, після чого програма розпізнає написане, і виконує читання, показує значення англійською, номер ключа, кількість рисок в ієрогліф, елементи, з яких він складається, а також рівень іспиту з визначення рівня володіння японською мовою, якому відповідає ієрогліф.

- *Kotoba: Advanced Japanese* – додаток для запам'ятовування слів, що містить 169715 японських слів і виразів. 15060 слів надписані фуриганою (звучання, записане хіраганою).

Наведені приклади додатків дозволяють більш ефективно вирішувати задачі, що постають під час навчання японської мови.

У висновку можемо зазначити, що з розвитком суспільства зростає необхідність вивчати іноземну мову з орієнтацією на її практичне застосування в побутовому та професійному спілкуванні. Тому правильна організація самостійної роботи буде першим кроком до подальшого самостійного професійного зросту та розвитку студентів-філологів. Для організації такої роботи викладачеві слід звертатися до сучасних методів та технологій, зокрема до інформаційних технологій. Безумовно, використання інформаційних технологій не означає відмову від традиційних засобів

навчання, але ускладнення, що виникають у процесі адаптації людини в сучасному світовому просторі, необхідність володіння сучасним фахівцем технічними засобами вимагає, передусім, більш широкого впровадження методів комп'ютерних технологій у навчання.

Література

1. Пидкасистый П. И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов : уч. пособие / П. И. Пидкасистый. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 112 с.
2. Каяліна С. В. Розвиток пізнавальної самостійності учнів засобами комп'ютерної техніки на уроках хімії : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / С. В. Каяліна. – К., 2004. – 219 с.
3. Minna no Nihongo (みんなの日本語) (I, II) – スリーエーネットワーク, Japan, 1998
4. Теорія і практика перекладу. Японська мова. Том 2 : Навч. посіб. / А. О. Букрієнко, К. Ю. Комісаров. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 284 с.
5. Ландэ Д. В. Поиск знаний в интернет. Профессиональная работа / Д. В. Ландэ. – М. : Издательский дом „Вильямс”, 2005. – 72 с.
6. Глазунов М. С. Facebook як сучасний засіб навчання майбутніх учителів англомовного писемного мовлення / М. С. Глазунов. // Вісник Київського національного лінгвістичного університету : педагогіка та психологія. – 2013. – № 22. – С. 211–216.

Горбуньова С. О. Деякі особливості використання інноваційних технологій навчання при організації самостійної роботи студентів під час вивчення японської мови

У статті розглянуто питання організації самостійної роботи студентів із використанням засобів

інформаційних технологій при вивченні іноземної мови з урахуванням сучасних вимог та умов суспільства. Визначено сутність самостійної роботи студентів, що вивчають японську мову, та означено ресурси, платформи та соціальні мережі, що будуть корисними для її організації.

Ключові слова: самостійна робота студентів, інноваційні технології навчання, японська мова, Інтернет-ресурси, соціальні мережі, електронні додатки.

Горбунёва С. О. Некоторые особенности использования инновационных технологий обучения при организации самостоятельной работы студентов во время изучения японского языка

В статье рассматриваются проблемы организации самостоятельной работы студентов средствами инновационных технологий обучения с учетом современных требований и условий общества. Обозначена сущность самостоятельной работы студентов, изучающих японский язык и обозначены ресурсы, платформы и социальные сети, которые будут полезными для организации самостоятельной работы студентов.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов, инновационные технологии обучения, японский язык, Интернет-ресурсы, социальные сети, электронные приложения.

Horbunova S. O. Some features of using of innovative teaching technologies in organization of students' independent work during learning Japanese language

The article deals with the problems of organizing independent work of students by means of innovative

teaching technologies, taking into account modern requirements and conditions of society. The essence of the independent work of students studying the Japanese language is identified and resources, platforms and social networks that will be useful for organizing independent work of students are identified in this article.

Key words: students' independent work, innovative teaching technologies, Japanese language, Internet resources, social networks, electronic applications.

УДК 371.32:811

ОСОБЛИВОСТІ МІЖСИСТЕМНИХ
АСОЦІАЦІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ УЧНЯМИ СТАРШИХ КЛАСІВ

Макогон О. В.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Шехавцова С.О.,
к.п.н., доцент

Аналіз наукових джерел з проблематики дослідження свідчить про те, що ціла низка вітчизняних і зарубіжних дослідників присвятили свої доробки вивченню питань, пов'язаних із міжсистемністю взагалі та міждисциплінарними зв'язками зокрема. Українські дослідники не стоять осторонь проблематики міждисциплінарності. Так, наприклад, А. Єремкін присвятив свою монографію системним аспектам міжпредметних зв'язків. О. Кураєв і О. Палагін досліджують особливості міждисциплінарних наукових зв'язків у контексті традиційної парадигми розвитку науки. Ю. Кузь вивчає міжпредметні зв'язки та їх роль у

системі професіоналізації майбутніх офіцерів-прикордонників. В. Федорова, Д. Кирюшкін вивчають дидактичні, психологічні й гносеологічні аспекти міжпредметних зв'язків. Британські вчені Catherine Lyall, Ann Bruce, Joyce Taitand, Laura Meagher досліджують проблематику міждисциплінарності та її роль під час формування креативної особистості. Представники фінської наукової школи.

Отже, ми бачимо, що питання є актуальним і науковці різних країн світу досліджують його.

Аналіз специфіки міжпредметного навчання дав нам можливість визначити його основні функції: діалектичні; логічні; психологічні. Розглянемо детальніше функції міжпредметного навчання.

1. Діалектичні функції. При розгляді класифікації наук ми маємо справу з механізмом міжнаукових взаємодій. Ця класифікація є зведенням усіх знань в єдину систему, у якій відображено логіку навчальної дисципліни, загальний погляд на світ і пізнання. Так, специфіка англійської мови полягає в тому, що її проблематика безпосередньо стосується сфери культурних, соціальних і комунікативних інтересів суспільства. Слід зазначити також, що закономірно вивчати гуманітарні науки у взаємозв'язку.

Отже, установалення міжпредметних зв'язків повинно, не порушуючи логіки предметів, сприяти більш кращому розумінню внутрішньої логіки цієї дисципліни, її розвитку та взаємодії з практикою. При цьому роль практики як основи пізнання полягає в тому, що завдяки предметно-матеріальній діяльності людина відкриває нові процеси і явища, які здатні ставати об'єктами подальшого пізнання.

2. Логічні функції. Логічним аспектом навчання дослідники позначають послідовність і взаємозв'язок

складових навчального матеріалу. Сьогодні у зв'язку із постійним покращенням змісту навчання роль логіки значно збільшується. Логічна структура навчальних занять – це конкретна система понять і уявлень про світ, факти і явища, закони і визначення, теоретичні постулати та докази, що їх повинні засвоїти суб'єкти навчання та використати в подальшій професійній діяльності.

3. Психологічні функції. Навчальний матеріал має типову психологічну специфіку, що визначає мотивацію учіння та ступінь самостійності суб'єктів навчання під час вивчення англійської. Для розкриття дії міжпредметних зв'язків необхідно простежити, як виникають і закріплюються часові нервові зв'язки (асоціації), що формуються при засвоєнні навчального матеріалу з різних навчальних предметів, як здійснюються аналітико-синтетична мисленева діяльність суб'єктів навчання. Міжпредметні асоціації забезпечують цілісність розумової діяльності та є її найвищим рівнем, тому що саме вони дають можливість розглядати це або інше явище в різних системах зв'язків. Для того щоб навчитися встановлювати міжпредметні зв'язки, необхідно:

- 1) знати навчальний матеріал;
- 2) знаходити зв'язки між його окремими частинами;
- 3) вміти мислити.

Кожен викладач англійської мови, використовуючи безпосередньо навчальний матеріал свого предмета, впливає на різні сторони мислення учнів старших класів, а саме: 1) уміння зіставляти факти між собою; 2) уміння виділяти суттєві ознаки та властивості явищ і предметів; 3) уміння розглядати об'єкт з різних сторін; 4) уміння знаходити зв'язки та

опосередкування; 5) уміння робити висновки; 6) уміння використовувати отримані знання задля оволодіння новими знаннями тощо; 7) уміння використовувати отримані знання безпосередньо в практичній діяльності. Підвищення науковості навчання англійської мови на засадах міждисциплінарності сприятиме більш повному висвітленню навчальних тем з урахуванням пізнавальних можливостей суб'єктів навчання.

Також слід звернути особливу увагу на те, що міжпредметні зв'язки відіграють значну роль у розвитку розумових здібностей учнів. Безперечним є той факт, що для оволодіння знаннями в англійській мові необхідною є відповідна психологічна основа, зокрема спостережливність, пам'ять, увага, мислення, мовлення тощо. При цьому особливого значення набуває добре розвинуте понятійне мислення, оскільки воно забезпечує формування у суб'єктів навчання необхідних понять міжпредметного характеру. Саме тому ми враховуємо, що принцип міжпредметних зв'язків прямо співвідноситься із загальними законами мислення, із процесами утворення часових нервових зв'язків, міжпредметних (міжсистемних) асоціацій (термін А. Єремкіна).

Під час пошуку та встановлення міжпредметних зв'язків учні виконують дії аналітичного та синтетичного характеру, тобто вони поділяють навчальний предмет, з одного боку, на складові частини й елементи, а з іншого – поєднують частини предмета, що були розділені в процесі аналізу, в єдине ціле. Йдеться про те, що для функціонування міжпредметних зв'язків важливе значення мають аналіз і синтез. При здійсненні цих мисленневих операцій матеріал англійської мови синтезується – це початкова дія

процесу пізнання, під час наступних процесів пізнання відбувається аналіз.

Для викладача є вкрай важливим викликати активність психіки старшокласника щодо сприйняття та засвоєння навчального матеріалу. Без активності з боку учня він не опанує навчального матеріалу. Ураховуючи те, що вплив ззовні, який викликає активність суб'єкта навчання, є стимуляцією, а вплив ззовні, що призводить до досягнення цілей навчання, – є управлінням, можна стверджувати, що навчання – це процес стимуляції і управління зовнішньою та внутрішньою активністю суб'єкта навчання, у результаті якої у нього формуються певні знання, навички й уміння. При цьому ми враховуємо, що мислення під час навчання є ефективним лише у тому випадку, коли в корі головного мозку виникають системні асоціації, під час яких відбувається відбір нових фактів і понять, співставлення вже відомих фактів і понять із новими фактами та поняттями, виділення їх головних та другорядних ознак (за Д. Кірюшкіним, В. Федоровим). Це дає можливість учням робити правильні узагальнення, створити відповідну систему асоціацій і співвіднести її з іншими системами.

Таким чином, міжсистемні асоціації охоплюють різні системи знань, умінь і навичок та сприяють узагальненню цих систем як у теорії, так і на практиці. Саме вони стимулюють перетворення цих узагальнень в ідейні погляди та переконання. Міжсистемні асоціації (за Д. Кірюшкіним, В. Федоровим) саме і є психологічною основою для дії міжпредметних зв'язків. Для підвищення ефективності навчання вкрай важливим є систематичне забезпечення міжпредметних зв'язків, що сприятиме посиленню асоціативної пізнавальної

діяльності учнів та ефективному формуванню у них наукових понять.

Література

1. Василькова В. В. Междисциплинарность как когнитивная практика (на примере становления коммуникативной теории). Коммуникация и образование [Электронный ресурс] : сборник статей / В. В. Василькова. – под ред. С. И. Дудника. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2004. – С. 69–88. – Режим доступа : [http //| anthropology.ru/ru/texts/vasilkova/educomm_04.html](http://anthropology.ru/ru/texts/vasilkova/educomm_04.html)
2. Федоров В. Н. Межпредметные связи. На материале естественнонаучных дисциплин средней школы / В. Н. Федорова, Д. М. Кирюшкин. – М. : Педагогика, 1972. – 152 с .
3. Еремкин А. И. Система межпредметных связей в высшей школе. – Аспект подготовки учителя / А. И. Еремкин. – Харьков : Изд-во при Харьковском государственном университете издательского объединения “Вища школа”, 1984. – 152 с .
4. Савчин М. В. Педагогічна психологія : навч. посіб / М. В. Савчин. – К. : Ака- демвидав, 2007. – 424 с. – (Альма-матер)

Макогон О. В. Особливості міжсистемних асоціацій в процесі вивчення іноземної мови учнями старших класів

Мета даного дослідження полягає в розгляді використання міжсистемних асоціацій в процесі вивчення іноземної мови учнями старших класів. Поняття міждисциплінарних зв'язків буде порівняно із особливостями міжсистемних асоціацій. Буде розглянуто основні функції міжсистемних асоціацій та їх роль у розвитку розумових здібностей учнів. У завершенні буде оцінено основний вплив міжсистемних

асоціацій та міжпредметних зв'язків у вивченні англійської мови учнями старших класів.

Ключові слова: міждисциплінарність, міжпредметні зв'язки, міжсистемні асоціації, функція навчання.

Макогон О. В. Особенности межсистемных ассоциаций в процессе изучения иностранного языка учениками старших классов

Цель данного исследования заключается в рассмотрении использования межсистемных ассоциаций в процессе изучения иностранного языка учениками старших классов. Понятие междисциплинарных связей будет сопоставлено с особенностями межсистемных ассоциаций. Будут рассмотрены основные функции межсистемных ассоциаций и их роль в развитии умственных способностей учеников. В завершение исследования будет оценено основное влияние межсистемных ассоциаций и межпредметных связей в изучении английского языка учениками старших классов.

Ключевые слова: междисциплинарность, межпредметные связи, межсистемные ассоциации, функции обучения.

Makohon O. V. Features of intersystem associations in the process of studying a foreign language by pupils of the senior classes

The purpose of this study is to examine the usage of intersystem associations in the process of learning a foreign language by high school students. The concept of interdisciplinary relations will be compared with the features of intersystem associations. The main functions of intersystem associations and their role in the development of

students' mental abilities will be examined. At the end of the study, the main influence of inter-system associations and intersubject connections in the study of English by high school students will be assessed.

Key words: interdisciplinarity, interdisciplinary connections, intersystem association, function of studying.

УДК 378.147:81'243 (043.2)

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

Міхєєв М. В.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студент

Наук.керівник – Шехавцова С.О., к.п.н.,
доцент, завідувач кафедри
романо-германської філології

З розвитком та розгалуженням освітньої програми у середніх школах стало актуальним питання якісного засвоєння школярами знань з шкільних предметів. Сама освітня реформа в Україні передбачає собою набуття учнями міцних знань та розвиток гармонійної особистості. Тому міжпредметні зв'язки на уроках набувають особливого значення. Шкільний курс з англійської мови дозволяє широко застосовувати цей педагогічний прийом, так як він пов'язаний з великою кількістю найрізноманітніших тем.

Поглиблене вивчення шкільної програми з англійської мови надає змогу побачити, що теми, які надаються для вивчення, самі у собі мають міжпредметні зв'язки. Тому це питання й досі залишається недостатньо дослідженим.

Різні аспекти цього питання досліджували видатні науковці і педагоги Я. Коменський, Д. Локк, А. Єрьомкін, Д. Коломієць, Л. Романишина, Н. Самарук, В. Сисоєв, М. Фіцула та ін.

Мета статті – визначити особливості міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови у середніх школах та з'ясувати їх практичне значення.

Аналізуючи наукові роботи з цієї теми стає зрозуміло, що міжпредметним зв'язкам у середніх школах приділено недостатньо уваги. Натомість, міжпредметні зв'язки дозволяють максимально наблизити учнів до реального життя. Як зазначав Я. Каменський: « Все, що знаходиться у взаємному зв'язку, повинно викладатися у такому ж зв'язку». [3, с. 365]. Він пропонував поєднати між собою читання і письмо, медицину і ботаніку, граматику і філософію. Тобто, Я. Каменський вже тоді стверджував, що лише за рахунок інтегрованих знань відбувається поглиблене вивчення.

У свою чергу, були і інші погляди на міжпредметні зв'язки. Науковець А. Дістревега наголошував на синхронізації зв'язки, тобто такі, які поєднують у собі матеріал предметів. Він пропонував розглядати один і той самий уривок тексту на різних предметах. На уроках читання – для читання, на уроках письма – для виправлення помилок та засвоєння нових правил правопису, на уроках граматики – для вивчення мови [2].

На думку Н. Костюка, «інтеграція – це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими

властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів» [5,с.9].

У Великому тлумачному словнику української мови дається таке поняття термінів інтеграція, інтегрований. Інтеграція – доцільне об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи. Інтегрований – оснований на об'єднанні, інтеграції, комплексний [1, с. 410].

Щодо словосполучення «інтеграція навчання» у Педагогічному словнику є таке тлумачення «відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного і різнобічного вивчення важливих наскрізних тем»[4, с.16].

У тих випадках, коли один предмет є основним, а відомості з іншого викладаються лише у допоміжній ролі з метою повторення, прискорення навчання чи закріплення знань, умінь та навичок є підстава говорити про міжпредметні зв'язки [6, с.58].

Отже, міжпредметні зв'язки – це цілісна структура, яка складається з окремих предметів, але які тісно пов'язані між собою за структурно-логічним змістом.

На сьогоднішній день застосування такого методу є найбільш ефективним у навчанні, так як надає змогу учням пов'язувати між собою знання та добути навички з різних предметів і застосовувати їх максимально ефективно у житті.

У сучасній шкільній програмі з англійської мови міжпредметні зв'язки займають значне місце. Теми які надані для вивчення пов'язані з географією, історією, екологією, інформатикою, мистецтвом та багато іншими. Це надає змогу вчителю максимально ефективно застосовувати різні види міжпредметних зв'язків, а саме різновиди уроків, пов'язаних з цим

дидактичним процесом. Тому уроки, які проводяться за цим дидактичним процесом розподіляють на три типи:

– міжпредметний – роботу проводить один вчитель, інтеграція носить частковий характер і представлена у вигляді коротких відомостей з іншого предмета:

– бінарний – роботу проводить два або більше вчителі, інтеграція носить повний характер і представлена повним висвітлення суміжних тем різних предметів:

– інтегрований – роботу проводить один або два вчителі, інтеграція носить повний характер і представлена висвітленням окремих розділів уроку.

Для реалізації міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови застосовуються найрізноманітніші інтерактивні вправи.

Наприклад, на бінарному уроці з англійської мови та зарубіжної літератури, можуть застосовуватися інсценування, які проводяться англійською мовою. Тема, мета, теорія літератури також подаються англійською мовою. Усі інтерактивні ігри, наприклад, «мікрофон» чи «мозковий штурм», виключно англійською.

Застосування міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови дозволяють розширити потік інформації, так як інформативне коло уроку не скуте у рамках вузької теми. Завдяки цьому методу розширюється словниковий запас учнів, надається змога застосовувати здобуті знання у інших галузях, а не лише у граматичних вправах. Розвивається комунікабельність учнів, їх розуміння мовних процесів.

Граматичні вправи з англійської мови у середніх школах стосуються лише теми уроку, що не надає змогу

застосовувати увесь комплекс набутих знань. Застосування міжпредметних зв'язків запобігає цьому.

Таким чином, учні добре запам'ятовують ту інформацію, яка їм була цікава, тому застосування уроків на базі міжпредметних зв'язків дозволяє запобігти одноманітності навчального процесу, що дуже важливо для вивчення англійської мови. Натомість, слід зауважити, що міжпредметні зв'язки не мають великої популярності серед вчителів середніх шкіл. Багато в чому ефективність цього методу залежить від професіоналізму та компетентності педагога.

Відзначимо, напрям розвитку сучасної освіти обумовлює активне використання цих методів, оскільки освіта стане єдиним і не розривним процесом, що сприятиме розвитку цілісної, гармонійної особистості, що надаватиме змогу учню краще запам'ятовувати навчальний матеріал, краще здобути знання, уміння та навички через усебічний розвиток, а не у рамках конкретних предметів, не пов'язаних між собою.

Література

- 1.** Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
- 2.** Дистервег А. Руководство к образованию немецких учителей. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://jorigami.narod.ru/PP_
- 3.** Каменский Я. А. Избранные педагогические сочинения : в 2-х т. / Я. А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 656 с.
- 4.** Короткий термінологічний словник з педагогіки / Укладач С. Г. Мельничук. – Кіровоград, 2004. – 289 с.
- 5.** Костюк Н. Т. Об'єктивна зумовленість і діалектика інтеграції сучасного наукового знання. / Н. Т. Костюк – К.: Вища школа, 1998. – 327 с.
- 6.** Лесняк Н. В.

Міжпредметні зв'язки у формуванні мовленнєвих умінь майбутніх учителів початкових класів: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Рівненський держ. педагогічний ін-т. – Рівне, 1997. – 181с. – Бібліогр.: С. 159 – 181.

Міхєєв М. В. Міжпредметні зв'язки на уроках англійської мови у середній школі

Стаття розкриває міжпредметні зв'язки на уроках англійської мови у середніх школах. Автор доводить особливе значення, зміст і актуальність використання міжпредметних зв'язків на уроках англійської мови. Було доведено, що застосування такого методу є найбільш ефективним у навчанні, так як надає змогу учням пов'язувати між собою знання та добуті навички з різних предметів і застосовувати їх максимально ефективно у житті.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, бінарний урок, процес вивчення іноземної мови.

Михеев М. В. Межпредметные связи на уроках английского языка в средней школе

Статья раскрывает межпредметные связи на уроках английского языка в средних школах. Доказано, что в процессе обучения используются различные виды классификаций самостоятельной работы, с помощью которых учащиеся самостоятельно приобретают знания, умения и навыки. Были исследованы классификации по различным признакам, в соответствии с: дидактической целью, характером учебной деятельности учащихся, содержанием, уровнем самостоятельности и элементов творчества учащихся

Ключевые слова: межпредметные связи, бинарный урок, процессе обучения иностранным языкам.

Mikheev M. V. Interdisciplinary Connections in the English Lessons in Middle School

The article deals with the interdisciplinary connections in the English lessons in secondary schools. It is proved that in the process of learning uses different types of classifications of independent work, which pupils acquire knowledge, teachings, and skills. The classification has been studied in accordance with various criteria such as a didactic purpose, the nature of the learning activities of students, content, level of independence and elements of creativity of pupils.

Key-words: interdisciplinary connections, binary classes, the process of learning foreign languages.

УДК 37.015.31:811.111

USING COMICS AT THE ENGLISH LESSON

Сарбаш М.І.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Кокнова Т.А.,
к.п.н, доцент

In a global world, there is current need to find an innovative path in teaching foreign languages at schools. The ability to teach students effectively, to learn foreign languages allows them to be able to communicate with counterparts around the globe and to stay competitive in ever evolving business world. Students tend to remember material better if it is accompanied with a relevant visual representation of either meaning or situation defined by the word or sentence. In addition, comics are a part of the

English speaking culture, therefore, it can be considered as a simultaneous education in regards to language and culture.

Comics, as a means of education, can stimulate students to develop a desire to learn faster. Due to the human psychology it is the desire to pursue things which are of their interest. If student's attention is achieved with a proper chain of events described in comics, the student is more willing to read. This interest is more than they normally do and if the information is simply presented in a form of a plain text.

This phenomenon of students' self-motivation with a help of comics has been studied by L. Voronina, K. Kalitina, E. Kozlov, I. Kolesnikova, N. Molchanova, D. Olshanskii, etc. This days the topic of using comics as a mean of education is not widely implemented in our country though it is a perfect tool to be implemented into English studies. That is why the goal of this research is to investigate the effect of using comics in English studies.

Comics are recognized as a very potent way of communicating the content of ideas and emotions. It is a unique way of correspondence by means of images and text. Manifestation of the comics-idea of as an educational tool can be found in education (ABC, etc.), economy (company flyers and booklets), journalism (articles, journals) and other areas [1, p. 2256].

The origin of the definition "comics" can be traced back to XIX century (USA), and ever since the idea expanded from simple short illustrated story accompanied by text comments is a worldwide phenomenon. It can be used in many countries around the globe. Yet, comics existed and were used for educational purposes long before then, for instance, in XVI-XVII in Spain. In France comics were used to display the lives and duties of Church and people of influence. Even ancient civilizations like Egypt,

and those like Schumer civilizations, used comics type approaches to pass on information about historical events and everyday life [2, p. 80].

Unlike East Europe, Western civilization has been implementing comics as an educational tool. For instance, in a period of 1935-1944 there were more than a hundred educational comics published. Starting from 1950th, educational comics gain popularity and to this day widely used in educational programs across the United States of America replacing traditional textbooks. The Educational comics are further divided into five categories: scientific, art, literature, history, political [3, p. 55].

For scientific and educational comics usually either main character or processes are introduced to explain the outcome. Sometimes, for a simplification of illustration and ease of comprehension, main characters and processes are replaced with symbols like “book”, “magnifying glass”, etc. For instance, some may still remember a “Staple”, the character which was used as a help tool in older Microsoft Office applications, which would pop-up and in a text-bubble will suggest a solution. With evolution, today’s computer users turn to YouTube for “How-To” video instructions by simply verbally asking either Siri or Cortana.

As an educational tool comics are suitable for all age categories. Nowadays, educational comics are found in both printed and digital form. The more people participate, the more methods of application are found. For instance, educational comics with interaction options are used on cellphones, computers, and even children’s toys. Such wide variety of applications makes educational comics a great way to educate and inspire students [4].

Educational comics can make a teacher, who is able to facilitate the student with the help of comics. Student will not only learn, but will have to explore more material in

search for suitable illustrations and comments. With the help of the comics a differentiation of educational activities can be done. Educational comics allows student to review the visual aids at a speed of their choosing, which suits them.

Comics help to motivate students to study more by grabbing students' attention because it is more exciting to read illustrated material than a wall of text. Comics can improve so needed students' self-confidence, due to the fact that information is provided in visual means and, thus, simplifies the understanding of the subject. Comics also facilitate students' mental activity; decreases stress while learning new information, allows them to learn more material in shorter time. The downside of comics is the inability to completely fit in all the required material when it comes to a massive amount of information; therefore, limiting its use in some areas of education. However, it is still a useful tool to discharge the tension and stress if used properly.

When a student is learning a new language, comics can be a really good tool to facilitate the educational process. For instance, when studying English, comics can not only be used as teaching material, but also help to conduct the cultural differences, and explain cultural norms. New lexical expressions can be displayed in action, in context, new idioms can be learned, and slang understood.

The greatest advantage of using comics when teaching English is in the ability to conduct a verbal communication style, in other words – to demonstrate who, why, when and what communication style to use based on a situation. Comics, just like twitter, limits the amount of information you can put into a message; therefore, teaches students to minimise the message communicated and makes them learn to get to the point faster.

There are some comics' methods that can make students think creatively, make them use proper grammar and dictionary: feel in the blanks, match phrases or pictures in a right order, write a proper response, read a comics and answer the questions and other exercises. Comics can also be used as a supplementary material for development of the reading, listening, writing and speaking skills.

The cons of using comics described by Brian Boyd are: one student working, three students watching; overly complex/ambitious stories; redundant captions or overuse of captions; reluctant to redraft/overly polished draft art; students speaking in first language; coloured dialogue balloons; confusing early drafts; dialogue in wrong order; cramped balloons/tiny text; too many panels per page; minimal English; drawing to the proper age; inappropriate content/bullying; absent student has important work; failure to see the audience's perspective [5 p. 41].

Based on the above research, the following conclusions can be drawn. Comics, by itself, are a powerful tool capable to communicate with massive numbers of people, just like television or articles. Combined with modern media technologies and digital age devices comics turned into a unique means of relaying the information to any age category. Western civilization has been successfully integrating comics in educational programs since early 30th of XIX century. History proves that comics lifts students' motivation to study, helps students to develop more self-confidence while studying, and facilitates development of other essential skills. When comes to studying a foreign language, comics provide a wide range of implementations. Use of comics can meet any complexity of course regardless of age group of students.

References

1. Калитина К. В. Использование комиксов в образовательных технологиях как важного инструмента для передачи знаний / К. В. Калитина // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2013. – Т. 3. – С. 2256-2260.
2. Молчанова Н. И. Образовательные комиксы как средство мотивации в обучении иностранному языку в школе [Текст]/ Н. И. Молчанова // Проблемы и перспективы развития образования: материалы VII междунар. науч. конф. (г. Краснодар, сентябрь 2015 г.). – Краснодар : Новация, 2015. – С. 79-82.
3. Ольшанський Д. Комікс як засіб стимуляції пізнавальних інтересів дітей молодшого шкільного віку на уроках іноземної мови / Д. Ольшанський // Початкова школа. – 2004. – № 5. – С. 54-56.
4. Harris A. American 'Comics': a Semiolinguistic Analysis [Електронний ресурс] / A. Harris. – Режим доступу: WWW- document: <http://www.csun.edu/~vcspc005/cartoom.html>
5. Brian Boyd «Using comics and superheroes to teach grammar» – Oxford University Press, 1999. – 60 с.

Сарбаш М.І. Використання коміксів на уроках англійської мови

Мета даної статті полягає в досліджуванні впливу використання коміксів в навчанні англійської мови, також у досліджуванні того, що саме мотивує студентів ефективно схоплювати матеріал швидше. Крім того, всі додатки коміксів у всіх галузях промисловості будуть проаналізовані та будуть розглянуті способи реалізації в освітній програмі. Дослідження проведе паралелі між історично відомими застосуваннями коміксів і їх впливу на історію в цілому. У завершенні всі позитивні і

негативні аспекти застосування коміксів у навчанні будуть оцінені.

Ключові слова: творче мислення; комікси, англійська мова, урок англійської мови

Сарбаш М.И. Использование комиксов на уроках английского языка

Цель данного исследования заключается в изучении влияния использования комиксов для изучения английского языка, а также изучении факторов, мотивирующих желание студентов поглощать материал эффективно и быстрее. В дополнении будут рассмотрены применения комиксов во всех отраслях и основываясь на этом будут определены способы применения комиксов в образовательной программе. Исследование проведет параллели между исторически известными применениями комиксов и их влияния на историю в целом. В завершении все позитивные и негативные аспекты применения комиксов в обучении будут оценены.

Ключевые слова: креативное мышление; комиксы, английский язык, урок английского языка

Sarbash M.I. Using comics at the English lesson

The goal of this research is to investigate the effects of using comics in English studies, and to explore what motivates the pupils' desire to grasp material faster and more efficiently. Additionally, the usage of comics is multifunctional that is why it is necessary to implement this experience into the process of English learning. The research has the information about using comics in different aspects in history and effects they produced. Finally, report outlines pros and cons of application of educational comics' in teaching practices.

Key words: creative thinking; comics, English language, English lesson.

УДК 378.147:81'243 (043.2)

КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Соломенний О. О.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», магістрант

Наук.керівник - Шехавцова С.О., к.п.н.,
доцент, завідувач кафедри
романо-германської філології

Основною вимогою суспільства до сучасної школи є формування особистості, яка вміла б самостійно творчо вирішувати наукові, виробничі, суспільні завдання, критично мислити, виробляти і захищати свою точку зору, свої переконання, систематично і безупинно поповнювати й оновлювати свої знання шляхом самоосвіти, удосконалювати вміння, творчо застосовувати їх у дійсності.

Одним з найбільш доступних і перевірених практикою шляхів підвищення ефективності знань, активізації учнів на уроці є відповідна організація самостійної навчальної роботи. Вона займає виняткове місце на сучасному уроці, тому що учень здобуває знання тільки в процесі особистої самостійної навчальної діяльності [2, с.143].

Передові педагоги завжди вважали, що на уроці діти повинні працювати по можливості самостійно, а вчитель – керувати цим самостійною працею, давати для нього матеріал. Фахівцями в цій області підкреслювалося, що учням важливо дати метод,

дороговказну нитку для організації придбання знань, а це значить – озброїти їх вміннями і навичками наукової організації розумової праці, тобто вміннями ставати мета, вибирати засоби її досягнення, планувати роботу в часі. Для формування цілісної та гармонійної особистості необхідно систематичне включення її в самостійну діяльність, яка в процесі особливого виду навчальних завдань (самостійних робіт) набуває характеру проблемно-пошукової діяльності.

Дослідженням проблеми організації самостійної роботи учнів в процесі вивчення іноземної мови у школі займалися такі відомі методисти й педагоги як Н. Гез, І. Зимня, В. Красильникова, В. Кремень, М. Ляховицький, І. Огородніков, Є. Полат, П. Разинов, М. Скаткін, А. Фатянова та ін.

Мета статті полягає у визначенні оптимальної класифікації видів самостійної роботи у процесі вивчення іноземної мови учнів в школі.

За визначенням І. Зимньої, самостійна робота представляється як цілеспрямована, внутрішньо мотивована структурована самим об'єктом в сукупності дій, що виконуються і коригуються ним в процесі діяльності і в результаті діяльності. Її виконання потребує досить високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни, особистої відповідальності, доставляє учневі задоволення як процес самовдосконалення і самопізнання [1, с. 28]. І. Зимня підкреслює, що самостійна робота школяра є наслідком правильно організованої його навчальної діяльності на уроці, що мотивує самостійне її розширення, поглиблення і продовження у вільний час.

Підкреслюючи визначну роль самостійної роботи в інтелектуальних здібностей особистості, В. Кремень вказував на формування здатності до

самовдосконалення і творчого пошуку. Треба переходити до моделі випереджувальної освіти, в якій цінностями є самостійність, професіоналізм, мобільність, підприємство, комунікативність [4, с. 19].

Перш за все – це відноситься до прояву самостійності учнів при виконанні різних вправ і завдань. Ця робота розглядається цими дослідниками, як засіб формування самостійності учнів, форма організації їх пізнавальної діяльності, що вимагає прояву активності, творчості, ініціативи при вирішенні завдань. Робота з виконання різних завдань починається з бажання учнів проявити свою активність. Обов'язковою умовою є усвідомлення учнями мети і сенсу вправи.

На думку А. Фатянова, самостійна робота є формою організації пізнавальної діяльності учнів, так само називає п'ять ознак: наявність мети; конкретного завдання; чітка форма вираження результату роботи; визначення форми перевірки результату; обов'язкове виконання роботи кожним учнем.

Слід зауважити, що при цьому не сказано про керівництво вчителя, про значення самостійних робіт у розвитку самостійності, тому перераховані ознаки не можна вважати повними [5, с. 16 –17]. Застосування на практиці різноманітних видів самостійних робіт сприяє вдосконаленню вмінь працювати самостійно і розвитку самостійності учня. Однак будь-яка робота повинна починатися з усвідомлення учнями мети дій і способів дій.

За ступенем самостійності учні самостійні роботи класифікують Є. Бруновт, М. Скаткін, які виділяють самостійні роботи: наслідувального характеру; тренувальні з застосуванням наявних знань; дослідницького характеру, тобто знання учні отримують

зі спостережень, дослідів[6, с. 56]. Очевидно, посилення самостійної роботи учнів на уроці, розвиток їх пізнавальної активності – головний результат пошуків навчання самостійній роботі.

У процесі навчання застосовуються різні види самостійної роботи учнів, за допомогою яких вони самостійно здобувають знання, вміння і навички. Усі види самостійної роботи, що застосовуються в навчальному процесі, можна класифікувати за різними ознаками: за дидактичною метою, за характером навчальної діяльності учнів, за змістом, за ступенем самостійності й елементу творчості учнів тощо.

Розглянувши різні визначення ми прийшли до висновку, що самостійна робота учнів щодо іноземної мови – це такий вид навчальної діяльності, при якому учню надається можливість діяти самостійно, без активної допомоги вчителя, але при цьому виникає необхідність в частковому керівництві вчителя. Учні ж повинні докласти максимум самостійності, самокорекції, що необхідні для розумового зусилля, щоб з успіхом виконати завдання.

Література

1. Зимня І. Проектна методика навчання англійської мови / І. Зимня, Т. Сахарова // Іноземні мови в школі. – 1991. – № 3. – С. 27–34.
2. Зимня І. А. Педагогическая психология: Учебник для вузов. / І. А. Зимня. Изд. второе, доп., испр. и перераб. – М.: Логос, 2002. – 384 с.
3. Конишева А. В. Організація самостійної роботи з англійської мови з використанням Дальтон-плану / А. В. Конишева // Безперервне навчання іноземним мовам: методологія, теорія, практика: в 3-х ч. ч.3. – Мінськ, 2003. – С. 141 – 144.
4. Кремень В. Г. Освіта в Україні: стан і перспективи розвитку / В. Г.

- Кремень // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. пр.: У 2 ч.: /За ред. І. Зязюна та Н. Ничкало. – К.: АПН України, 2001. – Ч. 1. – С. 5–149.
5. Фатьянова А. Організація самостійної роботи на уроці іноземної мови. – 2003. – № 4. – С. 14–19.
6. Форми навчання в школі: Книга для вчителя / За ред. Ю.І.Мальованого. – К.: Освіта, 1992. – 160 с.

Соломенний О. О. Класифікації видів самостійної роботи у процесі вивчення іноземної мови

У статті автор теоретично обґрунтовує різні види класифікацій самостійної роботи у процесі вивчення іноземної мови. Доведено, що у процесі навчання застосовуються різні види самостійної роботи учнів, за допомогою яких вони самостійно здобувають знання, вміння і навички. Було досліджено класифікації за різними ознаками: за дидактичною метою, за характером навчальної діяльності учнів, за змістом, за ступенем самостійності й елементу творчості учнів.

Ключові слова: самостійна робота, процес вивчення іноземної мови, пізнавальна діяльність

Соломенний А. А. Классификации видов самостоятельной работы в процессе изучения иностранного языка

В статье автор теоретически обосновывает разные виды классификаций самостоятельной работы в процессе изучения иностранного языка. Доказано, что в процессе обучения используются разные виды классификаций самостоятельной работы, с помощью которых учащиеся самостоятельно получают знания, умения и навыки. Были исследованы классификации по разным признакам, в соответствии с: дидактической

целью, характером учебной деятельности учащихся, содержанием, уровнем самостоятельности и элементов творчества учащихся.

Ключевые слова: самостоятельная работа, процесс изучения иностранного языка, познавательная деятельность

Solomennyi O. O. The Types of Classifications of Extracurricular Activity in the Process of Learning Foreign Language

In the article the author theoretically substantiates the different types of classifications of extracurricular activity in the process of learning foreign language. It has been proved that in the learning process used different types of classifications of independent work, which pupils acquire knowledge, teachings and skills. Different classifications have been studied according to various criteria, in accordance with: a didactic purpose, the nature of the learning activities of students, content, level of autonomy and the creativity of the students.

Key words: extracurricular activity, learning foreign language, cognitive activity

УДК 378.016:811.111

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВА ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Стрельцова В.Ю.

ГУ «Луганский национальный университет
имени Тараса Шевченко», к.п.н., доцент,
преподаватель кафедры восточных языков

Продуктивный подход в изучении иностранного языка должен основываться на учебной компетенции в области иностранного языка и культуры, направленной на удовлетворение потребности личности в многогранном общении и самореализации в поликультурном обществе. Еще в начале 90-х годов XX века одной из приоритетных задач обучения иностранному языку стало формирование социокультурной компетенции. За это время проведен ряд научных исследований, направленных на решение данной проблемы. Нашли освещение многие вопросы по данной теме, в частности, посвященные структуре социокультурной компетенции (И.Л. Бим, В.В. Сафонова, Л.Д. Литвинова и др.), принципами ее формирования (Г.В. Елизарова, И.Я. Лупаг, В.В. Сафонова и др.), содержанию обучения в социокультурном аспекте (А.В. Гусева, А.В. Хрипко и др.), методам и приемам обучения в социокультурном контексте (О.А. Бондаренко, Г.А. Воробьев, М.Г. Корочкина и др.). Вместе с тем слабо изученными на сегодня остаются вопросы, связанные с включением в процесс формирования социокультурной компетенции современных информационных ресурсов, особенно посредством организации самостоятельной работы студентов в сети Интернет. Анализ данной проблемы и является целью исследования.

Сформированность социокультурной компетенции следует рассматривать как одну из ступенек на пути формирования поликультурной компетенции, что и есть целью изучения языка и культуры в современных условиях. Исследователи правомерно считают, что несформированность социокультурной компетенции негативно влияет на процесс коммуникации, следствием

чего являются ошибки в передаче и приёме информации, а иногда и нарушение процесса общения в целом [1].

По мнению И. Л. Бим, в структуру социокультурной компетенции входят следующие компетенции

- социолингвистическая (языковые единицы, передающие реалии иноязычной культуры);
- предметно-тематическая (владение сведениями о той или ином предмете);
- общекультурная (факты мировой истории);
- страноведческая (история, география страны, изучаемого языка) [2].

В данной схеме можно также выделить и информационно-технологическую компетенцию, с определенным набором знаний, необходимым для работы в телекоммуникационных условиях.

Изучение возможностей коммуникативных ресурсов Интернет позволяет говорить о том, что потенциал этих ресурсов для решения задач поликультурного образования превосходит все другие. Для формирования социокультурной компетенции наиболее важным достоинством Интернет является понимание и использование его, прежде всего как интерактивной среды с огромными коммуникативными возможностями, дающей полную свободу общения с реальными носителями языка, что позволяет вывести лингвистическую и социокультурную подготовку студентов на уровень активного, познавательного творчества.

Студенты, изучающие иностранный язык на основе Интернет-коммуникаций, могут поддерживать и улучшать свои языковые компетенции, углублять

знания, как в языке, так и в культуре посредством работы с аутентичными ресурсами на изучаемом языке.

Также важной особенностью Интернет-среды является то, что это среда, требующая сотворчества, которая приглашает студентов обучаться, учитывая их интересы, и активно обеспечивает коммуникативную деятельность на изучаемом языке. Кроме того, Интернет предлагает контекст, основанный на реальной действительности, в которой могут студенты овладевать иностранным языком, благодаря чему исчезает необходимость в моделировании подлинного языка.

Анализ методической литературы показывает, что уже существуют определенные системы упражнений, комплексы заданий, направленные на совершенствование лингвистической и социокультурной подготовки студентов.

Так, в работах А.В. Гусевой, С.А. Могилевцева, С.Г. Грачевой присутствует следующая система заданий

- рецептивные задания, нацеленные на извлечения культурно-значимой информации;

- репродуктивные задания, предполагающие усвоение информации на основе ее комментирования и включения в речевую практику;

- компаративные задания, направленные на сравнение культурных фактов иноязычной и родной культуры;

- креативные задания, предусматривающие использование полученных знаний в проблемных ситуациях общения. Кроме того, в качестве дидактических возможностей сети Интернет для решения задачи формирования социокультурной компетенции можно выделить следующие способы использования сети:

- использования аутентичных материалов для чтения по изучаемой теме; запись и прослушивание необходимой звуковой информации (интересные выступления носителей языка по самым различным вопросам);

- проведение устного обсуждения полученных по электронной почте писем партнеров по проекту;

- проведение в группах обсуждения, дискуссии по той или иной проблемной информации, полученной из ресурсов Интернет, с последующей общей дискуссией;

- осуществления лингвистического анализа определенных сообщений, устных или письменных высказываний носителей языка, содержащих фразеологизмы, идиомы, пословицы, поговорки, неологизмы, отражающие специфику функционирования изучаемого языка в культуре народа;

- использование художественных произведений, авторы которых являются носителями языка, полученных в виртуальных библиотеках.

Реализация данных возможностей в процессе обучения иностранному языку способствует решению целого ряда задач:

- формированию навыков и умений чтения при непосредственном использовании аутентичных текстов разной степени сложности;

- совершенствованию умения аудирования, умения монологического и диалогического высказывания на основе проблемного обсуждения сети;

- совершенствованию умения письменной речи при индивидуальном составлении ответов партнерам, участии в подготовке рефератов, сочинений и др.;

- пополнение словарного запаса как активной, так и пассивной лексикой современного иностранного

языка, отражающей определенный этап развития культуры народа.

На основе использования Интернет-среды студенты могут поддерживать и улучшать общекультурную, лингвокультурную, социологическую, страноведческую, языковую компетенции посредством работы с «живыми» материалами, обсуждая не только вопросы к текстам учебника, а горячие проблемы, интересующие всех и каждого.

Таким образом, можно сделать следующие выводы:

- современное обучение иностранному языку невозможно без обучения системе ценностей культуры изучаемого языка, форм и способов ее воплощения в государственном устройстве, моделях поведения носителей языка, их речи. Необходимым условием эффективности изучения иностранного языка является получения студентами системы знаний о ценностях родной культуры, принципах взаимодействия культурных представлений и норм при столкновении представителей различных культур;

- поскольку проблема формирования социокультурной компетенции студентов, которые изучают иностранный язык, существует в методической науке довольно давно, было разработано несколько подходов в ее решении. Одним из этих подходов и является обучение посредством Интернет-среды, которая сама представляет собой интерактивную среду с огромными дидактическими возможностями.

Перед преподавателем иностранного языка и культуры встает вопрос об определении подходов к обучению, которые обеспечили бы эффективную работу в сети Интернет при формировании социокультурной компетенции.

Перспективы дальнейшего исследования мы видим в более масштабном исследовании возможностей Интернет-коммуникаций и их использовании в формировании социокультурной компетенции.

Литература

1. Грачева С.Г. Понимание контекста иноязычной культуры в обучении иностранным языкам : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед наук / С. Г. Грачева. – М., 2002. – 16 с. 2. Бим И. Л. Личностно-ориентированный подход- основная стратегия обновления школы / И. Л. Бим // Иностр. яз. в шк. – 2002. – № 2. – С.12.

Стрельцова В.Ю. Інформаційно-комунікативні технології як засоби формування соціокультурної компетенції студентів на заняттях з іноземної мови

У статті аналізується педагогічний потенціал ІКТ для формування соціокультурної компетенції студентів вузу в навчанні іноземної мови. Розглядаються можливості ІКТ, обговорюються способи їх реалізації в українській вузівській системі підготовки на прикладі навчальної дисципліни «Китайська мова». Виявляються проблеми, що перешкоджають ефективному навчанню іноземної мови, і пропонуються шляхи їх вирішення за допомогою створення інтерактивного середовища з метою формування соціокультурної компетенції у студентів вузу.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, електронне навчання, соціокультурна компетенція.

Стрельцова В.Ю. Информационно-коммуникативные технологии как средства

формирования социокультурной компетенции студентов на занятиях по иностранному языку

В статье анализируется педагогический потенциал ИКТ для формирования социокультурной компетенции студентов вуза в обучении иностранному языку. Рассматриваются возможности ИКТ, обсуждаются способы их реализации в украинской вузовской системе подготовки на примере учебной дисциплины «Китайский язык». Выявляются проблемы, препятствующие эффективному обучению иностранному языку, и предлагаются пути их решения с помощью создания интерактивной среды с целью формирования социокультурной компетенции у студентов вуза.

Ключевые слова: информационно-коммуникативные технологии, электронное обучение, социокультурная компетенция.

Streltsova V.Yu. ICT as methods of students' socio-cultural competence formation at foreign language lessons

The article analyzes the pedagogical potential of ICT for the formation of socio-cultural competence of students of higher educational institution when learning a foreign language. Discusses the ICT discussed the ways of their realization in the Ukrainian system of higher educational institution of training on the basis of the discipline "Chinese language". The author reveals the problems that impede the effective language learning and suggests some ways of their solution by creating information and communication of the learning environment learning a foreign language and the formation of the bank of scientific- methodological provision of the subject "Chinese language" with the

purpose of formation of socio-cultural competence of students of higher establishments.

Key words: Information and communication technologies, e- learning, socio-cultural competence.

УДК 371.32:811

INCORPORATING THE VALUES
CLARIFICATION APPROACH INTO FOREIGN
LANGUAGE CLASSROOM

Fedicheva N.V.,

Luhansk Taras Shevchenko National University

Shopin Pavlo,

University of Cambridge

We live in a world full of confusion and conflict. It is impacted by new challenges and pressures. In this world, every one of us meets life situations which require thought, decision-making, opinion-making, and action. Every day we face problems and have to make choices about how to act, to behave, to respond. Students, no less than adults, are being asked and are asking themselves important personal, social, and political questions that will lead them to decisions and action. Everything we do, every course of action we take and every decision we make, is based on our values.

Values relate to the norms of a culture, but they are more global and abstract than norms. Norms provide rules for behavior in specific situations, while values identify what should be judged as good or evil. While norms are standards, patterns, rules, and guides of expected behavior (something we can regard as right or wrong), values are abstract concepts of what is important and good. Flying the national flag on a holiday or bringing the flag to a political

meeting is a norm which reflects the value of patriotism. Wearing dark clothing and appearing solemn are normative behaviors to show respect at a funeral. Different cultures promote and reflect values differently.

Values are deeply entrenched in our lives. As we grow and learn, we have life experiences that produce general guides to behavior. These guides can give direction in life and may be called values. Our values show what we want to do with our lives. A value is established by a person's own behavior and has a lot to do with their opinions. Developing values is an individual lifelong process that we, as educators, should also support in the classroom. Schools and universities should take the development of individual values as seriously as the syllabus. We know many educators in Ukraine who agree that values clarification should be incorporated into teaching process. We believe that the subject Foreign Language can make a considerable contribution to teaching values to Ukrainian schools and universities. The communicative component of the subject, its orientation to study and compare different ways of life and values of other people gives much opportunity for teachers to inspire young people to think of their own values. Language has so much potential that there is no doubt about its possible impact on the development of moral, human, family, and other types of values.

Many scholars have studied the problem of formation and development of the students' values. In the context of the value clarification approach, Sidney Simon, Leland Howe, and Howard Kirschenbaum have presented the most comprehensive analysis of this approach in their book "*Values Clarification*", first published in 1972. Alice Omaggio Hadley reviews the values clarification approach in her insightful work on foreign language teaching "*Teaching Language in Context?*". Patricia Richard-Amato

likewise considers values clarification in “*Making It Happen: From Interactive to Participatory Language Teachin*”. Most recently, Kirk Hanson and Steve Johnson, both executives at Santa Clara University Ethics Center, discussed practical ways of how values can be taught at school in their 2015 talk, posted at the webpage of the center. In her 2001 book “*Living Values Activities for Young Adults*”, Diane Tillman develops a variety of experiential activities for teachers to help them teach their students critical social values, such as freedom, cooperation, honesty, love, etc. A careful look at the scholarship on this subject reveals that values clarification is primarily aimed at foregrounding values and making people conscious of them. Both theory and practice, in the framework of value clarification, are developed to make people aware of what guides their behavior.

The objective of the article is threefold, aiming to advocate the values-clarification approach, substantiate the potential of language in the application of this approach, and explore strategies which can help develop values in school and university students.

Educators often pose to themselves the following questions. How can young people learn how to live in such confusing and conflicting times? Who can help them to develop their own set of values and clarify what their lives are for and what is worth working for? Who can help them to find values that lead their lives in positive ways, justifying who they are and what they do? Who can encourage students to define their own values and to understand other people’s values?

In 2016, we carried out a survey of 70 Ukrainian students (27 male and 43 female, ranging in age from 18 to 23). The survey posed questions about students’ understanding of values and how they make their own

choices and evaluate the consequences of their actions. One of our aims was to clarify typical areas where they may experience confusion in values. Students reported that they are not always clear about their own values, and that today, to their mind, they are confronted by many more choices and alternatives than their parents and grandparents. They also noted that they often make important choices on the basis of peer pressure or the power of propaganda and that is why they want instructors to help them build their own set of values. The areas where they experience confusion in values are the following: war and peace, politics, work, education, family, friends, social networks, material possessions, money management, personal tastes (clothes, hair styles, etc), good and bad habits, personal fears, culture (art, music, literature), subcultures (hippies, Goths, fans of hip hop or heavy metal, and bikers), personal importance, interpersonal communication, and personal well-being.

Teachers who attempt to help their students develop values use different approaches. One of these approaches is a moralizing mode of value transmission, or a direct inculcation of the values upon others. This mode can easily become a kind of indoctrination. It gives students little opportunity to weigh different values.

There is also a *laissez-faire* mode of value transmission. Teachers are supposed not to guide students, on the assumption that no one set of values is right for everyone and students should be left to themselves to forge their own values. But the problem here is that young people, left on their own, very often experience a great deal of confusion.

Another approach teaches values through examining personal actions of self and others. The basis of this approach is that students develop values by thinking about a series of difficult choices to be made between two courses

of action in which there are no right and good actions to take.

At the heart of another approach is probing the reasons for students' feelings and decisions. The student is confronted with an open-ended situation and is asked to set priorities, choose from among alternatives, and examine choices.

Problem related approach allows the student to examine questions of right and wrong as well as values in the past, in other cultures, in hypothetical and fictional settings.

The most appropriate and applicable approach, to our mind, is the values clarification approach. It is based on the method formulated by Louis Raths, who in turn built it upon the thinking of John Dewey. In this approach, university instructors and school teachers are concerned with the process of valuing and focus on how their students come to hold certain beliefs and establish certain behavior patterns. To that end, teachers use materials and strategies which encourage students to look at alternative modes of thinking and acting. Students explore their values and attitudes towards a topic, and in so doing discover the positive and negative aspects of their own value systems as well as learn about the values of others. Students also learn to weigh the consequences of the various alternatives. The goal of the values clarification approach is to help students utilize the process of valuing in their lives and to apply these valuing processes to already formed beliefs and behavior patterns.

Values clarification strategies are communicative activities in cooperative learning and communicative language teaching. There is no right way to use the strategies. Teachers can change, adapt them, use them in the way that is most appropriate for students, think of their own examples and design their own strategies. It is very

important that the teacher establishes rapport with the students and encourages in the classroom an atmosphere of openness, honesty, and respect.

Below are examples of strategies. In the *Personal Coat of Arms* strategy, the teacher gives the students a facsimile of the coat of arms which is divided into six sections. The students are to answer the question by writing or drawing a picture or symbol in the appropriate area of the facsimile. Values questions can be the following:

1. What is your greatest personal achievement?
2. What is your greatest personal failure?
3. What are some things you really believe in?
4. What would you do if you had one year to live and were guaranteed success in whatever you attempted?
5. What is something about which you would never change your position?
6. What could be your personal motto that you live by?

A *Moral Dilemma* a situation where students are presented with two or more actions, all of which they have the ability to take. There are reasons for students to choose each of the actions, but they have to choose only one action.

A strategy called *Life Inventory* asks the student to look at some of the major themes and events of her life. The teacher forms students into groups of three or four. One person becomes the focus person and she gives responses to questions which other members ask. Then the focus rotates. Here are some examples of the life-inventory questions: 1. Was there an event in which you demonstrated great courage? 2. What is one thing you would like to stop doing? 3. What are some values you are struggling to establish? 4. What was one missed opportunity in your life?

A strategy called *T-shirt Slogans* suggests students to design their own motivational T-shirt slogans which reflect their own values and share the slogans with their friend. Students can be given examples of such slogans.

A strategy called *Taking a Stand* provides students with an opportunity to take a stand that they identify with. It can lead to a substantive discussion on that issue. The teacher or the students select an issue – something that people have strong feelings about. Then each student creates a poster/slogan in reaction to that issue. After that students hold a demonstration by walking around the room carrying their posters/slogans. Then, the posters/slogans are taped to the wall in the classroom and a discussion of the issue follows. This activity may encourage students to write a letter to members of the parliament or even to a prime-minister expressing their stand on the issue and the reasons behind the stand.

Thus, we have looked at the importance of exposing students to practical experiences which make them aware of their own feelings, beliefs, and values – so that the choices and decisions they make are conscious, deliberate and based on their own value systems. We also looked at different approaches that teachers can use to develop values. We tried to advocate the values clarification approach which helps students reflect on different values and on the practical implications of expressing them in relation to themselves, others, the community, and the world at large. This approach can empower students to choose their own moral, human, sociocultural, and personal values. We delineated the potential of the subject Foreign Language in the application of this approach and looked at some strategies which can help clarify and develop values in school and university students.

References

1. Tillman D. Living Values Activities for Young Adults – Режим доступа: <https://search.yahoo.com/search; ylc=X3oDMTFiN25laTR>

[vBF9TAzIwMjM1MzgwNzUEaXRjAzEEc2VjA3NyY2hfcWEFc2xrA3NyY2h3ZWI-?p=teaching+young+people+how+to+develop+values&fr=yfp-t&fp=1&toggle=1&cop=mss&ei=UTF-8](http://www.scu.edu/character/resources/introduction-to-character-education/)

2. Omaggio H. A. Teaching Language in Context / H. A. Omaggio. Boston: Henle and Heinle, 1993. – 532 p. 3. Richard-Amato P. A. Making It Happen / P. A. Richard-Amato. – New York: Longman, 1996. – 480 p. 3. Sidney B. Simon: Values Clarification – Values Associates Old Mountain Road Hadley, Mass. 01035. – 1078. - 400 p.
4. Johnson S. and Hanson K. Teaching Values in School – Режим доступу: <https://www.scu.edu/character/resources/introduction-to-character-education/>
5. Rath L.: Values and Teaching: Charles E. Merrill, Columbus, Ohio, 1996. 6. Dewey J.: The School and Society: Kessinger Publishing. - 1900. – 1

Федічева Н.В., Шопін Павло. Роз'яснення цінностей на заняттях з іноземної мови

Тези присвячені проблемі формування цінностей студентів університету на заняттях з англійської мови. Розглядається важливість залучення студентів до практичного досвіду, який допомагає їм усвідомлювати свої власні почуття, переконання і цінності. Розглянуто різні підходи до роз'яснення цінностей. Пропагується підхід, який допомагає студентам думати і міркувати про різні цінності і їх вираження по відношенню до себе, іншим, спільноті і світу в цілому. Цей підхід надихає студентів вибирати свої власні моральні, людські, соціальні, культурні та особисті цінності. Обґрунтовано потенціал предмету «іноземна мова» в застосуванні такого підходу і наведено приклади стратегій, які можуть формувати цінності у школярів та студентської молоді.

Ключові слова: цінності, роз'яснення цінностей, формування цінностей, підхід, приклади стратегій.

Федичева Н.В., Шопин Павел. Разъяснение ценностей на занятиях по иностранному языку

Тезисы посвященные проблеме формирования ценностей у студентов университета на занятиях по английскому языку. Тезисы рассматривают важность привлечения студентов к практическому опыту, который помогает им осознавать свои собственные чувства, убеждения и ценности. Рассмотрены различные подходы к разъяснению ценностей. Пропагандируется подход, который помогает студентам думать и рассуждать о разных ценностях и способах их выражения по отношению к себе, другим, обществу и миру в целом. Этот подход помогает студентам осознавать собственные моральные, человеческие, социальные, культурные и личностные ценности. Обоснован потенциал предмета «иностранный язык» в применении такого подхода и приведены примеры стратегий, которые могут формировать ценности у школьников и студенческой молодежи.

Ключевые слова: ценности, разъяснение ценностей, формирование ценностей, подход, примеры стратегий.

Fedicheva N.V., Shopin Pavlo. Incorporating the values-clarification approach into foreign language classroom

These theses consider the importance of engaging students in practical experience, which helps them to understand their own feelings, beliefs and values. Different approaches to clarify values are given. The authors of the article advocate approach that helps students to think and

talk about the various values and of how they demonstrate them in relation to themselves, others and the world community as a whole. The approach inspires students to choose their own moral, human, social, cultural and personal values. The potential of language in the application of this approach has been substantiated.

Key words: clarification of values, the formation of values, approach, strategies.

УДК 371.32:811.581

DISCUSSION METHOD IN THE TURKISH
LANGUAGE CLASSROOM

Fedicheva Nataliya

Luhansk Taras Shevchenko National University

Melike Bahar Tetik Tike

Kuyumcu Abdullah Altincubuk School, Bayrakli,
Izmir, Turkey

Today discussion is the most preferred method employed by teachers who choose to reduce their own talk in order to involve more students in talking in the target language, in thinking processes and discovery. For many years, discussion was viewed as an alternative to lecture, and a debate existed among practicing teachers, as well as educational researchers, as to which was most effective. Nowadays, educators, researchers and teachers are unanimous in their opinion that discussions are very helpful in a foreign language classroom [1, 2, 3, 5, and 6]. The contemporary view does not put discussion against other strategies or models of teaching but instead recognizes that discussion is a strategy that can be used with other models of teaching and in a variety of situations. The choices about

when to use discussion depend on goals and objectives the teacher wants to accomplish.

The advantages of using discussions in language classrooms are numerous. Discussions help students apply abstract ideas and think critically about what they learn. In fact, studies show that discussions build students' problem-solving skills more effectively than do lectures. Discussions also develop language skills, by providing meaningful listening and speaking practice. They provide opportunities for students to think critically about the topics which they study and at the same time give grounds for teachers to check students' understanding of assignments and readings. Discussion is an excellent activity for language learning because it engages students in a variety of cognitive and linguistic ways. In addition, discussions are also highly effective for developing argumentation skills for persuasive speech and writing and enable students to invent, create, imagine, take risks, and dig for deeper meanings. Effective class discussions create a community in which students are willing to share their ideas and to accept constructive criticism from their peers.

The main aim of this paper is to provide an overview of classroom discussion as a method to teaching, outline instructional effects of discussion and offer topics for holding discussions in the Turkish language classroom.

We will look at different types of discussion procedures which differ according to the degree of teacher control.

- Recitations discussions (brief question-and-answer sessions): a teacher directed and highly structured discussion in which the teacher checks to see if students have learnt certain facts. Recitation discussions over assigned reading materials can provide teachers with a means to check for student understanding as well as

providing motivation for students to complete their reading assignments.

- Guided discussion: a less structured discussion in which the teacher seeks to promote understanding of important concepts.

- Discovery or inquiry discussions: Some discussions conducted by teachers are for the specific purpose of getting students to participate directly in the process of thinking and to be discoverers of their own ideas. A common format is the following: the teacher gets the lesson started by presenting students with puzzling events or what has been called “mystery spots”. They refer to puzzling situations that are not immediately explainable. Because these situations are puzzling to students and create cognitive dissonance, they provide a natural motivation to think. Teachers encourage students to generate hypotheses to explain the puzzling events, to ask questions, and to express ideas.

- Discussions to share experiences: are used for the purpose of helping students develop shared meaning from common experiences or to confront one another with differences of opinion. Students may be asked to talk about what they learned from Mevlyana quotations. Events such as elections, summit meetings, terrorist attacks, or a natural disaster are often discussed in the classroom. Global issues and controversial topics can be also discussed so that different points of view may be explored. This type of discussion helps students form and express independent thought and opinions.

- Reflective discussions: the least structured form of discussion in which students engage in critical and creative thinking, solve problems, explore issues, construct their own meaning etc.

- Small group discussion. The class is divided into small groups, with students assuming responsibility for the

discussion. The structure of the learning environment surrounding small group discussion is incredibly important. The environment for conducting small group discussions in the language classroom is characterized by open processes and active student roles.

A few examples of topics for discussions which can be recommended for university students who learn Turkish as a foreign language are given below.

1. The Turkish language is one of the most beautiful, rich and easy languages in the world.
2. The reforms introduced by Atatürk in Turkey.
3. Family relationships in Turkey and Ukraine: the same or different?
4. Mevlana and his heritage.
5. The role of woman in Ukraine and Turkey.

In conclusion it can be said that discussion is an approach to teaching which consists of a goal-focused group conversation involving either groups of students or the whole class. In order to produce positive results for both learner and teacher, students are supposed to display interest in suggested discussion topics and discussions should be organized properly. The instructor should design pre instructional and post instructional tasks, choose the correct discussion patterns, and take into consideration the knowledge base on classroom discussion. In the article we have provided an overview of classroom discussion as an approach to teaching, outlined instructional effects of discussion, offered approaches for holding discussions and have given a few examples of topics for discussions.

References

1. Brown D. H. Teaching by principles: an interactive approach to language pedagogy / D. H. Douglas. – Longman, 2000. – 480 p. Good Th. I. Looking in

Classrooms / Th. I. Good, J. E. Brophy– Longman, 2000. – 340 p. **2.** Moore D. K. Classroom Teaching Skills / D. K. Moore. – McGrawHill, 1998. – 354 p. **3.** Omaggio H. A. Teaching Language in Context / H. A. Omaggio. – Henle and Heinle, 1993. – 532 p. **5.** Richard-Amato A. P. Making It Happen / A. P. Richard-Amato. – Longman, 1996. – 480 p. **6.** Wallace J. M. Training Foreign language teachers / J. M. Wallace. – CambridgeUniversity Press, 2004. – 180 p.

Федічева Н.В., Меліке Бахар Тетік Тіке. Дискусія на заняттях з іноземних мов

Обговорення допомагає студентам застосовувати абстрактні ідеї і критично мислити про те, що вони вивчають. В статті надається огляд дискусії як методу викладання, розглядаються методичні ефекти обговорення і пропонуються приклади тем для проведення дискусій.

Ключові слова: дискусія, підхід до навчання, метод, результати навчання, теми.

Федичева Н.В. Мелике Бахар Тетик Тике Дискуссия на занятиях по иностранному языку

Дискусии помогают учащимся применять абстрактные идеи и критически анализировать то, что они изучают. В статье представлен обзор дискусии как метода обучения и даются примеры тем для обсуждения в классе на турецком языке.

Ключевые слова: дискуссия, подход к обучению, метод, результаты обучения, темы.

Fedicheva N.V., Melike Bahar Tetik Tike Discussion method in the Turkish language crassroom

Discussions help students apply abstract ideas and think critically about what they learn. Studies show that discussions build students' problem-solving skills more effectively than do lectures. The article provides an overview of classroom discussion as a method to teaching, outlines instructional effects of discussion and offers topics for holding discussions in the Turkish language classroom.

Key words: discussions, an approach to teaching, a method to teaching, instructional effects, topics.

УДК 378:811.111]:37.026

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Швирка Є. О.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», магістрантка

Наук.керівник – Федічева Н.В., к.п.н.,
доцент, завідувач кафедри східних мов;

Калашнік О.В., викладач
кафедри східних мов

Система сучасної підготовки вчителя англійської мови вимагає координального вдосконалення, що зумовлено зміною мети мовної освіти, її оновленням змістом, розробкою інноваційних комунікативних технологій.

У зв'язку з перебудовою системи освіти перед викладачами вищих навчальних закладів виникає необхідність пошуку таких методів навчання, які б удосконалювали навчальну роботу студентів, забезпечували розвиток у них гнучкості мислення,

ініціативності, пізнавальної активності, самостійності в прийнятті рішень, творчого підходу до вирішення проблемних ситуацій.

Одним із шляхів підвищення ефективності навчальної діяльності є використання дидактичної гри. Теоретичні аспекти проблеми дидактичної гри досліджували А.Й.Капська, І.М.Носаченко, В.Г.Семенов, П.І.Підкасистий, Н.К.Ахметов, Ж.С.Хайдаров, А.О.Деркач, С.Ф.Щербак, А.А.Тюков, Є.М.Смірнов, І.М.Носаченко та інші.

Незважаючи на розробку окремих аспектів проблеми дидактичної гри, існуючі дослідження не вичерпують цілісного її розв'язання. Змушені зазначити, що більшість праць з проблеми дидактичної гри присвячені молодшій та середній ланці загальноосвітньої школи. Дослідження проблеми застосування дидактичної гри у вищому навчальному закладі стосуються у більшості ділових або рольових ігор.

Нові підходи в педагогіці і в методиці викладання окремих дисциплін кардинально змінюють технологію навчання. Гостро стоїть питання пізнавальної активності студентів, сприяння становленню їх самостійності в мисленні і діяльності. Для цього студент повинен ставитися до процесу навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями. А це, в свою чергу, вимагає такої технології навчання, при якій навчальні заняття супроводжуються, направляються, підтримуються способами, що активізують самостійну пізнавальну діяльність учня.

У цьому випадку корисними мають стати активні методи навчання серед яких дискусії, дидактичні ігри, моделювання виробничих ситуацій та ін. Вони покликані відображати суть майбутньої професії та

формувати професійні якості фахівців. За їх допомогою студенти можуть відпрацьовувати професійні навички в умовах, що наближені до реальних. Глибокий аналіз помилок студентів, що проводиться при підведенні підсумків, знижує ймовірність їх повторення в реальній дійсності. А це сприяє скороченню терміну адаптації молодого фахівця до повноцінного виконання професійної діяльності.

Ми згодні з І.М. Куліш, яка розглядає дидактичну гру як творчу вправу, яка використовується у навчальному процесі, вмщує навчальне завдання та у штучно створених умовах, що відтворюють реальну обстановку, забезпечує досягнення певної навчальної мети.

У процесі дидактичної гри формується інтерес до навчальної дисципліни, забезпечується посиленість вивчення програмного матеріалу, активізується розумова діяльність, розвивається спостережливість, увага, зближується навчальна й майбутня професійна діяльність, що впливає на міжособистісні стосунки [1, с. 91].

Така здатність і обумовлює застосування дидактичних ігор, в процесі, яких студент повинен виконати дії, аналогічні тим, які можуть мати місце в його професійній діяльності. Навчальна дидактична гра з позиції ігрової діяльності - це пізнання і реальне освоєння студентами соціальної та предметної діяльності. Це досягається в процесі вирішення ігрової проблеми шляхом ігрової імітації, відтворення в ролях основних видів поведінки за певними, закладеним в умовах гри правилами, і на моделі професійної діяльності в умовних ситуаціях.

Вже згадана з позицій навчальної діяльності як складна педагогічна технологія, дидактична гра

представляє собою специфічний спосіб управління навчально-пізнавальною діяльністю студента.

Сутність дидактичної гри як засобу навчання полягає в її здатності служити цілям навчання і виховання, а також те, що вона переводить зазначені цілі в реальні результати. Здатність ця полягає в ігровому моделюванні в умовних ситуаціях основних видів діяльності особистості, спрямованих на відтворення і засвоєння соціального і професійного досвіду, в результаті чого відбувається накопичення, актуалізація і трансформація знань в уміння і навички, накопичення досвіду особистості та її розвиток.

Для дидактичної гри як активного методу навчання характерні такі принципи:

- наочність: відображення реальної професійної діяльності;
- автономність, гнучкість структури гри;
- відкритість ігрової моделі, що дозволяє їй стати окремим блоком і входити в інші, більш складні блоки;
- раціональна організація навчального процесу;
- особистісно-орієнтоване спілкування;
- спрямованість всіх елементів гри на вирішення проблеми.

Загальноприйнятою є така класифікація організаційно-навчальних ігор (на основі вирішуваних завдань) [2; 3; 4; 5]:

Грамотичні: оволодіння грамотичною матеріалом, перш за все, створює можливість для переходу до активної мови учнів. Тренування у вживанні грамотичних структур, що вимагає багаторазового їх повторення, стомлює студентів одноманітністю, до того ж відсутня можливість отримання швидкого сталого

ефекту. Застосування граматичних ігор допоможе зробити нудну роботу більш цікавою та захоплюючою.

Лексичні і Фонетичні. Прикладами фонетичних ігор є зламаний телефон, чую - не чую, що це за слово звучить, транскрибовані фрази і пропозиції (розшифровка), чергова буква і т.д.

Орфографічні. Основна мета цього виду ігор - засвоєння правопису вивченої лексики. Всі вони орієнтовані на формування, розвиток або закріплення мовних навичок, підвищення мовної компетенції. Більшість ігор можна використовувати в якості тренувальних вправ на етапі як первинного, так і вторинного закріплення. Одна і та ж гра може бути використана на різних етапах заняття.

Також, за типом ігрової ситуації виділяють [2; 3; 4; 5] мовні, рольові, ділові. Мовні ігри спрямовані на формування вимовних, лексичних, і граматичних навичок і тренування вживання мовних явищ на підготовчому, предкомунікативному етапі оволодіння іноземною мовою. Основна ознака рольових ігор - учень висловлюється від імені персонажа, що по-перше вчить ставати на позицію іншого, по-друге розширює горизонт, по-третє дає можливість учневі вільно висловлюватися, так як навіть якщо він зіткнеться з критикою під час висловлювання, ця критика буде спрямована на персонажа, а не на нього. Рольова гра як форма навчання має на меті підготовку учасників до тих ситуацій, які виникають в їх реальному житті і діяльності, навчання їх до прийняття рішень в ситуації невизначеності, в незнайомій або творчій обстановці, де уява створює всі основні умови реальної ситуації [2; 3; 5].

Таким чином, дидактичні ігри сприяють активізації засвоєння навчального матеріалу з дисциплін

професійної спрямованості, дають поштовх побачити реальну ситуацію робочого середовища «з боку», вказують на можливі помилки вирішення проблемних ситуацій, розкривають не тільки індивідуальні здібності студентів, а й їх корпоративного співтовариства.

На підставі вищевикладеного можна зробити наступний висновок, використання ігрових технологій у навчальному процесі сприяє більш успішному вивченню іноземних мов, поглиблення знань в області майбутньої професійної діяльності, забезпечують практичну та теоретичну підготовку, супроводжувану закріпленням отриманих знань на практиці, і створює умови для творчого застосування іноземної мови у вільній формі. Аналіз таких педагогічних технологій, в свою чергу, дозволяє систематизувати застосування ігор під час занять з іноземної мови, здійснити якісний підбір ігрових технологій в залежності від поточних завдань навчання.

Література

1. Куліш І. М. Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету : дис. канд. пед. наук : 13.00.09 / Куліш І. М. – Черкаси, 2001. – 190с.
2. Алексеев Н. Г. Организационно-деятельностная игра: возможности в области применения / Н. Г. Алексеев, Б. А. Золотник, Ю. В. Громыко. // Вестник высшей школы. – 1987. – №7. – С. 30–35.
3. Короткова М. В. Методика проведения игр и дискуссий на уроках истории / М. В. Короткова. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 256 с.
4. Семенов В. Г. Динамическая классификационная модель игры / В. Г. Семенов. – Киев, 1984. – 240 с.
5. Коньшева А. В. Современные методы обучения английскому языку / А. В. Коньшева. – Минск: ТетраСистемс, 2004. – 176 с.

Швирка Є.О. Дидактична гра як засіб підвищення ефективності навчання майбутніх учителів англійської мови

У тезах піднімається питання ефективності підготовки майбутніх вчителів англійської мови. Розглядається дидактична гра як засіб активізації засвоєння навчального матеріалу з дисциплін професійного спрямування. Дається класифікація дидактичних ігор.

Ключові слова: дидактика, дидактична гра, вчитель англійської мови, технологія, метод.

Швырка Е.О. Дидактическая игра как способ повышения эффективности обучения будущих учителей английского языка

В тезисах поднимается вопрос эффективности подготовки будущих учителей английского языка. Рассматривается дидактическая игра как средство активизации усвоения учебного материала по дисциплинам профессиональной направленности. Дается классификация дидактических игр.

Ключевые слова: дидактика, дидактическая игра, учитель английского языка, технология, метод.

Shvyrka Ye.O. Didactic game as the way to increase education effectiveness of future English teachers

In the thesis we take up the question of effective arrangement of future English teachers. Didactic game is considered as the way of activation of digestion of studying material for the professional orientated disciplines. The classification of didactic games is provided.

Key words: didactics, didactic game, English teacher, technology, method.

УДК 371.32:811.111

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕВФЕМІЗМІВ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шоджазада Р.А.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук. керівник – Кокнова Т.А.,
к.п.н., доцент

Евфемізм як лінгвокультурне явище представляє особливий інтерес у науковому середовищі, тому що в останні десятиліття процес утворення евфемізмів протікає зі зростаючою інтенсивністю. Евфемізми отримують широке поширення в різних сферах мовленнєвої діяльності. Дослідження евфемізмів сприяє глибокому вивченню національної своєрідності іншомовної картини світу і мовленнєвої поведінки носіїв англійської мови.

Під час роботи за даною тематикою, були розглянуті праці С. Відлака, О. Кацева, Л. Крисіна, Б. Ларіна, В. Москвіна та інших фахівців, що займалися дослідженням даного питання. Слід відзначити, що будь-яка мова тісно пов'язана з менталітетом народу, його культурою, а також з традиціями його носіїв, саме тому багато процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві, знаходять своє відображення в системі мови. Англійська мова зазнала за останній час значних змін, які в більшості випадків пов'язані зі змінами в суспільній сфері. Те, що саме в англійській мові

виникли такі потужні тенденції, як мовна і культурно-поведінкова, не є випадковим. Норми мовленнєвої поведінки регулюються як культурними традиціями, так і стандартами соціальної поведінки конкретного соціуму: вони є релевантними для організації мовного спілкування, так як на їх основі створюються стереотипні національні оцінки комунікативної ситуації і прогнози її розвитку. Саме цей аспект нормативності важливий для дослідження ввічливої поведінки людини в соціумі.

У зв'язку з тим, що українська освіта активно модернізується та реформується, особливо гостро піднімається проблема виховання підростаючого покоління, а саме – розвиток етично сформованої особистості. У даних умовах виникає потреба виховання етичних цінностей у школярів, в основі яких закладено гуманне ставлення людини не тільки до себе, але і до оточуючих його людей, до суспільства в цілому, до природи. Формування етичних цінностей відбувається протягом усього життя людини, але саме шкільні роки є найбільш сензитивним періодом формування етичних цінностей.

Мовний етикет – національно специфічні правила мовної поведінки людей, що реалізуються в системі незмінних формул і виразів і пропонуються суспільством ситуаціях «ввічливого» контакту зі співрозмовником. До таких ситуацій належать наступні: звернення до співрозмовника і залучення його уваги, вітання, знайомство, прощання, вибачення, подяка і т.д. Проаналізувавши проблему формування етичних цінностей школярів, ми виявили, що сучасна ситуація навчання і виховання вимагає пошуку нових підходів для навчання. Виходячи з цього, ми пропонуємо на уроках іноземної мови вдаватися до евфемізації мови,

пропонувати школярам для вивчення різні евфемістичні конструкції і вчити комунікаторів використовувати евфемію на практиці, в мові.

Потрібно зауважити, що в будь-якій мові є груба, жорстока, непристойна, або нецензурна лексика, яку ми прагнемо не вживати у мовленні. Суть евфемізму полягає в тому, щоб грубі, незручні слова або вирази замінялися м'якшими, прийнятними, пристойними.

У «Словнику Лінгвістичних Термінів» О. Ахманової надається таке тлумачення поняття: евфемізм (або антифразис) – троп, що представляє собою непряме, прикрите, ввічливе, пом'якшувальне позначення якого-небудь предмета або явища та виникає за низкою прагматичних причин: ввічливість, делікатність, благопристойність, прагнення завуалювати негативну сутність окремих явищ дійсності [1, с.385].

В. Ярцева пропонує нам наступне визначення поняття евфемізм: евфемізми – емоційно нейтральні слова або вирази, які вживаються замість синонімічних їм слів або виразів, які здавалися говорить непристойними, грубими або нетактовними. Ними замінюють також табуйовані назви, архаїчні [2, с.198].

В. Заботкіна зазначає евфемізми як «стежки, засновані на непрямому, ввічливому, пом'якшувальний слові або словосполученні, ужитому в прагматичних цілях» [3, с.27].

Виходячи з вищесказаного, беручи до уваги зміст усіх дефініцій евфемізмів, ми спробували сформулювати власне визначення даного мовного явища. Під евфемізмом ми розуміємо заміну будь-якого недозволеного або небажаного слова або виразу на більш чемне з метою уникнути прямого найменування всього, що здатне пробудити негативні почуття у

співрозмовника, а також з метою маскування певних фактів дійсності. Евфемізація мови переслідує наступні три функції:

- пом'якшення грубого і неприємного слова або виразу для мовця;

- пом'якшення грубого і неприємного слова або виразу для співрозмовника;

- маскування дійсності.

Саме тому, проблема реалізації етичних норм за допомогою евфемізації іноземної мови в комунікації може носити методичний характер і знаходити рішення на уроках іноземної мови в процесі формування комунікативно-мовленнєвих умінь.

Слід зазначити, що такий аспект в контексті методики викладання іноземної мови не було представлено. Тому, ми пропонуємо варіант практичної реалізації зазначеного аспекту на уроці англійської мови в середній школі.

В першу чергу, вчитель знайомить школярів з лексикою і в процесі обговорення навчального матеріалу, роботи з текстами учні визначають зміст нової лексики, її позитивні і негативні відтінки. Наприклад: «*to have excess weight*» (несе негативний відтінок) – «*ranior woman*», «*of classic proportions*», «*full-figured woman*»; «*Slender*», «*thin*» (негативний відтінок) – «*sylph-like*»; «*The stomach*» – «*little Mary*»; «*Middle of the body*» – «*midriff*»; «*To diet*» – «*to bant*» і ін. Учитель звертає увагу на те, з ким, де, в яких умовах можна використовувати ті чи інші лексичні одиниці. Наприклад, словосполучення «*to have excess weight*» при розмові, при зверненні до людини краще замінювати такими евфемізмами, як: «*ranior woman*», «*of classic proportions*», «*full-figured woman*», так як домінуючою проблемою в усьому світі вважається проблема

«надмірної ваги». Стрункість жінок не завжди була актуальна, навпаки, в середні віки, повнота жінок вважалася еталоном краси. Звідси і з'явилися такі евфемізми, як: «*renoir woman*», «*of classic proportions*», які нагадують жінкам про те, що повнота є синонімом краси.

І. Афанасьєва акцентує на тому, що не слід вживати слово «*nigger*». «*Nigger*» походить від іспанського «*negro*», що в перекладі означає – чорний. Ізольовано слово не несе в собі негативної забарвлення, але все ж африканці вважають його надзвичайно образливим, тому що так називали їх прабатьків, які були рабами. Індіанців личить називати корінними американцями – «*native Americans*». Африканців і азіатів можна називати «*Non-whites*» [4, с.2].

На заключному етапі вчитель знайомить з прийомами евфемістично замінь, вводить поняття «евфемізм», відбувається відпрацювання засвоєного матеріалу через виконання ряду вправ. Наприклад, можна запропонувати таке завдання: Match each of the phrases in the left hand column with an appropriate euphemism from the right hand column.

1. To die – to go west;
2. Old – mature;
3. Toilet – lady's room;
4. Prostitute – lady of the night;
5. Cockroach – insect;
6. Fat – curvy figure;
7. To steal – to borrow from;
8. Garbageman – sanitation engineer.

На нашу думку, евфемізми обов'язково повинні бути предметом вивчення не тільки філології та мовознавства, а й культурології, оскільки в сучасній дійсності кількість людей з агресивною поведінкою

збільшується, тому що дуже важко уявити людину, яка нехтує вимогами такту, ввічливості, коректності до оточуючих, правилами поведінки, етикету. Тим не менше, використання евфемізмів у мові все-таки має супроводжуватися гарними знаннями іноземних мов і самоконтролем, щоб не погіршити ситуацію.

Перспективним напрямком цього дослідження ми вважаємо розробку циклу рекомендацій по вивченню евфемізмів на уроках англійської мови в межах загальноосвітньої школи.

Література

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. / О. С. Ахманова. – М., Русский язык 1969. – 608 с.
2. Ярцева В.Н. Большой энциклопедический словарь. / В. Н. Ярцева. – «Языкознание», 1998. – с. 214
3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М., 1989. – с. 31
4. Афонасьева И. В. Эвфемизация как средство формирования этических норм в речевом поведении учащихся на уроках английского языка / И.В. Афонасьева. – Молодой ученый. – 2015. – №9.1.

Шоджазада Р.А. Особливості використання евфемізмів в середній школі на уроках англійської мови

Стаття присвячена дослідженню евфемізації англійської мови, запропоновано варіант використання евфемістичних замінів – грубої, недоречної лексики на більш м'яку на уроках іноземної мови. Евфемізми виступають засобом розвитку етичних норм у речовій поведінці учнів.

Ключові слова: навчання англійській мові, евфемізація, етичні норми, мовленнєва поведінка, речовий етикет.

Шоджазада Р.А. Особенности использования эвфемизмов в средней школе на уроках английского языка

Статья посвящена исследованию евфемизации английского языка, предложен вариант использования эвфемистических замен – грубой, неуместной лексики на более мягкую на уроках иностранного языка. Эвфемизмы выступают средством развития этических норм в речевом поведении

Ключевые слова: обучение английскому языку, эвфемизация, этические нормы, речевое поведение, речевой этикет.

Shodzhazada R.A. Features of the usage of euphemisms in high school in English lessons

The article investigates euphemisation of the English language, a version of use of euphemistic substitutes is proposed – from rough and inappropriate vocabulary to softer vocabulary on the foreign language lessons. Euphemisms are a means of development of speech etiquette in the speech behavior of students.

Key words: teaching English, euphemisation, ethical standards, speech behavior, speech etiquette.

УДК 811.111:378.147

PHONE TECHNOLOGY AS AN EDUCATIONAL
TOOL AT ESP CLASSES

Shchableva A.M.

Luhansk Taras Shevchenko National University

At the early beginning of phone technology a mobile phone was seen as a portable telephone that could transmit information from one person to another that is at some distance wirelessly. Later on it was added such features as entertainment in the form of e-games, digital photography with the help of integrated camera, video recorder, business applications and many others. During the last decade mobile phones have gone from being simple phones to being fully-functional pocket-sized computers (smartphones) that become a permanent companion of students' life. A study from researchers at Baylor University has found that college students spend an average of 9 hours a day on their mobile phones for different purposes [1]. In our thesis we are going to study how university students and teachers can use mobile phone for educational purposes at ESP classes.

The problem of mobile phones usage in classes has been studied by many scientists and has become still debated. One researches (R. Murphy, B. McCoy) state that telephones at classes are very distracted and should be banned, while others (N. Tkachenko, H. Reinders, Suleyman Sad) disagree and support phone technology as they can substitute expensive equipment and even motivate students to learning.

M. Ormiston says "we didn't ban pens in our schools because students can pass notes during class. The pencils have also survived even though you could poke someone in the eye. And the amount of paper that is generated in most schools is almost criminal. This is a new time in education and with dwindling budgets, so we need to rethink possibilities, stretching every dollar. These mini computers are walking through the doors each day, let's put them to work"[2]. No doubt that almost every teacher will agree

with such idea of phone usage taking into account not only schools but colleges and universities as well. The truth is that “teachers are used to asking students to turn off their mobile phones but soon they could be a major classroom aid for teaching and learning” [3, p. 82]. Many teachers probably are afraid to try phone technology at their language classes because they think only about possible failures and drawbacks. But implementing new techniques and methods is a part of a teacher development. That’s why we think they shouldn’t ignore possible positive effects of phone technology usage.

One of the first who studied mobile technology in language learning and teaching was J. Norton. She states “technology is transforming how we communicate, socialise, play, shop and conduct business. These profound changes place pressure on the traditional models of language learning, such as teaching in a formal classroom setting. They also present us with amazing opportunities to re-design the way we teach and learn English” [4]. Still the usage of phone technology at ESP classes haven’t studied yet. So the aim of our thesis is to find different ways of mobile phones usage at ESP classes.

Students who study ESP at institutes and universities are not children – they are adults. And it can be the case when “adult learners may have valid reasons for leaving their phones on. Business people, for example, may have a mandate to keep in touch even whilst in class, or parents may need to be available for calls related to children” [5]. The authors of OUP Professional Development advise at the beginning of term to negotiate rules for phone use with students. They say that teachers should discuss when, if ever, it is OK to use phones for calls or texting and establish cell phone etiquette for the classroom. The authors

emphasize that this should be done with maximum student input so that the rules are agreed rather than imposed.

Some examples of acceptable use of cell phones in the class might include:

Using the calendar to schedule meetings with other students

Taking notes using a note app or recording function

Audio recording the lesson (with teacher's permission)

Looking up unknown words

Adding peers to their contacts list

Photographing board work or homework assignments

Sharing photos when related to class content [5].

Phone technology can be used for the development of any of four English skills – reading, listening, writing and speaking with the core mandatory component (grammar and vocabulary). Let's study each of them in details.

Smartphone can be used to practice reading articles (authentic and adapted) from the Internet from a pdf reader. Unfortunately or fortunately, but there is very few textbooks for ESP classes that teacher can afford to buy and there are some examples when there are not any textbooks for some specialties like English for Special Education, English for Human Health, English for Physical Culture etc. And what is more, there is no computer class or access to it. In this case the smartphone is seen as a real catch.

Smartphone can be used to develop listening skills. Students can listen to podcasts, stories, recorded audio files, radio etc. And here smartphones with headphones can substitute linguaphone classrooms. That's a really good saving for the establishments with limited funding. Here is the list of online resources for specific purposes:

<http://learnenglish.britishcouncil.org/en/professionals-podcasts>

BBC Podcasts <http://www.bbc.co.uk/podcasts> ,

Ello <http://ello.org/>,

TED <https://www.ted.com/topics>.

Nowadays any mobile phone has a feature of text messaging. And sometimes this feature drives teachers mad. Because it violates discipline in the class and leads to unplanned pauses. But now you will get to know how your students can use text messaging as an education tool. Firstly, text messaging can be used to practice grammar. For instance, the grammar topic of your class with the students of Human Health is Conditionals. You can practice Conditionals by texting the first part of an “if clause” sentence (e.g. “If I eat fatty food...”) on his or her phone and sending it to one of the students. That student has to complete the sentence (e.g. “If I eat fatty food, I will be overweight”) and forwards it to another student who uses the second clause to continue the chain reaction (“If I am overweight...”). Secondly, this technique can also be used to compose a chain story, where each student adds a new segment of a story to the one he or she receives by text message. And in such a way students will practice their writing skills. Another idea is a simple vocabulary task, where students create a new word that begins with the last letter of a word they receive a text message. This activity will be appropriate as a revision task of the learned module. For example, the revision of Summer Olympic Games topic, that covers kinds of Summer Olympic sports, equipment needed and participants, for the students of Physical Culture. These ideas we adopted from Suleyman Sad’s who proposed similar activities for the students of General English [6].

One more idea for practicing grammar was taken from Joanna Norton. She explains how teachers can personalize the teaching and learning process with the help of phone camera. Teaching the topic of one's daily routine she asks her learners to make a visual record of their daily activities and share it with their friends. Images can be displayed on a camera roll or individually [4].

Students who have smartphones like to install different apps like games, Facebook, VK, Instagram etc. But except entertainment apps, there are also educational apps that our learners can use in the classroom as well as at home. One of the most popular apps that we advise students to install is a mobile dictionary. We propose them to have thesaurus (e.g. Merriam-Webster, Oxford Dictionary) and bilingual dictionaries (Multitran). Thesaurus dictionaries usually have a feature of pronunciation that helps students to revise new vocabulary at home. Such dictionaries can be online and offline.

Video camera is a great feature for speaking practice. Your students can use it for oral presentations, role plays and project-based activities. These activities are important as they summarize what was learnt in the framework of a particular topic. There is such a tendency that the class hours are shortened and some teachers can omit such types of activities. Due to video recorder teachers can save their class hours and hold to a plan. For example, at the end of the semester students of the Institute of Pedagogy and Psychology were asked to make a project on the topic "Charity in Our Life". During the class the students discussed what charity is, learnt different charity symbols, organizations and had a group discussion about Movember (charity event). Their homework was to make a promo video about coming charity event at their university on different charity reasons (children with disabilities, multi child

families etc.). Students had to follow the requirements of the project, divide responsibilities and present the promo. Suleyman Sad proposes to assess a mobile phone project through the Internet having students, teachers of English evaluate and rank them [6]. In such a way the best works can be selected and given awards.

All the arguments above allow us to state that there are educational advantages of mobile phone (smartphone) usage at ESP classes. But they will take place only in case a teacher negotiates rules of phone use for the classroom at the beginning of the course. In our research we found the following ways of mobile phone usage: 1) reading articles from the Internet that can substitute absence of the relevant ESP textbook; 2) listening to podcasts, stories, recorded audio files, radio for specific purposes; 3) typing text messages for grammar and vocabulary practice; 4) speaking online with the help of video recorder for oral presentations, role plays and project-based activities on specific purposes; 5) personalizing the teaching and learning process with phone camera; 6) installing educational mobile apps for language practice.

The perspective of the study lies in examining mobile phone usage at English classes for students of Sports, investigating activities that develop English skills to satisfy the specific language needs of the students.

References

1. Cellphone Addiction Is ‘an Increasingly Realistic Possibility,’ Baylor Study of College Students Reveals [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.baylor.edu/mediacommunications/news.php?action=story&story=145864>
2. M. Ormiston How to Use Cell Phones as Learning Tools / Ormiston M. // [Электронный ресурс]. — Режим доступа:

<http://www.teachhub.com/how-use-cell-phones-learning-tools>

3. H. Michael New Opportunities Intermediate Student's book Pearson Education Limited, 2006

4. J. Norton How students can use mobiles to learn English / Norton J. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/teaching-tips-how-students-can-use-mobiles-to-learn-english>

5. EFL problems – Cell phones in the adult classroom: interruption or resource? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://oupeltglobalblog.com/2013/10/23/eflproblems-cell-phones-in-the-adult-classroom-interruption-or-resource/>

6. Suleyman Sad Using Mobile Phone Technology in EFL Classes / Sad Suleyman // English Teaching Forum. –2008. – Р. 34 – 40 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1096315.pdf>

Щаблева А.М. Телефонні технології як навчальний інструмент на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням

У тезах доповіді досліджувалась проблема використання мобільного телефону на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням. Було наголошено на тому, що телефоні технології можуть бути не тільки «порушенням або втручанням», але й «навчальним засобом». Були проаналізовані способи використання сучасних мобільних технологій для вивчання та викладання англійської мови за спеціальними цілями, серед яких автор виділив: 1) читання статей з мережі Інтернет; 2) прослуховування подкастів, історій, записаних аудіо файлів професійного спрямування; 3) написання текстових повідомлень для практикування професійно спрямованої граматики та лексики; 4) онлайн говоріння; 5) персоналізація

вивчення та викладання; б) встановлення навчальних додатків.

Ключові слова: телефонні технології, навчальний інструмент, англійська мова за професійним спрямуванням.

Щаблева А.Н. Телефонные технологии как учебный инструмент на занятиях английского языка профессионального направления

В тезисах доклада исследовалась проблема использования мобильного телефона на занятиях английского языка профессионального направления. Было отмечено, что телефонные технологии могут быть не только «нарушением или вмешательством», но и «учебным инструментом». Были проанализованы способы использования современных мобильных технологий для изучения и преподавания английского языка по специальным целям, среди которых автор выделил: 1) чтение статей из сети Интернет; 2) прослушивание подкастов, историй, записанных аудио, файлов профессионального направления; 3) написание текстовых сообщений для практики профессионально направленной грамматики и лексики; 4) онлайн говорение; 5) персонализация изучения и преподавания; 6) установление обучающих приложений.

Ключевые слова: телефонные технологии, учебный инструмент, английский язык профессионального направления

Shchableva A.M. Phone technology as an educational tool at ESP classes

In thesis of the report the problem of mobile phone usage at ESP classes was studied. It was emphasized that phone technologies can be not only “violation or

interruption” but “educational tool” as well. It was analyzed the ways of modern mobile technologies usage for learning and teaching ESP, among them the author pointed out the following: 1) reading articles from the Internet; 2) listening to podcasts, stories, recorded audio files, radio of specific purposes; 3) typing text messages for grammar and vocabulary practice; 4) speaking online; 5) personalizing teaching and learning; 6) installing educational mobile apps.

Key words: phone technology, educational tool, English for Specific Purposes

САМОБУТНІСТЬ СХІДНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 811.581

КЛЮЧІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ: ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ПИСЕМНОСТІ, РОЛЬ У РОЗУМІННІ ЗМІСТУ ІЄРОГЛІФІЧНИХ ЗНАКІВ

Дмитрієва А.С.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Гуань С.С.,
викладач кафедри східних мов

Однією з особливостей ієрогліфічного тексту є те, що зміст слів здебільшого розкривається не в точних чи обмежених смислових межах, і тому не має єдиного точного вираження чи трактування. Через це навряд чи можливий однобічний або однозначний підхід до нього. Можна сказати, що у разі сприймання змісту китайського тексту, його певною мірою домислює читач, іноді значно розширюючи його первинний смисл.

Слід зауважити, що розуміння специфіки мовної картини світу і моделі світу народів далекосхідного ментального простору (китайців, японців) неможливо без усвідомлення, по-перше, факту ієрогліфічності китайської і японської мов, і, як наслідок, – ієрогліфізованості свідомості їх носіїв. Перший спирається на систему одиниць лексичного корпусу мови, а другий – на систему графо-лексем (ієрогліфів), що в повному обсязі охоплюють і відображають перший. На перетині цих двох рівнів виникає багато лінгвальних та нелінгвальних процесів і явищ, які відображають особливості функціонування зазначених

мов в історичному просторі, а, отже, і відмінностей мовної картини світу китайців і японців [15, с. 10].

Як відомо, китайська ієрогліфіка є найдавнішою “реліктовою” писемністю людства, що збереглася до наших днів. В основі цієї системи, що складається з тисяч ієрогліфів (у даний час близько 40 тис.), лежить т. зв. таблиця ключових знаків (нині – 214, у давнину – 540). Таблиця становить зведений предметно-тематичний класифікатор ідеографічного типу, призначений для пошуку і класифікації ієрогліфів за встановленими графо-семантичними параметрами.

Ключ охоплює ряд похідних графо-лексем: 牝/牡/牧/物/特/犧 тощо, у кожній з яких тією чи іншою мірою виявляється його домінантна семантика: 牝 (кит. pìn | яп. hin/mesu, “самка”), 牡 (кит. mǔ | яп. bo/osu, “самець”), 牧 (кит. mù | яп. boku/maki, “паща”), 物 (кит. wù | яп. butsu/ mono, “річ”, “предмет”), 特 (кит. tè | яп. toku/oushi, hitori, koto-ni, “щось особливе”), 犧 (кит. xī | яп. gi/ikenie, “жертва”).

Має місце також сполучення зазначених похідних графо-лексем з іншими графо-лексемами: 牝牛(кит. pìnniú | яп. meushi, “корова”); 牡牛(кит. m niú | яп. oushi, “бик”); 牧人(кит. mùrén | яп. bokujin, “пастух”); 犧牲(кит. xīshēng | яп. gisei, “жертва”).

Для кращого розуміння далекосхідної мовної моделі світу варто також проінтерпретувати канонічний ієрогліф 永 (кит. yong, яп. ei, кор. 영 yeong, “вічність”) – каліграфічний зразок, за яким сотнями років китайські, японські, корейські й в’єтнамські діти навчалися каліграфії. Він поєднує в собі 8 елементів (八方, кит. bafang, яп. happō; досл. “вісім напрямків”), які в далекосхідній філософсько-каліграфічній традиції

розглядаються як базові графічні риси, що складають підґрунтя архітекtonіки всієї системи китайської ієрогліфіки: крапка $\cdot$ (початок); горизонтальна пряма $—$ (небо, земля); вертикальна пряма $|$ (те, що об'єднує небо і землю, включаючи людину); крючок $┘$ /горизонтальний варіант: $└$ / (опора і перехідний процес); висхідна (розвиток); вигнута ліворуч (перерозвиток); змах $丿$ (загасання); штрих $㇏$ (завмирання).

Як зазначає Є.В.Маєвський кожний ієрогліфічний знак має «певне значення», котре «певним чином» відрізняється від значення (значень) його фонетичних референтів-слів, що в японській мові записуються складовою абеткою кана або латиницею. Ієрогліфи виражають поняття в певному сенсі незалежно від озвучуваних слів або не зовсім так, як роблять озвучувані слова. Часто траплялися й нині трапляються випадки, коли ієрогліф власно і є знаком мови, а відповідне озвучене слово (морфема) – всього лише його тінню, або коментарем. Коли в добу Мейдзі (1898-1912 рр.) утворювалися сотні нових канго (слів, побудованих з морфем китайського коріння), майже ніхто не думав про їх звучання [3, с. 72; 4].

Ієрогліфи є стійкими сполученнями семантично вмотивованих графем, постійними за своїм значенням, складом і структурою й відтворюваними в писемній мові як цілісні лексичні одиниці, в окремих випадках схожі на фрази. Разом з тим ієрогліфи є не тільки знаками письма, але й культурними кодами, які, з одного боку, репрезентують–генералізують–концептуалізують своєю архітекtonікою та її окремими складовими майже весь феноменальний світ, а з іншого, – утворюють мовну модель світу, впливаючи на спосіб

мислення людей і організуючи його за чіткою логіко-предметною схемою

Підсумовуючи, вище викладене, можна зробити висновок, що в цілому китайська ієрогліфіка є універсальною когнітивно-логіко-семіотичною системою, яка функціонує не тільки як система логографічного письма, але й як інструмент пізнання й моделювання світу.

Література

1. Алексеев В.М. Китайская иероглифическая письменность и ее латинизация / В.М. Алексеев. – Л., 2012. – 143 с. 2. Васильев В.П. Анализ китайских иероглифов / В.П. Васильев. – 2-е изд. – СПб., 1998. – Ч. 1–2. – 2009. – 211 с. 3. Истрин В.А. Возникновение и развитие письма / В.А. Истрин. – М.: Наука, 2015. – 600 с. 4. Маевский Е. В. Графическая стилистика японского языка / Евгений Викторович Маевский. – М.: Муравей-Гайд, 2010. – 174с. 5. Ошанин И.М. Происхождение, развитие и структура китайского иероглифического письма / И.М. Ошанин. – М., 2014. – С. 78–91. 6. Софронов. М.В. Китайский язык и китайская письменность. Курс лекцій/ М.В. Софронов. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2011. – 290 с.

Дмитрієва А.С. Ключі в китайській мові: їх значення в писемності, роль у розумінні змісту ієрогліфічних знаків

У статті розглянуто механізми інтерпретації дійсності в мовах, що використовують логографічне письмо; витлумачено ієрогліфи як образно-логіко-символічні знаки, що мають безліч інтерпретацій; виявлено особливості сприйняття й трактування моделей світу представниками ієрогліфічних культур.

Ключові слова: логографічне письмо, моделі світу, механізми інтерпретації дійсності, ієрогліфічні культури

Дмитриева А.С. Ключи в китайском языке: их значение в письменности, роль в понимании содержания иероглифических знаков

В статье рассмотрены механизмы интерпретации действительности в языках, использующих логографическое письмо; истолкованы иероглифы как образно-логико-символические знаки, имеющие множество интерпретаций; выявлены особенности восприятия и трактовки моделей мира представителями иероглифических культур.

Ключевые слова: логографическое письмо, модели мира, механизмы интерпретации действительности, иероглифические культуры.

Dmitrieva A.S. Keys in the Chinese language: their significance in writing, role in understanding the content of hieroglyphic signs

The article deals with the mechanisms of interpreting reality in the languages that use logographic writing. Hieroglyphs are defined as image-logical-symbolic signs that have many interpretations. It reveals the peculiarities of perception and interpretation of worlds' models by the representatives of hieroglyphic cultures.

Key words: logographic writing, Worlds' models, mechanisms of interpreting reality, hieroglyphic cultures.

УДК 811.581.13

ДІАЛЕКТИ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ КИТАЙСЬКОЇ
МОВИ

Тертична Д.Ю.

ДЗ «Луганський національний університет імені
Тараса Шевченка», студентка

Наук.керівник – Гуань С.С.,
викладач кафедри східних мов,
Федічева Н.В. – к.п.н., доцент,
завідувач кафедри східних мов

Якщо розглядати китайську мову, то більшість людей вважають, що вона складається з ієрогліфів та має офіційну назву – путунхуа. Насправді ж, китайська мова – це ціла колекція найрізноманітніших діалектів або діалектів, які відрізняються вимовою, лексикою і граматикою. І путунхуа – лише один з них. Мета роботи постає в більш детальному розгляді системи діалектів в китайській мові. Завдання обумовлюються потребою вивчення проблеми розповсюдження та значення різних діалектів китайської мови. Актуальність роботи, по-перше, визначається тим, що китайська мова є однією з шести мов ООН, а, по-друге, вона посідає перше місце у світі за кількістю мовців, яка перевищує 1,2 мільярда осіб. Тому сучасні дослідники приділяють підвищену увагу вивченню діалектів китайської мови.

Китайська мова – це не що інше, як сукупність безлічі діалектів, серед яких розрізняють сім основних груп: путунхуа (який в англійській мові прийнято називати словом *mandarin*), діалект шанхайського регіону У (*wu*), кантонській (*cantonese* або *уе*), мінньнань (*minnan* – південний мінь), хакка (на путунхуа *kejiahua* означає «мова гостей»), гань (мова провінції Цзянсі) і сян (мова провінцій Хунань і Сичуань). Інші важливі діалекти містять у собі: міньбей (або північний мінь), мова міста Фучжоу і Цзіньюй (діалект провінції Шаньсі). Цікаво відзначити, що, людина, яка говорить

на шанхайському діалекті навряд чи зрозуміє діалект мін'нань, але обидва зможуть зрозуміти зміст текстів, які написані ієрогліфами [1, с. 8-11].

Крім самих діалектів існують також варіації всередині кожного з них. Вони відрізняються наголосами або вимовою звуків. Розглянемо, наприклад, путунхуа. Те, як на ньому розмовляють жителі північних регіонів помітно відрізняється від вимови жителів півдня або південного заходу. Навіть в Пекіні і Тяньцзіні (міста розташовані лише в 30 хвилинах їзди один від одного на високошвидкісному поїзді) місцевий путунхуа має свої особливості [1, с. 8].

На основі живих діалектів, що існували в першій половині I тис. до н. е, склалася давньокитайська літературна мова – веньянь (文言), який вже в I тис. н. е. розійшовся з мовою усного спілкування і став незрозумілим на слух. Цю письмову мову, яка відображає норми давньокитайської мови, використовували в якості літературної мови до XX століття. Веньянь зазнав протягом століть значних змін, наприклад, поповнився термінологією. З початку I тис. н. е. формується нова письмова мова, що відображає розмовну мову, – байхуа (白話) («простий», «зрозуміла мова»), він склався в X-XIII століттях. Північний байхуа (на основі північних діалектів) ліг в основу загальнонародної китайської мови – путунхуа (普通話) («загальнозрозуміла мова»), яку до 1911 року називали гуаньхуа (官話), потім, до 1949 року – гоуй (國語). У першій половині XX століття путунхуа утвердився в письмовому спілкуванні, витіснивши веньянь, і став національною літературною мовою [2, С. 10].

Відмінності діалектів бувають фонетичні, тонові (наприклад, північні діалекти мають 4 тони, південні – 6), лексичні та граматичні. Щоб об'єднати таку велику

країну з великою кількістю діалектів, у 1956 році офіційною мовою Китаю став путунхуа. За фонетичну та лексичну основу був узятий мандаринський діалект, поширений в Пекіні, в основу граматики якого було покладено «байхуа» – літературна мова [2, с. 11].

Мандарин або «путунхуа» – це офіційна мова Китаю і Тайваню, яка використовується в бізнесі, уряді і в освітніх установах. У світі налічується 870 млн його носіїв. Носії інших діалектів вивчають його в школах. Володіючи путунхуа, можна вести звичну бесіду в будь-якій частині Піднебесної [3, с. 2].

Кантонській є важливим діалектом як всередині, так і за межами Китаю. Налічується близько 70 млн носіїв. У Китаї вони в основному проживають в провінціях Гуандун, Гуансі і Хайнань, а також в ОАР Гонконг і Макао (Аоминь). За межами Китаю мешкають в Сінгапурі, Малайзії і в «Чайна-таун» Сполучених Штатів Америки, Великобританії та Канади. Більшість літніх жителів Гонконгу говорить тільки англійською мовою і на кантонському діалекті [3, с. 2].

Міньнань – важлива група діалектів. Вона включає в себе діалекти, на який говорять в провінції Фуцзянь, в м. Сяминь, а також на о. Тайвань. Налічується близько 50 мільйонів носіїв цієї групи китайських діалектів [4, с. 3].

На діалекті Хакка говорять близько 40 млн осіб в Китаї. Це один з найдавніших діалектів, який походить з Північного Китаю. Хакка отримав розвиток під час міграцій в провінцію Гуандун. У Китаї хакка можна зустріти в провінціях Гуандун, Фуцзянь, Цзянсі, Гуансі, Хунань і Сичуань, також в Тайвані, Малайзії, і Сінгапурі [4, с. 3].

На У говорять в Шанхаї і в провінціях Цзянсу і Чжецзян. Всього в світі більше 90 млн мовців цього

діалекту. Переважна більшість з них живуть в Китаї. До того ж до мешканці Шанхаю володіють іншими діалектами з групи У, це мови Ханчжоу, Сучжоу, Нінбо і багато інших[4, с. 4].

Незважаючи на велику кількість путунхуа в повсякденному житті китайця, тільки 17% населення говорять на ньому. Більшість людей, крім офіційної мови, говорить і на своєму рідному діалекті, а найчастіше на 2-х, 3-х, в залежності від походження батьків. Поширена така ситуація, коли дитина в школі говорить на путунхуа, вдома з батьками на одному діалекті, а з бабусями, дідусями – на іншому.

Таким чином, розглянувши найбільш поширені діалекти китайської мови, можна переконатися в тому, що діалекти в китайській мові формувались з початку створення Китаю та тепер складають значний культурний пласт мови. Хоча кожен діалект відрізняється, але він є невід'ємною частиною китайської мови в цілому. Китайська мова являє собою сукупність дуже різних мовних або діалектних груп, які розглядається більшістю мовознавців як самостійна мовна гілка.

Література

1. Зав'ялова О.І. Діалекти китайської мови. - М.: Наукова книга, 1996.
2. Юань Цзя-хуа. Діалекти китайської мови / Під ред. проф. Г.П. Сердюченко. - М.: Наука, 1965. - 55 с.
3. Мовний атлас Китаю / Під ред. Вюрм С.А. та ін / Hong Kong, 1988.
4. Коряків Ю. Б. Китайські мови // Велика російська енциклопедія. Том. XIV. М.: Изд-во БРЕ 2009.

Тертична Д.Ю. Діалекти як особливість китайської мови

У даній роботі розглянуті поширені діалекти китайської мови. Мета роботи постає в більш детальному розгляді системи діалектів в китайській мові. Завдання обумовлюються потребою вивчення проблеми розповсюдження та значення різних діалектів даної мови.

Ключові слова: діалект, путунхуа, система діалектів, фонетичні та лексичні відмінності.

Тертычна Д.Ю. Диалекты как особенность китайского языка

В данной работе рассмотрены самые употребляемые диалекты китайского языка. Цель работы заключается в более детальном рассмотрении системы диалектов в китайском языке. Задачи определяются потребностью изучения проблемы распространения и значения различных диалектов данного языка.

Ключевые слова: диалект, путунхуа, система диалектов, фонетические и лексические отличия.

Tertychna D. Y. Dialects as a peculiarity of the Chinese language

This scientific paper deals with the most commonly used dialects of the Chinese language. The aim of the work is to consider the details of the system of Chinese dialects. The tasks are determined by the need to study the problem of spreading and meaning of different dialects of the given language.

Key words: dialect, putonghua, dialect system, phonetic and lexical differences.

ЛІТЕРАТУРА КРАЇН СХОДУ

УДК 821.521-3

СОЗДАНИЕ ОБРАЗА НЕЛЮДИМОГО ЧЕЛОВЕКА В ПРОСТРАНСТВЕ МЕГАПОЛИСА НА ПРИМЕРЕ «ТРИЛОГИИ КРЫСЫ» Х. МУРАКАМИ

Калашник Е.В.,

ГУ «Луганский национальный университет имени
Тараса Шевченко», преподаватель кафедры восточных
языков

Окунькова Л.А.,

ГУ «Луганский национальный университет имени
Тараса Шевченко», старший преподаватель кафедры
романо-германской филологии

Социальные процессы, происходящие в обществе за последнее время, наложили глубокий отпечаток на жизнь современной молодежи. Молодые люди страдают от чрезмерного влияния хай-тэковских технологий, теряя при этом культурные и общественные ценности. Пагубное изобилие алкоголя, наркотических средств и аморального поведения влекут за собой необратимые процессы взросления человека и становления личности. Всеобщее непонимание подростка наталкивается на стену отчуждения общества и неприятие его как нормального индивида. В результате человек сталкивается с отсутствием круга общения, теряет интерес к жизненно-важным аспектам бытия и становится замкнутым. Создав свой собственный мир, он находит себя счастливым в окружении всего лишь двух-трех человек.

Целью данного тезиса является проанализировать произведения популярного японского

прозаика Харуки Мураками и охарактеризовать запутанность личности, его безнравственность в выборе отношений и индифферентного чувства к окружающим. Творчество Х. Мураками, конечно, не все критики принимают однозначно. Это свидетельствует о полном отрыве от стандартов типичных художественных жанров, построенных на «приятном» для читателя изложении материала. Японский писатель неотразим в своем индивидуальном стиле написания произведения из-за прямого, в большей мере грубого, но чрезмерно правдивого очерка жизни и быта простого человека. Среди критиков, написавших ремарки и отзывы на произведения Мураками были: Анна Шушпанова, Ирмела Хидзия-Кишнерайт, Владимир Токмаков, Александр Акулов и другие.

Харуки Мураками называют «современным молодым писателем», нагляднее прочих отразившим Дух Метрополии. Под этим понятием понимаются отнюдь не чувства, переживания и запахи обитателей больших городов, но сам воздух пространства «бетонных джунглей» - уже после того, как в нем стерты все следы пребывания людей. Совершенно неорганической и дегуманизированной Метрополии, в которой больше не осталось никаких «я» или «мы» [1, с.274-275].

Словарь С.И. Ожегова предлагает нам следующее определение понятия «образ». Образ – это тип, характер в литературном произведении [2, с.372].

Тот же словарь определяет характеристику нелюдимого человека, встречающегося в произведениях Мураками, как избегающего общения с другими людьми.

Девизом главного героя можно считать девиз Снупи из комиксов, созданных Чарльзом Шульцем в 1950 году: «Мне наплевать на тебя, поэтому и ты меня не трожь, будь добр» [1, с. 280].

Все произведения автора «пропитаны» одиночеством, герои не любят вести долгие дискуссии, шумное времяпрепровождение; они смотрят на море, готовят еду, слушают музыку, читают или просто спят, чем отражают сущность ментальности современного молодого человека.

Сам писатель дает следующую характеристику героев своих произведений: «Герои моих книг – очень одинокие люди. Но у них есть хотя бы их стиль и их стремление выжить. А это много значит. Они не знают, для чего они живут и каковы их цели, но им все-таки приходится жить [1, с. 291-192].

Харуки Мураками – абсолютный мастер слова и легенда современной литературы. Его мировая известность даже выше, чем та невероятная популярность, которую он снискал у себя на родине, в Японии. Его романы отмечены литературными премиями (по всему миру). Все его книги, вышедшие на русском языке, стали национальными бестселлерами. Воистину, если бы Мураками не существовало, его стоило бы придумать. Так же как он придумывает свои невероятные сюжеты, всякий раз создавая изысканную притчу/сказку/реальность... [3, с. 386].

Примеры из его произведений напрямую говорят о мыслях и чувствах героя, предлагая своей спутнице провести время вместе за обедом, как того требует общественный этикет, он хочет в душе абсолютно противоположного ответа, получив который, остается доволен и собою, и сложившимися обстоятельствами:

– *Слушай, может нам вместе пообедать?*

Она оторвала взгляд от чеков и покачала головой:

– Я люблю обедать одна.

– И я люблю.

– И ты? [1, с. 50].

Главный герой, будучи подростком, сделал главные жизненные выводы в общении с социумом, поэкспериментировав в области взаимоотношений. К его глубокому удивлению это сработало и помогло ему в дальнейшем сосуществовании с окружающими.

«Незадолго до окончания школы я решил выпускать наружу не больше половины своих сокровенных мыслей. Зачем я так решил, уже не помню, но строго выполнял это несколько лет» [1, с. 90].

Как мы видим, минимализм в общении непосредственно отражается на организацию быта. Будучи немногословным в разговоре, люди подобного типа предпочитают незначительное количество предметов и вещей в повседневной жизни.

– Вот это комната! Ничего нету...

Я кивнул. В моей комнате действительно ничего не было. Только кровать под окном. Слишком широкая для одиночной и слишком узкая для полуторной [1, с. 178].

«Большое» и «Великое» таким людям, которых изображает Мураками, не по плечу. Размеры подобного рода «портят» их изначально. Пользуясь привилегией огромного города, где затеряться и остаться незамеченным маленькому человеку так легко, подвергаются пагубному влиянию развратного современного общества.

Когда я проснулся, по обе стороны от меня обнаружили две близняшки. Мне приходилось несколько раз иметь дело с близняшками – но такого, чтоб они находились по обе стороны от меня, еще не случалось [1, с. 135].

– А сейчас? – спросила она. – Сейчас у тебя кто-нибудь есть?

Немного подумав, я решил не говорить про близняшек.

– Никого нет.

– И тебе не одиноко?

– Привык. Дело тренировок [1, с. 216].

Через мысли главного героя автор делает выводы, что «...ложь и молчание – два тяжких греха, которые особенно буйно разрослись в современном человеческом обществе. Мы действительно много лжем – или молчим» [1, с. 105].

Развитие современной цивилизации на примере произведения Харуки Мураками «Трилогия Крысы» идеально описывает негативное влияние на психологическое развитие тинейджеров XXI века. Хотя произведение было написано в 70-е годы прошлого столетия, идеи трилогии стали более актуальными с появлением хай-тэковских технологий, которые являются залогом возникновения нелюдимости и индифферентности молодых людей к окружающим.

Литература

1. Мураками Х. Слушай песню ветра. Пинбол 1973: Романы / Пер. с яп. В. Смоленского. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. – 304 с.
2. Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М.: Рус. яз., 1986. – 797 с.
3. Мураками Х. Норвежский лес: роман / Пер. с яп. А. Замилова. – М.: Изд-во Эксмо, 2013. – 384 с.

Калашнік О.В., Окунькова Л.О. Створення образу нелюдимої людини у просторі мегаполісу на прикладі «Трилогії Криси» Х. Мураками

В даній тезі викладені причини виникнення відлюдкуватих відчужених молодих людей, що живуть

в сучасному суспільстві; охарактеризовано певний вплив технологій та інших різноманітних зовнішніх факторів на становлення людини як особистості, визначення її місця в суспільстві. Проаналізовано наведені приклади з сюжетів твору, які характеризують героя і підтверджують його нелюдимість і відчуженість від світу.

Ключові слова: нелюдимість, суспільство, характер, технології.

Калашник Е.В., Окунькова Л.А. Создание образа нелюдимого человека в пространстве мегаполиса на примере «Трилогии Крысы» Х. Мураками

В данном тезисе изложены причины возникновения нелюдимых отчужденных молодых людей, живущих в современном обществе; охарактеризовано определенное влияние технологий и других различных внешних факторов на становление человека как личности, определение его места в обществе. Проанализировано наведенные примеры из сюжетов произведения, которые характеризуют героя и подтверждают его нелюдимість и отрешенность от мира.

Ключевые слова: нелюдимість, общество, характер, технологии.

Kalashnik O. V., Okunkova L.O. The creation of the image of an unsociable person in the metropolitan according to the example of the "Trilogy of the Rat" by H. Murakami

The reasons for the emergence of unsociable alienated young people living in modern society are set out in this thesis; some influence of technologies and other

various external factors on the formation of a person as a person, his place in society are characterized. The induced examples from the plots of the work that describe the main character and confirm his non-solitude and detachment from the world are analyzed in this thesis.

Key words: unsociability, society, character, technology.

УДК 821.521'81.161

ОБРАЗИ ПРИРОДИ В ЯПОНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ЯК УСОБЛЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Малахова Ю.В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», канд. філол. наук, доцент

Японська поезія відрізняється своєю гармонічністю з природою. Кожен її образ створює характерну тільки для японського народу картину світу. Кожна мова відображає певний спосіб сприйняття і устрою світу, або його мовну картину. Сукупність уявлень про світ, укладених у значенні різних слів і виразів мови, складається в якусь єдину систему поглядів і цінностей, яка в тій чи іншій мірі розділяється всіма, хто спілкується цією мовою. Недарма сучасна японістика приділяє багато уваги вивченню мовної картини світу. Актуальність теми полягає в тому, що концептуальність образів природи в японській поезії несе в собі приховану семантику, що є дуже важливою ланкою у вивченні японської мови. Це питання вивчають сучасні японісти, такі як І.П. Бондаренко, Ю.Л. Мосенкіс, М.В. Якименко, В.Л. Пирогов, Д. І. Переверзев та інші. У своїх дослідженнях вони

зазначають, що саме семантика образів природи допомагає емпірично простежити як тонко і гармонійно японці поєднують їх у мистецтві і надають їм нових значень. Це утворює нову білу пляму у дослідженнях мовної картини світу. Отже, тема є актуальною, завдяки тому, що мовна картина світу японців зазвичай викликає багато труднощів у її розумінні, тому порівняння поезій із їх перекладами та аналіз семантики кожного образу природи – надає змогу зрозуміти вірш більш детально, та вносить великий вклад у дослідження мовної картини світу японців. Об'єктом дослідження є японська поезія, як складова частина мовної картини світу. Предметом дослідження послуговували образи природи, обрані методом суцільної вибірки з «Кокін-вака-сю. Збірка старих і нових японських пісень» (Переклад І. Бондаренко).

Мета дослідження: проаналізувати образи природи (сніг, слива, річка, вітер, місяць, зозуля, гори, вкриті лісом) як уособлення мовної картини світу японської поезії.

Мета та завдання роботи обумовили застосування певного комплексу методів і прийомів дослідження, з-поміж яких виокремлюється:

- зіставний, або контрастивний метод для порівняння двох мов;
- контекстно-семантичний метод для виявлення значення слова у даному контексті;
- кроскультурний аналіз для порівняння мовних картин світу українців та японців;
- критичний аналіз літературних джерел, ретроспективне вивчення вітчизняного і зарубіжного досвіду для пошуку потрібної інформації;

- порівняльний (зіставний) аналіз для порівняння прямого значення образів природи із переносним;
- контекстуальний метод для простеження змін семантики символів образів природи у контексті поезії.

В цій роботі буде наведено декілька прикладів того, що уявлення образів природи для українського населення відрізняється від уявлення японського. По-перше, це пов'язано з тим, що деяких явищ не існує в Україні, а деяких в Японії. По-друге, природа завжди має велике значення для японців, милування природою притаманне усім японцям. Отже простежити цю закономірність нам допоможе поезія.

Перший образ який ми розглянемо це сніг. Зміст концепту " сніг " у японській ліриці - мотив смутку, туги, який реалізує одну з основних категорій класичної поетики 物の哀れ (моно-но аваре), яка полягає в тому, що кожна річ, предмет або явище 物 (моно), крім зовнішньої, виявленої форми, несе в собі особливу, неповторну чарівність, пов'язану зі станом смутку й печалі[1, с. 197]:

雪の内に
春はきにけり
鶯の
こほれるなみだ
いまやとく鶯

Повсюди сніг,
Але весна прийшла!
Можливо, хоч тепер
Замерзлі сльози
Розтануть в оченятах солов'я.
(Імператриця Нідзьо) [5, с. 80].

Наступний образ – це образ сливи, який часто поєднують з образом снігу. За народним повір'ям сніг сприяє квітуванню сливи. Слива та сніг – звичайні парні образи. Слива – символ весни, що перемагає зиму, добродіє і мужність, котрі долають труднощі, шлюб і щастя. [4, с. 78]

梅の香の

ふりをける雪に

まがひせば

誰かことごと

分きておらまし

Хто відокремить снігу аромат

Від пахощів квітучих слив,

Той зможе

Під снігопадом

Гілочку зламати!

(Кі-но Цураюкі)

[5, с. 417].

Наступна важлива особливість японського устрою життя – це традиційність, що відноситься і до природи. Ніде, мабуть, не існує такого своєрідного і чи не всенародного культу, як культ «ханамі» – квітів сакури в Японії. Гілка сакури, яка символізує багатство і своєрідність рослинного світу країни, мабуть, найповніше відображає естетичні смаки японського народу [4, с. 58]. Сакура – це центральний образ японської поезії, символ весни.

心ざし

ふかく染めてし

おりければ

消えあへぬ雪の

花とみゆらん

Весни жадання в глибині душі

Іскряться барвами...
На тьмянний сніг дивлюся –
І вишень квіт
Ввижається мені.
(Невідомий автор)
[5, с. 83].

Ієрогліф гліцинія – записується тим же ієрогліфом, що й Фудзі – фамільне ім'я роду Фудзівара – 藤原氏 («поле гліциній»). Хвилі гліциній – постійний образ. Грона квітів лілового кольору, що ростуть зазвичай біля води, які гойдав вітер, нагадували хвилі.
[2, с. 132]

わが宿の
池の藤波
さきにけり
山杜鵑
いつか来なかむ

Морськими хвилями гліцинія цвіте
Над озером біля моєї хати.
Коли ж тепер зозуля прилетить
Із гір сюди
Своїх пісень співати?
(Невідомий автор)
[5, с. 213].

Хризантема – квітка, з якою пов'язані надії на довголіття. Свято Хризантем (дев'ятий день дев'ятого місяця) служив приводом для різних обрядів, пов'язаних з довголіттям. Біла хризантема від інею змінює свій колір – жовтіє (т.зв. інше цвітіння). Згідно з китайським повір'ям, якщо випити росу з квітки хризантеми або воду з цією рососою, то можна подовжити молодість і досягти довголіття [11, с. 96].

秋をおきて

時こそ有りけれ
菊の花
うつろふからに
色のまされば
Пора осіння –
Час для хризантем!
Навіть коли тьмянішає
Їх колір,
Вони ще чарівнішими стають!
(Тайра-но Садафун)
[5, с. 359].

Далі детально проаналізуємо образ вітру. Голос вітру змінюється: якщо влітку він нагадує зітхання, то взимку і восени віє зі свистом, з завиванням. Образ вітру в соснах часто вживаний, особливо в піснях осені [2, с. 256].

川風の
すずしくもあるか
うち寄する
浪とともにや
秋なたつらむ
Холодний вітер
Віє вздовж ріки
І осінь разом з хвилями на берег,
Здається, насувається
Також!
(Кі-но Цураюкі)
[5, с. 249].

Образ місяцю достатньо часто зустрічається в японській поезії, тому проаналізуємо його більш ретельно. Місяць – згідно з легендою, на ньому росте дерево камфорового лавру. У поезії місяць часто уподібнювався жінці: його доводиться подовгу чекати,

особливо влітку, коли місяць з'являється лише на світанку. Образ місяця відбивається на рукаві, зволоженому сльозами. Бачити у обличчі місяця образ коханої або коханого – постійний мотив поезії [3, с. 163].

木の間より
もりくる月の
影みれば
心づくしの
秋はきにけり

Побачивши,
Як крізь гілки дерев
На землю сяйво місячне
Струмусь,
Помітив осені люб'язної прихід!

(Невідомий автор)

[5, с. 263].

Образ зозулі (хототогісу) в японській поезії ототожнюється з вісницею потойбічного світу. Вважалося, що зозуля зимує в далеких горах, тобто в глибинах гір, а в травні прилітає до «поселення» – до столиці. Зозулю зазвичай з нетерпінням чекали, особливо її «першого голосу», а заспівувала вона опівночі, і тому намагалися не проспати. Вважалося, що в перші дні зозуля співає ще несміливо, неголосно – поки не звикне до нового місця. Зозуля і квіти унохана – один з багатьох парних образів хейянської поезії [3, с. 27].

ほとうぎす
なく声きけば
わかれにし
古里さえぞ
恋しかりける

(Невідомий автор)
Коли почую раптом спів зозулі,
З любов'ю пригадаю
Рідний край,
З яким мене
Недоля розлучила!
[5, с. 224].

Образ – гір, вкритих лісом невід'ємна частина поезії та прози Японії. Це образ безлічі людських очей – варіант «загальносвітового» образу любовної лірики. Перейти гору, як і перейти річку, – образ-символ, що має значення «досягти успіху в любові». Порівняння вогню вулкана Фудзі з полум'ям любові – традиційний образ з давньої поезії. Дим над вершиною Фудзі – символ людської чутки. [6, с. 365]

神なびの
三室の山を
秋ゆけば
錦たちける
心ちこそすれ
Здається, ріжеш дорогу парчу,
Коли на Мімуру –
Священну гору –
Ти сходиш восени
В Камунабі.
(Мібу-но Тадаміне)
[5, 376].

Отже, ми з'ясували те, що образи природи в японській поезії несуть у собі сакральний зміст. Японці шанували природу як божество, кожному образу належить своє власне значення, що закорінене у найдавніших народних уявленнях та віруваннях. Воно може кардинально відрізнятись від українського, та

європейського взагалі. Наприклад, як калина для українців – це символ держави, краси, образ молодої дівчини, але для японців калина – це не що інше як просто кущ, який до речі в Японії не росте. Образ квітучої сакури – невід’ємна частина поезії та прози Японії, але в уявленні українців вона не асоціюється з приходом весни, для представників Європи сакура – це звичайне красиве квітуче дерево.

Література

1. Астон В.Г. История японской литературы / Пер. В. Мендринна. Под ред. Е. Спальвина. Владивосток, 1904. – 408 с.
2. Дьяконова Е.М. Природа, люди, вещи и способы их отражения в поэзии трехстиший // Человек и мир в японской культуре: Сб. ст. – М., 1985. – С.196-208.
3. Ермакова Л.М., Мещеряков А.Н. Растения и животные в японской поэзии. Природа, 1988, #11. С. 25–30.
4. Иванов В.В. Лунарные мифы // Мифы народов мира. Энциклопедия. Гл. ред. С.А.Токарев. В 2-х тт. М., 1988. – 301с.
5. Иофан Н.А. Человек и мир в японской культуре/ Н.А. Иофан М., Книга по тербованию. - 2012. – 141 с.
6. Кокін-вака-сю. Збірка старих і нових японських пісень / Переклад І. Бондаренко. – Київ: ФактЖ, 2006. – 1280 с.
7. Мещеряков А.Н. Книга японских символов./ А.Н. Мещеряков М.: Наталис, 2007. – 556с.
8. Мосенкіс Ю.Л. Всесвіт у дзеркалі японської мови: словес. символи культури Японії / Ю.Л. Мосенкіс, М.В. Якименко. – Київ : А+С, 2005. - 350 с.
9. Николаева Н. С. Японские сады./Н.С. Николаева – М.: Изобразительное искусство, 1975. – 280 с.
10. Садокова А.Р. Японская календарная поэзия./ А.Р. Садокова М., 1993.- 160 с.
11. Хайдегер М. З діалогу про мову. Між

японцем і тим, хто запитує. // Час і буття. М.: Республіка, 1993. – 173 с.

Малахова Ю.В. Образи природи в японській поезії як уособлення мовної картини світу

Мета дослідження: проаналізувати образи природи як уособлення мовної картини світу японської поезії. Об'єкт дослідження: японська поезія, як складова частина мовної картини світу. Предмет дослідження: послуговували образи природи, обрані методом суцільної вибірки з «Кокін-вака-сю. Збірка старих і нових японських пісень» (Переклад І. Бондаренко). Мета дослідження: проаналізувати образи природи як уособлення мовної картини світу японської поезії. Мета та завдання роботи обумовили застосування певного комплексу методів і прийомів дослідження, з-поміж яких виокремлюється зіставний метод, контекстно-семантичний метод, кроскультурний та контекстуальний аналіз.

Ключові слова: японська поезія, образи природи, мовна картина світу, уособлення мовної картини світу.

Малахова Ю.В. Образы природы в японской поэзии как репрезентация языковой картины мира

Цель исследования: проанализировать образы природы как олицетворение языковой картины мира японской поэзии. Объект исследования: японская поэзия как составная часть языковой картины мира. Предмет исследования: послужили образы природы, избранные методом сплошной выборки «Кокин-вака-сю. Сборник старых и новых японских песен» (Перевод И. Бондаренко). Цель исследования: проанализировать образы природы как олицетворение языковой картины мира японской поэзии. Цель и задачи работы

обусловили применение определенного комплекса методов и приемов исследования, среди которых выделяется сопоставимый метод, контекстно-семантический метод, кросскультурный контекстуальный анализ.

Ключевые слова: японская поэзия, образы природы, языковая картина мира, репрезентация языковой картины мира.

Malakhova Yu.V. Images of nature in Japanese poetry at the embodiment of a language picture of the world

The thesis deals with the analysis of the meanings of images of nature as the embodiment of a language picture of the world of Japanese poetry. The object of research is the Japanese poetry as an integral part of the language picture of the world. The subjects of research were the images of nature chosen by the method of continuous sampling in the "Kokin-Waka-Shu. A collection of old and new Japanese songs" (translated by I. Bondarenko). The aim of the research work is the analysis of images of nature as the embodiment of a language picture of the world of Japanese poetry. The purpose and objectives of the work led to the use of a set of methods and techniques of research work, among which is a comparative method, context-semantic method, crosscultural and contextual analysis.

Key words: Japanese poetry, images of nature, language picture of the world, the embodiment of a language picture of the world.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА МІЖКУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

УДК: 347.78.034

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНИХ ТЕКСТІВ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ РЕЯ БРЕДБЕРІ «МАРСІАНСЬКІ ХРОНІКИ»)

Березан К. В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка», магістрантка

Наук. керівник – Перова С. В.,
к.п.н.,

доцент, завідувач кафедри
теорії та практики перекладу

Переклад – це діяльність з інтерпретації сенсу тексту однією мовою і створення нового, еквівалентного тексту іншою мовою. Будь-який текст має комунікативні властивості. Сприймаючи отриману інформацію, читач вступає в певні особистісні відносини з мовцем і його висловом, так звані прагматичні відносини. Здатність тексту надавати комунікативний ефект (в метафоричному сенсі) виражається прагматичним потенціалом (прагматикою) тексту.

Актуальність даної роботи полягає у тому, що такий жанр як наукова фантастика є недостатньо дослідженим з точки зору прагматики. Метою цієї роботи є дослідити прагматичні особливості науково-фантастичних текстів та поглибити знання з такого розділу лінгвістики як прагматика. Термін «прагматика» був введений до наукового вжитку Ч. Моррісом,

засновником семіотики і теорії знаків. Як розділ лінгвістики прагматика вивчає мову. Вона фокусується на розмовних імплікатурах, що є процесом, в якому один говорить те, що має на увазі, а інший слухає і робить висновок.

Прагматика вивчає ту мову, яку безпосередньо не промовляють. Замість цього мовець натякає на щось, а також пропонує значення, а слухач сприймає зміст посилання. У повсякденному мовному спілкуванні значення слів і фраз постійно мається на увазі і не вказується прямо. Прагматика також обов'язково досліджує, як слухачі роблять висновки про те, що було сказано, для того, щоб прийти до інтерпретації передбачуваного сенсу висловлювання. Таким чином, вона досліджує, як багато з того, що не було повідомлено, визнається як частина того, що було повідомлено. Тобто прагматика є вивченням того, наскільки більше було повідомлено, ніж фактично сказано. [2] Прагматичний аналіз художнього тексту допомагає поглянути на твір з нової точки зору та проаналізувати його на новому рівні, поєднавши мовний та психологічний аспекти.

Художня література є одним з основних видів мистецтва. Вона завжди відбивала і відображала найважливіші проблеми суспільного життя, розвиваючись разом з нею. На сьогодні світова художня література не тільки має традиційні видові та жанрові форми художніх творів, а й збагачується за рахунок розвитку інших форм. Одним з таких дуже цікавих явищ на сучасній мапі світової літератури є народження нового жанру – наукової фантастики. У 1947 році Р. Хайнлайн запропонував для фантастики коротке визначення – «література міркувань» [6]. Назва виявилася яскрава і зручна, і справді пояснювала, нехай

і частково, своєрідність наукової фантастики і, отже, була охоче прийнята. Дуже схоже до цього визначення і розуміння наукової фантастики в іншого відомого автора І. Єфремова: наукова фантастика – «література логічних міркувань» [1], а на думку японського письменника Кобо Абе, наукова фантастика – це «література гіпотези» [3]. В рамках культурної історії наукової фантастики літературні тексти інтерпретуються через їх здатність відображати і заломлювати зовнішні соціально-політичні та ідеологічні ситуації, а також служити засобом оцінки і критики з конкретних ідеологічних позицій [4].

Одним з найяскравіших прикладів жанру наукової фантастики можна вважати «Марсіанські хроніки» Рея Бредбері. Десять між романом і коротким збірником оповідань цей твір є одним з найвідоміших науково-фантастичних творів. У повісті йдеться про людей, що вирішують відправитись досліджувати і колонізувати Марс. Але у цьому творі ми також бачимо зображення марсіанських персонажів, які ведуть таке саме життя, складне й заплутане, як і у нас тут, на Землі. Чарівний опис космічного простору, іноземців та фантастичні подорожі роблять його одним з найбільших творів наукової фантастики, що коли-небудь був опублікований. І хоча події відбуваються на далекій планеті, але «Марсіанські хроніки» також мають і земні теми любові, жорстокості та втрати.

Головною особливістю повісті є те, що Р. Бредбері акцентує увагу на наявні проблеми суспільства, хвилюючі американців на початку 50-тих років: загроза початку ядерної війни, туга за простішим життям, расизм і цензура.

Розглянемо прагматичні особливості науково-фантастичних текстів використовуючи переклад

«Марсіанських хронік» Віталія Носенко. Цей переклад є прагматично адекватним, бо він семантично точно передає зміст оригінала і враховує його прагматичні компоненти.

"Don't talk. I have something for you. Here. Take this key."

The captain flushed. "It's a great honor."

- Не розмовляйте. Я повинен вручити вам одну річ. Візьміть оцей ключ.

Капітан аж зашарівся від задоволення.

- Для мене це велика честь, - почав він.

Прагматичні поправки, адресовані читачу, приймають у цих перекладах різноманітні форми, виявляючи себе при перекладі реалій, авторських оказіоналізмів, фразеологічних

"Them sign! Ho! How marvelous!"

Them, oh, them sign!" Tears sprang from his eyes. He slapped his knee and bent to let his laughter jerk out of his gaping mouth. He held himself up with the desk. "Them sign!"

одиниць. Щоб вони поставили свої підписи! - Він так реготав, що сльози виступили у нього на очах. Він ляпав себе по коліну і аж лягав, знемагаючи від сміху. Нарешті йому вдалося стати на ноги, вцепитися руками за край столу. - Свої підписи! - повторював він.

- Ха-ха-ха! Їхні підписи! Це мені подобається!

Цей переклад можна вважати семантично точним, тому що майже не помітна прагматична адаптація.

The captain wrote his name. "Do you want my crew to sign also?"

- А члени команди? Їм теж треба поставити свої підписи? - запитав

капітан, підписуючи бланк.

Перекладач відтворює комунікативний ефект, закладений у мові оригіналу за допомогою лексичних засобів мови перекладу і завдяки цьому вплив тексту і реакція на текст залишається такою ж самою і як після прочитання уривку в оригіналі.

Підводячи підсумок можна сказати, що переклад це не тільки заміна одиниць однієї мови на одиниці іншої. Це достатньо непростий процес, що передбачає низку труднощів, які перекладачеві необхідно долати, щоб досягти головної мети перекладу – адекватності, тобто такого перекладу, який здійснюється на рівні, необхідному і достатньому для передачі незмінного плану змісту при дотриманні відповідного плану вираження, тобто норм мови [5]. При цьому не слід забувати про головне завдання перекладача при виконанні цієї мети – вміло застосувати перекладацькі трансформації, щоб текст перекладу найточніше передавав всю інформацію, закладену в тексті оригіналу та при дотриманні відповідних норм мови.

Література

1. Ефремов И. А. Наука и научная фантастика / И. А. Ефремов / Фантастика. 1962. — М.: Мол. гвардия, 1962. — с. 471.
2. Норман Б. Ю. Лингвистическая прагматика (на материале русского и других славянских языков) : курс лекций/ Б. Ю. Норман. – Минск, 2009. – 183 с.
3. Разговор шел о фантастике. Беседа с Кобо Абе // Иностранная литература. — 1967. — № 1. — с. 264.
4. Burling W. J. Marxism // The Routledge Companion to Science Fiction / Ed. by M. Bould, A.M. Butler, A. Roberts, Sh. Vint. – London; N. Y.: Routledge, 2009. – P. 236–245.
5. Песина С. А. Прагматические особенности перевода текстов [Текст] / С. А. Песина, К. В. Попова //

Образование и наука в современных условиях : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 9 окт. 2015 г.) / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. — Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс», 2015. — № 4 (5). — С. 258–261. **6.** Акрамов Ш. Р. НАУЧНАЯ ФАНТАСТИКА — ПРОБЛЕМЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ (ЛИТЕРАТУРНЫЙ ОБЗОР) // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. XVII междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск: СибАК, 2012.

Березан К.В. Прагматичні особливості перекладу науково-фантастичних текстів (на прикладі повісті рея бредбері «марсіанські хроніки»)

Прагматика займається вивченням сенсу, який повідомляється мовцем та інтерпретується слухачем. Таким чином прагматика займається аналізом того, що люди мають на увазі в своїх висловлюваннях, а не аналізом відокремлених слів або фраз в цих висловлюваннях. Здійснення прагматичного впливу на одержувача інформації складає найважливішу частину будь-якої комунікації. Аналіз прагматики тексту дає можливість передбачити також потенційний комунікативний ефект впливу тексту на читача

Ключові слова: переклад та прагматика, прагматична адекватність перекладу, прагматичний вплив, семантично точний переклад, комунікативний ефект.

Березан К.В. Прагматические особенности перевода научно-фантастических текстов (на примере повести Рэя Бредбери «марсианские хроники»)

Прагматика занимается изучением смысла, который сообщается говорящим и интерпретируется слушателем. Таким образом прагматика занимается анализом того, что люди имеют в виду в своих высказываниях, а не анализом обособленных слов или фраз в этих высказываниях. Осуществление прагматического влияния на получателя информации составляет важнейшую часть любой коммуникации. Анализ прагматики текста дает возможность предусмотреть также потенциальный коммуникативный эффект влияния текста на читателя

Ключевые слова: перевод и прагматика, прагматическая адекватность перевода, прагматичный влияние, семантически точный перевод, коммуникативный эффект.

Berezan K.V. Pragmatic features of translation of the science fiction texts (on the example of Ray Bradbury's novel "The Martian Chronicles")

Pragmatics is the study of meaning, which is communicated to the speaker and interpreted by the listener. Thus, the pragmatics is about analyzing what people mean in their statements, rather than by analyzing isolated words or phrases in these statements. The implementation of pragmatic influence on the recipient of information constitutes the most important part of any communication. Analysis of the pragmatics of the text makes it possible to predict also a potential communicative effect of the text's influence on the reader.

Key words: translation and pragmatics, pragmatic adequacy of translation, pragmatic influence, semantically accurate translation, communicative effect.

EXPRESS YOURSELF IN CHINESE
MISUNDERSTANDINGS OF CHINESE EXPRESSIVES
IN POLISH - CHINESE TRANSLATION

Mgr Katarzyna Bańka

In this paper the author focuses on the analysis of the problem of translation of one certain type of speech act, namely: expressives, rendered from Chinese into English and vice versa. The author analyzes the translations performed by students of the University of Silesia 1st year Chinese translation programme. The texts are based on textbooks by Yang Jizhou, 'Hanyu Jiaocheng' volume 1 (2007) and volume 2 (2007a) mentioned in the reference section (see: Research Material Reference), or have been created by the author for the purpose of the research. Due to the limited space available in this article only a few examples will be introduced and analyzed in detail.

The analyzed material includes explanations of *translation patterns* of and errors in each of the above mentioned expressive type, namely: proposing, thanking, apologizing, congratulating and welcoming, put into short phrases and dialogues with and without context. The participants of the research were 1st year English- Chinese translation students. Throughout the research all of them were equipped with print dictionaries; however, they were not allowed to use internet sources.

In the case of proposing, there are various forms in which we can invite or ask someone *for* something or *to do* something in Chinese, as can be seen below (see: 'figure 1. Chinese-Polish translation of expressive - Proposing'). In the translation section of the table I have introduced my ideas of translation of the given examples. Students tend to

simplify where possible, by choosing one functional equivalent (directional equivalent) for all of the below-mentioned examples, for instance ‘ok?’. It may be observed that ‘ok’ is not even a Polish word, and the Polish language possesses many more suitable equivalents than this English borrowing.

Character s	Pinyin	Translation
怎么样?	Zěnmeyàng?	Co o tym sądzisz? / What do you think about it?
好不好?	Hǎobùhǎo?	Dobrze? / Is it ok.?
行吗?	Xíng ma?	Dobrze? / Is it ok.?
可以吗?	Kěyǐ ma?	Czy mogę? / May I? / Am I allowed to
能不能?	Néngbùnéng?	Czy mogę? / May I?
我请客!	Wǒ qǐngkè!	Ja stawiam! / My treat!
我来	Wǒ lái.	Pozwól mnie. / Let me.
让我吧。	Ràng wǒ ba.	Proszę pozwól mnie. / Please let me.

The other most frequently occurring pattern is an error of translation, which may be illustrated by the example of: ‘我请客’ which means ‘My treat’ (‘Ja stawiam!’). When students do not know any of the equivalents fitting the material to be translated, they tend to choose a word-for-word translation, which in examples such as this one can be quite misleading. The phrase ‘我请客’ when divided into three component words means我I, 请 please, 客 guest or customers, which instead of meaning ‘My treat!’ would yield something like ‘I please guests (or worse - customers)!’. In this situation, we have an already existing

natural equivalent: 'My treat!'. However, in other examples word-for-word translation might be a good way of translating certain phrases, such as ‘让我吧!’ translated as ‘please allow me’ (‘proszę pozwól mnie’), which is a perfectly good directional equivalent of this short sentence.

Table: Figure 1 Chinese-Polish translation of expressive - Proposing’

As for thanking and apologizing, students, again, generally try to make their translations as simple as possible. A simple ‘dziękuję’ (‘thank you’) or ‘przepraszam’ (‘pardon me’) are usually used instead of the translation examples that I have introduced in the tables below (see: ‘Figure 2. Chinese - Polish translation of expressive – Thanking’ and ‘Figure 3. Chinese - Polish translation of expressive – Apologizing’). It is worth noting that although the main sense of the translation is being introduced, the emotional impact upon the listener is being changed, becomes more basic and emotionless, and fails to take account of the well-known Chinese cultural issue of ‘having face’(you mianzi – 有面子). The equivalence of such a translated notion is neither ‘natural’ nor ‘directional’; it seems that it is just a word-for-word translation without the emotional impact which in oral communication is crucial to understanding the notion of the utterance.

Characters	Pinyin	Translation
真谢谢你!	Zhēn xièxiè nǐ!	Dziękuję bardzo! / Thank you, really!
非常感谢!	Fēicháng gǎnxiè!	Ślicznie dziękuję! / Thank you very much!
麻烦您!	Máfan nín!	Dziękuję za fatygę! / I am sorry to trouble you

Table: Figure 2. Chinese - Polish translation of expressive – Thanking

Characters	Pinyin	Translation
对不起!	Duìbùqǐ!	Przepraszam! / I am sorry.
真不好意思!	Zhēn bù hǎoyisi!	Naprawdę przepraszam! / I am truly sorry!

Table: Figure 3. Chinese - Polish translation of expressive – Apologizing

Congratulating in Chinese is very tricky. Depending on the occasion, Chinese use different types of phrases. In Polish we usually have only one basic word for all of the six examples introduced below (see: ‘Figure 4. Chinese - Polish translation of expressive – Congratulating’): ‘Gratulacje!’ (directive equivalent). Sometimes, when students are not familiar with a particular phrase, they will adhere to the routine of word-for-word translation, sometimes thereby committing translation errors. For instance: ‘祝贺’(literally: 祝-pray for happiness and 贺-send presents) is translated more like an act of giving presents than of congratulating anyone, and thus the sense of the utterance is altered. There is nothing indicating an act of giving presents to anybody in the ST. What is more, whenever there are idiomatic phrases, such as ‘乔迁之喜’(word-for-word: 乔-tall, 迁-move, 之-them, 喜-like) and students do not know the phrase, which has a natural, already existing equivalent, or cannot make out the sense of it, they tend to omit it, which is in certain situations a safe choice, but most of the time is unacceptable, especially in the case of Polish- Chinese translation. With these omissions the text is materially altered and does not introduce the same emotional impact in the translated version.

Characters	Pinyin	Translation
恭喜	Gōngxǐ	Gratulacje! / congratulations / greetings
祝贺	Zhùhè	Gratulacje! / to congratulate
贺词	Hècí	Gratulacje! / message of congratulation
祝寿	Zhùshòu	Gratulacje! / birthday congratulations
乔迁之喜	Qiáoqiānzhīxǐ	Gratulacje! / congratulations on house-moving or promotion (idiom); Best wishes for your new home!
温居	Wēn jū	Gratulacje! / congratulations on new residence

Table: Figure 4. Chinese - Polish translation of expressive – Congratulating

Finally there is the last type of expressive, namely welcoming (see: ‘Figure 5. Chinese - Polish translation of expressive – Welcoming’). Politeness is a crucial component in day-to-day conversation in China; cultural notion equivalence is something a good translator should strive for in his/her translation. ‘The social view of politeness says that each society has a special set of social norms consisting of more or less explicit rules that prescribe a certain behavior, a state of affairs, or a way of thinking in a context’ (Yeganeh, 2012:86). The personal pronoun ‘you’ can have two versions in Chinese: 你 – a regular you (‘ty’), and 您 – an honorific form of you (no equivalent in English)

– in Polish ‘Ty’ with a capital ‘T’ in order to show some respect. Thus ‘你好!’ is a simple ‘Cześć!’ (‘Hello!’), whereas ‘您好!’ is more like ‘Dzień dobry Panu/i!’ (‘Hello Sir/Madam!’).

Ambiguity arises, however, in phrases such as: ‘来来来’. Without context it means: ‘come come come’ / ‘bring bring bring’ or ‘next next next’. Usually, however, it means ‘Come to me!’ ‘Get closer!’ ‘Come take a look!’. As we can see, the translation of a single utterance without context may be very confusing, and may result in student translation errors or simply the omission of such uncomfortable phrases.

Characters	Pinyin	Translation
你好！	Nǐ hǎo!	Dzień dobry! / Hello!
您好！	Nín hǎo!	Dzień dobry Panu/-i! / Hello!
请进！	Qǐng jìn!	Proszę wejść! / Please come in!
欢迎！	Huānyíng!	Zapraszam! / Witam! / Wejdzcie! / Welcome!
来来来！	Lái lái lái!	Chodź Chodź! / Wejdz wejdz! / Come! Come!

Table: Figure 5. Chinese - Polish translation of expressive - Welcoming

In my research over 80% of the translation exercises were rendered by means of using direct equivalents or word-for-word translation. The second strategy was not always successful, leaving some notion of the ST behind. In all, over 85% of the texts and phrases were translated appropriately; however sometimes, because of a lack of culture-related knowledge and vocabulary gap (as in the

examples of idioms, or politeness markers in Chinese), the strategies of omission, deletion or resignation were used as a last resort.

Reference

1. Yang, Jizhou., 2007. HanyuJiaocheng di yi ce shang. Beijing Language and Culture University Press. Beijing (volume 1)
2. Yang, Jizhou., 2007a. HanyuJiaocheng di yi ce xia. Beijing Language and Culture University Press. Beijing (volume 2)
3. Yeganeh, M.T. 2012. Apology Strategies of Iranian Kurdish-Persian Bilinguals: a Study of Speech Acts Regarding Gender and Education. In: *Frontiers of Language and Teaching*. Vol. 3, 86-95.

Катаржина Банка Непорозуміння у перекладі виразних слів та словосполучень з китайської мови на польську

Стаття присвячена аналізу проблеми перекладу одного певного типу мовного акту, а саме: виразів, що передаються з китайської на англійську і навпаки. Автор аналізує перекази, виконані студентами Сілезького університету. Тексти засновані на підручниках Ян Цзічжоу, «HanyuJiaocheng». Інші тексти були створені автором для цілей дослідження. Приклади наведені і проаналізовані в статті.

Ключові слова: мовний акт, китайські виразні слова, переклади, дослідження.

Катаржина Банка Недоразумения в переводе выразительных слов и словосочетаний при переводе с китайского на польский

Статья посвящена анализу проблемы перевода одного определенного типа речевого акта, а именно: выражений, переводимых с китайского на английский и

наоборот. Автор анализирует переводы, выполненные студентами Силезского университета. Тексты основаны на учебниках Ян Цзичжоу, «HanyuJiaocheng». Другие тексты были созданы автором для целей исследования. Примеры приведены и проанализированы в статье.

Ключевые слова: речевой акт, китайские выразительные слова, перевод, исследование.

Mgr Katarzyna Bańka Express yourself in Chinese. Misunderstandings of Chinese expressives in Polish-Chinese translation

The paper deals with the analysis of the problem of translation of one certain type of speech act, namely: expressives, rendered from Chinese into English and vice versa. The author analyzes the translations performed by students of the University of Silesia. The texts are based on textbooks by Yang Jizhou, 'HanyuJiaocheng'. Other texts have been created by the author for the purpose of the research. Examples are given and analyzed in the article.

Key words: speech act, Chinese expressives, the translations, the research.

УДК: 347.78.034

ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ АВТОРА ТВОРУ В ТЕКТСІ АВТОПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЙ ЮРІЯ ТАРНАВСЬКОГО)

Крисало О.В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса
Шевченка», канд.філ.наук, доцент

Проблема автоперекладу не є новою в сучасній лінгвістиці, їй присвячена достатня кількість наукових робіт, зокрема, дослідження Олександра Фінкеля, Елізабет Божур, Жаклін Ріссе, Раньє Грутмана, Брайана Фітча, Річарда Брауна, Жюльєн Грін, Менахема Перрі та інших. Але лінгвокультурологічна складова питання автоперекладу залишається недостатньо вивченою.

Автопереклад представляє собою особливий вид перекладу, в якому традиційна схема «Автор → Перекладач → Читач» трансформується та набуває форми «Автор-Перекладач → Читач». Але, на нашу думку, ці зміни носять більш формальний характер: змінюється кількість задіяних в процесі осіб, але суть процесу перекладу не змінюється. Функції автора і перекладача виконує одна людина, одна мовна особистість, але вихідний продукт і переклад відбивають різні її грані, різні культури, що вплинули на її формування. І ці різні риси стають причиною того, що переклад стає абсолютно новим лінгвокультурним явищем порівняно з оригіналом художнього твору.

Це положення ілюструє творчість Юрія Тарнавського – українського поета та прозаїка, одного із засновників «Нью-Йоркської Групи», співзасновника і співредактора літературно-мистецького річника «Нові Поезії», члена Національної Спілки Письменників України. Юрій Тарнавський – автор багатьох поетичних, прозаїчних, драматичних творів, але він присвятив багато енергії й перекладницькій праці з української мови на англійську та з різних мов на українську. Його власні твори були перекладені англійською, французькою, німецькою, польською, португальською, румунською і російською мовами, івритом. Окремою сторінкою книги творчості Юрія

Тарнавського йде автопереклад збірки поезій «This Is How I Get Well» (укр. «Ось, як я видужую», 1978).

Аналіз мовної особистості автора-перекладача слід, на наш погляд, починати з оригіналу його творів. Розглядаючи англomовні вірші Юрія Тарнавського, ми бачимо наявність таких рис його мовної особистості:

- Загадковість назви збірки. З одного боку, читач може припускати, що назва збірки це звичайнісінька гра слів. «To get well» можна сприйняти як гру на слово «менінгіт» – вірші появляються незабаром після появи авторового роману «Meningitis». Але, як вважають дослідники творчості Тарнавського, цю тезу можна пояснити ще й по-іншому. «Творчий процес – як наприклад, праця над новим романом – може стати настирливістю, що переслідуватиме авторове ество неначе напівзабутий сон. Тому збірка поезій, написаних в інших роках (між 1973 та 1975), виходить неначе віддих полегшення після довгої та настирливої праці над романом» [1].
- Форма вірша. В поезіях збірки відсутня рима та ритм, вірші невеликі за розміром, побудовані як одне речення:

*«I met you walking
along the yellow brick
road, your eyes were
seeing steel weapons,
your mouth was
torturing birds,
and from then on time
was measured with
tear drops» [1].*

- Активне використання лексем «*eye*», «*tear*» та «*mouth*», що, на наш погляд, виражає символічний зміст віршів – достатньо песимістичне світобачення поета, нещасливе кохання, невдала спроба виказати свої думки.
- Велика кількість епітетів, особливо із позначенням кольору:

«*purple glass*», «*soft white safety belts*», «*I went for a walk with her in the woods, autumn-gold on that February afternoon*», «*sign in red, blue, and white on a green background proclaims...*», «*the sunlight glares white like bones...*», «*yellow brick*», «*I came to in a bar, it was brightly lit, white...*», «*I saw a mauve*», «*the girl with the lavender breasts*» та інші.

На перший погляд може здатися, що немає ніяких відмінностей між оригіналом віршів зі збірки «Ось, я к я видужую» і автоперекладом, виконаним Тарнавським: зберігаються назва збірки та форма віршів, так само активно використовуються лексеми «*очі*», «*сльози*», «*рот*», ми констатуємо аналогічну велику кількість епітетів.

Але більш детальний аналіз дозволяє зафіксувати у автоперекладі низку змін лінгвокультурного характеру, які відбивають трансформації у мовній особистості автора, який стає перекладачем своїх творів. Мовна особистість перекладача характеризується активним використанням діалектизмів (сам Тарнавський народився на Львівщині, тому використовує західноукраїнські діалект) замість виразів літературної англійської в оригіналі:

«*took pictures of her*» – «зробив знятки з неї» [1] («В Українських словниках це слово є без малого сто років. У 1920-30х роках воно синонімом стояло поруч зі світлиною, знімком, фотографією. У 1933 році, як

відомо, було розгорнуто боротьбу з «націоналістичним шкідництвом в радянській фізичній термінології» і слово *зняток* було затавроване як „петлюрівське”, а відтак нещадно витравлене зі словників. У купі з величезною низкою інших питома Українських слів, а разом і з більшістю членів Державної комісії для розробки правил правопису Української мови і учасників правописної конференції 1927 року» [2];

«*Accidentally touching the roof of my mouth with my tongue*» – «*Припадково торкаючись піднебіння язиком*» [1] («ПРИПАДКОВИЙ, а, е, діал. Випадковий» [3]).

Використовує перекладач і українські просторіччя, що надає мовленню експресивності:

«*...my Adam's apple crunching in your teeth*» – «*хрускоту моєї горлянки в твоїх зубах*» [1] («ГОРЛЯНКА, и, жін., розм. Те саме, що горло» [3]).

Емоційності перекладу додають й фразеологізми, які використовуються замість англомовних стилістично нейтральних словосполучень, наприклад:

«*I hope*» – «*Не дай, Господи...*»;

«*Listen, it's a good thing I can write about this!*» – «*Слухайте, дякуйте Богу, що я можу про це писати!*» [1].

Перекладач також використовує просторіччя та, навпаки, високу поетичну лексику:

«*Складки їхніх повних шат липли до їхніх тіл*» («ШАТИ, шат, мн. (рідко одн. шата, и, жін.), поет., рит. 1. Багате, розкішне святкове вбрання. 2. Те, що прикрашає, огортає собою когось, щось (про листя, сніг і т. ін.). 3. церк. Те саме, що риза. 4. церк. Металева оправа на образах» [3]).

Самобутності поезії Тарнавського надають і авторські оказіоналізми, які з'являються в українському перекладі віршів:

«...машини, що
сягають до неба,
які хапають нас
і процесують аж
ми стаємо
іншими...» [1].

На когнітивному рівні мовна особистість перекладача теж набуває національних українських рис – замість нейтральних для української культури слів «ліс» та «будинок», з'являються в перекладах вагомні для етносу лінгвокультурні концепти – «гай» та «хата»: Американський Санта Клаус міг би стати в перекладі Дідом Морозом, але він стає більш важливим для української культури Святим Миколою. Постать одного з найвидатніших українських поетів – Тараса Шевченка – з'являється в поезіях Юрія Тарнавського. Але цей образ відрізняється в оригіналі та перекладі українською:

«*Having come
back from eleven
years of forced
military service
Shevchenko was
desperate to get
married but even
servant girls
wouldn't have him*» –

«*Вернувшись
із одинадцяти
років
заслання,
Шевченко
кидався
в розпуці
в усі
боки,
щоб
оженитися, та
навіть наймички
його
не хотіли*» [1].

Так українському читачеві, який добре знайомий з біографією поета, нема потреби надавати коментарі

щодо 11 років заслання, тоді як англomовному читачеві деталі потрібні для кращого розуміння змісту поезії.

Використовує автор-перекладач і образи, релевантні для української культури замість тих, що мають значення в англomовний, але не є вагомими к українській. Наприклад, назва прозаїчного твору, що також входить до збірки «Ось, як я видужую», з «The Girl with Lavender Breasts» змінюється на «Дівчину з бузковими грудьми», тому що бузок – широко розповсюджена в Україні рослина і її колір більш відомий носіям української мови, ніж колір лаванди – рослини, яка росте як у дикому стані, так і вирощується як ефіроолійна рослина лише в Криму.

Аналіз оригінальної версії віршів Юрія Тарнавського зі збірки «This Is How I Get Well» та їх автоперекладів українською мовою («Ось, як я видужую») дає підставу зробити висновки про те, що переклад поезій представляє собою новий продукт з точки зору лінгвокультурології. Так, українські вірші, в яких виражена українська мовна особистість перекладача, є більш емоційними (завдяки активному використанню фразеологізмів, розмовних та просторічних лексем наряду з високою поетичною лексикою), в них часто зустрічаються діалектизми (які використовував в своєму мовленні сам поет). Також мовна особистість Тарнавського-перекладача характеризується вживанням авторських оказіоналізмів. На когнітивному рівні головними рисами мовної особистості перекладача є використання українських лінгвоконцептів. Все це дозволяє стверджувати, що переклад стає абсолютно новим лінгвокультурним явищем порівняно з оригіналом художнього твору.

Література

1. Tarnawsky Yu. This Is How I Get Well / Yuriy Tarnawsky. – Munich: Sučasnist', 1978. – 128 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://diasporiana.org.ua/poeziya/1436-tarnavskiy/>.
  2. Зелений Ю. Словник. Український новотвір. / Юрко Зелений. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zelenyj.biz/single_word/84/
  3. Академічний тлумачний словник української мови. Онлайн версія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
- Крисало О.В. Трансформації мовної особистості автора твору в тексті автоперекладу (на матеріалі поезій Юрія Тарнавського)

Крисало О.В. Трансформації мовної особистості автора твору в тексті автоперекладу (на матеріалі поезій Юрія Тарнавського)

Публікація ставить за мету дослідження англomовного оригіналу творів поета Юрія Тарнавського та їх автоперекладу українською мовою з точки зору виявлення трансформацій мовної особистості автора твору в тексті автоперекладу. Об'єктом дослідження є автопереклад як переклад, виконаний автором оригінального тексту, предметом – лінгвокультурна специфіка інтерпретації твору художньої літератури іншою мовою, виконана автором оригінального тексту. В роботі застосовується комплексна методика дослідження – у взаємозв'язку використовується описовий, зіставний методи, метод контекстуального та асоціативно-концептуального аналізу.

Ключові слова: автопереклад, мовна особистість автора, мовна особистість перекладача, лінгвокультурна специфіка, мовна картина світу.

Крысало О.В. Трансформации языковой личности автора произведения в тексте автоперевода (на материале стихотворений Юрия Тарнавского)

Целью публикации является изучение англоязычного оригинала произведений поэта Юрия Тарнавского и их переводов на украинский язык с целью выявления трансформаций языковой личности автора в тексте автоперевода. Объектом исследования является автоперевод как перевод, выполненный самим автором оригинального текста, предметом – лингвокультурная специфика интерпретации произведения художественной литературы на другой язык, выполненная автором оригинального текста. В работе применяется комплексная методика исследования – во взаимосвязи используются описательный, сопоставительный методы, методы контекстуального и ассоциативно-концептуального анализа.

Ключевые слова: автоперевод, языковая личность автора, языковая личность переводчика, лингвокультурная специфика, языковая картина мира.

Krysalo O.V. Transformation of Linguistic Personality of a Literary Work's Author in the Text of Self-Translation (by Example of the Poems of Yuriy Tarnavsky)

The goal of the publication is to study original English version of the poems by Yuriy Tarnavsky and their self-translation into Ukrainian from the point of finding the transformations of the linguistic personality of a literary work's author in self-translated text. The object of research is self-translation as a kind of translation, performed by the

author of an original text, the subject – linguocultural peculiarities of a literary work interpretation into another language, carried out by the author of a literary work. A complex of research methods was used in the study – descriptive, comparative techniques, the techniques of contextual, association and concept analysis were used in the research.

Key words: self-translation, author's linguistic personality, translator's linguistic personality, linguocultural peculiarities, linguistic world image.

УДК: 347.78.034

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ У ТЕКСТІ

Перова С. В.

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», к. п. н., доцент,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу

Процес перекладу – це не просто механічна передача слів однієї мови на іншу, а перенесення особливостей культури цієї мови на іншу. Велика частина слів у мові має конотативне значення, яке знаходиться за межею словникової статті і містить у собі ті почуття і переживання, які виникають тільки у носія даної мови. Вони відображають особливості культури, побуту та мислення, під час відтворення яких на іншу мову виникають труднощі. Слова, які мають найбільше конотативне навантаження, – це реалії, які ми маємо на меті розглянути з двох сторін: як реалію-предмет і як реалію-слово. Реалія-предмет – це номінативний елемент побуту та культури, історичної епохи і соціального ладу, державного устрою та

фольклору, тобто специфічних особливостей даного народу, країни, що є чужинними для інших народів і країн. Реалія-слово – це графічний об'єкт, що передає специфіку звучання даної мови. Реалія-слово є мовним засобом вираження свого референта, але предмет все ж таки ширше, ніж слово. Реалія-слово – це лише лінгвістична одиниця, а не об'єкт, що позначається. «Реалії-референти існують не в мові, а в культурі її носіїв. У мові ж існують назви реалій» [1, с. 51]. Реалія може розглядатися як термін, власна назва, відхилення від літературної норми, іншомовне вкраплення і позамовна дійсність [2, с. 21-30].

Переклад реалій – частина великої і важливої проблеми відтворення національної та історичної своєрідності, яка сходить до самого зародження теорії перекладу як самостійної дисципліни [2, с. 19]. Розробкою цієї проблеми в перекладознавстві тією чи іншою мірою займалися всі теоретики перекладу, з неї черпали свої доводи прихильники теорії неперекладності, її спростовували теоретики-реалісти, вказуючи і доводячи можливість передачі колориту шляхом відходу від перекладу «літери».

У сучасній науці існує думка, що поняття «переклад реалій» двічі умовно: реалія, як правило, неперекладна (у словниковому порядку) і, в більшості випадків, вона передається (у контексті) зазвичай не шляхом перекладу. «Якщо говорити про неперекладність, – пише Л. Соколов, – то саме реалії, як правило, і не перекладаються» [1, с.281]. Так що не дарма І. Левий згадує реалії в числі *crucis translatorum*, тобто хресних мук перекладацьких [3, с.149].

Основними труднощами передачі реалій при перекладі вважаються: 1) відсутність у мові перекладу відповідності (еквівалента, аналога) через відсутність у

носіїв цієї мови об'єкта (референта), що позначається реалією; 2) необхідність, поряд з предметним значенням (семантикою) реалії, передати і колорит (конотацію) – її національне та історичне забарвлення.

Справа значно ускладнюється ще необхідністю враховувати цілий ряд обставин, що заважають дати єдину відповідь на всі випадки. До важливих обставин, які не можна не брати до уваги під час вибору найбільш відповідного прийому перекладу, належить осмислення незнайомої реалії в оригіналі, тобто місце, яке вона займає в контексті, – як вона подана автором і якими засобами він користується, щоб довести до свідомості читача її семантичний та конотативний зміст.

Незнайомою найчастіше є чужинна реалія. Автор вводить її у текст художнього твору головним чином у процесі опису нової для носія даної мови дійсності, наприклад, в романі з життя такого-то народу, оповідаючи про незнайомий для читача побут. Ці малознайомі або зовсім незнайомі слова вимагають такої подачі, яка дозволила б сприйняти те, що описується, без утруднень, тобто зрозуміти сенс і вловити національний та/або історичний колорит. При недостатньо вмілому їх упровадженні, якщо письменник переступив якусь трохи помітну межу міри та смаку, читач сприйме реалію як непотрібну, як самотійну екзотику.

Реалії без особливих засобів осмислення можна зустріти найчастіше тоді, коли автор вважає, що вони входять в коло спільних для письменника і читача фонових знань. Це, в першу чергу, *свої реалії*. Але нерідко саме ці, найбільш зрозумілі читачеві оригіналу реалії й доставляють найбільші неприємності перекладачеві, тому що доводиться розраховувати головним чином на словниковий переклад – контекст

безпосередньої допомоги для осмислення слова не надає.

Здебільшого не вимагають осмислення багато *інтернаціональних реалій*, знайомих читачеві з літератури та культурного спілкування. У читача вже склалося про них те чи інше уявлення, так що письменник, вводячи таке слово в текст, досить чітко знає, як саме воно буде зрозуміле. Однак під час перекладу, незважаючи на інтернаціональний характер цих реалій, а, може бути, саме у зв'язку з ним, існує небезпека помилок, тому, не розраховуючи на пам'ять та інтуїцію, перекладач повинен у сумнівних випадках ретельно перевірити чи є це іншомовне слово також і в мові перекладу, чи відповідає воно за своїм значенням слову, що є вживаним у тексті перекладу (чи мало іноземних слів, потрапивши в чужу мовне середовище, змінюють значення) та яку форму набуло воно в цьому новому середовищі, тобто в мові перекладу.

Ще менше є підстав для пояснювання *регіональних реалій*. Часом автор вважає, що однієї згадки достатньо, щоб у мешканця певної місцевості викликати ту чи іншу реакцію. Що стосується іноземців, то необхідного ефекту може не виникнути.

Часто автор розраховує на *контекстуальне осмислення* реалії, тобто на те, що читач зрозуміє «за змістом». Уведення *засобів осмислення* вимагають у принципі всі незнайомі реалії, свої чи чужі, якщо це входить у наміри автора. Основними з цих засобів є:

1. Виділення. Іноді буває достатньо лише графічно *виділити реалію*, привернути до неї увагу, виділивши яким-небудь чином від навколишнього словесної тканини. Багато англійських та американських авторів виділяють реалію *курсивом*. Деякі ставлять реалію в лапки, а інші навіть *зберігають оригінальне написання*,

наприклад, латиницею, зрівнюючи реалію з іншомовним вкрапленням. Але виділення – це ще не осмислення, та його не завжди достатньо, щоб значення реалії дійшло до свідомості читача. Тому автори прагнуть ненав'язливо підказати його, застосовуючи той чи інший з наведених нижче шляхів.

2. Розкриття. Найбільш природнім шляхом передачі реалії є той, коли автор у першому реченні вводить реалію, а в другому-третьому – *розкриває її значення*. Розвиток змісту реалії відбувається тут же, в самому тексті, разом з тим не створюючи враження навмисного пояснення.

3. Нейтралізація. Досить поширеним способом подачі та пояснення реалії є вживання поряд з нею її *нейтрального синоніма* чи родового поняття як *пояснювального додатка*.

4. Пояснення. Одним із засобів, що використовуються поруч авторів, є *пояснення в самому контексті*. Часто воно є коротким, виділяється комами або тире, наводиться в дужках (в дужках може бути і сама реалія) або після союзу «тобто». При підвищеному смислового (та емоційного) навантаженні на реалію автор може також у тексті дати і більш детальне пояснення, в тому числі й етимологію, якщо це необхідно.

5. Винесення. *Пояснення у виносці (посиланні)* доводиться давати, коли контекст не дозволяє привести його в безпосередній близькості з реалією – наприклад, у прямій мові, в драматичних творах – або коли потрібно більш докладне тлумачення.

6. Виставлення. Можливі тлумачення реалії в *коментарях, глосаріях, спеціальних списках і словниках в кінці книги* (частини, розділу) зазвичай ускладнюють читання, відриваючи від оповідання (обривають думку),

змушуючи шукати значення незнайомого слова в іншому місці. Раніше до такого прийому осмислення вдавалися частіше, але останнім часом таких коментарів менше.

Питання щодо подачі та осмислення реалій у тексті є досить важливим для перекладача, оскільки збереження їх у перекладі значною мірою зумовлено, з одного боку, місцем в оригіналі і, відповідно, осмисленням автором, а з іншого, – засобами, які можна залучити для збереження реалії на її місці в перекладі. Однак рішення можна прийняти лише ретельно зваживши значимість реалії та необхідний для неї ступінь осмислення, адже, якщо в одному випадку достатньо знати: це «елемент одягу», то в іншому мало буде й інформації про тканини, з якої він був пошитий.

З цього огляду можна стверджувати, що дослідники схиляються до думки, що переклад реалій є одним з найскладніших в області теорії перекладу. Питання про виділення реалій, їхній опис та спроби класифікації залишається й в наш час дискусійним.

Література

1. Соболев Л. Н. Пособие по переводу с русского языка на французский / Л. Н. Соболев. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1952. – 402 с.
2. Влахов С. И. Непереводимое в переводе / С. И. Влахов, С. П. Флорин – 3-е изд. – М.: Р. Валент, 2006. – 448 с.
3. Левый И. Искусство перевода / И. Левый. – М.: Прогресс, 1974. – 396 с.
4. Сдобников В. В. Теория перевода / В. В. Сдобников, О. В. Петрова. – М.: Восток-Запад, 2006. – 444 с.

Перова С. В. Сучасні тенденції перекладу реалій у тексті

У роботі розглядається проблема перекладу реалій у тексті на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки. Метою дослідження є аналіз факторів, які зумовлюють вибір перекладацької стратегії у процесі відтворення реалій у художньому тексті. Підкреслюється важливість збереження адекватності реалій у сприйманні носіями мови перекладу.

Ключові слова: лінгвістична одиниця, реалія, культура, контекст.

Перова С. В. Современные тенденции перевода реалий в тексте

В работе рассматривается проблема перевода реалий в тексте на современном этапе развития лингвистической науки. Целью исследования является анализ факторов, которые обуславливают выбор переводческой стратегии в процессе воспроизведения реалий в художественном тексте. Подчеркивается важность сохранения адекватности реалий в восприятии носителями языка перевода.

Ключевые слова: лингвистическая единица, реалія, культура, контекст.

Perova S.V. Modern tendencies in translation of bound linguistic items in the text

The paper considers the problem of translation of realia (i.e. culture-bound linguistic items) in the text at the present stage of the development of the linguistic science. The objective of the study is to analyze the factors that determine the choice of translation strategies in the process of reproduction of realia in a literary text. The importance of the adequate translation of the realia in the target language speakers' perception is emphasized.

Key words: linguistic unit, realis (culture-bound linguistic item), culture, context.

УДК 81`25

ВІДТВОРЕННЯ МОВИ ПЕРСОНАЖІВ
ФАНТАСТИЧНОГО ТВОРУ У ПЕРЕКЛАДІ

Сіверченко К.В.

ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса
Шевченка», студентка

Наук.керівник – Перова С.В.,
к. п. н, доцент,
завідувач кафедри
теорії та практики перекладу

Фантастична література – це важлива та досі недостатньо досліджена складова літературного процесу. Вона вивчалася великою кількістю західних та вітчизняних дослідників. Але усталеного визначення фантастики не існує. Беззаперечним є те, що фантастика – це певний різновид художньої літератури, в якому авторська вигадка може поширюватися від зображення дивних, незвичайних, неправдоподібних явищ аж до створення особливого – вигаданого, нереального світу. Більшість літературознавців поділяє фантастику на наукову фантастику та фентезі. Фентезі – це жанровий різновид сучасної фантастики, в основі якого лежить ефект надзвичайного й неможливого. «Фантастика – це значною мірою відхід з реального світу» – так говорить про фантастику один з популярних письменників-фантастів С. Лук'яненко. Те ж саме можна сказати й про фентезі, більше того, це твердження до нього підходить якнайкраще. Фентезі – це один із способів бачення світу, його зображення і

осмислення. Світ пізнається шляхом його перетворення в казку, яка, у свою чергу, перетворюється в своєрідне відображення світу. У фентезі є тенденція розглядати проблеми сучасності, переносячи їх у чарівний світ, поміщаючи їх у незвичні обставини, які сприяють виявленню і більш глибокому розкриттю і загостренню цих проблем [1].

Американський письменник Лестер дель Рей вважає жанр фентезі першоосновою фантастики і думає, що фантастика і фентезі – це один жанр літератури. З цим варто погодитися, тому що ці слова походять від одного слова «*fantasy*» – «фантазія», а також вони мають спільні жанрові особливості. Це наявність вигаданого, неіснуючого світу, де відбуваються події, неможливі в реальності; наявність вигаданих, чарівних істот, магії й потойбічного світу; протистояння добра і зла; на перший план висуваються герої, їхні вчинки та переживання. Також для жанру фантастики відноситься повна свобода автора: він може повернути сюжет найнесподіванішим чином, оскільки чарівний світ фентезі припускає те, що в ньому можливо все [1, с. 7]. Ця особливість одна з найбільш важливих та визначальних. Вона чітко відмежовує фентезі та наукову фантастику, бо остання описує те, що може виникнути, а автор обмежений певними рамками. Він змушений давати пояснення неймовірного, обґрунтувати це науково або псевдонауково. На відміну від наукової фантастики, фентезі не прагне пояснити світ, в якому відбувається дія твору, з точки зору науки. Сам цей світ існує гіпотетично, часто його місце розташування щодо нашої реальності ніяк не вказано: чи то це паралельний світ, чи то інша планета, а його фізичні закони можуть відрізнятися від земних.

Система персонажів фантастичного твору будується з урахуванням того факту, наскільки масштабною є фантастична картина світу, яку намагається змалювати автор. Цілісність художніх образів впливає на функціональну ефективність фантастичного твору. Під цим поняттям мається на увазі поєднання різних компонентів формування художнього образу, таких як портретний опис, сюжетна поведінка та особливості мови. У фантастичних творах мова персонажів не тільки характеризує самих героїв твору, а й додає реальності нереальному світу.

У творах фентезі персонажі розділені на позитивних та негативних. У всіх персонажів наявні мовні особливості, які їх характеризують та завдяки яким героїв можна оцінити, як добрих або поганих. Негативні персонажі бувають настільки колоритними, що до них може бути прикута більша увага та зацікавленість, ніж до позитивних. Мова таких поганих персонажів є різкою та загрозовою, а добрих героїв – спокійною та дружньою.

У процесі відтворення мови персонажів у перекладі треба враховувати прийоми мови, які використовуються на фонетичному, словотвірному, лексико-семантичному та синтаксичному рівнях.

Стилістичним фонетичним прийомом, до якого може вдаватися автор, є алітерація – «навмисне багатократне повторення однакових (або акустично схожих) звуків або звукосполучень» [5, с. 153]. Носії різних мов інтуїтивно приписують звукам мовлення певні оцінні та смислові характеристики, які можуть збігатися, а можуть і ні.

Одиниці фонетичного рівня (фонестеми), вступаючи в парадигматичні відносини, в процесі естетичного функціонування беруть участь в процесах

комплексного смисловираження в художньому тексті [4, с. 14]. Зокрема, свистячі та шиплячі фонестеми як в германських, так і в східнослов'янських мовах асоціюються із зміїним сичанням. Внаслідок вживання цього прийому підсвідомого навіювання ми неначе починаємо чути те, що не підвладне слуху – думки та переживання героя.

Переклад твору вважається повноцінним, якщо в ньому збережено та адекватно передано як значення (денотат), так і стилістичне забарвлення, художні особливості використання слів (конотат). При цьому перекладач має залишатися у припустимих для даного жанру рамках мовної норми. Втрати окремих відтінків значення є неминучими, адже стилістичні системи англійської та української мов відрізняються. Тому перекладач має не перекласти той чи інший художній засіб, а створити ефект, який буде адекватний цьому художньому засобу [2].

У тих випадках, коли неможливо дати еквівалентний художній засіб українською мовою, перекладач вдається до різного виду трансформацій, вводить інші засоби образності взамін утрачених при перекладі [2]. Наприклад, переклад фразеологічних одиниць становить певні труднощі, адже не завжди у мові наявні відповідники того чи іншого фразеологічного звороту. У такому випадку перекладач змушений подавати значення фразеологізму описово, що призводить до неминучої втрати образності.

Передача оказіоналізмів у перекладі може бути доволі складним завданням через те, що такі слова можуть бути спеціально створені для твору і тому відповідного перекладу немає. Перекладачеві потрібно створити свій відповідник такому слову, який би точно відображав його сенс.

Мова персонажів твору може характеризуватися граматичними помилками та особливостями вимови. Граматичні помилки є сильним стилістичним засобом характеристики та створенням додаткового ефекту, отже їхнє цілковите ігнорування було б небажаним. Але іноді вони не передаються. Вілен Комісаров зазначає, що граматичні категорії утворюють специфіку структури мовної системи і часто є дуже різними в різних мовах, тому еквівалентні відносини, що встановлюються між граматичними категоріями двох мов у процесі перекладу, часто не припускають рівнозначності [3, с. 73]. Виходом в цій ситуації є прийом компенсації – створення в перекладі власного стилістичного засобу, що має аналогічний емоційний ефект – або за рахунок штучного створення іншого типу помилки, яка характерна для граматичних норм мови перекладу, або за рахунок уведення в контекст інших засобів опису персонажа, наприклад, просторічної говірки. Перекладач може користуватися різними способами передачі деяких стилістичних прийомів, використаних в оригіналі для того, щоб надати тексту більшу яскравість і виразність. Для нього важлива не стільки форма, скільки функція стилістичного прийому в тексті [2]. Це означає певну свободу дій: граматичні засоби виразності можливо передавати лексичними і навпаки; якщо опустити непередане українською мовою стилістичне явище, перекладач створить в іншому місці тексту – там, де це найзручніше – інший образ, але схожої стилістичної спрямованості.

Особливості вимови персонажа фантастичного твору доволі складно відтворити у перекладі, якщо вони не ілюструють якісь загальні явища, такі як заїкання або шепелявість, а є проявом використання жаргону, сленгу, діалектизмів, просторічних слів та інших стилістично

маркованих мовних одиниць. Перед перекладачем у цьому випадку постає складна задача, як адекватно це перекласти. У таких випадках можна застосувати різні засоби, такі як використання сільської та діалектичної говірки, а також суржика.

Отже, особливу увагу у фантастичному твору треба звертати на мову персонажів, оскільки вона характеризує їх з позитивного або негативного боку. При її відтворенні у перекладі треба враховувати прийоми мови, які застосовує автор. При перекладі художніх засобів, треба створити враження адекватне тому, яке робить англomовний художній засіб у своєму середовищі. Якщо автор показує граматичні помилки у мові персонажа, то їх необхідно обов'язково відтворювати тому, що вони є характеристикою цього персонажа. Те ж саме стосується і особливостей вимови таких, як заїкання або шепелявість. Будь-які особливості у мові персонажа несуть у собі характерні риси та оцінний характер. Також, перекладач повинен володіти стилістичним аспектом перекладу, без нього не може бути вдалого перекладу. Саме цей аспект мови відповідає не тільки за переклад з мови оригіналу мовою перекладу, але і за особливості і майстерність перекладача.

Потрібно пам'ятати, що жоден переклад не може бути абсолютно точним, оскільки сама мовна система приймаючої літератури за своїми об'єктивними даними не може досконало передати зміст оригіналу, що неминуче призводить до втрати певного об'єму інформації.

Література

- 1.** Беренкова В.М. Жанр фентезі як об'єкт лінгвістичного дослідження / В.М. Беренкова – Вісник

Адигейського державного університету. Серія 2: Філологія та мистецтвознавство, 2009. – № 4. – 91 с.

2. Казакова Т. А. Практические основы перевода. / Т.А.Казакова – СПб.: «Издательство Союз» 2000. – 320 с.

3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). / В.Н. Комиссаров – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.

4. Солодовникова О.Г. Фонестема как синергетическое единство и ее функции в английском поэтическом тексте (VII–XXвв.): Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / О.Г. Солодовникова – М.: 2009. – 25 с.

5. Мороховский А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.И., Тимошенко З.В. Стилистика английского языка: Учебник / А.Н. Мороховский, О.П.Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К.: Вышш шк., 1991. – 272 с.

Сиверченко К.В. Відтворення мови персонажів фантастичного твору у перекладі

У тезах розглядаються способи відтворення мови персонажів фантастичного твору у перекладі. Розкриті прийоми мови, які перекладач повинен враховувати на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях. Показано те, що жоден переклад не може бути абсолютно точним, оскільки не може досконало передати зміст оригіналу.

Ключові слова: фантастичний твір, фентезі, мова, персонажі, переклад.

Сиверченко Е.В. Воспроизведение речи персонажей фантастического произведения в переводе

В тезисах рассматриваются способы воспроизведения речи персонажей фантастического произведения в переводе. Раскрыты приемы языка,

которые переводчик должен учитывать на фонетическом, лексическом и синтаксическом уровнях. Показано, что ни один перевод не может быть абсолютно точным, поскольку не может в совершенстве передать содержание оригинала.

Ключевые слова: фантастическое произведение, фэнтези, язык, персонажи, перевод.

Siverchenko K.V. Reproduction of the speech of the characters of the fantastic work in translation

The paper deals with the ways of reproducing the characters' speech of a fantastic story in translation. The methods of language that the translator should take into account at the phonetic, lexical and syntactic levels are disclosed. It is shown that no translation can be absolutely accurate, because it can't perfectly convey the content of the original.

Key words: fantastic story, fantasy, language, characters, translation.

Наукове видання

Збірник матеріалів

VII Міжнародної науково-практичної конференції «Україна-Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства»

Редакційна колегія:

Савченко С.В., д-р пед. наук, професор, ректор (голова);
Федічева Н.В., канд.пед.наук, доцент, завідувач кафедри схіних мов
(відпов. редактор);
Калашнік О.В., викладач (відпов. секретар);
Стрельцова В.Ю., канд. пед. наук, доцент;
Гришак С.М, канд. пед. наук, доцент;
Гуань С.С., викладач
Малахова Ю.В., канд.філол.наук, доцент
Горбуньова С.О., викладач

За заг. ред. канд.пед.наук, доцента, завідувача кафедри схіних мов

Н.В. Федічевої

Коректор – О.В. Калашнік

Комп'ютерне макетування – О.В. Калашнік

Відповідальні за випуск:

Федічева Н.В., канд.пед.наук, доцент, завідувач кафедри схіних мов
(відпов. редактор);

Калашнік О.В., викладач (відпов. секретар).

Формат 60x84 1/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 15,92. Наклад 39 прим. Зам. № 67.

Видавець і виготовлювач

Видавництво Державного закладу

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

пл. Гоголя, 1, м. Старобільськ, 92703. Тел./факс: (06461) 2-16-02.

e-mail: mail@luguniv.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.

